

**CATALANS EN ARMES (1704-1723):
L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA**

EUSEBI MAS VILASECA

DOCTORAT D'HISTÒRIA COMPARADA, POLÍTICA I SOCIAL

Tesi doctoral dirigida pel
Dr. Antoni Espino López

Departament d'Història Moderna i Contemporània
de la Universitat Autònoma de Barcelona

Universitat Autònoma de Barcelona

Bellaterra, 2014

Taula

Introducció	5
1. Models d'organització civil armada a Catalunya durant la Guerra de Successió: l'origen dels Mossos d'Esquadra	17
1.1. Sometent	18
1.2. Coronela	25
1.3. Miquelets o fusellers de muntanya	33
1.4. Voluntaris	42
1.5. Paisans armats	45
1.6. L'origen dels Mossos d'Esquadra	60
1.6.1. La superintendència i les quinzenades	61
1.6.2. La revolta antifiscal de gener de 1714	63
1.6.3. Gènesi dels Mossos d'Esquadra	66
2. Paisans armats d'entreguerres (1714-1718)	71
2.1. Els justícies	72
2.2. Els paisans armats d'Onofre Melcion	77
2.3. Els comissionats de la Sala del Crim de la Reial Audiència	79
3. Models d'organització civil armada a Catalunya durant la guerra entre Felip V i la Quàdruple Aliança: les esquadres de paisans armats.....	81
3.1. La revolta dels carrasquets	82
3.2. Les companyies de milícies de Vic	83
3.3. Projecte de la Reial Audiència per implantar partides de paisans armats a Catalunya	90
3.3.1. Desplegament territorial	92
1- Corregiment de Vilafranca	92
2- Corregiment de Tarragona	94
3- Corregiment de Tortosa	95
4- Corregiment de Lleida	96
5- Corregiment de Cervera	97
6- Corregiment de Manresa	99
7- Corregiment de Vic	100
8- Corregiment de Mataró	102
9- Corregiment de Barcelona	103
3.4. Dictamen del capità general	106

3.5. Esquadres d'algutzirs extraordinaris i companyies de milícies al corregiment de frontera	107
3.6. Aprovació reial i desenvolupament del projecte	110
3.6.1. Els ministres comissionats	111
3.6.2. Reglament	114
1- Retribucions	115
2- Finançament	115
3- Armes	117
4- Comandament	118
5- Funcions i coordinació	119
6- Control	119
7- Disciplina	120
3.7. Formació i trajectòria de les esquadres	120
1- Corregiment de Vilafranca	121
1.a. L'esquadra d'Onofre Melcion	122
2- Corregiment de Tarragona	127
3- Corregiments de Tortosa i de Lleida	132
4- Corregiment de Cervera	135
5- Corregiments de Manresa i de Vic	138
5.a. Recel militar	142
5.b. Esquadra volant	144
6- Corregiments de Mataró i de Girona	147
7- Corregiment de Barcelona	151
3.8. Supressió de les esquadres	158
3.9. Paisans armats	161
3.10. Fusellers de muntanya	173
3.10.1. Fusellers filipistes	173
3.10.2. Fusellers al servei de França	178
3.11. El regiment Barcelona	180
4. Continuïtat de les esquadres en temps de pau	191
4.1. Reorganització de les esquadres (1721)	191
4.2. Finançament i retribucions	201
4.3. Pere Anton Veciana, primer comandant de les esquadres (1723)	207
5. Conclusions	211
6. Fonts i bibliografia	217
Annexos	229

Introducció

Enguany s'ha complert el tricentenari dels Mossos d'Esquadra, actual cos de policia de la Generalitat de Catalunya.¹ El seu origen, però, «sovint es veu envoltat de fortes polèmiques, no sols dins el camp de la historiografia del nostre país sinó també dins els cercles polítics, ja siguin autonòmics o estatals».² L'objectiu principal del treball que teniu a les mans és, doncs, aportar una mica de llum a la seva gènesi per entendre millor «la pròpia història del cos, des del convenciment que sense conèixer d'on venim no podrem explicar on som i a on anem».³

El naixement de les Esquadres de Catalunya⁴ es remunta al primer quart del segle XVIII arran de la mobilització transitòria de partides de paisans catalans armats al servei de Felip V durant les dues conflagracions que van sacsejar l'ordre geopolític mundial amb epicentre a Europa. Lligades primer a la sort de la guerra, els arreglaments de minyons del 1714 i les esquadres posteriors del 1719 van tenir continuïtat en temps de pau en reorganitzar-se'n de noves a partir de 1721 per mantenir l'ordre públic al Principat. De fet, es van convertir en el primer cos de policia professional a Catalunya, mentre que, en la segona meitat del set-cents, el seu model es va estendre a la resta de

¹ El 21 d'abril de 1976 se'n va commemorar el dos-cents cinquanta-cinquè aniversari i el 25 d'abril de 1979 se'n celebrà el dos-cents seixantè. Els números no quadren perquè, si bé el 1976 es va considerar que el cos s'havia creat el 1721, al cap de tres anys, en canvi, es prengué com a referència el 1719. Però segons la nostra opinió, ambdues dates són incorrectes. *La Vanguardia*, 22 d'abril de 1976, pp. 1 i 34, i 26 d'abril de 1979, p. 26.

² J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 9. Dos exemples contraposats on podem observar el biaix ideològic amb el qual se sol abordar aquest tema són els següents: 1- «Cal recordar que el nom de Mossos d'Esquadra té un origen vinculat als botiflers que donaren suport, directa o indirectament, a la monarquia borbònica que esclafà els drets i llibertats de Catalunya al segle XVIII. Creiem que cal deixar aquesta denominació allà on pertoca, és a dir, als llibres d'història, i avançar cap al futur amb la nominalització que pertoca que és el de Policia Nacional de Catalunya o Policia de Catalunya». «Document de base del model policial català», *Documents CEEC*, núm. 3, Barcelona: Centre d'Estudis Estratègics de Catalunya, 2010. 2- «Gracias al franquismo, la institución pudo salvarse y ser retomada tras la transición por la nueva Generalitat. Por triste que parezca, el nacionalismo ha tenido que tomar como uno de sus símbolos una institución que fue desde sus orígenes *botiflera*, monárquica y española». J. Barrycoa, *Historias ocultadas del nacionalismo catalán*, p. 186.

³ Resolució del director general de la Policia, Manel Prat (30 de març de 2012), referent a la creació del Servei Històric del Cos de Mossos d'Esquadra per tal d'organitzar l'exposició commemorativa dels 80 anys de la publicació del decret de desplegament de la Policia de la Generalitat a tot Catalunya i per crear el nucli del museu del cos.

⁴ Nom oficial del cos a partir de 1826 i «durant la resta del segle i que ressuscitarà la Generalitat» el 1932. N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, p. 154.

l'Estat⁵ i va esdevenir, també, un precedent de la policia moderna a Espanya.⁶ Cal tenir en compte, però, que durant l'Antic Règim la primera força policial al país era l'exèrcit, erigit per Felip V en columna vertebral de la nova monarquia absoluta.⁷ A part dels militars, les funcions d'ordre públic també les portaven a terme «o bé no professionals o bé no especialitzats que depenien d'institucions heterogènies independents entre elles: senyors laics o eclesiàstics, capitania general, ordres militars, inquisició, municipis, gremis, corporacions, etc».⁸ dins de les seves respectives jurisdiccions. El sometent, abolit al final de la Guerra de Successió i prohibit pel decret de Nova Planta, sembla que va continuar existint com a sistema tradicional d'autoprotecció en alguns pobles de la costa per fer front als atacs de corsaris i pirates algerins. El 20 d'abril de 1717, el marquès de Castel-Rodrigo va encarregar a l'Audiència que li proposés un «medio que permita a los pueblos su defensa, ahunque sea sin armas», en conèixer que es continuava tocant a sometent i els veïns es reunien amb pedres i pals per defensar-se.⁹ Al cap de tres setmanes la Cambra li va respondre recomanant que restablís les fragates,¹⁰ que reedifiqués les torres que hi havia antigament o que en construís de noves,¹¹ i que els donés armes de foc.¹² Pel que feia al tradicional repic de campanes, si

⁵ «Compañía Suelta de Fusileros de Aragon, Compañia de Fusellers Minyons o Miquelets i Esquadres valencianes, Escopeteros Voluntarios de Andalucía, Compañías Seltas de Fusileros Guardabosques Reales a Extremadura, a Castilla i a Navarra, Minyons d'Àlava, Miquelets de Guipúscoa i de Biscaia». N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, pp. 19, 123 i 124; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, pp. 49 i 50.

⁶ N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, p. 19; J. Curbet, *Democràcia i policia*, p. 23.

⁷ M. Ballbé, *Orden Público y militarismo en la España constitucional (1812-1983)*, p. 29. Segons l'autor, el cas espanyol ha estat, a més, el paradigma de la militarització de l'ordre públic fins al segle xx.

⁸ N. Sales *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, p. 13; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 28.

⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 361, f. 244.

¹⁰ «Que antes de estas turbaciones tenian corrientes la ciudad de Mataro y villas de Sitges, y Vilanova de Cubellas, y ahun de aumentarse en otras villas maritimas capaces de mantenerlas». ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 17v-22v.

¹¹ «Para que a un mismo tiempo repartidas en distancias proporzionadas, al passo que pueden ser Atalayas, y darse la señal de una a otra, sirvan de resguardo a las Costas y Marinas, contra qualquier insulto de moros y enemigos». ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 17v-22v.

¹² «En los Lugares que fueren mas expuestos para valerse de ellas, quando la necesidad lo pidiere, confiandose aquellas a los Comandantes Militares si los huviere, o bien en falta de ellos a las Justizias de los dichos Jurados». ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 17v-22v.

bé l'Audiència interpretava que, en realitat, la voluntat del rei no el prohibia,¹³ davant la possible confusió al respecte també li va aconsellar que el regulés.¹⁴ Finalment, el 18 de març de 1720 el capità general va autoritzar de nou als pobles l'ús d'aquest toc d'alarma perquè el continuava considerant el mitjà més efectiu i el més temut per les quadrilles de malfactors.¹⁵

La victòria de Felip V a la Guerra de Successió va significar la unificació d'Espanya,¹⁶ que es va continuar cohesionant i centralitzant sota la dinastia borbònica durant la transició des de l'estat absolut cap al liberal. La formació de l'aparell policial modern espanyol al segle XIX no va representar una simple evolució lineal del mosaic

¹³ «La Real Audiencia contempla que la convocacion de Sometenes que generalmente priva, y prohibe S. Magestad en Cattaluña es aquella Tumultuaria, que por qualquier causa o motivo executavan los Vegueres y Bayles por causas muy leves y de poca entidad, que con el repique y fuerte rebato de la campana servian de Alboroto, y Motin. Pero no concidera la Real Audiencia que haya sido de la Real Mente de S. Magestad el privar la convocacion, y concurso de los Vezinos para poder acudir al remedio de una urgente y extrema Necessidad, como la de un incendio, que si promptamente no se atajava con la diligencia de los Moradores, pudieran las llamas abrazar el Lugar, o gran porzion de el, de una avenida muy extraordinaria de aguas, que no atajandose con promptas defenzas, pudieran inundar los Lugares que son immediatos a sus corrales, ni en otros semejantes estragos, y calamidades, entre las quales ahun parece de mayor desgrazia y fatalidad la del Insulto de Moros, por la concequencia de la esclavitud, que es la mas lamentable desgrazia contra la Humana libertad». ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 17v-22v.

¹⁴ «Podria remediarse dando regla en el modo de tocar la Campana (pues no discurre la Real Audiencia, ni se le ofreze otro modo con que hazer la prompta convocacion en los referidos casos de extrema necesidad y Urgencia, sino el del toque de la Campana) prohibiendose el repique continuo que Lllaman a rebato, y que no puedan tocarse seguidos, y continuos mas que hasta seis golpes, o toques. Y que parandose para el espazio de poco mas o menos de rezar un Credo, buelvan a tocar hasta seis golpes, y que estas señales de la Campana, con sus repeticiones, no puedan exceder del tiempo de un quarto de hora, pues parece lo bastante ahunque fuesse la media Noche para que los del Lugar despierten queden advertidos, y acudan para executar las Ordenes que se les dieren, por los que gobiernan el Pueblo para remediar, o precaver el daño con aquellos Instrumentos, que fueran precizos segun la calidad, y circunstancias de la Desgracia que se les amenaza o trabajo que actualmente se padeze en el Lugar, de forma, que si fuere de invasion e insulto de Moros, podran armarse con las Armas, que para este y otros justos fines tuvieren entregadas de orden de V. Exa. las Justizias de los Lugares, y las demas Personas bien podran valerse de palos, y otros qualesquier Instrumentos, que pueden servir de defenza y oposicion». ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 17v-22v.

¹⁵ De fet els obligava a utilitzar-lo per avisar de la presència de «gente inquieta», tant als pobles més propers com als comandants, així com als «Puestos» immediats, i els amenaçava que si no repicaven les campanes «promptamente» haurien de pagar els danys i robatoris que els malfactors fessin al seu districte (ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 97v-100) o els empresonarien per encobridors (ACA, R. A., reg. 248, ff. 93-100v), tal com va fer el comandant de Vilafranca del Penedès amb el batlle de Canyelles el novembre de 1720, perquè havia repicat la campana dues hores després del robatori. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 104v-115v.

¹⁶ J. Nadal, «La Guerra de Successió d'Espanya (1700-1715). Un estat de la qüestió des de Catalunya», p. 124.

de forces que havien predominat al segle anterior, sinó que va ser un procés discontinu en el qual, si bé es va configurar prenent com a referència el model francès, també hi van subsistir alguns aspectes determinats de l'antic sistema. La Guàrdia Civil (1844),¹⁷ centralitzada i militaritzada, va esdevenir l'eix de l'ordre públic del liberalisme conservador per imposar la nova disciplina social sorgida de la revolució burgesa i de la seva aliança amb les forces absolutistes. En definitiva, es va convertir en el principal instrument de control de l'estat capitalista quan es va portar a terme la industrialització.¹⁸

A França, durant la divuitena centúria es van mantenir les forces d'ordre públic de l'Antic Règim (la *maréchaussée*, les companyies de la guàrdia de París i d'altres d'auxiliars, com els arquers de la companyia de patrulla —comandats pel *chevalier de ronde*—, els arcabussers, els alabarders, els fusellers, el regiment de la guàrdia francesa, la guàrdia suïssa i els mosqueters) fins a la Revolució Francesa (1789), malgrat que l'origen del seu aparell policial es remunta al segle XVII, arran de la creació del lloctinent de policia de París, que dirigí els comissaris de la ciutat. Amb l'esfondrament del vell ordre polític i social l'estructura policial va canviar en el fons (a partir de llavors al servei de la burgesia que havia assolit el poder), però no pas gaire en la forma: les policies locals es van conservar i la *maréchaussée* la van reconvertir en la *gendarmerie nationale*, perquè era un cos efectiu i arrelat a la societat que no es van atrevir a suprimir. Aquesta nova policia sorgida de l'estat liberal burgès, centralitzada, meitat civil meitat militar i que ocupava totalment el territori, fou el model que, posteriorment, es va estendre arreu d'Europa.¹⁹

Pel que fa a Anglaterra (la Gran Bretanya des de 1707), la «old police» (*parish constable, yeomanry, watchmen*), que, bàsicament, era d'àmbit rural i municipal, fou incapaç durant el segle XVIII d'afrontar els disturbis i la conflictivitat social que generava la revolució industrial. Per aquesta raó es va formar la «new police», com un ariet burgès al servei de l'Estat per reprimir el moviment obrer. El 1740, Henry Fielding va crear els *Bow Street Runners*, un petit cos de policia en el sentit modern i pioner a Europa. Una altra experiència, posterior, fou l'establiment de la *maine police establishment* al port de Londres, promoguda per Patrick Colquhoun i finançada per particulars perquè de-

¹⁷ Segons Ucelay Da Cal, el general duc d'Ahumada, fundador de la *Benemèrita*, també s'havia inspirat en el model dels Mossos d'Esquadra, dels quals era, «almenys en part, un reflex». Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 86.

¹⁸ J. Curbet, *Democràcia i policia*, pp. 27-44.

¹⁹ A. Recasens, *Policía y control social: problemas de construcción jurídica y social*, pp. 146-148, 319-322 i 326-329.

fensessin els seus béns. El 1785, William Pitt, primer ministre anglès, va presentar un segon projecte policial arran dels *Gordon Riots*, però fou refusat. Finalment, el que va reeixir i es va acabar imposant al segle XIX fou el de Robert Peel, ministre de l'Interior, que el 1829 va crear la London Metropolitan Police (Scotland Yard).²⁰

Si bé la guerra fou el bressol dels Mossos d'Esquadra i el seu naixement el trobem en els arrelaments de minyons filipistes catalans que van auxiliar l'exèrcit borbònic durant la contesa successòria, al cap de cinc anys les esquadres de paisans armats ja van portar a terme una doble tasca, militar i policial alhora, al servei de Felip V durant el conflicte següent, que l'enfrontà a la Quàdruple Aliança. De fet, aquestes dues funcions les van continuar exercint en tots els altres episodis bèl·lics que s'han viscut al nostre país durant els segles XVIII²¹ i XIX.²² Durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), en canvi, els Mossos eren l'única força armada que no anava al front, perquè exercia funcions policials, la qual cosa els va convertir en un destí de rereguarda molt cobejat pels qui pretenien evitar que els hi enviessin. Aquesta va ser una de les raons per les quals els efectius del cos augmentaren significativament durant les hostilitats i el principal argument per considerar-los uns «enxufats».²³ A les acaballes de 1938 l'opinió pública catalana es va començar a queixar d'aquesta situació, i aleshores van enviar al front dels Pirineus els vint-i-cinc mossos, els dos caporals i el sergent més joves del cos.²⁴

²⁰ A. Recasens, *Policía y control social: problemas de construcción jurídica y social*, pp. 470-488.

²¹ A la Guerra Gran (1793-1795) els Mossos d'Esquadra van organitzar i entrenar el paisanatge armat, van perseguir desertors i soldats que robaven a la frontera, van transportar i repartir bagatges i, fins i tot, alguns d'ells també van acompanyar les tropes espanyoles quan van envair França. N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, pp. 140 i 141; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, pp. 58 i 59.

²² A la Guerra del Francès (1808-1814) «sabem que hi haurà Mossos de l'Esquadra en els combats del Bruc, en el setge d'Hostalric, a Lleida, Mequinença, a la Bisbal, en els setges de Girona, duent bagatges, organitzant transports, apanyant camins perquè pugui passar-hi l'artilleria, duent correus secrets, organitzant partides de paisans armats, ensinistrant-los». Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 60. A la Guerra dels Malcontents (1827) van lluitar contra les partides ultraabsolutistes i contra les carlines tant a la primera com a la segona carlinada, conegudes també com la Guerra dels Set Anys (1833-1840) i la dels Matiners (1846-1849). N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, pp. 154-156; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, pp. 83 i 84; M. Bofarull, *La Guerra dels Matiners al Penedès*, pp. 272 i 276.

²³ Aquest increment sobtat va despertar moltes suspicàcies, fins al punt que quan els treballadors anarquistes se'ls trobaven cridaven amb to reivindicatiu: «Espardenyers al front!», anomenant-los així sarcàsticament en referència al calçat tradicional que portaven d'uniformitat durant el servei. Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 155.

²⁴ P. Ruestes, *Vivències d'un mosso d'esquadra del temps de la República*, p. 38.

L'origen borbònic de l'actual policia de la Generalitat es va començar a conèixer amb rigor per primera vegada gràcies a un treball presentat als Jocs Florals celebrats a Valls el 1921, tot i que el jurat no el va premiar.²⁵ Gairebé un segle després, els Mossos d'Esquadra han esdevingut, malgrat el seu passat, un símbol d'identitat nacional catalana i el cos policial més antic del món.²⁶ Tanmateix, sembla que, precisament arran d'aquesta singular paradoxa històrica, la seva gènesi es continua considerant encara, a dia d'avui, un tema incòmode i «políticament incorrecte» en determinats cercles de poder al nostre país. Arribats a aquest punt, només ens resta recordar les encertades paraules que figuraven al preàmbul de l'estudi «carbassajat» noranta-tres anys enre-re, que fem del tot nostres: «més m'estimaria que moltes d'aquestes dades fossin mentida; però com que no ho són, just és que no calli la veritat».²⁷

* * *

La historiografia sobre els Mossos d'Esquadra va començar el 1859 amb la publicació de la *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los mas célebres ladrones y bandoleros*,²⁸ obra fulletonesca a cavall de la història i la literatura que devem a la ploma del llatinista i escriptor vallenc Josep Ortega Espinós. Si bé ens consta que algunes de les dades i dels fets que

²⁵ «Hi ha qui diu que per manca de factura literaria, i això fóra just si el cartell en lloc de [Dades] hagués dit [història], perquè no s'ha de confondre l'obra amb els materials. Altre diu que no estava bé que un canonge i un clergue premiessin una relació en que hi figuren malifetes de frares (pensem que llecs), icom si d'aquests no en veiéssim cremar en el Novenari d'Ànimes!. Potser encerta qui suposa que al Jurat li repugnava el caire de malfactors que tenien molts sediciosos. I no hi ha pas motiu. Això ha estat sempre. Primer, perquè a tota partida facciosa, entre'ls partidaris de bona fe, s'hi ajunta gent de mal viure; i segon, perquè sofocat tot moviment, els que temien el castig o eren objecte de persecució sistemàtica, es veien obligats a viure del modo que podien. Tinguis, això apart, en compte, que no's tracta de dades per a l'història d'un alçament, sinó de les Esquadres, i aquestes no eren un exèrcit oposat a un altre exèrcit, sinó una força contra'ls escamots». «Feina bona pel temps d'ara», *La Crònica de Valls*, 18 d'octubre de 1924.

²⁶ Si tenim en compte, conjuntament, els criteris històric i de representació simbòlica d'una comunitat singular (estats i nacions sense estat).

²⁷ «Feina bona pel temps d'ara», *La Crònica de Valls*, 18 d'octubre de 1924.

²⁸ Barcelona, Imp. de Luis Tasso. Traduïda al català per A. Calderer Morales el 1921: *Història de les Esquadres de Catalunya addicionada amb la vida i actes dels més famosos bandolers*, Barcelona, Impremta Ràfols.

citava eren verídics²⁹ o mereixien credibilitat,³⁰ la qual cosa ens fa pensar que coneixia alguna font documental fiable,³¹ en canvi, la major part de la trama pecava d'una greu falta de rigor, ja que la va suplir amb ficció. La hipòtesi que proposava sobre el seu naixement (fundades per Pere Anton Veciana el 1690) n'és un bon exemple. Segons el nostre parer, encara que aquest original recurs —tan discutible— de novel·lar la història del cos policial català sense reconèixer-ho no era gaire ètic, probablement fou la clau de l'èxit que va convertir aquest llibre en un dels més populars de Catalunya al tombant dels segles XIX i XX.

El primer treball històric seriós que va estudiar la gènesi de les esquadres fou presentat de manera anònima als Jocs Florals celebrats a Valls el 1921 durant les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela,³² però només en coneixem un resum publicat tres anys després a *La Crònica de Valls*.³³ Per primera vegada algú s'havia pres la molèstia de consultar la documentació dels arxius vallencs per refutar la fantàsica història orteguiana. Segons aquest extracte, les esquadres es van fundar el 1719 per autorització de Felip V (ordre reial de 21 d'abril), tot i que n'apuntava un precedent en les que s'havien format, també al servei del Borbó espanyol, durant la Guerra de Successió.³⁴

²⁹ Com, per exemple, l'ordre reial de Felip V del 21 d'abril de 1719, mitjançant la qual va aprovar les esquadres de paisans armats catalans, o la defensa de Valls que va portar a terme la seva esquadra el 5 de desembre de 1719 davant l'atac d'en Carrascllet (esdeveniment real però tergiversat en novel·lar-lo).

³⁰ Com ara la relació de noms dels mossos que formaven les esquadres de Valls, de Rodonyà i de Riudoms l'estiu de 1721, comandades respectivament per Pere Anton Veciana, Josep Alegret i Francesc Martí.

³¹ Però que mai va citar; només en alguna ocasió informava que s'havia basat en documents oficials originals, sense donar-ne cap referència.

³² Organitzats per la Congregació Mariana de Valls. S'oferia un premi (una figura d'art) al «Millor recull de dades per a la Història de les Esquadres de Catalunya». Malgrat que fou l'únic treball que s'hi va presentar, no va ser guardonat.

³³ Dividit en tres articles, també anònims. El primer, «Feina bona pel temps d'ara», es va publicar el 18 d'octubre de 1924, responent al prec del capçanenc Sedó Borrell, que, alguns dies abans, havia demanat informació bibliogràfica sobre el guerriller Carrascllet en un article a *La Publicitat* de Barcelona. El segon i el tercer, «De les Esquadres», es van publicar el 31 d'octubre i el 8 de novembre de 1924.

³⁴ Malgrat que l'exemple que citava al respecte (l'esquadra de Móra d'Ebre comandada per Nicolau Passanau) nosaltres no el compartim, la confirmació d'aquest possible lligam entre unes i altres va constituir el punt de partida de la nostra investigació.

Francesc Alentorn Ballester, corresponsal de *La Publicitat* a Valls, va revifar la polèmica periodística entre 1928 i 1930 en publicar cinc articles més al respecte.³⁵ Hi desmitificava la figura de Pere Anton Veciana, que Josep Ortega havia idealitzat sense miraments i situat cronològicament fora del seu temps vital. Les rèpliques aïrades de Ramon Maria Veciana Prats,³⁶ descendent directe de la dinastia que havia comandat els Mossos durant cinc generacions, i la possible supressió del cos³⁷ van alimentar la controvèrsia. Finalment hi va intervenir Indaleci Castells Oller, amb l'article més destacat i llarg de tots, «Las Escuadras del baile de Valls».³⁸ Segons el periodista, escriptor i polític vallenc, si bé el seu naixement es remuntava a 1719, va considerar que la fundació definitiva com a organisme estable havia tingut lloc el 1721, argumentant que fou a partir d'aleshores que van tenir continuïtat permanent i perquè fins a l'estiu d'aquell any no havia estat nomenat batlle Pere Anton Veciana.

El 1959, Núria Sales Folch va abordar de nou el tema en la seva tesi de llicenciatura, *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*,³⁹ on va fer un exhaustiu treball de recerca tant pels arxius vallencs, que guardaven els fons documentals dels Veciana, com per d'altres de Catalunya (ACA) i de l'Estat espanyol (AHN). Per primer cop va rebatre amb rigor acadèmic la història faulada de Josep Ortega i va confirmar les aportacions erudites dels seus detractors. Al cap de tres anys, la historiadora barcelonina va ampliar la investigació de final de carrera en publicar el primer llibre fiable i digne de crèdit sobre la qüestió: la *Histò-*

³⁵ «Història o novel·la?» (16 de juny de 1928 a *Acció Comarcal*, amb el pseudònim F. de Vilaclosa); «Per la veritat històrica» i «Hipertròfia de la fantasia» (31 d'agost de 1929 a *La Crònica de Valls*); «Cap a la fi d'una mentida històrica» (8 d'abril de 1930 a *La Publicitat*); i «L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història», dividit en dos articles (14 de maig i 12 de juny de 1930 a *La Publicitat*).

³⁶ Va respondre dos dels articles de Francesc Alentorn («Cap a la fi d'una mentida històrica» i «L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història», 14 de maig de 1930) intentant defensar, en va i amb arguments inversemblants, la fal·laç història de Pere Anton Veciana que Josep Ortega s'havia inventat. Primer va publicar «En pro de la veritat i repel·lint una ofensa», tant a *La Publicitat* («El fundador dels Mossos d'Esquadra: una rèplica del senyor Veciana», 10 de maig de 1930) com a *La Crònica de Valls* («Els mossos del batlle de Valls», 17 de maig de 1930), i el 4 de juny de 1930 va publicar la segona part de l'article a *La Publicitat*.

³⁷ El 1930 la Diputació de Barcelona se'n va plantejar la dissolució, tot i que, finalment, no es va portar a terme.

³⁸ Publicat el 1930 a *La Crònica de Valls* (núms. 1296, 1301, 1302, 1304, 1306, 1307, 1308, 1310 i 1317) i a *La Publicitat* —traduït al català per Pere Mialet— (núms. 17573, 17575, 17577, 17579, 17581, 17582, 17583, 17585 i 17600).

³⁹ Presentada el setembre de 1959 a la Facultat de Filosofia i Lletres, Secció d'Història, de la Universitat de Barcelona. Inèdita.

ria dels Mossos d'Esquadra, la dinastia Veciana i la policia catalana el segle XVIII,⁴⁰ que va resumir, posteriorment, en un extens article, titulat «Els Mossos d'Esquadra a l'Antic Règim (1721-1835)».⁴¹ Si bé l'autora ratificava que l'any de fundació proposat per Josep Ortega no tenia cap fonament, tal com ho havien demostrat abans Francesc Alentorn i Indaleci Castells, pel que feia a les altres hipòtesis de la seva gènesi,⁴² en canvi, no es va pronunciar de forma clara fins al 1981, en optar per la «fita còmoda» de 1721,⁴³ que nosaltres no compartim. D'altra banda, tampoc estem d'acord ni amb el títol honorífic de fundador que va atribuir a Pere Anton Veciana ni amb el protagonisme que va assignar-li abans de 1719 en relació amb l'origen del cos armat. Segons la nostra opinió, el 1714 l'il·lustre vallenc d'adopció no va tenir res a veure amb els arrelaments de minyons que van precedir les esquadres del 1719. Dissentim també de Núria Sales quan relaciona ambigüament totes les partides borbòniques de paisans armats que s'havien format durant la Guerra de Successió amb les esquadres filipistes organitzades el 1719 i el 1721⁴⁴ i en creure que algunes d'elles s'havien mantingut durant aquests últims tres anys.⁴⁵ Nosaltres, en canvi, només reconeixem dos casos d'antecedents vàlids al respecte entre 1714 i 1719, els minyons del veguer de Manresa, Jaume Llissach, i els del sotsveguer d'Igualada, Onofre Melcion; i considerem que les cinc esquadres que s'havien conservat des del 1719 van ser llicenciades el 1720. De fet, segons el nostre parer, no se'n van tornar a reorganitzar quatre més de provisionals (Valls, Riudoms, Rodonyà i Cardona) fins a l'estiu de l'any següent, tot i que les dues que van tenir continuïtat es van crear de nou a la tardor (Valls i Piera).

⁴⁰ Editorial Aedos, 1962.

⁴¹ Publicat en el primer capítol dels llibres *Els Mossos d'Esquadra* (1981) i *Mossos d'Esquadra. Història i present* (2005), editats ambdós per L'Avenç (Barcelona), per encàrrec de la Diputació de Barcelona i del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, respectivament. El segon és una reedició revisada i ampliada del primer.

⁴² Que també va corroborar, però mantenint una certa ambigüïtat i sense decidir-se per cap d'elles de manera concloent. N. Sales, *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls; Història dels Mossos d'Esquadra*.

⁴³ Es decanta per la hipòtesi d'Indaleci Castells perquè, segons l'autora, fou a partir d'aquell any que les esquadres es van mantenir i estendre «sense solució de continuïtat». N. Sales *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, p. 20; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 38.

⁴⁴ No estem d'acord amb alguns casos que cita, com per exemple el dels minyons de Manlleu o els de Nicolau Passanau i de Francesc Estruch (si bé el 1721 va capitanejar l'esquadra de Cardona, els dos anys anteriors havia comandat un batalló de fusellers de muntanya). N. Sales, *Història dels Mossos d'Esquadra*, pp. 37 i 39; N. Sales *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, p. 17; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 35.

⁴⁵ «Unes quantes, potser mitja dotzena, serien mantingudes, i, entre elles, les de Valls, Riudoms i Rodonyà». N. Sales *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, p. 18; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 37; N. Sales *et al.*, *Història dels Mossos d'Esquadra*, pp. 38-39.

El 1961, Ramon Massaguer Mir va arribar, pràcticament, a les mateixes conclusions⁴⁶ que Núria Sales⁴⁷ en la seva tesi doctoral, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*.⁴⁸ Tanmateix, el reconegut jurista gironí es va decidir per la hipòtesi de fundació del 21 d'abril de 1719,⁴⁹ de la qual també discrepem. En aquesta nova aproximació acadèmica des de la ciència política, l'aleshores secretari de l'Ajuntament de Valls tampoc va poder esbrinar, al nostre entendre, quin era el lligam entre les partides borbòniques de paisans armats formades durant la Guerra de Successió i les esquadres filipistes posteriors.⁵⁰ D'altra banda, va donar credibilitat a la invenció orteguiana que havien subsistit després de la Guerra de Successió⁵¹ i, el 1719, les va confondre tant amb els fusellers de muntanya⁵² com amb el regiment d'infanteria de Barcelona.⁵³ Finalment, igual que Núria Sales, pensava que alguna d'elles s'havia mantingut de manera ininterrompuda entre 1719 i 1721.⁵⁴ Segons la nostra opinió, així que van finalitzar les dues guerres (la de Successió espanyola i la de Felip V contra la Quàdruple Aliança) tant les partides borbòniques de paisans armats, el 1714, com les esquadres filipistes, el 1720, es van dissoldre completament. I pel que fa als fusellers de muntanya i al regiment de Barcelona, considerem que van coexistir amb

⁴⁶ En primer lloc, Massaguer refutava la hipòtesi orteguiana sobre l'origen dels Mossos d'Esquadra (pp. 41-51); en segon lloc, reconeixia ambigüament les partides de paisans armats formades durant la Guerra de Successió com a precedent de les esquadres del 1719 (pp. 46 i 69); i en tercer lloc, considerava que les esquadres s'havien reorganitzat definitivament el 1721 (pp. 69 i 102-103). Vegeu R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*.

⁴⁷ Coincidència que considerem casual i lògica, perquè tots dos van fer les respectives investigacions gairebé alhora i consultant, principalment, els mateixos arxius (en especial els valencs i el de la Corona d'Aragó).

⁴⁸ Presentada el desembre de 1961 a la Facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques, Secció Polítiques, de la Universidad Complutense de Madrid. Inèdita.

⁴⁹ R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, pp. 55-56 i 132.

⁵⁰ R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, pp. 69-70.

⁵¹ R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, p. 72.

⁵² En interpretar que, durant la guerra entre Felip V i la Quàdruple Aliança, tant les esquadres de paisans armats organitzades al servei del Borbó espanyol com les quatre esquadres d'algutzirs extraordinaris de Talarn, així com les vuit companyies de milícies de Vic, eren fusellers de muntanya. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, pp. 46, 55 i 95-102. En realitat, el 1719 només es van formar quatre batallons i vint-i-dues companyies soltes d'aquestes tropes irregulars filipistes a Catalunya. Probablement, l'origen d'aquest malentès rau en el fet que el 1721 un dels molts noms amb què també es van conèixer aquestes partides de paisans armats fou el d'«Esquadras de Fusileros de Montaña del Bayle de Valls en Cataluña». N. Sales *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, p. 20; Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, p. 38. Cal tenir en compte, però, que aleshores els fusellers de muntanya filipistes que s'havien format el 1719, durant la guerra, ja no existien, perquè els havien llicenciat el 8 de juny de 1720.

⁵³ R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, p. 97.

⁵⁴ R. Massaguer, *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, p. 102.

les esquadres filipistes de paisans armats però que, en realitat, van constituir tres cossos armats diferents.

El 1999, Joan Papell Tardiu, director de l'Arxiu Històric Comarcal de Valls, va publicar el llibre *L'origen dels Mossos d'Esquadra*,⁵⁵ interessant estudi sobre la Guerra de Successió i la postguerra a Valls, centrat en la figura de Pere Anton Veciana.⁵⁶ Hi continuava legitimant tant el protagonisme de la ciutat com el del més cèlebre dels seus batlles en el naixement del cos armat. Mantenien així una llarga tradició historiogràfica de gairebé un segle i mig, tot i que, al nostre entendre, sense fonament, perquè ni l'un ni l'altra no hi van tenir res a veure. L'historiador preixenaire tampoc aportava, segons el nostre parer, cap novetat rellevant al respecte, en pronunciar-se altre cop per la hipòtesi de fundació del 21 d'abril de 1719.⁵⁷ D'altra banda, pensem que va confondre les esquadres de paisans armats amb el regiment d'infanteria de Barcelona, igual que Ramon Massaguer,⁵⁸ i de nou va creure que algunes d'elles havien subsistit entre 1719 i 1721, com Núria Sales.⁵⁹ Per acabar, també dissentim de l'autor quan considera que l'esquadra de Cardona «remodelada» el 1721 s'havia conservat fins al 1723 i va ser anexionada, finalment, a la de Valls.⁶⁰ Nosaltres som de l'opinió que, en realitat, només se n'hi va reorganitzar una de provisional per primera vegada a l'estiu de 1721, i que tan sols va existir uns dos mesos com a màxim.

Entrat el nou mil·lenni (2014), Francesc Xavier Hernández Cardona i Francesc Riart Jou es mostren convençuts que les esquadres de paisans armats anaven uniformades des del 1719.⁶¹ Una circumstància que posem en dubte, perquè el 8 d'abril d'aquell any el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, havia proposat a Felip V que no els donessin vestuari, al·legant la seva provisionalitat i l'estalvi de recursos econòmics.

⁵⁵ Pagès Editors (Lleida), 1999. Encàrrec del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya. Un breu resum d'aquesta obra també es va publicar al pròleg del llibre de Pere Anguera *et al.*, *Mossos d'Esquadra: història i present*, pp. 20-25.

⁵⁶ Tal com ho suggereix el subtítol del llibre: *Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana*.

⁵⁷ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 135, 136 i 185.

⁵⁸ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 134.

⁵⁹ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 134 i 154.

⁶⁰ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 134, 135, 160 i 174.

⁶¹ F. X. Hernández i F. Riart, *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*, pp. 118, 120, 321 i 323.

1. Models d'organització civil armada a Catalunya durant la Guerra de Successió: l'origen dels Mossos d'Esquadra

La mort sense descendència de l'últim Habsburg, Carles II, va plantejar, al principi del segle XVIII, diferents interrogants vinculats a la successió de la monarquia hispànica: *statu quo* internacional (repartiment de poder polític i econòmic a Europa), hegemonia dinàstica (Borbons-Habsburgs) i model d'estat (absolutisme-pactisme). La nominació de Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV, com a hereu al tron espanyol, va posar en peu de guerra les potències europees, que temien una futura «monarquia universal» borbònica. L'acceptació del testament per part del Rei Sol i la proclamació de Felip V com a rei d'Espanya van portar els partidaris de la casa d'Àustria (Anglaterra, Províncies Unides i l'Imperi) a unir-se en l'Aliança de l'Haia i a declarar-los la guerra en defensa dels drets de l'arxiduc Carles a la corona. Savoia i Portugal es van adherir a la causa aliada el 1703. El conflicte successori espanyol es va convertir en una conflagració internacional d'abast mundial, que va afectar tant les metròpolis europees com llurs colònies d'ultramar. Però un dels principals camps de batalla va ser la península Ibèrica: Castella va prendre partit per Felip V i la Corona d'Aragó per Carles III. Catalunya es va convertir en un escenari bèl·lic on els exèrcits borbònics de les dues corones (la francesa de Lluís XIV i l'espanyola de Felip V), d'una banda, i les forces armades dels aliats austriacistes (angleses, portugueses, savoianes, de les Províncies Unides i alemanyes), juntament amb les catalanes (1713-1714), de l'altra, van dirimir les seves diferències. L'enfrontament va agafar, a més, una dimensió de lluita fratricida encoberta als dos territoris, on sovint els interessos i les rivalitats locals es van sobreposar als dinàstics.

La guerra contínua entre les potències europees des de 1618-1625 va fer possible el desenvolupament dels primers grans exèrcits professionals, reglats i estables, fet que va convertir les tropes reials mercenàries, indisciplinades i poc regulars, en unitats militars permanents, organitzades i més eficaces. Deixarem de banda, però, el protagonisme militar de les forces armades en el conflicte successori per centrar-nos, no més, en els models d'organització civil que les van auxiliar i, especialment, en el que va originar els Mossos d'Esquadra, que és el nostre objecte d'estudi principal.

Els dos bàndols van mobilitzar d'una manera sistemàtica el paisanatge català com un procediment habitual de guerra al Principat. Organitzat en cossos tradicionals d'auto-defensa, enquadrat en altres forces civils o reclutat en tropes paramilitars, va donar

suport als exèrcits, va defensar ciutats i viles i va actuar com a reserva activa o passiva de les unitats reglades, guiant-les sobre el terreny i vigilant punts estratègics.

Estudiarem, primer, cinc models d'organització civil armada que van existir a Catalunya durant la contesa: el sometent, la coronela, els miquelets o fusellers de muntanya, els voluntaris i les partides de paisans armats, per analitzar, a continuació, el que va esdevenir la gènesi dels Mossos d'Esquadra, els arreglaments de minyons.

1.1. SOMETENT

El sometent va ser la forma tradicional de mobilització armada de la població civil catalana per defensar-se. Regulat a les Constitucions de Catalunya, s'institucionalitzà al segle XIII. D'una banda, representava un procés de justícia local amb funcions policials per perseguir delinqüents, pirates o bandolers i, alhora, en virtut de l'usatge *Princeps namque*, també el podem considerar com un aixecament general armat del país en cas d'invasió. En moments de tensió social o en buits de poder reial o senyorial va esdevenir fins i tot una força revolucionària.

Durant la Guerra de Successió, el sometent va ser la força més nombrosa que va auxiliar els exèrcits contendents. Alçat per ambdós bàndols indistintament, l'any 1705 tant els vigatans per iniciar la rebel·lió, com el virrei Velasco per reprimir-la, el van mobilitzar. El virrei va ordenar a Josep Viladomar Foix,⁶² que capitanejava el sometent del partit de Manresa, junt amb el comte de Centelles, el diputat militar Climent Solanell, els fusellers de Manegat i tres esquadrons del marquès de San Telmo, que recuperessin el pas estratègic del Congost, controlat pels vigatans des del maig. Però hi van fracassar. El 3 d'agost ho van tornar a intentar, però en aquesta ocasió amb un sometent de 800 homes, capitanejat per Tomàs Martí i Geroni Moixó. Van tornar a fracassar,⁶³ igual que el governador i assessor general del comtat de Peralada, Miquel Sabater, que, amb el sometent d'aquell comtat i unit a d'altres de l'Empordà, també es

⁶² L'any 1705 Josep Viladomar també va intentar conquerir el castell de Berga. Va fracassar i es va retirar al Rosselló, on va servir de fuseller de muntanya a les ordres del duc de Noailles. AHN, Estat, llig. 433-2, Esteve Manegat Foix a Grimaldo, Berga, 30/VII/1713.

⁶³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 508. Castellví utilitza el terme *milícies* per referir-se al sometent. «Francisco Lloro vezino de San Celoni, [...] dize, como el año mil settecientos y cinco, quando los Sediciosos baxaron al Congoste, de orden del Señor Francisco Velasco se juntaron los Somatenes, a quienes Capitaneavan Dn. Thomas Martí y Dn. Geronimo Moxó». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, f. 180v-199v.

va enfrontar als rebels i fou superat.⁶⁴ Els vigatans van avançar cap a la part de la Garriga, i quan eren a Llerona el sometentista Joan Lloro «se echo con los Sediciosos, disparandoles, creyendo que los demas cumplirian con su obligacion, y como le faltaron quedo muerto».⁶⁵ A Francesc Font, notari i sotsveguer de Tortosa, també el van «desemparar» els sometents que ell mateix havia organitzat per impedir el pas de l'Ebre als enemics.⁶⁶ El jurat en cap de Mataró, Bru Santromà, després de retre obediència a l'arxiduc, va comandar un sometent que va participar en la conquesta de Barcelona.⁶⁷ Igualada també hi va enviar 140 homes del sometent general amb la mateixa finalitat.⁶⁸

Perduda la Ciutat Comtal i tot el Principat pels borbònics al final de 1705, la cort austriacista s'hi va establir. Davant la imminent ofensiva de Felip V la primavera següent per recuperar-la, i conscient de l'escassetat de forces militars de què disposava, Carles III va ordenar alçar el sometent a les poblacions catalanes al final de març de 1706. Joan Baptista de Cortada va aixecar el de Manresa i el va introduir a Barcelona el mateix dia d'iniciar-se l'atac de Noailles.⁶⁹ Els altres sometents mobilitzats van coronar estratègicament les muntanyes que envolten la Ciutat Comtal, van controlar els passos i van incomodar les tropes de les dues corones durant tot el setge,⁷⁰ com per exemple els cinquanta homes enviats per Igualada a la muntanya de Sant Pere Màrtir.⁷¹ El 22 d'abril, una turba enfervorida de barcelonins es va alçar en avalot tocant a sometent. El conseller en cap, Francesc Nicolau de Sant Joan, per no alertar els francesos va intentar aturar el repic de les campanes, però el van confondre amb un traïdor i el van matar.⁷²

⁶⁴ Es va retirar al Rosselló. ACA, R. A., llig. 212, f. 31.

⁶⁵ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, f. 180v-199v.

⁶⁶ «Fue preso por dichos sediziosos y puesto en un obscuro calabozo con cadena al cuello por seis meses, multandole con 50 doblones y confiscando sus bienes». N. Sales, *Els botiflers, 1705-1714*, p. 54.

⁶⁷ J. Llovet, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, p. 120.

⁶⁸ Cent homes el setembre, «donantlos a cada hu dells lo pa de monisio, y quatre sous de Socorro cada dia los quals vaja ha de comboyar lo dit Señor Conceller en Cap donantli per son Sou Vint reals cada dia», i quaranta més a l'octubre. ACAN, AMI, reg. 1700-1711, f. 129v, 131 i 132.

⁶⁹ S. Albertí, *L'onze de setembre*, p. 146.

⁷⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, pp. 79-80, 98-99 i 273.

⁷¹ Per mobilitzar-los es va fer a sorts amb «rodolins de sinch en sinch cases», perquè no s'havia trobat ningú que s'oferís prèviament. De socors els van donar tres rals i el pa de cada dia. ACAN, AMI, reg. 1700-1711, f. 154, 154v, 155 i 156.

⁷² F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, pp. 94-96.

Importants fins al 1706, segons Núria Sales, els sometents van perdre presència d'aleshores ençà.⁷³ A final d'any es va proposar convertir-los en tropes regulars de l'exèrcit imperial. Es va plantejar fer lleves obligatòries de soldats a totes les poblacions de Catalunya i, fins i tot, es va suggerir crear un cos militar a la Corona d'Aragó format per catalans, valencians i aragonesos. Finalment, ambdós projectes van ser desestimats pel rebuig de la població i de les institucions catalanes i es va mantenir el sistema tradicional.⁷⁴ I, malgrat que Carles III va ordenar que no es reclutessin més sometents sinó que es formessin regiments, se'n van continuar demanant, com va fer Ramon Vilana Perlas el 15 d'octubre, en sol·licitar a Igualada que alcés sometent general per «librar al present Principat de las hostilitats dels Anamichs francesos».⁷⁵

El 1707 es va tornar a intentar substituir-los per 5.000 voluntaris imposant donatius de guerra. L'arxiduc va ordenar de nou que no se'n mobilitzessin més i va insistir a formar regiments. Tanmateix, a final d'any, mentre els borbònics atacaven per Lleida i per l'Empordà, els sometents i miquelets austriacistes van prendre la iniciativa a la Ribera d'Ebre i van mantenir la pressió sobre l'enemic a l'entorn de Tortosa.⁷⁶ Ocupada Lleida per l'exèrcit filipista, els borbònics van fer comandant de sometents Antoni Soler, cirurgià de Cervera, «para mantener con quietud los pueblos y perseguir a los rebeldes».⁷⁷ El sotsveguer del Pallars i la Conca de Tremp, Francesc Canal d'Amorós, va alçar sometents a Figuerola a favor de Carles III fins al 1708,⁷⁸ però com que no l'hi van recompensar es va passar als filipistes. L'agost d'aquell any, el conseller Josep Aguilar va ordenar aixecar-lo de catorze anys «en amunt ab armes y monissions so pena de la vida», per alliberar el Principat i els vassalls del rei. Igualada va aportar-hi trenta homes per uns set o vuit dies.⁷⁹ El setembre de 1709 forces borbòniques aquarterades a Tortosa van fer una incursió al Camp de Tarragona. El governador, Magí Vilas, va mobilitzar el sometent del Camp tarragoní i, concentrant-lo primer a Montroig, el va enviar a Tivissa en persecució dels filipistes, que s'hi havien atrinxerat. Les tropes de les dues corones es van retirar primer cap a l'Ebre, perseguits pels some-

⁷³ N. Sales, *Els segles de la decadència (s. XVI-XVIII)*, p. 418.

⁷⁴ J. M. Torras, *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona*, pp. 192-193.

⁷⁵ El Consell va resoldre mobilitzar quaranta homes i va oferir quatre rals i el pa de socors diari. ACAN, AMI, reg. 1700-1711, f. 194v i 195.

⁷⁶ A. Espino, *Miquelets i sometents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705-1714)*, pp. 26-27 i 31.

⁷⁷ N. Sales, *Els botiflers, 1705-1714*, p. 52.

⁷⁸ «Corrieron a cuidado de el y de dicho Dr. Pos las providencias necesarias para el mantenimiento de ellos assi con proviziones como con el dinero que le subministravan» els ministres del govern austriacista. ACA, R. A., Consultes, reg. 124, ff. 70 v-71.

⁷⁹ ACAN, AMI, reg. 1700-1711, ff. 232, 232v, 233v i 235v.

tents i fusellers i, finalment, van retornar a Tortosa.⁸⁰ La primavera següent van intentar repetir la mateixa escaramussa, però Magí Vilas va enviar forces regulars, fusellers de muntanya i el sometent del Camp de Tarragona al coll de Balaguer per barrar-los el pas. Valls hi va enviar 100 homes, capitanejats pel batlle Bernat Torner. Els borbònics se'n van assabentar a temps i van marxar «entre la aspereza de los montes» cap a Falset i Tivissa.⁸¹

Josep i Honorat Asprer i Josep Vilallonga van capitanejar els sometents de la muntanya a favor de Carles III quan el duc de Noailles va posar setge a Girona al principi de 1711.⁸² A partir de la primavera, les autoritats borbòniques també van utilitzar el sometent com a força auxiliar de les seves tropes, per perseguir els voluntaris austriacistes al Segrià, l'Urgell i la Noguera.⁸³

El 27 de setembre de 1711 Carles III es va embarcar rumb a Viena i va deixar a Catalunya com a lloctinent i capità general la seva dona, Elisabet. El General de Catalunya, tement alguna reacció dels filipistes, va ordenar que s'alcés el sometent. Valls va enviar seixanta homes als Prats de Rei, comandats per un capità i un alferes, en la que podem considerar l'última gran ofensiva conjunta dels exèrcits aliats abans de la retirada.⁸⁴ La victòria austriacista dels Prats de Rei va permetre mantenir unes posicions territorials que ja aleshores se'ls havien reduït molt, cosa que va significar una ajuda essencial per a les tropes assetjades a Cardona. A mitjan desembre, mil cinc-cents homes del sometent de les vegueries d'Igualada, Manresa i «muntanyes», comandats per Antoni Desvalls, les van socórrer, juntament amb tropes regulars, fusellers de muntanya i voluntaris. Després de trenta-quatre dies de setge borbònic al castell, el 22 de desembre el van aconseguir trencar i van introduir forces i queviures dins la fortalesa militar.⁸⁵ El fracàs i la retirada dels borbònics aquell mateix dia va coincidir amb la coronació de Carles III com a emperador a Frankfurt, amb el nom de Carles VI. La renúncia als drets successoris de la corona francesa per part de Felip V, el juliol de 1712, va posar fi a les hostilitats entre França i la Gran Bretanya el mes següent. Com a conseqüència de les negociacions de pau, les tropes angleses van abandonar el Princi-

⁸⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 638-639. J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 93.

⁸¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 41-42. J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 95-97.

⁸² ACA, R. A., Consultes, reg. 123, f. 248.

⁸³ J. M. Torras, «Catalunya després de la batalla d'Almansa: els desastres de la guerra contra la població civil (1707-1711)», pp. 332-333.

⁸⁴ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 100-101.

⁸⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 254-255 i 350-351.

pat el setembre, i les de les Províncies Unides i portugueses el desembre. La mobilització del sometent va resultar, aleshores, més necessària que mai per als austriacistes. A mitjan desembre el van alçar a l'Empordà, on van formar «nombroses esquadres» que van ajudar les tropes imperials en el bloqueig de Girona. I per Nadal també el van aixecar a Tarragona, davant l'amenaça de l'exèrcit borbònic, que s'hi dirigia des de Tortosa.⁸⁶ Els jurats de Valls van oferir a tots els homes útils de la ciutat que s'alcessin en armes una retribució de set sous diaris i un pa de socors.⁸⁷

Els borbònics també van mobilitzar el sometent a mesura que van anar ocupant i reduint el país a la seva obediència.⁸⁸ Durant l'agost de 1713, el marquès de Bus i el governador de Figueres, Juan Antonio Gutiérrez, van formar una companyia de cinquanta homes «de buena voluntad de los sumatenes» de la vegueria de Balaguer per ocupar el castell de Bellpuig, amb l'objectiu de «prevenir los rebeldes» i assegurar la comunicació amb Cervera.⁸⁹ A final de mes, el general Feliciano Bracamonte va ordenar al veguer, consellers, batlles, jurats i «demas personas del Regimen de Justicia» de Vic i dels pobles de la vegueria que alcessin els sometents i prenguessin les armes contra els homes de Nebot, en cas que «divaguessin» per la zona, amenaçant-los que, «de lo contrario», els castigarien severament.⁹⁰ De fet, la ciutat, tement una repressió desproporcionada per la seva recent significació austriacista, ja havia decidit, el 7 d'agost, «no moure ni alsar Somatent ni pendre les armes», desobeint

⁸⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 446, 503 i 506.

⁸⁷ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 103-104.

⁸⁸ Tal com en va informar Juan Antonio Gutiérrez a José Grimaldo en una carta el 5/VIII/1713, en la qual li proposava que, «en caso de necesidad se puede hazer tomar las armas a muchos somaten para el Real Servicio», en referència a les vegueries de Lleida i Agramunt i a les sotsvegueries d'Igualada i Àger. AHN, Estat, llig. 433-1.

⁸⁹ Els va comandar el fill de Juan Antonio Gutiérrez, de només dinou anys d'edat, i van donar a cadascun dels components dues racions de pa per dia. També els van prometre que podrien tornar a casa després de reduir Barcelona i Cardona. AHN, Estat, llig. 433-1.

⁹⁰ El mariscal de camp borbònic els va informar que, probablement, els sediciosos (expedició del diputat militar Antoni de Berenguer i el general Rafael Nebot) es dirigirien cap a Vic, perquè havien fugit després d'haver estat derrotats al pas del Congost. Ell mateix havia sortit de Barcelona amb un fort destacament d'infanteria i de cavalleria per perseguir-los. AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 29 (1713-1717), carta de Feliciano Bracamonte, Centelles, 29/VIII/1713.

l'acord de la junta de braços.⁹¹ Tanmateix, Vic va «declarar» tres sometents aquell any.⁹² El setembre van enviar cent homes «ab llur cabo y Pagador» a socórrer Centelles, perquè temien una invasió de «miquelets, voluntaris i altre gent sediciosa».⁹³ El desembre, el governador del castell i vila d'Àger, Miguel de Aguilar, feia recórrer dos cops a la setmana els sometents de la muntanya i conca pels seus termes, «a fin de tener el Pais limpio de ladrones».⁹⁴

Al principi de 1714, la nova contribució de les «quinzenades», imposada per finançar l'exèrcit borbònic a una població exhausta i arruïnada per la guerra, va revifar la insurrecció catalana en forma de revolta antifiscal. Les autoritats catalanes, recloses a Barcelona, i els cabdills de la resistència exterior la van fomentar arreu per promoure l'aixecament general contra les guarnicions filipistes i per intentar socórrer Barcelona. El 16 de gener, el governador del castell de Cardona, Manuel Desvalls, va instar els batlles i cònsols de Calonge, Aleny, Sant Pere de l'Arç, Mirambell, Conill, la Guàrdia, Sant Martí, Segur, Miralles i Calaf a prendre les armes en defensa de la llibertat i de la pàtria, i els va ordenar que anessin amb el sometent general a Castellar i a Fals.⁹⁵

A mitjan febrer, Anton Torres de Bages, comandant el sometent de Calaf i els de «casi todos los demas (lugares) de su cordillera» fins a Torà, va atacar la guarnició de Manresa. El governador militar de la ciutat, Félix Álvarez Escalera, amb els seus soldats i cent «afectes»,⁹⁶ es va retirar a l'església del Carme. Considerant, però, que els enves-

⁹¹ El dia 19 de juliol, els consellers de Barcelona, tement que la ciutat de Vic no hagués «condecidit y annuit» a la deliberació presa pels braços, els van instar per carta que prenguessin les armes per defensar-se. El consell vigatà va acordar el 7 d'agost justificar els motius pels quals no ho van fer, «conformantse en tot al Vot que lo Sindich (de Vic) havie fet en la convocacio de Brassos inseguint la deliberacio de Consell y instruccions se li donaren al partir se de la Ciutat», i va respondre les dues cartes que havien rebut del Consistori de Diputats y Oïdors del General i del coronel Josep de Peguera. AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 29 (1713-1717) i Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715).

⁹² En els dos últims es va pagar a cadascun dels «cabos» un ral més del «sou y socorro acostumat», perquè eren «personas de graduacio»: tres rals de vuit per dia en lloc de dos. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 5/XI/1713.

⁹³ «Donant de Socorro a la gent rasa sis sous». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 5/IX/1713.

⁹⁴ Va encarregar al sotsveguer del Pallars «particular atencio» i continuïtat, «por la importancia que tiene a todos acabar de sacar enteramente esta polilla del Pais», segons va informar a José Grimaldo en una carta el 8 de desembre de 1713. AHN, Estat, llig. 444.

⁹⁵ «Donde se hallan otros sometenes», i els va prevenir que portessin «quantos necesarios Bastimentos hayan menester para su sustento». AHN, Estat, llig. 450-2, Desvalls als batlles de Calonge, Aleny, Sant Pere de l'Arç, Mirambell, Conill, la Guàrdia, Sant Martí, Segur, Miralles i Calaf, 16/I/1714.

⁹⁶ Dos d'ells eren els germans Ignasi i Carles Canou, ciutadans honrats de Barcelona, que estaven estudiant a Manresa. ACA, R. A., llig. 212, f. 39.

tien «en mal orden», van contraatacar a baioneta calada i els van perseguir a «fussillats» fins a prop de Calaf. Tanmateix, gràcies a la gent de Cardona, que els van baixar a socórrer, van poder obligar-los de nou a retirar-se a la ciutat. Finalment, els sometents van tornar «a sus lugares» i els ferits van anar a Cardona a curar-se.⁹⁷

El dia 26, Francesc Monner⁹⁸ va ordenar alçar el sometent general a la Pobla, en nom del consistori de diputats del Principat de Catalunya, «so pena de ser declarats traydors al rei y a la Patria».⁹⁹ Moga Pugel de Rialls i Jaume Mora, de Tremp, amb cinc-cents homes dels sometents de les muntanyes, van bloquejar la Seu d'Urgell el febrer i van controlar els passos per evitar que les tropes filipistes els poguessin socórrer.¹⁰⁰

Per la seva part, els borbònics també el van continuar mobilitzant aquell any. El gener, el van alçar tant el sotsveguer del Pallars, «para oponerse a qualquier invasión de dichos sediciosos»,¹⁰¹ com Miguel de Aguilar a la Conca de Tremp¹⁰² i a la Coma de Meià.¹⁰³ Durant aquell mes, també es va escaure que tant a la Guàrdia com a Vilanova de Meià van rebre l'ordre de mobilitzar-lo el mateix dia per part dels dos partits alhora. En ambdós casos van decidir no decantar-se per cap d'ells, van mantenir l'obediència borbònica i es van resignar a «sufrir qualquier insulto».¹⁰⁴ El granollerí Francesc Comas Carrera va ser nomenat per l'intendent general, José Patiño, «para levantar Somatenes» i portar farratge al camp de Barcelona.¹⁰⁵

⁹⁷ Segons Ignacio de Gomar, aquest enfrontament va tenir lloc la tarda del dissabte 10 de febrer de 1714 i van matar «a muchos sediciosos», però segons Miguel de Aguilar el fet va succeir el dia 14, «con muerte de algunos». AHN, Estat, llig. 450-1, Miguel de Aguilar a Grimaldo, Àger, 22/II/1714; AHN, Estat, llig. 450-2, Ignacio de Gomar Villaplana a Grimaldo, Lleida, 18/II/1714.

⁹⁸ «Llamado conde de Sierranevada», cabdill que liderava la rebel·lió a la Conca de Tremp. AHN, Estat, llig. 450-2, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 13/II/1714.

⁹⁹ AHN, Estat, llig. 450-1.

¹⁰⁰ AHN, Estat, llig. 450-1, Ignasi de Gomar a José Grimaldo, Lleida, 25/II/1714.

¹⁰¹ AHN, Estat, llig. 450-1, jurats de Talarn a Miguel Aguilar, Talarn, 23/I/1714.

¹⁰² «Abiendo un Somaten de un lugar de la montaña dado muerte a dos ladrones que con armas cortas azian algunos insultos, en consecuencia de los repetidos ordenes que les tengo dados y sobre que todos aquellos pueblos ponen la maior aplicacion». AHN, Estat, llig. 450-1, Miguel de Aguilar a José Grimaldo, Àger, 10/I/1714.

¹⁰³ «A estas cercanias a los que ize levantar somaten y con precipitacion repasar el Segre donde se ahogaron dos caballos». AHN, Estat, llig. 450-1, Miguel de Aguilar a José Grimaldo, Àger, 16/II/1714.

¹⁰⁴ Antoni Berenguer els havia ordenat unir-se al sometent el dia 25 a Figuerola i, simultàniament, també els havia convocat Francesc Monner. Pel que fa a la Guàrdia, només els «nacidos con pocas obligaciones» van seguir a Puget de la Muntanya, mentre que la majoria es van quedar al poble. Respecte als de Vilanova de Meià, es van quedar a la localitat «con animo» de no moure-se'n. AHN, Estat, llig. 450-1, jurats de la Guàrdia al governador d'Àger, 27/I/1714; i jurats de Vilanova de Meià a Miguel de Aguilar, 30/I/1714.

¹⁰⁵ ACA, R. A., reg. 364, f. 154.

Tan bon punt va acabar la guerra al Principat, les autoritats borbòniques van abolir el sometent i, cinc anys després, el Decret de Nova Planta el va continuar prohibint.

1.2. CORONELA

La coronela va ser una milícia gremial urbana que es mobilitzava per defensar la ciutat en cas de perill. Protegia portes i muralles, i estava formada pels membres de l'estructura laboral corporativa. La podem considerar com una força armada tradicional catalana d'autodefensa, hereva de les hosts veïnals ciutadanes de l'edat mitjana. Durant la Guerra de Successió va assolir el zenit en esdevenir un nou model híbrid d'institució civil i militar. El conseller en cap de Barcelona la capitanejava amb càrrec de coronel, i per això se la va anomenar així.

L'any 1704, davant l'amenaça de la flota aliada a Barcelona, es va mobilitzar amb el vistiplau del virrei Velasco. Aleshores les institucions catalanes li van fer costat. Comandada per Francesc Costa,¹⁰⁶ es va formar el 30 de maig i va defensar portes i muralles fins al 18 de juny.¹⁰⁷ Va resultar decisiva en el fracàs del primer desembarcament i setge imperial a la ciutat. Però l'any següent, davant la segona temptativa austriacista, Velasco va refusar formar-la perquè es va malfiar d'armar el poble. Sospitava que podrien donar suport a la causa de l'arxiduc, i temia que es revoltessin contra ell. Mataró, en canvi, sí que va decidir enviar les sis companyies de la seva coronela a combatre els insurgents, quan els van demanar ajut des de Granollers. Hi van anar per tornos setmanals cadascuna d'elles.¹⁰⁸

Al final de 1705 la revolta havia triomfat i tot Catalunya estava sota l'obediència de Carles III. Però com que encara no disposava de cap exèrcit regular sobre el terreny, el rei va acceptar l'oferiment de formar els regiments de naturals «anomenats vulgarment coronela». Barcelona, Lleida, Tarragona, Tortosa i Girona¹⁰⁹ van mobilitzar les

¹⁰⁶ La Reial Audiència de Catalunya va confirmar el 30 de març de 1716, referent a un memorial que el mateix «Dr. en medecina Francisco Costa» havia presentat, que «es verdad que se hallo Conseller en el año de 1704, quando el Principe darmestad intento invadir esta Capital con el desembarco, y fue como tal Comandante de la Coronela que se formo». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II- 3.

¹⁰⁷ F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, p. 27.

¹⁰⁸ El Consell, primer, va intentar alçar un sometent a sou del municipi, però com que no s'hi va presentar cap voluntari van resoldre enviar-hi la coronela (juliol de 1705). J. Llobet, *Mataró 1680-1719: el pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, p. 73.

¹⁰⁹ Girona havia capitulat el 18 d'octubre de 1705. Narcís Vidal va servir d'alferes de la coronela borbònica per ordre del governador, baró de Beck, i el comandant Domingo Reco, i va fer operacions de defensa de la ciutat. ACA, R. A., llig. 212, f. 98.

seves per defensar-se.¹¹⁰ Davant d'aquest escenari, Felip V va partir de Madrid al capdavant d'un nombrós exèrcit rumb a Barcelona per assetjar-la la primavera següent. De camí cap a la Ciutat Comtal es va aturar a Cervera el 27 de març de 1706. Els filipistes ceriverins li van donar l'obediència i van formar la coronela, que va custodiar vuit dies els portals i muralles de la ciutat.¹¹¹ Josep Corts¹¹² va servir en una companyia d'aquest regiment de naturals, que comandava Geroni Moixó.¹¹³ Però, tal com ho explicava ell mateix, «no pudiendose mantener la Ciudad ni resistir a la multitud de los enemigos, que vinieron sobre ella, passandose con su Coronel Dn. Geronimo Moxo al campo de V. Magestad, fue hecho prisionero de unos Paysanos sediciosos, y entregado a los Enemigos, que despues de diez meses de prision, en las carzeles de Lerida y Barcelona fue desterrado por los Ministros del Intruso Gobierno de Cervera, y su distrito por el termino de Siete años».¹¹⁴

Al principi d'abril de 1706, l'exèrcit borbònic es va situar davant de Barcelona. Fou el primer enfrontament d'ambdós reis cara a cara. La coronela, formada des del final de febrer, va fer les tasques de guàrdia i defensa de la Ciutat Comtal, així com de la fortalesa de Montjuïc. Constava de quaranta-quatre companyies, agrupades en nou batallons, en total uns 3.200 homes de 4.525 milicians aptes per a les armes.¹¹⁵ Segons Castellví, 4.500 d'aquests homes coronaven la muralla i quatre companyies es van destacar a Montjuïc. També es van destinar algunes esquadres d'aquesta milícia urbana a fer rondes per «exhortar a la quietud».¹¹⁶ Després d'un mes i mig de lluita aferrissada, el setge va fracassar. El duel reial es va decantar de part de Carles III gràcies a l'arribada de l'esquadra anglesa i al desembarcament de tropes de suport. Des d'aleshores, la coronela de Barcelona va esdevenir un model de referència clau en la militarització del país, perquè estalviava forces de l'exèrcit regular imperial i garantia, a un preu raonable, l'autodefensa de les ciutats. A Manuel Nadal, capità pel gremi dels forners de la companyia «que la ciutat tenia formada per entrar de guardia a les portes i baluards»,

¹¹⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 590.

¹¹¹ A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, pp. 33-37.

¹¹² Farmacèutic, erudit i cronista de Cervera durant la Guerra de Successió. L'any 1705, els austriacistes el van empresonar, li van cremar la casa, van colgar el pou, van talar les oliveres i el van condemnar a deu anys d'exili, però al cap d'alguns mesos fou alliberat gràcies a la influència d'uns amics. A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, pp. 5-6.

¹¹³ L'any anterior havia comandat el sometent al Congost a favor de Felip V, en la revolta dels vigatans. Aleshores també el van capturar, però l'alliberaren aviat. *Ibid.*, p. 18.

¹¹⁴ ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 179-180v; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-4, f. 12-13.

¹¹⁵ F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 45-47 i 77.

¹¹⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 78-79 i 88.

i que va exercir aquest càrrec fins a l'any 1712, l'administració borbònica encara l'hi va tenir en compte tres anys després com un acte «en deservicio del Rey».¹¹⁷

La campanya de 1707 va ser favorable a Felip V, amb la important victòria de l'exèrcit franco-espanyol a Almansa, el 25 d'abril. L'arxiduc va ordenar expedir, al maig, patents a les coroneles de Tortosa (1.900 homes), Lleida (2.000) i Tarragona (1.800).¹¹⁸ El mes següent, les forces borbòniques es van unir a Campdàsens (Baix Cinca); unes provenien del País Valencià i les altres d'imposar-se a l'Aragó. Al final d'agost van continuar l'ofensiva avançant cap a Catalunya i a mitjan setembre van començar el setge de Lleida. La seva coronela va defensar la porta dels Assaonadors, que sortia al riu, el portal del Sant Esperit, el convent del Carme i la parròquia de la Magdalena, que era el més exposat. I, en petites unitats, va guardar tota la ribera lleidatana fins a la porta de Sant Antoni. La ciutat va resistir un mes. Derrotada, sotmesa i saquejada, el 13 d'octubre la guarnició i la població civil encara es van refugiar al castell fins a l'11 de novembre, quan finalment van capitular.¹¹⁹

Les operacions militars es van paraitzar durant l'hivern i es van reprendre a la primavera de 1708 amb una ofensiva, en tots els fronts, per part dels exèrcits de les dues corones. La nova estratègia pretenia escanyar Barcelona progressivament exercint una tenalla sobre tot el territori català. Pel sud, els esforços de les tropes borbòniques es van centrar a conquerir Tortosa. El setge es va formalitzar el 10 de juny i els combats es van perllongar fins a mitjan juliol. La coronela tortosina, comandada per Ignasi Minguella, estava formada per 1.300 homes¹²⁰ (2.500 segons Feliu de la Penya) i, segons el governador de la plaça, el general Jones, es van comportar «con tanto valor y pericia como si su arte fuese ser soldados».¹²¹

Després de la conquesta de Tortosa, que va capitular l'11 de juliol, es va produir una relativa estabilització de la línia de front. La campanya del 1709 no va ser favorable als borbònics. Les derrotes dels exèrcits francesos a Flandes i al Rin els van obligar a posar-se a la defensiva i reforçar el nord d'Europa amb tropes dels fronts hispànics, la

¹¹⁷ Va substituir Joan de Queralt, capità d'aquesta companyia des del 23 de febrer de 1706. F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, p. 47; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

¹¹⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 373.

¹¹⁹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 390.

¹²⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 526 i 563.

¹²¹ Soldats, miquelets i «parte de los regimientos de burgueses» van fer una sortida el dia 28 de juny contra els borbònics, i els van causar quatre-centes baixes. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 579.

qual cosa va portar com a conseqüència un cert alentiment del ritme de la guerra a Catalunya per part dels franco-espanyols. Tanmateix, al principi d'agost, el duc de Noailles va dur a terme una altra escaramussa estacional amb les seves forces des del Rosselló, conscient del bon any dels sembrats empordanesos, de la manca de fortal·leses que hi havia a la frontera i de l'escassetat de tropes aliades que la defensaven. Van ocupar Figueres i després es van desplaçar pel Gironès, el Montnegre, la Garrotxa, el Ripollès i Osona, van imposar elevades contribucions als pobles i es van apoderar de les collites. El temor dels vigatans que ataquessin la ciutat i es vengessin per la seva significació austriacista els va alarmar i van demanar ajut a Barcelona. Carles III va convèncer la Ciutat Comtal que hi enviés un destacament de la seva coronela, en lloc de formar un cos de 400 homes amb sou de sis rals de socors, com havien decidit en primera instància. El 6 d'octubre van arribar a Vic, comandats pel sergent major Fèlix Monjo de Corbera. Quan el duc de Noailles hi va fer cap «se desvia de son intent, veient previnguda la ciutat de tropa y milicias»,¹²² i es va retirar al Rosselló. Un cop passat el perill, els 400 homes de la coronela van retornar a Barcelona.¹²³

El 1710, com que Carles III es va desplaçar al front per dirigir la campanya i el va acompanyar el regiment de guàrdies catalanes, la coronela de la Ciutat Comtal també va assumir la custòdia del Palau Reial, on la reina Elisabet, que va jurar el càrrec de governadora de Catalunya, hi va romandre gairebé sempre fins al 1713.¹²⁴ A la primavera, els borbònics van intentar repetir la incursió des de Tortosa al Camp de Tarragona, que l'any anterior els havia resultat tan rendible, perquè s'havien apropiat sense cap oposició el bestiar que hi havien trobat pasturant. Però aquesta vegada no els va anar tan bé. Prop de Marçà (el Priorat), tres companyies de la coronela tarragonina, juntament amb fusellers de muntanya, els van obligar a retirar-se i els van fer 45 presoners.¹²⁵

Després de la victòria aliada d'Almenar (27 de juliol), l'entrada a Madrid per segon cop de Carles III (28 de setembre) i la doble victòria borbònica a Brihuega i Villaviciosa a final d'any, el duc de Noailles va iniciar el setge a Girona el 15 de desembre. En la defensa de la ciutat hi van participar 600 homes de la coronela gironina, d'un total de 4.500 combatents imperials. Finalment, la ciutat va capitular el 24 de gener de 1711.¹²⁶

¹²² J. M. Torras, «Catalunya després de la batalla d'Almansa: els desastres de la guerra contra la població civil (1707-1711)», p. 330.

¹²³ F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, pp. 615, 643-649 i 658.

¹²⁴ F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 81 i 106.

¹²⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 41-42.

¹²⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 128 i 134.

A Europa, les temptatives de pau que el nou govern *tory* anglès havia impulsat desitjant posar fi a la guerra, es van fer més paleses amb la sobtada mort sense descendència de Josep I d'Àustria (17 d'abril de 1711), germà de Carles III. Aquest inesperat esdeveniment va capgirar el rumb de la política internacional. Gran Bretanya i les Províncies Unides, que volien impedir que un sol rei Borbó governés França i Espanya, tampoc podien acceptar la possibilitat que un Habsburg regnés alhora a Àustria i Espanya i mantingués la dignitat imperial a Alemanya. Per això, davant la successió de Carles al seu germà Josep van obrir negociacions de pau amb els francesos. Els canons van callar a Europa, però a Catalunya van continuar els enfrontaments. El 17 d'octubre, la coronela de Tarragona es va fer càrrec de la guàrdia de les portes de la ciutat, perquè totes les tropes que hi havia aquarterades es van dirigir a atacar Tortosa. L'expedició aliada va fracassar en el seu intent, perquè la guarnició borbònica havia estat alertada i reforçada dos dies abans.¹²⁷

El febrer de 1712 es va iniciar a Utrecht la conferència de pau entre les potències aliades i Lluís XIV, que van formalitzar i accelerar les negociacions obertes l'any anterior. Carles III va optar, mentrestant, per continuar la guerra. Ja des del principi de gener, miquelets i voluntaris imperials havien bloquejat Cervera, aleshores altra vegada del partit filipista, i van atacar-la formalment el març. Després de dos intents fallits, els jurats cerverins Antoni Ganyet, Josep Corts, Josep Mora i Lluís Tarrats van decidir reforçar l'escassa guarnició militar (100 granaders i 200 cavalls) amb sis-cents homes i, posteriorment, «con mayor numero de paisanos» van formar el regiment de naturals de Cervera¹²⁸ «nombrado coronela», segons Castellví.¹²⁹ Comandat pel coronel flamenc comte d'Arseles, estava format per dos batallons de deu companyies cadascun. El tinent coronel era Josep Vilallonga Saportella, el sergent major Gaspar Mir i els seus capitans Josep Moixó Borràs, Bonaventura Montaner Valls, Isidre Sabater, Josep Riusech,¹³⁰ Antoni Ganyet, Josep Corts, Josep Mora i Lluís Tarrats. Felip V els va con-

¹²⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 263-266 i 354-356.

¹²⁸ A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, p. 43; ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, f. 179-180v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, f. 147-149v; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-4, ff. 12-13 i 79-82.

¹²⁹ Regiment de naturals «que en las ciudades de Cataluña se nombraba coronela para guardia de la ciudad». F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 285 i 412.

¹³⁰ Va al·legar com a mèrit en un memorial que «el año de Mil sette cientos y doze, quando la ciudad de Cervera formo un regimiento de dos Batallones para su resguardo y defensa, sirvio en una de las compañías del primer Batallon con cargo de Theniente y Capitan de que tiene patente de Su Magestad». I la Reial Audiència va confirmar efectivament «haver sido nombrado Theniente de una de las Compañías del Regimiento que formo la Ciudad de Cervera de sus Vecinos y para su defensa en el año de Mil Sette cientos y doze». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, f. 218-219v.

cedir patents d'infanteria espanyola.¹³¹ El 29 de juliol, els militars van evacuar la ciutat davant l'imminent perill de perdre-la i sacrificar inútilment la guarnició. El regiment de naturals i bona part de la població, per no quedar a mercè dels enemics, van seguir les tropes borbòniques, primer cap a Balaguer, i posteriorment es van refugiar a Lleida. L'èxode filipista de Cervera es va convertir en gairebé un any d'exili. Allà, els cer-verins van formar un batalló de deu companyies, comandat pel tinent coronel Josep Vilallonga Saportella, que va fer el servei de guàrdia de les hortes i els camps pròxims.¹³² Però, segons el príncep Tserclaes de Tilly, «fue solo con el fin de que en Lerida tuviesen habitacion y otros arbitrios con que remediar su necesidad».¹³³

El 1713, les potències europees i el Borbó van pactar la fi de la guerra sense tenir en compte Catalunya. Anglaterra i l'emperador se'n van desentendre i van incomplir llurs compromisos. El 19 de març, la reina Elisabet va abandonar Barcelona; tota la coronela de la ciutat li va retre honors i es va desplegar des del Palau Reial fins al port, va coronar la muralla sobre la porta del mar i va efectuar tres salves de fusell quan es va embarcar rumb a l'Imperi.¹³⁴ La pau d'Utrecht (11 d'abril) i el conveni de l'Hospitalet (22 de juny) van certificar que el Principat quedava abandonat a la seva sort. Però la junta de braços, els estats generals de Catalunya (30 juny - 6 juliol), es va decantar per la resistència a ultrança i per continuar lluitant en solitari per les seves constitucions, llibertats, usos, costums i privilegis. El juliol, el general Villarroel, cap de les forces catalanes, va reorganitzar funcionalment la coronela de Barcelona per convertir-la en una unitat més manejable. Els nou batallons que la formaven els va redistribuir en sis (Santíssima Trinitat, Immaculada Concepció, Santa Eulàlia, Santa Madrona, Sant Sever i Mare de Déu de la Mercè). Les tropes borbòniques van continuar estrenyent el cercol progressivament, conquerint ciutats i viles fins a envoltar de manera definitiva la Ciutat Comtal. El 25 de juliol, les forces de Pòpuli es van desplegar davant de Barcelona. Durant el bloqueig, entre cinc mil i sis mil combatents de la coronela van defensar les portes, muralles i baluards de la ciutat i Montjuïc.¹³⁵

¹³¹ A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, p. 43; F. de Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 285 i 315.

¹³² A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, pp. 44-46; F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 420.

¹³³ «No siendo reputado este cuerpo como los de las tropas regladas, pues su formación se compone de los mismos naturales de Cervera». AHN, Estat, llig. 432, príncep de Tserclaes a Jean Orry, Saragossa, 27/VI/1713.

¹³⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 541-542.

¹³⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 585 i 589; F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 62, 73 i 130; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 79-80 i 280.

Durant l'estiu, Vic, bressol de la revolta, va canviar de partit. El 16 de juliol, el Consell va acordar que les confraries¹³⁶ substituïssin els cent homes que guardaven els portals de la ciutat.¹³⁷ El 7 d'agost, es va donar «nova planta» a la coronela,¹³⁸ considerant les «contingències»¹³⁹ en què es trobava la ciutat i reconeixent les mancances de la guàrdia.¹⁴⁰ El notari osonenc Francesc Abadal «fue uno de los que componian la Coronela»;¹⁴¹ Jaume Ros i Josep Osona també van ser empleats com a ajudants, i els van pagar deu sous a cadascun per cada dia que hi van servir.¹⁴² D'altra banda, la coronela de Berga va donar lloc a un regiment de naturals filipista, que va formar fins a nou companyies. Van lluitar contra les unitats de Cardona durant l'última campanya.¹⁴³

Al principi de 1714, només Cardona i Barcelona resistien a Felip V. La situació internacional es va anar pacificant amb la signatura del tractat de Rastatt (març) i l'acord entre Espanya i les Províncies Unides (juliol). El Rei Sol va aprofitar l'avinentesa per ajudar el seu nét a sufocar la resistència catalana sense miraments. El 6 de juliol, el duc de Berwick, amb noves forces militars franceses, va rellevar Pòpuli en el comandament del setge de Barcelona. La coronela va lluitar amb les forces regulars de l'exèrcit català i va entrar en combat a l'agost. Formada per uns sis mil o sis mil cinc-cents homes,¹⁴⁴ va refusar un dels primers intents d'assalt borbònic als baluards del Portal Nou i de Santa Clara, on va contraatacar amb èxit.¹⁴⁵ Durant l'assalt de l'11 de setembre va lluitar en tots els sectors atacats, enarborant l'ensenya de guerra de la ciutat: el penó de Santa Eulàlia. Tres dies després de la capitulació, el duc de Berwick

¹³⁶ «Com ja antes se stilava per ahorrar els expendis (estipendis) a la Ciutat». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 16/VII/1713.

¹³⁷ AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 16/VII/1713.

¹³⁸ «Sien formades companyies dels confreres de las Confrarias de la present Ciutat ab la conformitat que en otras semblants ocasions es estat practicat, y que a tots aquells que estaran de guarda sels done un pa lo dia que estaran de guarda». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 7/VIII/1713.

¹³⁹ «Que algunas personas commogudas y de danyada intencio no ocasionasen algun disgust». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 7/VIII/1713.

¹⁴⁰ «Se haurie de pendrer ab major calor del que se experimenta puy en molta part del dia se troban los portals sense haverhi algu en aquells». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 7/VIII/1713.

¹⁴¹ «Que la dicha Ciudad de Vique, por orden del Señor Duque de Populi tenia formada, y assistio en todas las funciones que se ofrecieron para su defensa y resguardo». Certificat per la Reial Audiència el 4 de setembre de 1721. ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 150-152v.

¹⁴² AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 30/X/1713.

¹⁴³ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 294.

¹⁴⁴ Segons Castellví, els batallons de quarts van ser integrats dins la coronela. F. de Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 100-101; F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, p. 73.

¹⁴⁵ F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 134 i 139.

la va desarmar i la va dissoldre.¹⁴⁶ Tanmateix, pel simple fet d'haver-ne format part, les autoritats borbòniques encara els ho van tenir en compte quan, posteriorment, alguns dels seus membres van demanar favors o gràcies a l'administració. A Josep Trullols, per haver servit a la companyia dels estudiants de la Universitat Literària, se li va denegar el benefici que demanava a l'església de Sant Pere de les Puel·les;¹⁴⁷ a Pere Casasanpera, la Reial Audiència va desaconsellar donar-li el càrrec que sol·licitava perquè «sus operaciones no han sido de fidelidad respecto a que ha tomado las armas contra Su Magestad en la Coronela dentro de la compañía de su Gremio exerciendo el empleo de Cabo de Esquadra»;¹⁴⁸ a Gaspar Galceran li van retreure que hi havia fet de sergent, «apremiando a algunos Particulares de su Gremio que por su fidelidad o bien por otro motivo se escusaban de hir a las Guardias»;¹⁴⁹ a l'escudeller Antoni Biscompta, el sol fet d'haver-hi participat «con los demas del Pueblo en la resistencia de esta Capital, en las Guardias de la Coronela, por su gremio» el va perjudicar;¹⁵⁰ i al cerverí Francesc Rosell li van reprovar que durant el setge fos oficial «sigun el estilo Despotico que practicavan los mas de los Gremios».¹⁵¹ Al fuster Onofre Solà, en canvi, malgrat que també havia assistit a les guàrdies, no li van tenir en compte perquè «no fue movido de Malafecto, sino compellido por la Violencia de aquel Gobierno».¹⁵² Però als que s'havien negat a participar-hi sí que els ho van considerar com un mèrit, com per exemple al sastre Antoni Vaga,¹⁵³ que va renunciar a l'ofici abans que entrar de guàrdia amb el seu gremi, o a Pere Bonelles, a qui havien ordenat matar per no haver volgut servir-hi d'alferes.¹⁵⁴

¹⁴⁶ El 15 de setembre de 1714 tots els gremis van lliurar les armes a les Drassanes. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 312.

¹⁴⁷ La Reial Audiència va recomanar que no tenia mèrit per a aquella gràcia. Memorial, 18/XII/1718, AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-4, f. 37.

¹⁴⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 121, f. 220v.

¹⁴⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 121, f. 223.

¹⁵⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 214v-217.

¹⁵¹ AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1.

¹⁵² ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 214v-217.

¹⁵³ «Querierendole su Gremio de Sastres compeler a tomar las armas». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-3.

¹⁵⁴ «Y no habiendolo podido lograr despitaron su yra los prohomenes de su Gremio en hir a su Casa, a hazer aprehension de sus vienes y venderles publicamente para pagar de su resulta un Soldado en su lugar». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-3.

1.3. MIQUELETS O FUSELLERS DE MUNTANYA

Els miquelets o fusellers de muntanya van ser tropes mercenàries auxiliars de l'exèrcit, que es mobilitzaven ocasionalment en funció de les necessitats militars. Igual que els antics almogàvers, amb els quals van mantenir una continuïtat històrica conceptual, estaven formades per catalans que lluitaven de manera expeditiva i poc convencional (guerra de guerrilles). Caracteritzats pel corn o cargol marí que feien servir per comunicar-se i transmetre ordres, resultaven imprescindibles en un marc de guerra i revolta contínua. De fet, els trobem servint tant la corona francesa com l'espanyola des del segle XVII. Durant la Guerra de Successió, el terme *miquelet* va anar sent substituïnt, de mica en mica, pel de *fuseller de muntanya*,¹⁵⁵ però de fet els podem considerar sinònims.¹⁵⁶ En ambdós bàndols es feien servir indistintament aquests noms per referir-se a les tropes paramilitars mercenàries que ajudaven els respectius exèrcits. En la correspondència militar borbònica, simplement utilitzaven el pronom *nostres* al davant, o l'adjectiu *rebels* al darrere¹⁵⁷ per diferenciar-los.

L'alçament vigatà va convertir, també, el conflicte successori en un enfrontament fratricida al Principat. Els vigatans van ser el sector més actiu a favor de l'arxiduc, i la Plana de Vic, el centre de totes les conspiracions. Per això, quan l'any 1704 «empezó a avivarse el fuego»,¹⁵⁸ el virrei Velasco va ordenar la lleva d'un regiment de fusellers de muntanya de quatre-cents homes.¹⁵⁹ En va nomenar coronel Antoni Manegat,¹⁶⁰ veguer de la Cerdanya espanyola, que els va alçar l'any següent entre «homes de milícies del País». Des de mitjan maig de 1705 els vigatans ocupaven els passos estratègics de

¹⁵⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 598.

¹⁵⁶ També se'n van utilitzar d'altres, com el de *companyies d'arcabussers del Rosselló, infanteria de milícies* o *esquadres*, que volien dir el mateix. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 590; N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, p. 109.

¹⁵⁷ AHN, Estat, llig. 450-1 i 433-1.

¹⁵⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 498.

¹⁵⁹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 495. Respecte al nombre d'efectius, hi ha certa discrepància amb els que cita Esteve Manegat Foix (fill del coronel que els va comandar) en diferents memorials: segons Castellví i el memorial presentat el 30/VII/1713 (AHN, Estat, llig. 433-2), n'alçà 400; segons el memorial presentat el 15/IX/1716, foren més de 400 (ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155); i segons els presentats el 27/XI/1715 i el 7/XI/1716 (AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2; ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 34v-35v), serien més de 500.

¹⁶⁰ Segons el seu fill, Esteve Manegat Foix, se'l va nomenar comandant per la seva «fidelitat, valor i conducta». ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 34v-35v. Però, realment, ja havia fet mèrits durant el primer setge aliat a Barcelona (28-31/V/1704), en el qual havia assistit el tinent general d'artilleria de l'exèrcit de Catalunya, Manuel de Toledo, en la defensa de la ciutat, quan el príncep Darmstadt «desembarco sus Tropas serca del Rio de Besos hasta que con ellas bolvio dicho Principe a embarcarse». ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155; ACA, R. A., reg. 361, f. 151.

Collsuspina i del Congost.¹⁶¹ El lloctinent Francisco Antonio Fernández va intentar recuperar les posicions amb sometents, però no ho va aconseguir. Després de la desfeita, hi va enviar 150 soldats de cavalleria i els fusellers de muntanya d'Antoni Manegat, amb els quals «se oppusso a los Sediciosos de Vique y tuvo diferentes renquentros en el Lugar de la Garriga y los saco de la Villa».¹⁶² Però el Congost tampoc el van poder recuperar, i van desistir al final de juliol.¹⁶³ El 22 d'agost, un gran estol aliat va fondejar davant de Barcelona; era la segona temptativa de desembarcament, però aquesta vegada amb l'arxiduc al capdavant, i ajudada per la mobilització de l'austriacisme interior. Així que desembarcà va reclutar quaranta companyies de fusellers de muntanya els dos o tres primers dies.¹⁶⁴ Per defensar la ciutat, el virrei Velasco també hi va concentrar el màxim d'efectius, i va ordenar a Antoni Manegat¹⁶⁵ i a Nicolàs Esquirro¹⁶⁶ que tornessin ràpidament amb els seus homes a la Ciutat Comtal. Ignasi Rossinyol i el seu fill Josep, de Casserres, també van socórrer Barcelona amb una companyia de «gente armada» de 73 homes, capitanejada pel pare.¹⁶⁷ El setge va durar un mes i mig; tant Antoni Manegat¹⁶⁸ com Nicolàs Esquirro¹⁶⁹ i els Rossinyol hi van lluitar fins que el lloctinent Velasco va capitular, el 9 d'octubre. La victòria aliada va difondre la revolta a tot arreu i, per Cap d'Any, tot Catalunya ja estava sota l'obediència de Carles III.

¹⁶¹ J. M. Torras, *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona*, p. 114.

¹⁶² ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155; ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 34v-35v; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2; F. Castellví, *Narraciones Históricas, I*, p. 508; J. Albareda, *Els catalans i Felip V: de la conspiració a la revolta (1700-1705)*, pp. 184-185.

¹⁶³ F. Castellví, *Narraciones Históricas, I*, p. 508.

¹⁶⁴ N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, p. 134.

¹⁶⁵ Li va manar que vingués «con su gente» i s'hi va quedar tot el setge, «siendo testigo toda Barzelona del garbo y arrojo con que dicho Dn. Antonio de Manegat con sus Fuzileros peleo en la Montaña de Monjuy en diferentes ocasiones con los rebeldes y Ingleses que havian desembarcado». ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 34v-35v; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

¹⁶⁶ Va venir des de Puigcerdà. També havia alçat una companyia de gent de la seva satisfacció per ordre del lloctinent Velasco, i s'havia enfrontat als vigatans, «con quienes tuvo diferentes rehenquentros». ACA, R. A., reg. 361, ff. 70v-71; ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 28.

¹⁶⁷ Ignasi havia aixecat i finançat aquesta companyia per ordre de Josep Marimon, i, juntament amb el seu fill Josep, van abandonar «casa hazienda y familia en poder de los enemigos». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 243-245.

¹⁶⁸ El 10 de setembre de 1705, 150 fusellers de la plaça, comandats pel coronel Manegat, van atacar la gran guàrdia dels aliats, formada per entre trenta i cinquanta dragons anglesos, situada a la Creu de Sant Francesc, i els van obligar a retirar-se. F. Castellví, *Narraciones Históricas, I*, p. 528. «Perdida esta Plaza», es van embarcar amb el virrei Velasco i la guarnició i els van acompanyar fins a la cort. ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155; AHN, Estat, llig. 433-2.

¹⁶⁹ Quan van desembarcar els imperials es va retirar, «con la demas gente», a la falda de Montjuïc, sota de la fortalesa, «donde se mantuvo con su gente» fins que la van ocupar els enemics. Després es va retirar a l'*obra nova* i, un cop perduda aquesta, va entrar dins la plaça, «donde assistio durante el sitio. Le saquearon quanto tenia» i es va embarcar amb les tropes de Sa Majestat. ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 28; ACA, R. A., reg. 361, pp. 70v-71.

Perduda Barcelona, els filipistes catalans que no van marxar amb el virrei es van refugiar al Rosselló, on el duc de Noailles els va tornar a reclutar en companyies a peu de fusellers de muntanya, també anomenats *arcabussers*, com, per exemple, Joan Gros,¹⁷⁰ Josep Viladomar,¹⁷¹ Ignasi i Josep Rossinyol¹⁷² o la partida de paisans armats de Manlleu¹⁷³ comandada per Joan Erm.¹⁷⁴ De fet, va formar tot un batalló de refugiats catalans, del qual van ser tinents Jaume Soquet, d'Aiguafreda; Andreu Batella, de Centelles; Joan Alonso, d'Esparreguera; Joan Llach, de Berga; Maties Bassi, de la Nou; Joan Riu, de Berga; Aleix Simon, de Cercs; Aleix Guitart, de Perpinyà; Josep Llavina, de Centelles, i Jaume Munt, de Manlleu.¹⁷⁵

La presència de Carles III a Barcelona va provocar que, la primavera següent, les dues corones decidissin envair Catalunya per recuperar la Ciutat Comtal. Felip V va venir de dret des de la cort per enfrontar-se al seu rival. El febrer de 1706, el duc de Noailles va passar del Rosselló a l'Empordà amb un nombrós exèrcit i dos batallons de fusellers de muntanya amb refugiats catalans, i també es va dirigir a Barcelona. El 9 de febrer va nomenar Isidre Pou de Jafre coronel de fusellers al seu servei.¹⁷⁶ Felip V, des de l'Aragó, amb un altre important contingent militar, va entrar el març a Catalunya per unir-se amb el duc de Noailles prop de Barcelona. Antoni Manegat i Nicolàs Esquirro van acompanyar el primer rei Borbó espanyol des de Madrid i van participar en el setge,¹⁷⁷ igual que Isidre Brifeu,¹⁷⁸ que va servir en la companyia capitanejada per Joan Alonso, d'Esparreguera, durant l'assetjament, però que havia vingut amb el duc de Noailles

¹⁷⁰ Va servir de capità reformat al batalló d'Estruch des del 1705 fins que es va reformar. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, f. 244v.

¹⁷¹ L'any 1705 també havia capitanejat el sometent de Manresa pels borbònics, però va fracassar en l'intent de recuperar el Congost i el castell de Berga. Després de perdre Barcelona, va marxar cap al Rosselló en companyia d'Ignasi Rossinyol i el seu fill Josep. AHN, Estat, llig. 433-2; ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 243-245.

¹⁷² Ignasi va ser capità i el seu fill Josep, tinent. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 243-245; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1.

¹⁷³ Ens consta que va lluitar durant tota la guerra en la companyia on els van incorporar, la qual el gener de 1715 encara continuava de servei, agregada al regiment de fusellers de muntanya del coronel Pou de Jafre. AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

¹⁷⁴ Que va morir al Rosselló. AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

¹⁷⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 123, f. 256.

¹⁷⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 25, 65, 71 i 234.

¹⁷⁷ AHCB, ACA, R. A., Consultes, 6A. II-2; ACA, R. A., reg. 361, ff. 70v-71; ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155; ACA, R. A., reg. 121, ff. 34v-35v; ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 28.

¹⁷⁸ L'any 1705 també havia perseguit els primers sediciosos a la Plana de Vic obeint ordres del virrei Velasco. ACA, R. A., reg. 361, ff. 85v-86.

des del Rosselló; o els germans Alonso,¹⁷⁹ parents de Joan, que «baixant» des d'Esparreguera amb un dels seus fills, Manuel,¹⁸⁰ es van incorporar a l'exèrcit borbònic amb una companyia de 120 homes davant de Barcelona. El fracàs del setge borbònic (3 d'abril al 12 de maig) va obligar l'exèrcit franco-espanyol i els seus fusellers catalans a retirar-se altre cop al Rosselló. Com, per exemple, els tinents Joan¹⁸¹ i Josep Rossell,¹⁸² que van morir a Perpinyà tornant del setge; Antoni Manegat, al qual van nomenar veguer,¹⁸³ o Nicolàs Esquirro,¹⁸⁴ Bernat,¹⁸⁵ Manuel¹⁸⁶ i Mateu¹⁸⁷ Alonso; Isidre Brifeu,¹⁸⁸

¹⁷⁹ Bernat i el seu germà van assistir al setge amb una companyia de 120 homes que ells mateixos havien alçat i finançat. ACA, R. A., reg. 361, f. 69-69v; ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 30. Els germans Alonso ja havien perseguit, per ordre de Velasco, els primers rebels. ACA, R. A., reg. 361, f. 69.

¹⁸⁰ Va servir durant el setge juntament amb el seu pare i amb 120 homes alçats i finançats per ell sota les ordres del mariscal de Tesse. ACA, R. A., reg. 361, ff. 64v-65. L'any 1704 ja havia perseguit per ordre del virrei Velasco els primers sediciosos de la Plana de Vic, «logrando el hazer perezer algunos y apri-sionar a otros por cuyo motivo prendieron los rebeldes al suplicante y a su padre que tambien iba con el y los condenaron a muerte de horca». ACA, R. A., reg. 361, ff. 64v-65.

¹⁸¹ Joan Rossell de la Roca, paraire de Centelles, tinent reformat de fusellers de muntanya, que el 1706 va anar personalment al camp de Barcelona a fer costat al rei i atacar la ciutat. ACA, R. A., Consultes, reg. 123, f. 256v.

¹⁸² Tinent de fusellers de muntanya que servia a l'exèrcit del duc de Noailles. ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 14v-19v.

¹⁸³ El duc de Noailles el va nomenar governador polític i veguer de la Cerdanya (AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2; AHN, Estat, llig. 433-2; ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 34v-35v) i va continuar al servei reial exercint aquests càrrecs fins a la seva mort (AHN, Estat, llig. 433-2), però primer havia sofert «los mismos trabajos que han padezido los que alla se refugiaron que son bien notorios». ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 154-155.

¹⁸⁴ «Siguio el exercito hasta Perpiñan, donde le mando Su Magestad quedar a las ordenes del Duque de Noalles que le mando formar una Compañia de Catalanes refugiados en Rossellon dandole la patente de Capitan Comandante, en cuya forma sirvio todas las campañas del Ampurdan y Sitio de Gerona». ACA, R. A., reg. 361, ff. 70v-71. Certificat del «Sr. Nicolas Esquiro Capitan Comandante de la Compañia de Arcabuseros del Señor Duque de Noailles compuesta de refugiados catalanes». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

¹⁸⁵ A Perpinyà es va incorporar en una companyia de catalans refugiats de fusellers de guàrdies a peu, a les ordres de Noailles. Hi va servir quatre anys a les primeres campanyes de l'Empordà. ACA, R. A., reg. 361, ff. 69-69v; ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 30.

¹⁸⁶ Després d'aixecar el setge, junt amb el seu pare «siguieron las marchas hasta Perpiñan», on el duc de Noailles el va incorporar en una companyia de fusellers de guàrdies a peu, segons ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 17v; o de granaders, segons ACA, R. A., reg. 361, ff. 64v-65. Hi va servir quatre anys, fins al 1710.

¹⁸⁷ Amb el seu pare i altres parents es va refugiar al Rosselló, on va servir set anys de cadet en les «esquadras» o companyia d'arcabussers catalans, formada a Perpinyà pel duc de Noailles. ACA, R. A., reg. 361, ff. 86-86v; ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 192v-193; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 58-58v.

¹⁸⁸ A Perpinyà es va incorporar en una companyia de refugiats catalans, en la qual va servir cinc anys. ACA, R. A., reg. 361, ff. 85v-86.

Josep Llavina,¹⁸⁹ Aleix Martí¹⁹⁰ o Rafel Xicoy,¹⁹¹ tots ells reclutats de nou a Perpinyà pel duc de Noailles com a fusellers. Segons Núria Sales, l'any 1706 hi havia prop de setanta companyies de fusellers de muntanya catalans a la capital del Rosselló.¹⁹²

Aquell mateix any, Carles III també va formar cinc regiments de fusellers,¹⁹³ que van defensar la frontera, van pressionar les tropes borbòniques quan es dirigien a Barcelona, van ajudar en la defensa de la ciutat durant el setge i van perseguir la rereguarda així que el van aixecar. La derrota d'Almansa va portar com a conseqüència que des del 1707 es reduís només al Principat el domini territorial de Carles III a la Península i Catalunya es convertís en un camp de batalla permanent. A partir de llavors va començar una guerra de frontera, caracteritzada per escaramusses, fustigació de les línies avançades dels exèrcits imperials, control estratègic del territori i desgast de l'enemic. Una d'aquestes operacions militars va ser la que, el mes d'abril, van planificar els borbònics des de la Cerdanya francesa, per tal d'establir un reducte fortificat a la Catalunya central. El filipista berguedà Josep Viladomar, coronel de fusellers de muntanya, havia instigat una conspiració per degollar la guarnició del castell de Berga i ocupar la fortalesa. Viladomar, juntament amb el coronel Antoni Manegat, quatre-cents fusellers «paisans del Rossello» i un important contingent militar borbònic, havien de portar a terme una incursió i donar suport al complot.¹⁹⁴ De camí cap a Berga, el brigadier Antonio Gandolfo, que comandava les tropes borbòniques, va decidir ocupar primer Puigcerdà. Però gràcies a la «diligència» del veguer Pere Canal, que va mobilitzar els puigcerdanencs i els sometents dels pobles veïns, van ser refusats. Informats també aleshores que la conspiració de Berga havia estat descoberta i el castell s'havia reforçat, es van retirar altre cop a França.¹⁹⁵

Al principi de juny de 1707, tot el territori català estava en perill per les ofensives militars frontereres, que les tropes borbòniques hi portaven a terme des de l'Aragó, el

¹⁸⁹ «[...] formo parte en Perpiñan de la Compañia de Arcabuceros compuesta de Catalanes refugiados», en 1705-1714. N. Sales, *Els botiflers*, p. 52.

¹⁹⁰ «Va ser tinent de la Companyia d'Arcabussers Catalans capitanejada per Josep Llavina i formada pel duc de Noailles. Va participar a les campanyes d'Urgell, Calaf, els Prats de Rei i Cardona i als setges de Puigcerdà, Bellver i Girona». N. Sales, *Els botiflers*, p. 52.

¹⁹¹ Va servir des del 1706 tant a França com a Catalunya, dos anys de tinent en el regiment de fusellers de muntanya de Claudi Vélez i vuit de capità «viu» en el regiment de fusellers d'Isidre Pou de Jafre. Fou nomenat capità pel duc de Noailles i serví en el batalló d'Eudald Tutllo. ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 247v-249.

¹⁹² N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, p. 111.

¹⁹³ F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, p. 25.

¹⁹⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, pp. 418-419.

¹⁹⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 87v-88; F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, p. 419.

País Valencià i el Rosselló. Aquesta tenalla estratègica dels exèrcits de les dues corones envers el Principat, preocupava molt Carles III, que veia, impotent, com les seves tropes no podien arribar a tot arreu. Per aquesta raó va aixecar vint companyies de fusellers de muntanya a la Ribera d'Ebre, i va destinar quatre regiments a la defensa de l'Empordà.¹⁹⁶ L'any 1708 va mantenir cinc regiments (Moliner i Rau, Farriol, Clavell, Blai Ferrer i Birola), tres de 500 homes i dos de 350, que va anomenar *esquadres*, destinades permanentment a les fronteres. Lluís XIV també en va sustentar sis en el seu exèrcit del Rosselló, dos d'ells catalans.¹⁹⁷ Segons Núria Sales, reconquerides Lleida i Tortosa pels filipistes, hi havia milers de fusellers per ambdós bàndols, com, per exemple, la companyia filipista que havien organitzat els veïns del Pinell de Brai per controlar el pas de l'Ebre.¹⁹⁸ L'any següent, Carles III va disposar de sis regiments de miquelets (3.000 fusellers de muntanya), mentre que el duc de Noailles en va utilitzar quatre en la seva incursió pel front del Rosselló, dos d'ells catalans (Isidre Pou de Jafre i Josep Carbonell).¹⁹⁹

El 1710, Carles III es va desplaçar al front per dirigir la campanya, mentre que la seva muller, Elisabet, va jurar el càrrec de governadora de Catalunya. La reina va ordenar completar els regiments de fusellers per bloquejar amb més efectius les places de Lleida i Tortosa. Durant l'hivern de 1710-1711, cinc-cents miquelets austriacistes van participar en la defensa de Girona.²⁰⁰ Un cop rendida la ciutat per les dues corones i retirades moltes de les seves tropes a França, el governador de la plaça, marquès de Brancas, es va veure obligat a demanar reforços, ja que els miquelets imperials alarmaven contínuament la guarnició. Des del Rosselló li van enviar quatre companyies catalanes de fusellers, però abans del mes de maig de 1711 ja les havien aniquilat completament els seus homònims austriacistes, entestats a «no dar cuartel a sus mismos patricios».²⁰¹ Per a la campanya d'aquell any, Carles III va ordenar que els sis regiments tinguessin 500 homes cadascun, i va continuar mantenint els de la Ribera d'Ebre (Joan Falcó); l'anomenat *esquadra de Cerdanya* (Tomàs Oliver); l'*esquadra nova* de Vic, el coronel de la qual, Martirià Massagur, va ser fet presoner, per la qual cosa el rei va donar el regiment a Ermengol Amill; el de Joan Vila Ferrer; el de Segimon Torres i el de Manuel Moliner Rau. Els quatre últims els va enviar a defensar la frontera a Hos-

¹⁹⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 350-372.

¹⁹⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 561 i 606; A. Espino, «L'evolució de les forces auxiliars durant la Guerra de Successió a Catalunya, 1705-1714. El cas dels miquelets i dels voluntaris», p. 548.

¹⁹⁸ N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, pp. 180-181.

¹⁹⁹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 615, 626, 644, 646, 655 i 657.

²⁰⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 79 i 128.

²⁰¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 258-259.

talric. Per la seva part, Lluís XIV va enviar els regiments de Jafre i Carbonell amb l'exèrcit de l'Empordà.²⁰²

El 25 de juny de 1712, Gran Bretanya i França van acordar la suspensió d'hostilitats. Els fronts es van calmar a Europa a partir del juliol, però no pas al Principat. Per a la campanya d'aquell any els regiments de fusellers de muntanya austriacistes van augmentar a set i van arribar a tres mil cinc-cents homes. El setembre, les tropes aliades van bloquejar Girona amb el suport de dos mil d'aquests miquelets. Els fusellers borbònics del veguer de Girona, Josep Viladomar, amb cent més del coronel Manegat, es van dirigir a Sant Ponç per poder introduir queviures a la plaça, però els miquelets i tropes imperials els ho van impedir: els van parar una emboscada i els van obligar a retrocedir de nou cap a la ciutat. El general borbònic comte de Fiennes també va intentar socórrer Girona i trencar el bloqueig dues vegades, al final de setembre i d'octubre, en entrar des del Rosselló amb un important contingent militar —i reforçat, el segon cop, amb els regiments de Carbonell i Pou de Jafre—. ²⁰³ Malgrat que va fracassar en ambdues ocasions, el comandant de fusellers de muntanya del Rosselló, Francesc Torres i de Cadell, en canvi, sí que va aconseguir introduir-hi alguns queviures al capdavant de 200 homes escollits. ²⁰⁴ Finalment, el duc de Berwick, amb vint-i-dos mil homes i trenta peces d'artilleria, va aixecar el bloqueig al principi de gener de 1713 i va deixar de guarnició a Girona un batalló de fusellers de Carbonell i un altre de Pou de Jafre. ²⁰⁵

El 17 de maig de 1713 es va acordar en secret la sortida de l'exèrcit imperial del Principat i el 22 de juny va acabar de pactar-se l'evacuació en signar-se el conveni de l'Hospitalet, d'acord amb el tractat d'Utrecht. Aquell mateix mes, el coronel de fusellers austriacista Joan Falcó, ²⁰⁶ que vivia a Xerta, es va passar als borbònics amb 25

²⁰² F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 231, 259, 306 i 314.

²⁰³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 410, 442 i 444.

²⁰⁴ J. Mercader, *La transformació dels municipis catalans en temps de Felip V*, p. 51.

²⁰⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 448.

²⁰⁶ Va néixer a Benissanet. Teixidor de professió, es va alçar en armes el 1706 contra els borbònics com a conseqüència del saqueig que va patir la vila (i casa seva) per part d'una partida de l'exèrcit de les dues corones. Es va unir als miquelets imperials de la Ribera d'Ebre i va esdevenir un dels fusellers de muntanya austriacistes més destacats al front de l'Ebre. El motiu pel qual es va passar als borbònics va ser que el coronel Faver, preparant l'evacuació de les tropes imperials a Tarragona, li va exigir una part dels diners aconseguits en els seus assalts als filipistes. Falcó s'hi va negar i, llavors, van ordenar empresonar-lo. Per això, segons Castellví, es va acollir a l'indult general publicat pels borbònics i se'n va anar a Tortosa, «donde por la opinion de su valor fue bien recibido». F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 412, i III, p. 834.

miquelets.²⁰⁷ Starhemberg, darrer virrei de l'emperador i cap militar al Principat, va intentar dissoldre les unitats catalanes de fusellers abans d'abandonar Catalunya.²⁰⁸

A partir de l'1 de juliol, el duc de Pòpuli va iniciar l'ofensiva final a sang i fetge contra el Principat. Felip V li havia ordenat degollar i penjar tots els miquelets que es defenessin perquè servís d'escarment.²⁰⁹ Amb la retirada de les tropes imperials i la cessió de gairebé totes les fortaleses i ciutats sota el seu control a l'exèrcit borbònic, la feblesa militar de Catalunya era manifesta. Per això, tan bon punt la junta de braços va optar per la resistència, el 5 de juliol, les autoritats catalanes van comptar ràpidament amb els quatre regiments de fusellers que no s'havien dissolt ni evacuat.²¹⁰ El 2 d'agost es va reorganitzar a Barcelona el regiment de la Ribera d'Ebre, comandat pel coronel Anton Paperoles,²¹¹ i a la tardor se'n van formar dos més.²¹² També es va donar patent de coronel a Martirià Massagur, Antoni Llorós, Jaume Molins i Antoni Vidal perquè organitzessin els seus regiments a l'exterior, i es va formar una esquadra de 200 fusellers per controlar els accessos a Montjuïc, comandada per Niubó Barnadàs.²¹³ Fins i tot es van arribar a organitzar grups de fusellers a cavall entre els que operaven fora de Barcelona.²¹⁴

Tres-cents cinquanta miquelets van participar, el juliol de 1713, en l'intent del general Rafael Nebot d'ocupar Tarragona abans que ho fessin els borbònics, però van ser derrotats a Torredembarra el dia 13.²¹⁵ Uns dos-cents o tres-cents fusellers més van formar part de les forces del diputat militar i comandant general del Principat, Antoni de Berenguer, en l'expedició que va portar a terme entre el 9 d'agost i el 5 d'octubre per

²⁰⁷ I la seva família, segons va informar el duc de Pòpuli a José Grimaldo el 26 de juny de 1713. També va posar en coneixement seu que Falcó ja havia començat a lluitar contra els miquelets de Pedrol i que, en una sortida que havia fet prop de Xerta, havia capturat quinze fusellers i el seu alferes. AHN, Estat, llig. 432.

²⁰⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 562 i 782-783.

²⁰⁹ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, pp. 13 i 21.

²¹⁰ Segons Castellví, eren els regiments dels coronels Ermengol Amill (reanomenat Sant Ramon de Penyafort), Moliner i Rau (Sant Miquel o de l'Àngel Custodi), Joan Vila i Ferrer i Segimon Torres. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 585 i 704.

²¹¹ Que va anar a les Terres de l'Ebre a reclutar voluntaris. F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 78 i 262.

²¹² Un de nou, anomenat de Sant Vicenç Ferrer, que, probablement, agrupà part de les forces de Joan Vila i Ferrer i va acabar sota el comandament del coronel Josep Ortiz; i un altre, reorganitzat sobre la base de la partida de Muñoz, que el va comandar com a coronel. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 704-705; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 78 i 260.

²¹³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 705.

²¹⁴ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 72.

²¹⁵ F. de Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 836-837.

fomentar la resistència, alleugerir la pressió sobre Barcelona i reclutar tropes pel país,²¹⁶ però els seus intents d'insurrecció també van fracassar.

El veguer de Manresa, Jaume Llussach, va formar quatre companyies de fusellers al servei de Felip V, després que les tropes borbòniques cremessin la ciutat el 13 d'agost, com a represàlia per haver-se rebel·lat contra la seva obediència.²¹⁷ El filipista Antoni Pinart va servir en el batalló de Francesc Torres des del 1713 fins al 1714, quan es reformà.²¹⁸ Tomàs Montalt va capitanejar una companyia de fusellers que Pòpuli va formar el 24 d'abril de 1714 per perseguir rebels, acompanyant els destacaments de Diego González i Feliciano Bracamonte.²¹⁹ Joan Francesc Albareda, de Sant Julià de Vilatorrada, en va comandar una altra a la Plana de Vic amb els seus dos fills, Josep i Genís, tinent i alferes, respectivament. El 15 de juny Pòpuli li va signar la patent de capità al camp davant de Barcelona.²²⁰

Pel que fa als fusellers que van defensar Barcelona, el seu contingent intramurs va anar variant durant el setge segons les constants entrades i sortides de la ciutat. En l'assalt de l'11 de setembre, els regiments de Sant Vicenç Ferrer, Muñoz, del Sant Àngel Custodi i de la Ribera d'Ebre van lluitar a ultrança a les muralles, bretxes i baluards, amb les forces reglades de l'exèrcit català i la coronela.²²¹ A l'exterior, la resta de miquelets²²² van continuar alçant el país contra Felip V, perseguits sense treva per les

²¹⁶ A. Espino, *Miquelets i Sometents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705-1714)*, p. 97.

²¹⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 669-670. L'11 de desembre de 1713, seixanta d'aquests fusellers van ser atacats pel marquès del Poal a la casa de Blanc d'Hortonedà, entre Cardona i Solsona, però van poder defensar la posició gràcies a l'auxili que van rebre de les tropes borbòniques. F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 672-673.

²¹⁸ ACA, R. A., llig. 212, f. 105.

²¹⁹ Des del 1713 al servei borbònic, Tomàs fou ferit «de un fuzilazo» a la cama esquerra, «de que quedo estropeado sin haver rezibido en todo el tiempo que hubo la dicha Compañia mas dinero que dos Doblones y las Raciones de pan». Aquesta companyia es va integrar en el segon batalló de Pou de Jafre. ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 247v-249; ACA, R. A., llig. 211, f. 144; ACA, R. A., llig. 210, f. 59.

²²⁰ Joan Francesc ja havia estat capità de fusellers de muntanya en temps de Carles II. El 1714, amb la seva companyia, va defensar la ciutat de Vic quan els rebels la van amenaçar. Va acompanyar el comte de Fiennes i Feliciano Bracamonte les tres vegades que van anar a Arbúcies, i Tiberio Carafa i el general Bracamonte quan van anar a Sant Hipòlit. També va rescatar, «con sus Hijos y algunos otros mossos», cinquanta-un soldats borbònics capturats a les torres de Caldetes, i els van portar a Vic. ACA, R. A., Consultes, reg. 124, ff. 79v-81.

²²¹ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 247, 255, 260 i 262.

²²² Els regiments de Sant Ramon de Penyafort (Ermengol Amill), Jaume Molins, Francesc Busquets (*Mitjans*), Segimon Torres, Martirià Massagur, Pere Bricfeus, Joan Vila i Ferrer, Miquel Sanjuan i Antoni Vidal, i les companyies de Josep Marco (*el Penjadet*), Adjutori Segarra i la del capità Arniches. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 333; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 202, 204, 250, 251, 258, 264, 266 i 270.

tropes borbòniques. Finalment, després de les capitulacions de Barcelona i Cardona (12 i 18 de setembre, respectivament), els fusellers catalans «de la terra» van ser desar-mats, indultats i llicenciats. Els van oferir prendre partit allistant-se a l'exèrcit vencedor o marxar lliurement.²²³ Aquesta clemència reial respectuosa amb els combatents vençuts, pactada i promesa per Berwick, va durar ben poc. A final de mes, el nou gover-nador de la Ciutat Comtal, el marquès de Ledesma, va començar la repressió restringint l'atorgament de passaports i efectuant empresonaments.²²⁴ Respecte als fusellers ca-talans al servei borbònic, dos batallons van quedar a les ordres del comte de Fiennes, el de Torres i el de Ripoll,²²⁵ mentre que el segon i el tercer de Pou de Jafre no es van dissoldre fins al 12 de maig de 1715.²²⁶

1.4. VOLUNTARIS

Els voluntaris van ser unes forces de milícies civils assimilables als miquelets o fuse-llers de muntanya que, a peu o a cavall,²²⁷ van lluitar al bàndol austriacista durant la Guerra de Successió. Segons Castellví, el seu origen van ser unes companyies munta-des de paisans armats, que es van formar espontàniament a Barcelona per defensar la ciutat durant el setge borbònic de 1706.²²⁸ Tanmateix, tenim notícia que el setembre de 1705 Antoni Roures²²⁹ ja n'havia alçat i finançat²³⁰ una a cavall, de la qual va ser ca-pità. Continuant amb Castellví, considera que el principi d'aquests cossos de volunta-ris va tenir lloc, realment, l'any 1708 amb la formació dels de la Fuliola, ja que els que van defensar la Ciutat Comtal es dispersaven després de combatre i no tenien coman-daments fixos.²³¹ El 1709, els imperials ja disposaven d'un contingent de 490 volunta-

²²³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 310.

²²⁴ Ermengol Amill, Joan Vila i Ferrer i Jaume Molins s'havien allistat a l'exèrcit espanyol per sal-var-se, però al cap de poc temps van ser empresonats. S. Albertí, *L'Onze de Setembre*, p. 380; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 101.

²²⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 364.

²²⁶ ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 247v-249; ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 185v-186v.

²²⁷ Es van utilitzar com a cavalleria lleugera imperial. Els cavalls, segons Castellví, eren propis de cada individu, però segons Josep Corts els robaven dels destacaments de cavalleria borbònics quan els tenien al camp menjant farratge, o els aconseguien matant els infants a cavall filipistes (dragons) quan es dispersaven. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 231; A. Duran, *Felip V i la ciutat de Cervera*, p. 47.

²²⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 408-410.

²²⁹ Escrivà públic de Puigcerdà, «tomó algunos cavallos de los Paysanos de Serdania a fin de formar su compañía y previno algunos Miqueletes para ser oficiales y soldados de ella». ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 114; ACA, R. A., Consultes, reg. 123, f. 87; ACA, R. A., Consultes, reg. 131, f. 195v.

²³⁰ «Si bien solamente la pago de su dinero algunos cinco dias». ACA, R. A., Consultes, reg. 122, f. 114.

²³¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 408; i III, p. 284.

ris a cavall i 200 a peu.²³² El nombre va augmentar el 1710, quan van destacar les accions dels capitans Moga, Josep Sabater, Palmer, Busquets i els de la Fuliola.²³³ Al principi de 1711, més de mil cinc-cents voluntaris d'Aragó²³⁴ (a cavall i a peu) i més de quatre-cents voluntaris catalans muntats van protegir l'exèrcit aliat, que estava aquarterat estratègicament durant l'hivern, «sirviendo de antemural a las tropas para lograr algun descanso despues de tan fatigada campanya».²³⁵ El març, els voluntaris d'Aragó a cavall es van convertir en tropes reglades. Carles III els va concedir dotze patents de capitans (Josep Copons, Fèlix i Isidre Jordana, Jacint i Aleix Geralt, Jacint Orteu, Baltasar Castellarnau, Josep Puget, Antoni Sabater i Manuel Oste), i a la resta d'oficials subalterns, amb títol de voluntaris a cavall i formació de regiment, va manar que se'ls donés el pa i la civada. En canvi, no va fer el mateix amb els catalans, que en aquells moments ja eren més de 600 i es dedicaven a «torbar» la comunicació borbònica entre Tortosa i Lleida.²³⁶ D'altra banda, se'n van formar quinze companyies més a peu, a les quals es va concedir també el pa i tot el pillatge que fessin sobre els enemics.²³⁷ L'any següent, els voluntaris a cavall d'Aragó van passar d'un miler, mentre que els catalans van ser uns cinc-cents cinquanta. Finalment, l'emperadriu governadora, Elisabet, també va concedir patents als oficials catalans muntats i reconeixement militar a la tropa.²³⁸ El 1713, els voluntaris a peu i a cavall tornaven a ser més de 1.500.²³⁹ Les autoritats austriacistes els van intentar desmobilitzar per impedir que continuessin lluitant després d'evacuar les tropes aliades del Principat.²⁴⁰

²³² Segons va resoldre Carles III el 2 de maig de 1709, en acordar el nombre de tropes que calia distribuir al Principat. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, p. 626. Tanmateix, respecte a la xifra total de voluntaris a cavall austriacistes que hi va haver a Catalunya aquell any, el mateix Castellví fa ballar una mica els números, ja que a la pàgina 655 afirma que eren 590 efectius, mentre que a la 615 ens parla de 580 voluntaris d'Aragó a cavall i 250 de catalans.

²³³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 39 i 41.

²³⁴ Joan Bernet i Antoni Bielsa havien format al final de 1706 els voluntaris d'Aragó. De fet, havien copiat i portat la idea de Barcelona a la seva terra. Però al cap de poc de temps aquella denominació també va fer referència a les milícies catalanes, malgrat que es van mantenir els dos noms. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, II, pp. 408-410.

²³⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 216.

²³⁶ Els noms dels seus capitans són: Josep Busquets, Gabriel Palmer (mallorquí), Massià de Granollers, Ramon de Santa Coloma, Josep Sentís, de Tarragona (conegut amb el renom de Sabater), Jaume Mestres, de Jorba, Adjutori Sagarra, de Castellbisbal, Josep Calich, Josep Bonet, Pere (anomenat de la Fuliola) i Raimund Moga. Sota les seves ordres tenien cadascun uns cinquanta o seixanta homes. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 251 i 307.

²³⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 268-269 i 315.

²³⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 410.

²³⁹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 557. Josep Torà els va seguir «los años de treze y catorze». ACA, R. A., Consultes, reg. 130, f. 91v.

²⁴⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 562.

Un cop confirmada la resistència per la junta de braços al principi de juliol, les autoritats catalanes els van utilitzar com a companyies soltes d'infanteria o cavalleria. Aquell mateix mes, 800 voluntaris aragonesos, 400 a cavall i 400 a peu, van participar en l'intent fallit del general Nebot d'ocupar Tarragona abans que ho fessin els borbònics.²⁴¹ Durant l'estiu, es van formar quatre companyies més a peu: dues d'aragonesos, capitanejades per Francesc Besabés i Antoni Badia, per defensar Barcelona, i altres dues, comandades per Andreu Marcos i Jaume Mestres «Pou de Jorba».²⁴² A l'agost, un gran nombre d'aquestes forces es va unir a l'expedició del diputat militar Antoni de Berenguer i del general Nebot, així que van desembarcar a Arenys de Mar.²⁴³ Josep Marco, «el Penjadet», també s'hi va afegir amb la seva companyia a cavall, però sortint des de Barcelona.²⁴⁴ El novembre, setanta voluntaris de la guarnició de Cardona van protagonitzar diverses escaramusses per l'Urgell.²⁴⁵ Aquestes milícies, a part dels enfrontaments bèl·lics, de perseguir filipistes o atacar combois borbònics, també van fer la guerra pel seu compte, vivint sobre el terreny com els miquelets o les tropes regulars. El dietari del pagès Joan Fàbrega, de Cererols, ens descriu el malson que van representar per a la població de la ruralia: «L'any 1714 s'alçaren per moltes parts de Catalunya molta gent a qui deien voluntaris. I hi feien capitans i comandants, i n'hi havia de cavall i de peu, i anaven corrent per tot Catalunya, i es feien donar tot el que havien de menester, o, si no, s'ho prenien. Amb què, entre uns i altres, no deixaven res per cases i llocs. I tenien per general el marquès del Poal. Això durà mentre durà el setge de Barcelona».²⁴⁶ Segons el testimoni de Pau Sabater, de la Pobla, Francesc Valls, dels Vivencs, i Josep Rovira, d'Igualada, van extorquir el pagès Josep Sabaté, de Carme, fent-li pagar 100 dobles.²⁴⁷ L'11 de setembre de 1714 a Barcelona, les dues companyies d'aragonesos van defensar el baluard de Santa Clara, i la de Jaume Mestres va lluitar a la

²⁴¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 836.

²⁴² F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 586 i 703-704; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 268.

²⁴³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 652 i 837-838.

²⁴⁴ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 264.

²⁴⁵ AHN, Estat, llig. 444, Miguel de Aguilar a José Grimaldo, 19/XI/1713.

²⁴⁶ J. Fàbrega, *Llibre de coses que han succeït a Catalunya*, p. 56.

²⁴⁷ «Pau Sabater de la Pobla dixo que en las turbacions passadas fou precisat per los Voluntaris anar ab ells per lo espay de deu o dotse dies en Compañia de Francesch Valls dels Vivencs y diu que en dit temps se feu una Composicio a Joseph Sabater pages de Carme dit Melcio en 100 dobles en la qual Composicio acisti dit Francesch Valls fent de tinent y corrent per ell y Joseph Rovira dit lo Petit de Igualada Y per obligar al dit Joseph Sabater a pagar ditas 100 doblas despres de haver conferenciat ab secret ab dit Joseph Rovira mana dit Rovira que penjasen dit Sabater com en efecte ho executaren y quejansen dit sabater responia dit Valls axi ho feyan de mi y despres de haverlo atormentat molt sel ne pertaren y lo composaren en dites 100 dobles y aquellas se partiren entre dit Rovira, Francesch Valls, y los companys». ACAN, AMI, Cort del batlle, correspondència del sotsveguer Onofre Melcion, capsa 1230, Salvador Prats a Onofre Melcion, 15/VII/1718.

Travessera i en el convent de Sant Agustí.²⁴⁸ Després de caure la Ciutat Comtal, tots els voluntaris van ser desarmats i perdonats. El dia 17, vigília de la capitulació de Cardona, tres partides, de 23, 15 i 14 homes, desconfiant de la clemència borbònica, van decidir fugir a l'estranger. Només la primera ho va aconseguir, creuant tota la península Ibèrica fins a Portugal.²⁴⁹

1.5. PAISANS ARMATS

A Catalunya també hi va haver altres formes de mobilització de paisans armats, com les companyies de milícies (col·laboració militar aportada per ciutats, viles, vegueries o l'Església), per exemple les utilitzades a la guerra del Rosselló (segle XVII) o les partides que, comandades per cabdills o autoritats locals, també eren anomenades *naturals*, *minyons*, *quadrilles* o *esquadres*. Un altre bon exemple són les que es van formar durant l'ocupació francesa del Principat al final del segle XVII. Durant la Guerra de Successió, la rivalitat entre pobles veïns sovint va motivar la presa de partit. A Manlleu, deixant de banda el seu antagonisme amb Vic, l'espurna que va provocar l'enfrontament va ser un conflicte local (construcció i monopoli d'uns molins) entre el Comú i Carles Regàs Cavalleria.²⁵⁰ Al final de juny de 1705, els vigatans, comandats per Carles Regàs i Josep Moragues, van atacar Manlleu. El setge va durar tres dies, els dos últims de juny i el primer de juliol. Els manlleuencs es van defensar i van resistir. El balanç final fou d'algunes cases cremades i saquejades, de vuit a deu morts i ferits entre els manlleuencs, i uns vint del costat dels revoltats.²⁵¹ Els atacants es van retirar al Congost per esperar l'arribada de l'arxiduc, mentre que «la França petita»²⁵² va organitzar una partida de seixanta paisans armats, comandats pel pagès Joan Erm, hereu del mas Erm de Manlleu, per intentar fer-los fora.²⁵³ Primer van anar a Cente-

²⁴⁸ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 268.

²⁴⁹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 273 i 452-453.

²⁵⁰ Manlleuenc, ciutadà honorat de Vic i Barcelona i signatari del pacte de Gènova, que preparà el desembarcament de l'arxiduc a Catalunya. Va ser un dels caps més destacats de la revolta dels vigatans.

²⁵¹ J. Albareda, *Els catalans i Felip V*, p. 179.

²⁵² A Manlleu també se l'anomenava *la França petita* per la seva fidelitat a Felip V. AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

²⁵³ AMMA, Llibre de Privilegis de 1715. Probablement, aquesta «Companyia de Fozilleros de naturales de dicha Villa de Manlleu que los capitaneava Juan Herm» ja s'havia format en una altra ocasió aquell mateix any, i l'havien enviat a Manresa, segons va certificar el veguer de Manresa Jaume Llisach el 23/I/1714.

lles, on es van incorporar al destacament de cavalleria enviat pel virrei Velasco,²⁵⁴ i després es van dirigir al Congost per intentar, en va, recuperar-lo. La companyia va tornar derrotada a Manlleu i, tot seguit, va marxar a refugiar-se al Rosselló per temor dels revoltats.²⁵⁵

El lloctinent Velasco també va encarregar a Ramon de Gorgot i Farnés el comandament d'algunes tropes i paisans de la seva confiança per defensar l'Empordà. Aquest va fer lleves de gent armada «sin perdonar a fatiga ni a gasto» per mantenir els paisans que el seguien, i va proveir de gent, queviures i municions les places de Girona i Roses, que estaven totalment desprevingudes. Atacat i rodejat a Figueres, es va refugiar a l'església on, finalment, va capitular i el van capturar com a presoner de guerra.²⁵⁶

El veguer de Montblanc, Antoni de Torres i de Roger,²⁵⁷ també va alçar paisans armats per enfrontar-se als sediciosos «quando empezaron los alborotos de aquel Principado», però el van traïr; se li van rebel·lar i, fins i tot, «quizieron ahorcarle». Es va refugiar primer a Lleida i després a Madrid.

Joan Rou Pastor va aixecar gent a Berga i rodalies, amb la qual va anar a defensar Barcelona, i s'hi va mantenir durant tot el setge aliat de 1705.²⁵⁸

Per Cap d'Any, l'austriacisme havia triomfat a Catalunya i tot el Principat rendia obediència a Carles III. La primavera següent, Felip V, amb un poderós exèrcit, va venir des de la cort disposat a recuperar la Ciutat Comtal. Els targarins Antoni de Torres i Josep Font van participar en el setge de Barcelona de 1706. Mentre que el primer va acompanyar el rei des de Madrid, el segon es va incorporar al seu exèrcit a Barcelona, seguint ambdós les tropes filipistes durant tres campanyes a costa seva.²⁵⁹ El pagès Joan Baptista Pont, de Guimerà, «quando S. M. vino con su Real Exercito a sitiar esta Capital», va alçar gent a costa seva per perseguir «las tropas enemigas y rebeldes»,

²⁵⁴ Segons Castellví, tres esquadrons (unitat de cavalleria de l'exèrcit borbònic formada per tres companyies de cinquanta cavalls cadascuna) del marquès de San Telmo. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 508.

²⁵⁵ AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

²⁵⁶ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 216v-217.

²⁵⁷ Va alçar «a su costa un considerable numero de Paysanos armados», amb els quals va perseguir Joan Nebot. ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 213v-215.

²⁵⁸ Mèrit que va al·legar el 1717 per sol·licitar una plaça de regidor a Manresa. ACA, R. A., reg. 362, f. 65v.

²⁵⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 213v-215; ACA, R. A., Consultes, reg. 124, f. 136.

pagant set rals de socors a cadascun dels allistats.²⁶⁰ Josep Lleonart, de Martorell, va perseguir els imperials amb cinquanta homes fins a Sant Andreu de la Barca, «donde hizo reedificar el puente sobre Llobregat y observo los movimientos de los Miqueletes».²⁶¹ Els austriacistes Sebastià Dalmau i Josep Duran van finançar dues esquadres «de la quietud», de quaranta homes cadascuna, durant el setge, per garantir la seguretat interna de la ciutat,²⁶² mentre que Manuel Bosch, de Sant Celoni, va ser «Caudillo de muchos Paysanos» i va perseguir les tropes borbòniques en retirada quan el van aixecar.²⁶³

L'abril de 1707, els francesos van entrar a la Cerdanya i van atacar Puigcerdà. El veguer Pere Canal, ajudat de l'escrivà públic de la ciutat, Antoni Roures, va mobilitzar els «naturals» i, juntament amb els sometents dels pobles veïns, va rebutjar les tres «envestides» que van intentar.²⁶⁴

A les terres de l'Ebre, la rereguarda de l'exèrcit borbònic i els seus combois de subministraments eren atacats constantment pels fusellers de muntanya austriacistes, que es refugiaven a Falset. Per aquesta raó, l'octubre de 1708 van intentar desallotjar-los. Paisans armats filipistes del Pinell de Brai van guiar, primer, i cobrir la retirada, després, a un contingent militar de les dues corones, malgrat que, finalment, van ser rebutjats. Felip V, però, va concedir a la població pinellana el pa de munició durant tota la guerra, per la seva fidelitat.²⁶⁵ El governador i comandant borbònic de Tortosa, Adrian de Betancourt, va encarregar perseguir «Migaletes y ladrones» a diferents paisans filipistes com, per exemple, Josep Salony Vidal,²⁶⁶ escrivà reial de Benissanet, o Nicolau Passanau, apotecari de Móra d'Ebre. Al primer el va nomenar alferes d'una companyia i, al segon, comandant d'armes provisional (tinent) de la seva vila (8 d'octubre de 1708). Entre els mèrits de Nicolau, reconeguts i certificats pel governador de Móra, Manuel de Gerra, l'any següent (17 de juny de 1709), cal destacar haver amagat i mantingut a casa seva un capità borbònic i la seva família catorze mesos durant el govern de l'arxiduc, la persecució de miquelets per part del seu fill Joan acompanyant

²⁶⁰ Però els rebels el van capturar «y maniatado con esposas con el mayor vilipendio, y desprecio que cavia le trageron preso a estas Carzeles, en las que estuvo detenido cosa de dos años». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

²⁶¹ ACA, R. A., reg. 361, f. 82.

²⁶² F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, p. 97.

²⁶³ Els borbònics li van sol·licitar que es retirés amb els paisans «de su sequito», però no ho van aconseguir. AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-3.

²⁶⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 123, f. 88; F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, p. 419.

²⁶⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas, II*, pp. 540-541.

²⁶⁶ AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-4, f. 89-91.

la tropa i, principalment, comandar una partida de cavalleria a Móra quan l'exèrcit va marxar a defensar Tortosa.²⁶⁷

Josep Puig es va incorporar el 1709 a un destacament de l'exèrcit reial borbònic que hi havia al Camp de Tarragona, i s'hi va emportar la dona i els fills. Després va servir a costa seva perseguint imperials fins al 1714.²⁶⁸ El filipista Pere Joan Pinyol, exbatlle del Soleràs, «juntando gente» va «desembarassar» els camins de miquelets i va introduir queviures a la plaça de Lleida els anys 1709 i 1710.²⁶⁹ L'espoliació sistemàtica de les collites per on passaven o acampaven els exèrcits d'ambdós bàndols va perjudicar greument els indefensos habitants de la ruralia. La necessitat de viure sobre el terreny de les tropes per manca de recursos logístics i econòmics, el botí de guerra com a estratègia militar, o totes dues coses alhora, van condemnar a fam i misèria el camp català. L'any 1709, els estralls de la guerra es van veure exacerbats amb escasses collites i una greu crisi de subsistència, fins al punt que els pagesos de Castelltallat, Aguil·lar de Segarra, la Molsosa i Boixadors van defensar «els blats» a escopetades contra els soldats.²⁷⁰

Els enfrontaments armats entre pagesos i tropa es van repetir a la Conca de Barberà el 1711, quan seixanta soldats a cavall van saquejar Montbrió de la Marca. Els paisans, advertits, van agafar les armes i, juntament amb els de Vallverd i els de Rocafort de Queralt, els van parar una emboscada al camí de Santa Coloma de Queralt. Sense matar-ne cap, els van fer presoners, els van prendre els cavalls i els van conduir al camp.²⁷¹

Josep Orriols, filipista gombrenès, s'havia refugiat a Roses des del principi de les «turbacions», i va servir a costa seva durant els bloquejos aliats que va patir la vila, fins al

²⁶⁷ «Y que por mucho tiempo, y gran puntualidad hizo con ellos las rondas y centinelas convenientes en aquella epoca de turbacion, exponiendo generosamente sus propios caudales que agoto con estos servicios, por no tener señalado pre, ni remuneracion alguna». També va informar dels moviments de l'enemic al governador de Tortosa, Cavaller de Croyx, que el 20 de juny de 1709 va premiar la seva fidelitat i serveis prestats concedint-li l'exempció d'allotjament i càrregues «consegiles». Però quan el 9 de juny de 1710 els miquelets van conquerir Móra d'Ebre, li van saquejar la casa i el van empresonar, perquè aleshores era el batlle. Finalment, el van alliberar a canvi de 100 dobles que li van prestar dos amics seus. ACAC, Arxiu de complement, col·lecció documents Rafel Castells, doc. 2.226, «Relacion de los meritos y servicios de don Ramon Nicolas Passanau cabo de las Esquadras del Principado de Cataluña», imprès a Barcelona l'11 d'agost de 1792.

²⁶⁸ ACA, R. A., llig. 209, f. 9.

²⁶⁹ ACA, R. A., llig. 211, f. 89.

²⁷⁰ J. Riba, «Batallas de la Guerra de Successió a Calaf i els Prats de Rei», p. 195; J. Fàbrega, *Llibre de les coses que han succeït a Catalunya*, p. 53.

²⁷¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, p. 257.

1710. Al final d'aquell any també va participar en el setge de Girona com a caporal de les tropes d'assalt borbòniques.²⁷² Josep Calbis, notari lleidatà i borbònic fidel, va perseguir austriacistes pel Principat comandant diverses «accions» del servei reial i escortant partides de dragons, granaders i paisans armats quan va tornar de Brihuega.²⁷³ L'any 1711, Joan Passanau, de Móra d'Ebre, va defensar amb les seves armes la plaça de Tortosa i va perseguir miquelets i enemics de les dues corones.²⁷⁴ A Barcelona es van formar deu esquadres «de la quietud», de vint homes cadascuna. Les havia proposat Carles III i les va finançar la ciutat. Durant tot l'hivern van patrullar de nit, per evitar aldarulls als llocs principals.²⁷⁵

Els paisans filipistes del Pinell de Brai van ser mobilitzats per participar en una emboscada contra el regiment de fusellers de muntanya de Pedrol. El van atacar el 16 de setembre, quan van passar l'Ebre, mentre es dirigien cap a Tortosa per atacar un comboi. Van matar 23 fusellers i en van ferir 28.²⁷⁶

L'any 1712, en previsió del bloqueig aliat a Girona, Joan Seras va formar i capitanejar una companyia de cavalls al servei reial borbònic, amb la qual va entrar i va defensar la ciutat.²⁷⁷ Durant el setge, els filipistes gironins Francesc Dupre,²⁷⁸ Pau Bayer,²⁷⁹ Francesc Albertí i de Pallarès,²⁸⁰ el metge Jaume Miró i el seu fill Domènec²⁸¹ també la van defensar servint en la companyia que el governador de la plaça, marquès de Brancas, va formar «de los naturales afectos al Rey». La va capitanejar Antoni Albertí.²⁸² Un cop aixecat l'assetjament, el comte de Fiennes va nomenar sotsveguer de Besalú el fontco-

²⁷² ACA, R. A., reg. 361, f. 82v.

²⁷³ Va deixar casa i família després de la batalla de Saragossa (agost de 1710), va seguir l'exèrcit borbònic «en todas las retiradas a las Castillas» i va tornar a Catalunya després de la batalla de Brihuega (desembre de 1710). ACA, R. A., Consultes, reg. 130, f. 127.

²⁷⁴ Certificat pel comandant de Tortosa, el comte de Glimes, el 27 de gener de 1711. ACAC, Arxiu de complement, col·lecció documents Rafel Castells, doc. 2.226, «Relacion de los meritos y servicios de don Ramon Nicolas Passanau cabo de las Esquadras del Principado de Cataluña», imprès a Barcelona, l'11 d'agost de 1792.

²⁷⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 227-228.

²⁷⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 263.

²⁷⁷ El comte de Fiennes li va donar la patent en nom del rei, «cometiendo a su cuidado» formar-la «a fin de correr la campaña y cercanias de la ciudad». AHN, Estat, llig. 427.

²⁷⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 35.

²⁷⁹ ACA, R. A., llig. 209, f. 9; ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 133-134.

²⁸⁰ Fill d'Antoni Albertí. ACA, R. A., llig. 211, f. 137.

²⁸¹ Domènec Miró era advocat i, juntament amb el seu pare, van servir de «voluntaris» en aquesta companyia, que es va formar entre diferents particulars de Girona per defensar-la. ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 211v-219.

²⁸² ACA, R. A., llig. 211, f. 137.

bertí Francesc Mir, que va mantenir dotze homes armats «para la quietud del Pays».²⁸³ Aquell mateix any, a Móra d'Ebre, Nicolau Passanau i el seu fill Joan van sortir amb l'exèrcit borbònic a fer emboscades als austriacistes, «con toda puntualidad y zelo siempre que fueron instados».²⁸⁴

El 1713, el metge filipista i conseller primer de la Seu d'Urgell, Antoni de Peguera, va avançar durant més de tres mesos «la paga de un real de plata al dia como en el pan» dels seus propis diners i blat per mantenir la companyia de «Payzanos» de cinquanta homes «promptos armados» que va formar el Comú per defensar la ciutat dels enemics, i ell mateix va sortir «repetidas vezes a oponerseles con peligro de la Vida».²⁸⁵ A Tarragona, el cirurgià vallenc Baltasar Martí i Francesc Font van auxiliar les tropes borbòniques com a guies i participant en les batudes contra miquelets.²⁸⁶

El 23 de juny de 1713, el veguer i el sotsveguer de Vic van acceptar «la asistencia de fadrins de armas a llur satisfaccio, pagats y dispendiats de bens de la Ciutat», que el Consell els va oferir perquè continuessin mantenint l'ordre i la pau «en temps de tanta calamitat».²⁸⁷ El juliol, van pagar dotze homes al sotsveguer²⁸⁸ i, el novembre, quatre més al veguer «a raho de sis sous per quiscun cada dia».²⁸⁹ Malgrat que, per prevenir incidents, el 23 de juny ja s'havia posat «competent guarda» als portals de Vic,²⁹⁰

²⁸³ ACA, R. A., Consultes, reg. 132, f. 97.

²⁸⁴ Certificat pel comandant de Móra i tinent coronel del regiment de Milà, Cofredo Cayetano, el 24 de desembre de 1712. ACAC, Arxiu de complement, col·lecció documents Rafel Castells, doc. 2.226, «Relacion de los meritos y servicios de don Ramon Nicolas Passanau cabo de las Esquadras del Principado de Cataluña», imprès a Barcelona, l'11 d'agost de 1792.

²⁸⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 124, ff. 165v-184.

²⁸⁶ «Teniendo en dicho año mucha parte en contener perseguir y aprisionar a muchos sediciosos». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 272-273v; ACA, R. A., llig. 210, f. 87; ACA, R. A., Consultes, reg. 131, ff. 158v-160v; N. Sales, *Els botiflers, 1705-1714*, p. 54.

²⁸⁷ Els consellers temien que el veguer i el sotsveguer, «ab algun desconsuelo», volguessin deixar els càrrecs perquè havia estat alliberat, massa aviat, un pres que ells havien detingut durant la celebració de la fira anual de Vic. Un dels mossos del sotsveguer havia resultat ferit en aquesta intervenció: el dia 4 de maig, entre les dotze i la una de la nit, uns homes armats rondaven per la ciutat tirant escopetades. El veguer i el sotsveguer els van perseguir i, després d'un intercanvi de trets, en van detenir i empresonar un, que va quedar ferit. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 15 (1711-1715), cartes del 6/V, 12/VI i 20/VII/1713.

²⁸⁸ Josep Alavall, jurat del consell, la considerava una despesa inútil i va qüestionar el gran dispendi que ocasionava a la ciutat. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 20/VII/1713.

²⁸⁹ Aquests últims els havia proposat Feliciano Bracamonte el 3 de novembre per «extirpar los sediciosos i assegurar la quietud». El Consell va intentar reduir-los a dos al·legant la pobresa de la ciutat, però el general borbònic no ho va acceptar. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 3 i 5/XI/1713.

²⁹⁰ «Que personas de depravada inclinacio no atentassen alguna demostracio perturbatoria de la quietud». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 15 (1711-1715), carta del 20/VII/1713.

el 8 de juliol se n'hi va tornar a posar en considerar el miserable estat en què es trobava la ciutat i per escaure's amb «lo temps de las segas». El Consell va acordar allistar cent homes i donar a cadascun sis sous al dia de socors.²⁹¹ Però només van durar una setmana, per la gran despesa que comportaven (trenta lliures diàries) i perquè molts d'ells no s'hi aplicaven «com devien».²⁹² Així doncs, els van fer cessar i els van substituir per la coronela. També van allistar 25 homes més «per rondar la ciutat axi de dia com de nit», i van donar sis sous al dia de socors a cadascun.²⁹³ A l'agost, Jaume Portell va capitanejar «gentes armadas» per garantir la seguretat de la ciutat²⁹⁴ i es van formar dues companyies per defensar-se dels voluntaris i miquelets.²⁹⁵ El setembre, la ciutat es va fortificar i «tots els naturals y habitants» van prendre les armes per defensar-la, junt amb la guarnició militar borbònica.²⁹⁶ El cavaller Antoni de Berguedà va capitanejar «alguna tropa que levanto la ciudad» per auxiliar el seu governador i comandant, Martín Mayorga.²⁹⁷

El 7 de juliol de 1713, Manlleu va aclamar públicament Felip V.²⁹⁸ Per aquesta raó, el dia 15 van desobeir l'ordre d'alçar sometent general per anar a Collsacabra, que els ha-

²⁹¹ Fins i tot van sospesar la possibilitat d'augmentar-ne el nombre si hagués calgut. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 8/VII/1713.

²⁹² Molts d'ells sortien a caçar fora de la ciutat i a «altres divertiments», mentre que d'altres estaven treballant de «llur ofici en llurs cases». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 16/VII/1713.

²⁹³ AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 16/VII/1713.

²⁹⁴ ACA, R. A., reg. 130, f. 21 v.

²⁹⁵ La qual cosa va provocar certes dissensions internes entre partidaris i detractors de Felip V. Finalment, van acordar fer guàrdia a les portes i no deixar entrar ni els uns ni els altres. AHN, Estat, llig. 433-1, informe del 20/VIII/1713.

²⁹⁶ «Haventse assenyalat los puestos an als naturals per coronar la muralla guarnir les estacadas y avansadas». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 15 (1711-1715), cartes del 4, 7, 9 i 13/IX/1713.

²⁹⁷ ACA, R. A., reg. 130, f. 21v.

²⁹⁸ Així que les tropes imperials «se apartaron de dicha villa» per efectuar l'evacuació, i malgrat que l'exèrcit borbònic encara es trobava «treinta leguas lexos» —a Fraga, segons el sagristà de Santa Maria, Josep Sorts—, «foren grans y molt crescudas las demostracions de regocijo y alegria se feren en dita vila de Manlleu ab continuos crits de viva felip quint que anavan cridant tots per dita dende els petits que sols comensavan a tenir discrecio fins als majors y mes vells ab molts repichs de campanas que celebraren aquell jubilo» [...] «los individuos de aquella Vila tant masculins com femanins executaren tantas demostracions de alegria com caberen en llur possibilitat». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715, *Testimonial de lo sussceyt en la Vila de Manlleu des del any 1704 fins el del 1714* (25-31/I/1715), memorial de Manlleu al Rei, 9/II/1715, «Relacion de Servicios de la Fidelissima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña».

via donat Carles Regàs en nom dels diputats del Principat.²⁹⁹ Des d'aleshores, tots els manlleuencs (270 homes) van prendre les armes per defensar la vila «de dia y de noche con sus guardas y Centinelas como a tropas arregladas», van deixar de cultivar els camps i van quedar bloquejats durant més de catorze mesos.³⁰⁰ Alguns d'aquests pagesans armats també van socórrer Centelles, van guardar el pas del Congost³⁰¹ i van seguir els destacaments borbònics «con buenas partidas de gente».³⁰²

Aquell mateix mes, Berga també va donar l'obediència al rei Borbó i els seus propis veïns van promoure la rendició del castell.³⁰³ Els filipistes que més van contribuir «al logro de la empresa» van ser Josep Gible³⁰⁴ i la seva família, Esteve Manegat Foix,³⁰⁵ Josep Pastor Descatllar, Antoni Llopis, Josep Pedrals Descatllar, Silvestre Descatllar, el baró d'Aransa, el doctor Cerdà, Joan Rou Pastor, el doctor Joan Bru, Joaquim Sala i

²⁹⁹ «Negando a cara descubierta quanto se les pidio por el Diputado, Nabot, Regas, y demas que ivan levantando el Pais». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715, *Testimonial de lo suscyeit en la Vila de Manlleu des del any 1704 fins el del 1714* (25-31/I/1715), memorials de Manlleu al Rei, 9/II/1715 i 2/IV/1716, i «Relacion de Servicios de la Fidelissima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña».

³⁰⁰ La vila va ser «algunas veces investida de los Cedisiosos de quienes se defendieron siempre con todo valor no obstante ser un lugar abierto y sin otra defensa que la de sus mismos moradores». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715, memorials de Manlleu al Rei, 9/II/1715 i 2/IV/1716, i «Relacion de Servicios de la Fidelissima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña».

³⁰¹ N'hi van anar més de cent. AMMA, Llibre de Privilegis de 1715, «Relacion de Servicios de la Fidelissima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña».

³⁰² Una companyia de cinquanta homes de Manlleu va seguir Feliciano Bracamonte; més de quaranta manlleuencs, al comte de Fiennes, quan perseguia Nebot per Viladrau i la Vall de Ribes; i molts altres, Tiberio Carafa, el comte de Montemar (en participar en l'expedició de Sant Hipòlit) i altres comandants, «que fueron acistidos y acompañados valerosamente de gente de dicha Villa en las ocasiones de mayores peligros y conveniencia». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715, memorials de Manlleu al Rei, 9/II/1715 i 2/IV/1716, i «Relacion de Servicios de la Fidelissima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña», certificat de Feliciano Bracamonte, Vic, 24/XI/1714; certificat de Tiberio Carafa, Girona, 1/X/1714, i certificat del comte de Fiennes, Girona, 2/X/1714.

³⁰³ El 9 de juliol de 1713, Josep Gible, síndic de Berga a la junta de braços, va tornar a la vila i els va informar de «la mas que barbara resolucion» que havien acordat, i de la seva oposició al respecte. El mateix dia es va formar una junta de dotze persones per assessorar els consellers de quina manera s'havien de passar a l'obediència borbònica. Josep Gible va proposar assaltar el castell, però es va refusar per «lo arduo de la empresa» i per «la poca disciplina de los Paysanos para lances semejantes». La nit del dia 15 «se commovio el pueblo aclamando al Rey», i l'endemà es va venerar un retrat de Felip V a la plaça major «con guardia de gente armada». AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga desde el dia 9 de julio hasta el dia veinte y uno del mismo mes en que logro los ardientes desseos de ver a su Castillo en poder de las armas de Su Magestad el Sr. Felipe Quinto», 1713.

³⁰⁴ Va assistir totes les nits a la casa de la vila des del 18 de juliol de 1713 fins al dia 21, que es va entregar el castell, ajudant el conseller en cap «en las rondas», aconsellant el mes convenient i «dando calor a la gente». AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³⁰⁵ Fill del coronel de fusellers de muntanya Antoni Manegat, va comandar un «cuerpo de gente» per avançar cap al castell i se'l va nomenar assistent del coronel Masselin. AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

el seu germà, i el doctor Josep Freixes.³⁰⁶ El 17 de juliol de 1713, el Consell General va acordar enviar síndics al duc de Pòpuli i van formar una Junta de Guerra³⁰⁷ per defensar la vila i bloquejar la fortalesa. També van enviar Antoni Gible Viladomar a Puigcerdà, per demanar ajut al brigadier Antonio Gandolfo, i van nomenar oficials³⁰⁸ per a quatre companyies. El dia 19, els berguedans van bloquejar el pas a «una porcion de gente», i els van impedir que entressin al castell per reforçar la guarnició.³⁰⁹ Francesc Gible, amb alguns «mossos» de la vila va envestir el bonet de la fortalesa, «y entrando le donde sin embargo de estar dominado de la artilleria, que con teson les disparava, consiguio que no le desamparassen los suyos».³¹⁰ Antonio Gandolfo va venir a socórrer Berga amb 300 infants francesos, acompanyats de «los mas zelosos cavalleros que se hallavan en Puigcerdan».³¹¹ Quan van passar per Bagà s'hi van afegir els germans Francesc i Climent Solanell, el paborde de la Pobla, Julià Foix Montella, el doctor Joan Bru i «otros particulares». El dia 21 de juliol, el comandant del castell, Jerónimo Condor, en observar la magnitud de les forces que l'assetjarien, es va rendir.³¹²

A Barcelona, durant l'estiu de 1713 les autoritats catalanes van mobilitzar com a força de reserva, d'ordre públic o per fer treballs de defensa i fortificació a tothom qui fos útil per al servei d'armes i que encara no hagués estat reclutat per l'exèrcit o per la coronela. Al final de juliol van formar una companyia «de la quietud» de seixanta homes, comandats per Joan Bordas, que va substituir la coronela. Al principi d'agost, també van crear les «Esquadres o Batallons de Quarts», per garantir la seguretat in-

³⁰⁶ AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³⁰⁷ Formada per Antoni i Francesc de Gible Viladomar, Josep de Arlequí Mamchalar i Josep Freixas. AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³⁰⁸ Els capitans Joan Rou Pastor, Francesc Bru Descatllar, el doctor Joaquim Sala i el seu germà Antoni. AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³⁰⁹ Tota la vila es va mobilitzar i van sortir a «encontrarles, para frustrarles el intento». Després de disparar contra ells «pocos avian logrado introducirse, y los demas se avian retirado algun trecho». AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³¹⁰ AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³¹¹ Esteve Manegat Foix, Josep Pastor Descatllar, Silvestre Descatllar, el baró d'Aransa, Josep Pedrals Descatllar, el doctor Cerdà i Antoni Llopis. AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

³¹² De fet, Condor havia demanat primer a Antonio Gandolfo que fes «ostentacion de la Gente que trahia» per valorar la decisió. El brigadier va situar les seves tropes a vista del castell, amb «el mejor artificio posible para abultarlas» i simular-ne un major nombre. El coronel Masselin va aconseguir enganyar-lo «con gran destreza y habilidad interpolando paysanos en medio de las tropas haziendo continuamente batir la marcha». Francesc Gible també hi va anar amb els habitants de la vila «para engrosar las tropas y hazer mayor numero», però ja no va caldre que s'hi incorporessin perquè el comandant del castell havia capitulat. AHN, Estat, 433-2, «Relacion de lo sucedido en la Villa de Berga...», 1713.

tramurs; en grups de 25 homes i comandats per dos caps d'esquadra, els 2.713 allistats van patricular de nit per torns els vuit sectors o quarts en què es va dividir la ciutat.³¹³ Fins i tot van enrolar 375 nois orfes de mariners en les forces navals catalanes, i van enquadrar delinqüents habituals en esquadres secretes, perquè vetllessin per la seguretat pública.³¹⁴

El sotsveguer del Pallars i de la Conca de Tremp va oferir, també el juliol de 1713, alçar trenta paisans «para oponerse a los Reveldes por aquel parage». Segons el príncep Tserclaes de Tilly, podien resultar molt útils per cobrir territori i estalviar efectius militars, però no se'n refiava del tot.³¹⁵ Josep Trullàs va ser nomenat pel duc de Pòpuli batlle de Piera amb «facultad de tener gente armada» i «con orden de levantar ducientos hombres de armas para hazer el Real Servicio».³¹⁶ Els lleronencs van capturar una partida de miquelets borbònics que havia anat al poble «a llevarse algunos paisanos» i, després de tractar-los amb hospitalitat, els van deixar marxar.³¹⁷ I el pagès Joan Baptista Pont,³¹⁸ de Guimerà, va ocupar el castell de Montfalcó amb paisans per ordre del comandant borbònic Francisco Ferrer.³¹⁹

³¹³ Al final de setembre van agrupar els quarts en quatre cossos. F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 586, 589 i 598; F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 80-81 i 288; F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 62-63 i 115.

³¹⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, pp. 592, 595 i 596.

³¹⁵ «Si quieren obrar de veras (lo que en la estacion presente debemos recelar) no solamente quedara Balaguer Ager y Lerida cubiertas de qualquier insulto; pero tambien toda la Ribagorza, resguardando la Noguera Rivagorzana y la Pallaresa». AHN, Estat, llig. 433-1, marquès de Bus [governador de Lleida] al príncep Tserclaes de Tilly, Lleida, 30/VII/1713; i príncep Tserclaes de Tilly al marquès de Bus, Saragossa, 31/VII/1713 [resposta a l'anterior].

³¹⁶ Però els sediciosos, «en una refriega» el van ferir, travessant-li una cama «de un balazo» [...] «de lo que quedo estropeado», i el van capturar a casa seva «por su fuerza superior». Li van saquejar la casa i el van torturar, «llevandole en un monte distante dos horas de dicha Villa en donde le tuvieron quatro dias maltratando su persona con golpes que le dieron diferentes con las pistolas que llevaban sin quererle dexar curar de su herida». Va salvar la vida pagant cent dobles, i el van tenir mig any empresonat a Castellbell, fins que el comte de Montemar el va alliberar. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 80-81 i 191v-192.

³¹⁷ «Dandoles de comer y regalandos les dijeron se fueran con Dios que ellos no les querian hacer daño pero que no permitirian que ningun paisano llevasen preso». AHN, Estat, llig. 433-2, Pere Rovira a Tiberio Carafa, Besalú, 12/VII/1713.

³¹⁸ Al principi de juliol de 1713, així que les tropes borbòniques van ocupar Cervera, es va oferir al seu comandant, Francisco Ferrer, que, «noticioso de su fidelidad le nombro por Bayle General de todo aquel Partido». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

³¹⁹ «Y aunque fue atacado por la gente que Capitaneava Raymundo Moga le defendio y mantuvo con titulo de Comandante hasta que el Sr. Principe de Tserclaes Tilly mando que se retirare». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

Durant el setge de Barcelona, el batlle de Castellterçol, Miquel Girbau Pujades,³²⁰ i el de Centelles, Joan Febrer,³²¹ van comandar gent armada «que el Duque de Populi destino del mismo Pahiz» per mantenir la comunicació entre el camp i la Plana de Vic i perseguir miquelets. Els filipistes mataronins Josep Campllonch,³²² pagès i botiguer de teles; Francesc Fornes³²³ i Rafael Pere Mas,³²⁴ negociants; Martí Simon,³²⁵ notari; Jaume Casals,³²⁶ corredor de canvis, i Esteve Matas³²⁷ van defensar la vila de «la mal-dad de los Voluntarios, pues llegavan asta su arreval», servint en companyies o esquadres locals. Fins i tot, també es va armar una galiota, capitanejada per Francesc Boter,³²⁸ per perseguir els «corsaris» que sortien de Barcelona.

Al principi d'agost de 1713, el veguer de Girona, Josep Viladomar Foix, va passar a Berga capitanejant («cabo») una companyia franca de 600 homes voluntaris «de su parcialidad» que va auxiliar les tropes filipistes i amb la qual va aconseguir l'obediència de més de seixanta localitats. El brigadier Antonio Gandolfo el va nomenar comandant

³²⁰ «En los años de Mil sette cientos y treze, y Mil sette cientos catorze» va gastar «muchas cantidades de dinero de su corto patrimonio» per mantenir paisans armats. «Haviendose dado la mano» amb el batlle de Centelles. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 236-238.

³²¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 122, ff. 29-29v.

³²² Nomenat soldat «de una compañía que se formo en dicha ciudad de Mataro» pel duc de Pòpuli, en la qual va servir durant el setge de Barcelona. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

³²³ «Fue uno de los mas principales a quien fio las Rondas» el comandant de Mataró i mariscal de camp, Gabriel Cano, durant el setge de Barcelona. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

³²⁴ «Cavo de esquadra de Ronda de las Murallas y Calles», nomenat pel comandant de Mataró i mariscal de camp, Gabriel Cano, durant el setge de Barcelona. ACA, R. A., Consultas, reg. 130, ff. 53v-59v.

³²⁵ Nomenat soldat «para Guarda de dicha Ciudad» pel comandant de Mataró i mariscal de camp, Gabriel Cano, durant el setge de Barcelona. Com que era un home d'edat avançada, quan no hi podia anar ell mateix hi enviava el seu fill en lloc seu. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

³²⁶ El comandant de Mataró i mariscal de camp, Gabriel Cano, «le entrego un Quartel de la dicha Ciudad, para que con su compañía, le asegurase como lo executo». ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

³²⁷ Va ser «uno de los nombrados por mas afectos para formar la Compañia que se establecio a fin de mantener la quietud publica en la Ciudad de Mataro», quan van arribar les tropes borbòniques a posar setge a Barcelona. ACA, R. A., Consultes, reg. 126, f. 48.

³²⁸ Nomenat capità amb patent pel duc de Pòpuli de la «Galeota de Mataro». ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v; J. Llovet, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, p. 122.

de la muntanya.³²⁹ A Centelles, quan hi va entrar l'exèrcit borbònic, es va formar per ordre del duc de Pòpuli una esquadra de 200 homes, naturals d'aquella vila i de les de Manlleu, Aiguafreda i Tagamanent, per guardar el Congost i perseguir miquelets. Van seguir els destacaments de Feliciano Bracamonte i del comte de Montemar. Francesc Figuera va ser capità d'una companyia, i Guillem Rossell, el seu tinent.³³⁰ El capità Ambrosi Roquer en va comandar tres.³³¹

Segons el duc de Pòpuli, «en muchos parages de este Principado los buenos y afectos al Rey han querido armarse para perseguir a los malos. Yo los voy animando y facilitando los medios de poderlo executar».³³² L'1 de setembre de 1713, els germans Mateu i Manuel³³³ Alonso, d'Esparreguera, amb setze paisans filipistes van atacar una casa situada al prelitoral i van capturar un oficial, que van ajusticiar a Martorell.³³⁴ El dia 25, a les sis del matí, una partida de miquelets i voluntaris, escortats per cent grana-

³²⁹ A final de juliol de 1713, Antonio Gandolfo havia proposat als comuns de la vegueria de Girona que voluntàriament formessin aquest cos i el paguessin durant un mes. Ho van acceptar, però en principi s'havia de dividir en dues esquadres, comandades, respectivament, per Viladomar i per Pau Bernoya, de Camprodon, «el primero temido y estimado de todo el Pays ya de la obediencia del Rey desde el ducado de Cardona hasta la Valle de Ribas y Ripoll, y el otro de toda la Vegueria alta y baxa de Camprodon Ripoll y Ribas». El marquès de Brancas i el brigadier Antonio Gandolfo van ordenar a Viladomar que anés a Berga amb aquesta companyia, i s'hi va quedar fins al desembre, quan el duc de Pòpuli la va reformar. Segons el capità general, amb l'arribada de tropes de Flandes i d'Extremadura «se haze inutil el mantener semejantes compañías», i a més la contribució que s'havia imposat al districte de Berga per mantenir-la «podia embarazar» el cobrament del nou impost de les quinzenades. De fet, des del mes de setembre o octubre les localitats de la vegueria de Girona l'havien deixat de pagar i, segons el marquès de Brancas, el mateix Viladomar l'havia acabat mantenint a costa seva. AHN, Estat, llig. 433-1, Antonio Gandolfo a José Grimaldo, Puigcerdà, 4/VIII/1713; AHN, Estat, llig. 433-2, ?/VII/1713; llig. 450-1, carta del marquès de Brancas, 17/XII/1713; AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 4/I/1714.

³³⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 214v-217; ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 14v-19v.

³³¹ El capità Ambrosi Roquer, d'Olot, del regiment de Nebot, es va passar als borbònics al final d'agost de 1713, a Sallent. Va seguir el destacament de Feliciano Bracamonte, que li va donar el comandament de tres companyies soltes de fusellers, que es van formar a Manlleu, a Tagamanent i a Aiguafreda. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 655.

³³² Pòpuli no es refiava gaire de l'obediència que moltes poblacions catalanes li donaven així que l'exèrcit borbònic les ocupava. Referint-se a les localitats prop de Solsona que, després d'ocupar-la, havien tornat a l'obediència de Felip V, opinava que «con la mesma facilidad» la tornarien a donar als enemics «luego que les convenga; y esto mesmo sucede en toda Cataluña». AHN, Estat, llig. 433-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 10/VIII/1713.

³³³ Després de la batalla de Brihuega (1710), va continuar la campanya a costa seva per ordre del duc de Pòpuli, complint «todas las ordenes que se le dieron». ACA, R. A., reg. 361, f. 65.

³³⁴ Segons Mateu, era la masia de Duran (Viladecavalls), i durant l'enfrontament també en van matar un altre. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 58v. Però segons Manuel, es tractava d'uns «Cabos Voluntarios» que es refugiaven a Martorell i, durant l'atac, en van matar dos més. També van capturar-ne altres a Montserrat. ACA, R. A., reg. 361, f. 65.

ders procedents de Cardona, van atacar Manresa «por la parte de los muros aserrados, y hallaron alguna resistencia en las casas contiguas». El veguer filipista, Jaume Llissach, els va foragitar sortint a cavall fora de la ciutat «con la poca gente que en tan inopinado frangente» va poder mobilitzar.³³⁵ Dos dies després els va atacar Dalmau amb el seu regiment de cavalleria, que va entrar a la ciutat «por estar aun abierta». El veguer, amb 140 homes del país, els va tornar a fer fora.³³⁶ L'1 d'octubre, Jaume Llissach va saber que l'expedició del diputat militar atacaria Manresa marxant de camí cap a Barcelona, tal com ho havien acordat aquell mateix dia en consell de guerra a Cardona. Per aquesta raó va fortificar la Seu i va repartir els dos-cents homes de què disposava en aquell moment entre els convents de mínims, dominics, carmelites i l'església Major.³³⁷ Quan el diputat militar va ocupar la ciutat, els homes que defensaven el convent de franciscans i el de Sant Domènec es van rendir, mentre que els del Carme es van retirar a la basílica amb ell. S'hi van fer forts i, malgrat la «poca gent» que li quedava,³³⁸ van resistir el setge fins a la nit del dia 3, quan Feliciano Bracamonte els va socórrer.³³⁹

Al principi de 1714, la revolta antifiscal de les quinzenades va esperonar la insurrecció catalana arreu del país. Al gener, la revolta del Lluçanès va sorprendre Feliciano Bracamonte a Vic amb menys de mil soldats, i no es va atrevir a sortir de la ciutat, però hi va enviar una partida de 200 homes formada per minyons de Manlleu, infanteria i cavalleria. Quatre mil insurgents a peu i a cavall els van obligar a retirar-se prop d'Oristà.³⁴⁰ El mariscal de camp borbònic també va «fer entendre» al consell de Vic que allis-

³³⁵ AHN, Estat, llig. 447, Jaume Llissach a José Grimaldo, Manresa, 6/X/1713.

³³⁶ Durant tres hores es van estar disparant. Finalment, els van obligar a marxar «con perdida de algunos muertos, y entre otros su trompeta». AHN, Estat, llig. 447, Jaume Llissach a José Grimaldo, Manresa, 6/X/1713.

³³⁷ Segons el duc de Pòpuli, eren «algunos afectos al Rey y otros que pagaba la ciudad», i tots junts no passaven de cent. AHN, Estat, llig. 447, Jaume Llissach a José Grimaldo, Manresa, 6/X/1713; i duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 7/X/1713.

³³⁸ «Sols eran uns 60 o 70 homens poch mes o menos». El vicari Jacob de Llissach comandava un arreglament de fusellers que tenia repartits entre la Seu i «de guarnicio» als convents del Carme, de Sant Domènec i de Sant Francesc de Paula. ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716).

³³⁹ «Logrando pasar a cuchillo a algunos de la retaguardia de Nebot, y quitarles 47 machos de su baje». AHN, Estat, llig. 447, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 7/X/1713; Jaume Llissach a José Grimaldo, Manresa, 6/X/1713; i marquès de Dubus a José Grimaldo, Manresa, 6/X/1713.

³⁴⁰ «Aunque por ser entre barrancos, y montañas dominadas de los sediciosos, no se pudo lograr la retirada sin perdida de 30 soldados, que perecieron por el grande, y continuo fuego que aguantaron». AHN, Estat, 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714.

tessin cinquanta homes «ab son cabo»,³⁴¹ i va enviar cinquanta granaders a defensar Manlleu, on tots els veïns continuaven fortificats a favor de Felip V.³⁴² Els paisans de la Ribera i de la Seu d'Urgell van alliberar la guarnició borbònica d'Oliana, bloquejada pels insurgents,³⁴³ i el batlle de Canet de Mar, Francesc Plana, amb 25 homes «de su satisfaccion» es va fer fort a l'església del poble, fins que els va socórrer el comandant de Mataró, Gabriel Cano.³⁴⁴ El 2 de febrer, Onofre Melcion, sotsveguer d'Igualada, va formar i finançar³⁴⁵ una partida de «vint mossos» entre els afectes igualadins a Felip V, i va sortir amb ells 28 vegades fins al 3 d'abril, per perseguir els rebels.³⁴⁶ Els va pagar a cadascun un sou de tres rals. Mentrestant, els miquelets «de la terra» oferien quatre sous als paisans dels pobles que els volguessin seguir.³⁴⁷ El 28 de febrer, el batlle de

³⁴¹ «Los quals estiguesin previnguts per les occurrencies poden esdevenir». El 15 de gener de 1714, el Consell va determinar allistar-los «dexant al consistori la eleccio y nominacio del Cabo, al qual sien donats per son sou dos reals de vuyt cada dia y a la gent rasa sis sous y un pa». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715).

³⁴² El 19 de gener de 1714, Gregorio Matas va informar a José Grimaldo que «los de Manlleu se han mantenido firmes con el pequeño destacamiento que les ha enviado Bracamonte». AHN, Estat, 450-1. I el dia 24, el capità d'infanteria del regiment de la corona, Duma, que els va anar a defensar durant dotze dies, va certificar la fidelitat dels manlleuencs «por haver tomado las armas los paysanos puesto sus guardias de dia y de noche con su Ronda en servicio de Felipe quinto para que los Voluntarios no ocupassen dicho lugar en tiempo que los demas lugares estavan abandonados haviendo admitido los Voluntarios». AMMA, Llibre de Privilegis de 1715.

³⁴³ «Tomaron las armas a favor de Su Magestad y fueron a atacar los sobredichos sediciosos, y lograron rechazarles de las cercanias de dicha villa, y liberar la guarnicion». AHN, Estat, llig. 450-1, Gregorio Matas a José Grimaldo, Girona, 2/II/1714.

³⁴⁴ Va defensar-hi unes quantes dones d'oficials que amb les seves famílies i equipatges també s'hi havien refugiat. ACA, R. A., llig. 212, f. 83. En una altra ocasió el van ferir en un braç a casa seva perquè, com a batlle, perseguia sediciosos. ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 214v-217.

³⁴⁵ Probablement, devia emprar una part de les més de 70 dobles que els jurats de la seva jurisdicció li van donar discrecionalment el 1714, quan els va demanar «alguna gratificacion a su trabajo pretextuando que no se le dava sueldo». ACAN, API, capsa 116.

³⁴⁶ «Als dos de febre del any mil set cens catorse en lo qual temps comensa dit Senyor Subveguer a perseguir dits Voluntaris, prengue de dits naturals de Igualada pagats de son diner, vint mossos, continuant axis mateix a sos gastos ditas surtidas lo dia sinch del mateix mes de febrer prengue altra vegada los dits vint mossos com tambe los ocupa en los dias de set, dotse, setse, vint, vint y un, vint y sinch, vint y vuit y vint y nou de dit mes; Y en lo proxim vinent mes de mars de dit any y prengue los mateixos vint mossos per los mateixos affectes dicet dias del dit mes de mars que foren los dias primer, tres, quatre, set, nou, deu, quinse, dicet, dinou, vint, vint y dos, vint y tres, vint y quatre, vint y sinch, vint y sis, vint y nou, y trenta hun tots de dit mes de mars, y aaxis mateix i executa als tres del prop vinent mes de Abril gastant sempre de son diner en paga de ditas plassas, las quals a raho de vint plassas tots los sobredits dias pujant sinch centas xixanta plassas, y estas a raho de sis sous quiscuna, com en affecte dit Senyor Subveguer las pagava de son diner a dits vint mossos importa lo que gasta per ells, trenta set doblas». ACAN, API, Cort del batlle, correspondència Castel-Rodrigo (1714-1719), capsa 3, Igualada, 22/V/1714.

³⁴⁷ AHN, Estat, llig. 450-1, Miguel Aguilar a José Grimaldo, Àger, 16/II/1714.

Centelles, Joan Febrer, el seu germà i els veïns de la vila van defensar-la amb èxit, en refusar l'atac d'Amill, Massagur i Busquets amb 1.400 homes.³⁴⁸

A Barcelona, els batallons de quarts es van reordenar en quatre de nous, l'abril de 1714, i van fer-se càrrec de la guàrdia permanent dels baluards de migdia, llevant i el reduït de Santa Eulàlia a partir de maig.³⁴⁹ Els pagesos acollits dins la ciutat van formar dues companyies, la de Sant Martí i la de Sarrià, que també van defensar el reduït exterior.³⁵⁰ Antoni de Peguera va tornar a promoure i finançar una altra companyia de cinquanta homes per defensar la Seu d'Urgell,³⁵¹ mentre que el cònsol i veguer, Antoni Cassany, va obligar a prendre les armes a tots els urgellencs³⁵² per ordre del governador de Castellciutat, Baptista Parissio.³⁵³ Els filipistes Melcior Duat, de Sort,³⁵⁴ i els alforrencs Baptista Tost, el batlle Gabriel Saludes, el cirurgià Pere Castelló, el sastre Miquel Saludes, els pagesos Joan Voltas i Sebastià Huguet, el ferrer Josep Simó, el teixidor Isidre Iglesias, el sabater Joan Saludes, el manyà Francesc Saludes, el sastre Gabriel Saludes, els botiguers Francesc i Gabriel Munter i el cerer Francesc Monter es van incorporar als destacaments borbònics que perseguïen sediciosos pel Principat.³⁵⁵ A l'estiu, un escamot de vint homes del filipista Massuet³⁵⁶ va ser aniquilat pels miquellets d'Ermengol Amill prop de Llanerers.³⁵⁷ A l'agost, una altra partida de paisans

³⁴⁸ Malgrat haver envaït més de mitja vila, finalment es van retirar perquè van tenir avís que un destacament borbònic estava a dues hores. Segons la transcripció d'una carta d'Amill (19/III/1714) que recull Castellví, l'atac es va produir el 2 de març de 1714. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 390; ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 211v-219; ACA, R. A., Consultes, reg. 122, ff. 29-29v.

³⁴⁹ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 81-82; F. X. Hernández, X. Rubio i F. Riart, *La Coronela de Barcelona*, pp. 63-64.

³⁵⁰ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 278.

³⁵¹ «[...] quando los Sediciosos querian invadir aquella Plaza y rechazados, solicito se tubiesse una Partida de Gente de Reten en las casas del Comun, y con resolucion de este se formo una Compañia de Cinquenta hombres, con sus Cabos, dandoles a cada uno tres sueldos de Ardites y su pan de municion. Y por no tener fondos el Comun le dixo al que certifica que se hallava Theniente de dicha Compañia fuesse a su casa por dinero para pagarlos cada dia, como se executo todo el tiempo que se huvieron de mantener», igual que ja havia fet l'any anterior. ACA, R. A., Consultes, reg. 124, ff. 165v-184.

³⁵² «Los quales juntandose por las noches en la Casa del Comun, les repartia segun las ordenes del Comandante en varios puestos del muro de la Ziudad». ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 167v-170v.

³⁵³ Assistit per Antoni Cassany «para executar sus ordenes todo el tiempo que los Sediciosos se mantubieron en las Vezindades de aquella Plaza, que fue la mayor parte de Invierno y Primavera de 1714». ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 167v-170v.

³⁵⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 120, ff. 47-48v.

³⁵⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 213-214v; reg. 133, ff. 108v-110.

³⁵⁶ El setembre de 1713, aquest capità «partidari», amb setanta homes, havia parat una emboscada a Dalmau prop d'Arenys quan tornava a Barcelona, però el coronel de cavalleria de l'exèrcit català la va evitar. F. Castellví, *Narraciones Históricas, III*, p. 656.

³⁵⁷ S. Albertí, *L'Onze de Setembre*, p. 258.

«afectos al Rey» va matar un voluntari i en va capturar un altre «de los mas nombrados entre ellos», que el marquès de Ledesma va fer penjar a Tarragona.³⁵⁸

Finalitzada la guerra a Catalunya, el paisanatge armat es va desmobilitzar. El 3 d'octubre de 1714, Berwick va prohibir l'ús i possessió de qualsevol tipus d'armes a la població catalana, sota pena de la vida. Només a les localitats més afectes els va concedir l'exempció per recompensar-ne la fidelitat (Manlleu, Cervera, Berga, Centelles, Aiguafreda, Tagamanent, el Pinell i Alcanar).³⁵⁹

1.6. L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA

Al final de l'estiu de 1713, l'exèrcit borbònic ocupava gairebé tot Catalunya i el duc de Pòpuli havia posat setge a Barcelona. Davant la perspectiva d'un estacionament hivernal prolongat, el principal maldecap de Felip V era el finançament militar necessari per sotmetre-la. Fins i tot l'havien amenaçat de retirar les tropes auxiliars franceses si no es pagaven els seus serveis.³⁶⁰

Per fer front al cost de mantenir les tropes sobre el terreny es van imposar noves contribucions a la població catalana. De fet, des del 1710 l'exèrcit borbònic ja aplicava una fiscalitat de guerra al Principat i exigia pagaments extraordinaris arreu de forma indiscriminada i arbitrària tan bon punt ocupava el territori. Segons Castellví, el desembre de 1710, quan el duc de Noailles va anar a atacar Girona, va imposar contribucions als pobles que calia pagar cada quinze dies.³⁶¹

El 1711, el comte de Fiennes en va cobrar a Ripoll, Olot i Camprodon; el general marquès de La Vern en va posar a tota la Conca de Tremp fins a la Pobla de Segur; el tinent general Muret va obligar la Seu d'Urgell a abonar deu mil dobles quan la va ocupar a l'estiu;³⁶² i van exigir el pagament de dos *pesos* mensuals als veïns de les poblacions de les vegueries de Lleida, la Seu d'Urgell, Cervera, Tàrraga, Agramunt, Balaguer, Tremp i els Pallars per costejar l'aquarterament de tropes.³⁶³ El febrer de 1712, el marquès de

³⁵⁸ AGS, Secretaria de Guerra, llig. 1590, marquès de Ledesma a José Grimaldo, Tarragona, 31/VIII/1714.

³⁵⁹ AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-2.

³⁶⁰ J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, pp. 125-126.

³⁶¹ Més endavant aquests impostos també s'anomenaran *quinzenades* per aquesta característica. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 129.

³⁶² F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, pp. 212, 259-260, 266-267 i 271-272.

³⁶³ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 80.

Villahermosa, que es trobava al Pont de Suert, en veure que els pobles del voltant no li pagaven les contribucions que els havia imposat, va decidir anar a cobrar-les amb la tropa. Però quan entrava a Castellàs, els imperials els van atacar per sorpresa i els van obligar a retirar-se.³⁶⁴ El 1713, Tàrraga va pagar 140 dobles al marquès de Ceba Grimaldi «a cuenta del impuesto de quarteles del año pasado».³⁶⁵ I a l'abril d'aquell any, tres regiments de cavalleria francesos que van entrar per l'Empordà en van continuar imposant.³⁶⁶

1.6.1. La superintendència i les quinzenades

El superintendent va ser el càrrec suprem de finances i el màxim responsable en l'economia militar, i havia de controlar i administrar tots els recursos públics per tal de proveir els subministraments necessaris per mantenir les tropes al Principat. Era la segona autoritat de Catalunya, per sota del capità general, i es va introduir a Espanya per ajudar a solucionar les necessitats militars borbòniques durant la Guerra de Successió.

Inspirat en l'absolutisme de Lluís XIV, va rebre una clara influència històrica de la tradició administrativa francesa.³⁶⁷ Dos precedents³⁶⁸ a la Península al segle XVII en van avalar la implantació definitiva al XVIII. Jean Orry, oficial de la corona francesa al servei de l'espanyola, i l'ambaixador francès Jean-Michel Amelot van ser els primers autors de la reforma administrativa i financera i en van plantejar la introducció. Tanmateix, el pla es va aprovar finalment, el novembre de 1711, gràcies al noble flamenc Jan

³⁶⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 432.

³⁶⁵ AHN, Estat, llig. 427.

³⁶⁶ «Piden y sacan nuevas contribuciones». AHN, Estat, llig. 440-1.

³⁶⁷ L'origen es remunta al segle XVI o al final del XV segons l'autor (R. Mousnier o J. Ellul), i consistia en una figura administrativa que el rei va imposar per refermar la seva autoritat davant els poders locals a les províncies. Aquestes comissions que el monarca delegava en consellers, comissaris o membres d'alts tribunals tenien competències en hisenda, justícia i policia, tant a les províncies com a l'exèrcit. La denominació de *magistrat superintendent* o *intendent* deriva d'un terme francès sinònim d'*administració*, de manera que a la França dels segles XV-XVI s'utilitzava l'expressió *superintendent* per referir-se a qui dirigia un sector sencer de l'administració pública. Finalment, l'intendent es va institucionalitzar com un funcionari del bon govern, implantat més per raons econòmiques i financeres que no pas polítiques. E. Escartín, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, pp. 45-51.

³⁶⁸ El primer intendent el va imposar l'administració francesa a Catalunya, i va ser durant el període de secessió del Principat de la monarquia espanyola durant la Guerra dels Segadors (1640-1652). Lluís XIV va nomenar el marquès de Goury intendent de finances a Catalunya el 17 de gener de 1645, però el càrrec desaparegué amb la retirada de l'exèrcit francès. El segon precedent és el superintendent general d'Hisenda creat per Carles II el 31 de gener de 1687, i els 21 superintendents creats el 2 de setembre de 1691 com a rèpliques a escala provincial. Aquests només es van instaurar a les corresponents províncies de Castella. E. Escartín, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, pp. 56-57.

van Brochoven, comte de Bergeyck i antic ministre de finances de Felip V als Països Baixos, que el va convidar a venir a la Península al seu servei com a ministre.³⁶⁹

Jean Orry també va proposar el cobrament d'una nova contribució a tots els territoris de la monarquia per finançar la guerra a Catalunya, però la seva aplicació va ser qüestionada en cercles cortesans i Castella s'hi va oposar. Per aquesta raó van decidir imposar-la també al Principat, malgrat que encara no estigués totalment ocupat.³⁷⁰

El 21 de març de 1713, Felip V va nomenar José Patiño³⁷¹ primer superintendent de l'exèrcit i del Principat de Catalunya, amb la comesa de reajustar el sistema tributari català i d'implantar-hi el nou impost.³⁷² Però l'expedició que va dur a terme el diputat militar Antoni de Berenguer per fomentar la resistència, alleugerir la pressió sobre Barcelona i reclutar tropes pel país (9 d'agost - 5 d'octubre) en va endarrerir l'aplicació fins al desembre, quan van poder tornar a garantir de nou l'ordre públic.³⁷³

Els borbònics van justificar la nova contribució per la urgent necessitat de pagar l'allotjament i la manutenció durant els mesos hivernals de «todas las tropas destinadas a hazer el Sitio de Barcelona» i evitar d'aquesta manera el «desorden que este considerable numero de tropas cometeria si las fuese permitido tomar en especie su sub-

³⁶⁹ Tanmateix, podem considerar que ja alguns anys abans s'havia començat a introduir aquesta figura en plena Guerra de Successió, per ordenar les finances estatals espanyoles a mesura que s'anava abolint el règim foral a la Corona d'Aragó. De fet, Macanaz, que també podem considerar un altre dels seus precursors, fou destinat a València amb poders intencionals el 1707, i tres anys després se li donà el que, en certa manera, ja podríem considerar una intendència a l'Aragó. E. Escartín, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, pp. 58-60; J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, p. 124.

³⁷⁰ S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, pp. 227-228 i 300-301.

³⁷¹ José Patiño Rosales va néixer a Milà (Itàlia) l'11 d'abril de 1666 i va morir a la Granja de San Ildefonso (Segòvia) el 3 de novembre de 1736. Era el segon fill del marquès de Castelar, Lucas Patiño Ibarra, i de Beatriz Rosales Fancini, filla dels comtes de Baylate, família d'origen gallec establerta en les possessions espanyoles del nord d'Itàlia des del segle XVI. El seu pare va ser membre d'un consell secret de Carles II que funcionava a la capital de la Llombardia, i també inspector de l'exèrcit espanyol. Educat pels jesuïtes a Milà, va començar els estudis al col·legi de Sant Ignasi de Loiola. Va deixar el seminari al cap de dotze anys per la carrera administrativa. El 3 d'octubre de 1704 Felip V li va concedir una plaça expectant en el Senat milanès, malaguanyada per la conquesta dels aliats. Repatriat a Espanya, va perfeccionar els seus coneixements administratius amb el mestratge de Jean Orry. El 1711 va ser nomenat intendent de l'exèrcit a Extremadura, però la treva signada entre Portugal, França i Espanya (7 de novembre de 1712) reduí el risc d'incursions militars per aquella província. Llavors l'anomenat *Colbert espanyol* (AGMS, colb, caps 125, exp. 9) ja tenia 47 anys, i se li va encomanar un nou projecte a Catalunya. J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 25-26; A. Béthencourt, *Patiño en la Política internacional de Felipe V*, pp. 13-14; E. Escartín, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, pp. 79-80 i 341.

³⁷² E. Escartín, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, p. 80.

³⁷³ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 81.

sistencia del mismo País durante el presente quartel de Ymbierno».³⁷⁴ Així doncs, es pretenia exigir només en diners l'import de les racions que haurien de consumir. José Patiño va determinar en 750.000 *pesos* la quantitat total a repartir entre totes les vegueries, i a pagar «en tres terceras partes y iguales, la primera durante el presente mes de diciembre, la segunda en el de henero, y la tercera en el de febrero siguientes».³⁷⁵ Aquest impost es va conèixer popularment amb el nom de *quinzenades*, perquè els pobles l'havien de pagar cada quinze dies.³⁷⁶ La seva recaptació va significar el començament d'una nova fiscalitat regular a Catalunya, de la qual havia estat exempta fins aleshores,³⁷⁷ i que va tenir continuïtat amb el cadastre.

L'11 de desembre de 1713, José Patiño va signar i enviar les ordres a tots els pobles i ciutats del Principat amb les quantitats que els havia imposat per als propers mesos, i va nomenar a cada cap de vegueria un subdelegat de la intendència per cobrar-les.³⁷⁸ Vic la va rebre el dia 29, i els exigia que paguessin mensualment set mil cinc-cents rals de vuit a Jacint Pou.³⁷⁹ A Igualada va arribar dos dies després i n'havien de pagar mil cent al doctor Francesc Boleda.³⁸⁰

1.6.2. La revolta antifiscal de gener de 1714

Les quinzenades es van convertir en un jou econòmic excessiu per als catalans. Imposades com a càstig desproporcionat de guerra per la seva insubmissió,³⁸¹ per primera vegada es vulnerava la legitimitat fiscal del país.³⁸² Per acabar-ho d'adobar, l'ús indiscriminat de la violència i la coacció militar borbònica com a *modus operandi* per recaptar-les resultà insuportable per al conjunt de la població.³⁸³

³⁷⁴ «Sobre la forma en que se ha de repartir y cobrar en Cataluña la imposicion del presente quartel de Imbierno». AHN, Estat, llig. 444, carta adreçada al duc de Pòpuli i a José Patiño, 3/XII/1713.

³⁷⁵ «Sobre la forma en que se ha de repartir y cobrar en Cataluña la imposicion del presente quartel de Imbierno». AHN, Estat, llig. 444, carta adreçada al duc de Pòpuli i a José Patiño, 3/XII/1713; duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/XII/1713.

³⁷⁶ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 570; J. Fàbrega, *Llibre de coses que han succeït a Catalunya*, p. 57.

³⁷⁷ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 84.

³⁷⁸ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 60 i 379.

³⁷⁹ AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 32 (1712-1715), 30/XII/1713.

³⁸⁰ ACAN, AMI, reg. 1712-1730, f. 98v. «El año de Mil sette cientos y treze fue empleado en el cargo de Subdelegado de Intendente». ACA, R. A., Consultes, reg. 138, f. 183v.

³⁸¹ S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, p. 227.

³⁸² «En Cataluña los mas rusticos no ignoran que sin cortes generales y consentimiento de los tres estados el rey no podía exigir suma alguna de sus naturales y que las contribuciones que en tales casos se establecían debían ser reguladas y percibidas por la Diputacion del país». F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 60.

³⁸³ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 86-89.

Al principi de gener de 1714 va esclatar una revolta antifiscal³⁸⁴ contra l'opressió econòmica al Penedès, que es va estendre ràpidament a la Catalunya central, al Lluçanès, a Osona, al Solsonès, al Bages, al Baix Llobregat, al Vallès i a les Guilleries.

El duc de Pòpuli, conscient que la rebel·lió va ser «originada despues de publicado el repartimiento de la contribucion de los quarteles de Invierno»,³⁸⁵ dubtava de la seva espontaneïtat.³⁸⁶ Segons Sanpere, Barcelona no va tenir res a veure amb l'esclat insurreccional,³⁸⁷ però la participació de tres diputats de la Ciutat Comtal a la Llacuna, l'1 de gener de 1714, en la conspiració per degollar la guarnició flamenca de Vilafranca del Penedès, sembla suggerir alguna relació.³⁸⁸ El complot va fracassar perquè el mateix dia que l'havien de portar a terme van arribar 400 soldats d'infanteria i 200 de cavalleria a la ciutat, enviats pel marquès de Lede des de Tarragona i comandats pel seu germà.³⁸⁹ De fet, uns quants dies abans ja havia enviat també a la Llacuna un altre destacament amb dues companyies de granaders, a les ordres de Francisco Galindo, un cop informat que s'hi «xuntavan algunos reveldes», malgrat que aleshores encara desconeixia «su perverso yntento».³⁹⁰

³⁸⁴ «Creo verdaderamente segun tengo conocimiento entero del Pais y los rumores de sus habitantes que el motivo principal que les han inducido a esta sedicion a sido el excesivo repartimiento de la contribucion que se ha tacsado por el Intendente General del quartel de Ynvierno y aunque esto es de la mayor importancia al servicio de Su Magestad no conbenia ahora en la constitucion presente si una modica contribucion y llevadera a los pueblos asta la recuperacion de Barcelona y Cardona que siendo dueños de todo el Pais y desarmados sus naturales se podran sacar despues en los años siguientes las cantidades que se quisiesen pues estos naturales es preciso llevarles ahora por el buen camino y no desesperarles que esto es lo que mas conviene al Servicio de Su Magestad». AHN, Estat, llig. 450-1, Miguel Aguilar a José Grimaldo, Àger, 19/I/1714.

³⁸⁵ AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714.

³⁸⁶ «Toda esta conspiracion es emanada de las diabolicas sugeriones y diligencias de esa rebelde Capital de Barzelona, habiendo asegurado algunos desertores, y otros sujetos, que se han hecho pasar a la Plaza, que esta general conmocion es dirigida a disponerla de suerte, que acometido este Campo a un tiempo de una universal salida de los de adentro, y un avanze general de los de afuera, logre su ciega perfidia la ruina total, y destruccion de estas tropas; sobre cuyo asunto, aunque mal fundado, estoy haciendo todas las disposiciones necesarias». AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714.

³⁸⁷ S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, pp. 303-305.

³⁸⁸ Els diputats es van reunir a la casa de Puig d'Angolas i el van escollir com a capità de la revolta. Els pobles de la Llacuna, Sant Quintí, Mediona, Santa Maria de Miralles i Montagut van ordir un pla per degollar la companyia de guàrdies flamencs que acabava d'arribar a Vilafranca. AHN, Estat, llig. 449, informe de Josep Ferré, 1/I/1714; AHN, Estat, llig. 450-1, còpia d'una carta del marquès de Dubus, signada per Francesc Ferrer, Cervera, 13/I/1714.

³⁸⁹ AHN, Estat, llig. 449, informe de Josep Ferré, 1/I/1714; AHN, Estat, llig. 450-1, marquès de Lede a José Grimaldo, Tarragona, 19/I/1714.

³⁹⁰ «Lo que les hizo poner en fuga» creient que els havien descobert. AHN, Estat, llig. 450-1, marquès de Lede a José Grimaldo, Tarragona, 19/I/1714.

La revolta va començar a Vilafranca del Penedès,³⁹¹ on un sergent major del regiment de la Ciutat i de la Diputació de Barcelona, indultat i retirat en aquella ciutat, «empezo a comover y al instante tomaron las armas, y hizieron tocar el cuerno por todas partes» quan els van comunicar la taxa que havien de pagar de les quinzenades.³⁹² Capitanejant cent cinquanta insurgents, va anar a Capellades a trobar-se amb Puig d'Angoles, que hi tenia acampats cent homes a cavall i cinc-cents a peu.³⁹³ El duc de Pòpuli va enviar-hi ràpidament el brigadier Diego González amb 300 soldats d'infanteria i 200 dragons a perseguir-los, i va empresonar a Tarragona el veguer i el batlle de Vilafranca «como indiciados vehementemente en el tacito consenso de estas inquietudes».³⁹⁴

El 4 de gener de 1714, el poble de Sant Martí Sarroca es va alçar en armes contra 150 granaders que s'hi dirigien per cobrar les quinzenades, enviats pel comandant militar de Vilafranca. Els martinencs els van sorprendre amb una emboscada als afores de la població, i els pocs soldats que van sobreviure van fugir en desbandada cap a Vilafranca.³⁹⁵ L'exèrcit borbònic va reaccionar immediatament. Diego González, reforçat amb efectius del cavaller de Lede, va ocupar la vila amb 2.500 soldats. Però, com que no van trobar-hi resistència perquè s'havien escapat, els van perseguir fins a Sant Quintí de Mediona, on s'havien refugiat. En represàlia per la emboscada, van saquejar el poble i després el van incendiar, «pasando a cuchillo» tots els que s'hi van oposar.³⁹⁶ Els insurgents que van poder fugir de les tropes borbòniques, «ahuyentados del Panades despues de la faccion de San Quintin y de los demas Parages del Principado»,³⁹⁷ van blo-

³⁹¹ «De donde salieron algunos Cabos de los Rebeldes, que gozando del indulto se havian retirado a sus casas». AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714. «Era la fragua adonde se fomentava esta conspiracion». AHN, Estat, llig. 450-1, marquès de Lede a José Grimaldo, Tarragona, 19/I/1714.

³⁹² AHN, Estat, llig. 450-1, còpia d'una carta del marquès de Dubus signada per Juan Antonio Gutiérrez (governador de Figueres), Balaguer, 13/I/1714.

³⁹³ L'exèrcit borbònic els va foragitar de Capellades i va cremar la vila. Els insurgents de Vilafranca, perseguits, van anar a Cardona. Allà, Peguera i Poutou es van fer càrrec del comandament i Antoni Desvallés els va reforçar amb més efectius que tenia a la plaça. Després es van dirigir a Madrona i a la Ribera Salada. Els de la Llacuna i Miralles es van dirigir a Sant Magí, al castell de Queralt i a Martorell. AHN, Estat, llig. 449, informe de Josep Ferré, 1/I/1714; AHN, Estat, llig. 450-1, còpia d'una carta del marquès de Dubus, signada per Francesc Ferrer, Cervera, 11/I/1714; còpia d'una altra carta del marquès de Dubus, signada per Juan Antonio Gutiérrez, Balaguer, 13/I/1714; Juan Antonio Gutiérrez a José Grimaldo, Figueres, 20/I/1714.

³⁹⁴ AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714.

³⁹⁵ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 65-66; S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, p. 305.

³⁹⁶ AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 11/I/1714; Juan Antonio Gutiérrez a José Grimaldo, Figueres, 20/I/1714; S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, p. 305; J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 94.

³⁹⁷ AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/I/1714.

quejar Igualada³⁹⁸ i es van fer forts a la vila i al castell de la Pobla de Claramunt.³⁹⁹ El sotsveguer d'Igualada, Tomàs Ferrer, capitanejant el sometent de la ciutat, s'hi va dirigir per enfrontar-s'hi, però els voluntaris el van capturar.⁴⁰⁰

Després de cremar Sant Quintí, el duc de Pòpuli havia ordenat a Diego González que es dirigís amb el seu destacament cap a Manresa. A Piera, però, va tenir coneixement del perill que corria Igualada, i la va anar a socórrer. El dia 15 de gener va atacar els «rebeldes que estaban fortificados en el inmediato Castillo, y lugar de la Puebla»,⁴⁰¹ els va fer fora d'aquest estratègic enclavament i va aixecar el bloqueig d'Igualada.⁴⁰²

1.6.3. Gènesi dels Mossos d'Esquadra

La generalització de la revolta arreu de Catalunya va alarmar les autoritats borbòniques, que temien perdre el control del territori ocupat. L'exèrcit de les dues corones no donava l'abast a reprimir els pobles revoltats. La indignació popular que provocaven els actes indiscriminats de terrorisme militar, mitjançant els quals les tropes represaliaven els insurgents, era canalitzada pels cabdills de la resistència per fomentar-la. El que havia començat com un moviment d'insubordinació fiscal ràpidament es va convertir en una rebel·lió política.

La magnitud de les protestes va desbordar la capacitat de l'exèrcit borbònic, que no les podia sufocar a tot arreu alhora. Per aquesta raó van traslladar tropes des de Barcelona a la Catalunya central, i en van demanar de reforç a Castella amb urgència.⁴⁰³ Però, davant la gravetat de la situació, el capità general i el superintendent també van formar unes partides de paisans armats perquè els auxiliessin. Aquests arreglaments de minyons, amb el temps, esdevindrien l'origen dels Mossos d'Esquadra.

³⁹⁸ Els igualadins («Jurados i vecinos») van defensar la ciutat «con oferta universal de vidas y haciendas» i van ajudar el regiment de cavalleria de Brabante que hi havia de guarnició. AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/I/1714.

³⁹⁹ AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/I/1714; S. Sanpere, *Fin de la Nación Catalana*, p. 305; J. Mercader, *Los comienzos de la planta corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena*, p. 82; J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, pp. 94-95.

⁴⁰⁰ Fou empresonat sis mesos al castell de Cardona. El 16 de novembre de 1714 va sol·licitar al Consell d'Igualada «alguna remuneració» per les despeses ocasionades i pel perill de perdre la vida «estan allí», en al·legar que «si ell no hagues tingut de axir al Somatent per aportar la Vare de Sotsveguer nol haurien capturat». ACAN, AMI, reg. 1712-1730, f. 96v.

⁴⁰¹ «Con no pequeña mortandad de ellos». En retirar-se del poble hi van calar foc i el van deixar «enteramente quemado». AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/I/1714.

⁴⁰² AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 17/I/1714.

⁴⁰³ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, pp. 97-100.

El 16 de gener de 1714, el duc de Pòpuli va nomenar sotsveguer interí d'Igualada Onofre Melcion,⁴⁰⁴ i, juntament amb José Patiño, li van ordenar «Capitanear con 25 miñones aquel partido».⁴⁰⁵ Segons el testimoni de Jacint Elies, capità d'aquesta partida, Onofre Melcion⁴⁰⁶ va fer 28 sortides per perseguir els rebels, des del dia 2 de febrer fins al 3 d'abril, i «lo Rey» va pagar a cada minyó tres rals.⁴⁰⁷ El 25 de març van acompanyar un síndic d'Igualada que va anar a parlar amb el duc de Pòpuli per intercedir a favor de Tomàs Ferrer.⁴⁰⁸ Per primera vegada, les dues màximes autoritats borbòniques de Catalunya (militar i financera) havien ordenat formar una partida de paisans armats i pagar-la amb recursos reials. Probablement, la intenció de José Patiño va ser finançar-la amb la recaptació de les quinzenades, segons semblen indicar les quatre ordres

⁴⁰⁴ Va substituir Tomàs Ferrer, capturat pels voluntaris mentre es dirigia a la Pobla de Claramunt amb el sometent d'Igualada. ACAN, AMI, reg. 1712-1730, f. 100.

⁴⁰⁵ «Con los quales perseguia a los Sediciosos, y prendiendo a muchos, liberto con aquellos a diferentes soldados de V. Magestad que estaban en poder de dichos Sediciosos». ACAN, API, Cort del batlle, administració municipal, nomenament d'Onofre Melcion batlle i sotsveguer d'Igualada (1715), caps 1235; ACA, R. A., Consultes, reg. 123, ff. 130-131.

⁴⁰⁶ Notari igualadí, presumia de ser un dels catalans més fidels a Felip V. ACAN, API, Cort del batlle, correspondència d'Onofre Melcion, caixa 1229. Nomenat conseller el 1710, des d'aleshores va intervenir constantment en el govern de la vila i va ocupar també diferents càrrecs oficials: tocador de consell i sometent (1703-1710), tocador de consell (1711 i 1713) i magistrat o síndic (1712-1713). ACAN, AMI, reg. 1700-1711, ff. 77, 110v, 137v, 170, 201v, 245, 286, 314v i 317; ACAN, AMI, reg. 1712-1730, ff. 5, 5v, 7, 51, 86v i 87v. Va representar la ciutat a la junta de braços i va prendre partit per la submissió. ACAN, AMI, reg. 1712-1730, f. 69, 27 de juny de 1713; J. Mercader, *Los comienzos de la Planta corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena*, pp. 80-81.

⁴⁰⁷ A part d'explicar l'origen d'aquesta partida, Jacint Elies també ens dóna raó de la formació d'una altra de vint mossos, que Onofre Melcion va necessitar per fer front als rebels i que va finançar ell mateix: «Certifico y fas fe com trobantme capita dels minyons del Senyor Onofre Melcion Subveguer de la Vila de Igualada, dit Senyor isque innumerables vegades a perseguir y destruir unas partidas molt crescudas de Voluntaris o cedissiosos que corrian aquells encontorns de dita Vila en gran perjudici de las Reals Tropas; Y com los minyons de ma companyia que dit Senyor Subveguer tenia en son carrech posats per lo Senyor Don Joseph Patinyo Intendent General dels Exercits y pnt principat de Catalunya, fossen poch a competencia de las Cedissiosas partidas li fonch precis per compatir y vencer aquells valerse en las ocasions y surtidas que dit Senyor Subveguer tots o los mes dies feye en persecucio de dits Voluntaris, valerse dels naturals valerosos y ben afectes de dita Vila de Igualada, donant lo mateix sou de tres rals catalans a quiscun dels dits naturals que prenia en conformitat del sou que cotidianament lo Rey nostre Senyor pagava als Minyons de ma companyia: Axis mateix fas fe com als dos de febre del any mil set cens catorse en lo qual temps comensa dit Senyor Subveguer a perseguir dits Voluntaris [...]». ACAN, API, Cort del batlle, correspondència Castel-Rodrigo (1714-1719), caps 3, Igualada, 22/V/1714.

⁴⁰⁸ Els consellers d'Igualada van demanar els minyons al sotsveguer per acompanyar el síndic, que va anar a suplicar al duc de Pòpuli un intercanvi de presoners entre l'anterior sotsveguer d'Igualada i els dos fills de Francesc Monner. Onofre Melcion també va intercedir per ell, i va aprofitar el viatge per portar-li tres soldats francesos desertors. ACAN, AMI, llig. 1, Onofre Melcion al duc de Pòpuli, Igualada, 25/III/1714.

de pagament que el governador militar d'Igualada, Pedro de Vargas Maldonado,⁴⁰⁹ va adreçar «segun las ordenes del Señor Yntendente» a Francesc Boleda⁴¹⁰ perquè abonés a Onofre Melcion el sou «para el socorro de sus Veinte y Zinco miñones».⁴¹¹ Vint dobles «de a dos Escudos de oro» i tres *pesos* va ser l'import total remunerat per cada quinzena de maig, i vint més, però amb deu sous catalans, per les dues de juny.⁴¹² Ens consta, però, que finalment la van costejar a càrrec de la tresoreria de la sotsvegueria,⁴¹³ segurament per les dificultats que van tenir per cobrar el nou impost.

El veguer de Manresa, Jaume Llissach,⁴¹⁴ també va disposar d'un altre arrelament de minyons format per vint afectes naturals que, entre el 4 i el 7 de setembre de 1714,⁴¹⁵ van resistir a la Seu l'atac del marquès del Poal a la ciutat. El dia 4, Antoni Desvalls⁴¹⁶ va assaltar Manresa amb 4.000 homes.⁴¹⁷ La tropa de la guarnició borbònica es va fer

⁴⁰⁹ Pedro de Vargas Maldonado López de Carrizosa y Perea (Jerez de la Frontera, 1680 - Madrid, 1758). Militar borbònic andalús, marquès de Campo Fuerte. Coronel del regiment de cavalleria Piemonte (27 de març de 1711), «en el año de catorze se hallo en los destacamentos del Maques Dubus, conde de Montemar, y Don Jph (José) Vallexo en que tubo diferentes funciones con los sediziosos en el socorro de Berga con el Marques de Tuy, de donde con orden del duque de Populi, paso a mandar a Ygualada, la que defendio de los enemigos, las vezes que intentaron atacarla». AGS, Secretaria de Guerra, llig. 2640, fulls de serveis d'Infanteria, carpeta 4, document 34; AGS, Secretaria de Guerra, llig. 56, expedients personals, 89.

⁴¹⁰ Tresorer de la sotsvegueria i subdelegat de la intendència a Igualada, era l'encarregat de cobrar les quinzenades des del desembre de 1713. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1084, cartes rebudes per l'Ajuntament (1708-1716), Josep Madriguera als Consellers de la ciutat, Barcelona, 29/I/1716; ACAN, AMI, reg. 1712-1730, f. 98v; ACA, R. A., Consultes, reg. 138, f. 183v.

⁴¹¹ Signades pel militar borbònic els dies 1 i 16 de cada mes (maig i juny de 1714). També va demanar al tresorer que n'expedís els rebuts corresponents. ACAN, API, Cort del batlle, correspondència d'Onofre Melcion, caps 1229.

⁴¹² ACAN, API, Cort del batlle, correspondència d'Onofre Melcion, caps 1229.

⁴¹³ Per aquesta raó, el 1716 Francesc Boleda encara reclamava a la Tresoreria General de Barcelona que li bonifiquessin aquesta «crescudat quantitat que paga a un arrelament que hi havia en dita Vila (Igualada) de minyons als quals de orde del Sr. Patinyo los paga dit Dr. Boleda son sou diariament dels productos de la Thesoreria de la Vegueria de aqueixa ciutat, que com a thesoror de dit partit rebia y cobrava», però el van fer passar amb raons i no el van pagar. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1084, cartes rebudes per l'Ajuntament (1708-1716), Josep Madriguera als Consellers de la ciutat, Barcelona, 29/I/1716.

⁴¹⁴ Santpedorenc, ja exercia el càrrec abans de l'alçament austriacista. J. Mercader, *La transformació dels municipis catalans en temps de Felip V*, p. 44.

⁴¹⁵ «Relacion de los servicios con que el doctor en sagrada theologia Ioseph Pujadas, domero de la ciudad de Manresa ha acreditado su fidelidad» (1720?), pp. 4-6 i 8 (Andrés Benito Pinnatelli, 26/IX/1714; José Armendáriz, 17/VII/1715; comte de Montemar, 8/X/1714; Feliciano Bracamonte, 23/X/1714 i José Vallejo, 15/X/1714). CRAI Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona.

⁴¹⁶ «Capitanejant y comendant porcio de tropes arrelades y molts mes numero de voluntaris i paysans». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, Gremis 12, gremi de corders i espartenyers, procés de 1716.

⁴¹⁷ ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716).

forta a la basílica i als convents del Carme, de Sant Domènec i de Sant Francesc. L'endemà, a les cinc de la tarda, van ocupar totalment la ciutat excepte la col·legiata, on vint soldats del regiment de la Basilicata (napolitans), els vint afectes «seculars» del veguer, entre els quals hi havia Francesc Graell,⁴¹⁸ Francesc Escorsell,⁴¹⁹ Bernat Pages⁴²⁰ i Joan Camps,⁴²¹ juntament amb uns quants religiosos (llicenciats)⁴²² s'hi havien refugiat. Però en ser tan pocs per cobrir un espai amb «tan ambit i tantas portas» no van poder defensar «los puestos de baix» i els fou precís «pujarsen en lo de dalt de la dita Iglesia».⁴²³ A la nit, els combatents catalans van entrar dins i van calar-hi foc,⁴²⁴ mentre que els soldats i paisans acorralats a la part superior del temple van resistir a ultrança des del campanar i la coberta de l'edifici fins al dia 7, quan els atacants van aixecar el setge i van fugir, en assabentar-se que els venien a socórrer el comte de Montemar i José Vallejo.⁴²⁵

⁴¹⁸ El 1716 va testificar en el procés del clergue Francesc Corrons «trobarse en dita ocasio [1714] dins la dita Iglesia ab los demes affectes de Sa Magestat». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13.

⁴¹⁹ Perxer manresà que el 1716 va testificar en el procés del clergue Francesc Corrons «haverse trobat en las ditas ocasions [1713 i 1714] dins la dita Iglesia de la Seu de Manresa [...] y haver assistit sempre en todas las partidas y sortidas se feren en dit temps [1714] per trobarse a les hores un dels del arreglament del Veguer de dita Siutat». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13.

⁴²⁰ Ferrer manresà que el 1716 va testificar en el procés del clergue Francesc Corrons «haverse trobat en las ditas dos ocasions [1713 i 1714] dins la dita Iglesia de la Seu de Manresa». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13.

⁴²¹ De Sallent, el 1716 va testificar en el procés del clergue Francesc Corrons «haversi trobat personalment en la dita iglesia [1714] ab los demes affectes de Manresa». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13.

⁴²² El clergue Francesc Corrons i els altres llicenciats també van participar en la defensa de la Seu, «dispararen com feyan las personas seculares que hi habia en aquella en tant que a no haverse aplicat lo dit Corrons y los altres licenciados a la defensa disparant molts tirs y guardant alguns puestos hauria perillat lo perdre dita iglesia y dits defensors llurs vides». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716).

⁴²³ ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716); J. Sarret, *Història de Manresa*, pp. 384 i 385.

⁴²⁴ «En lo qual passaren los Cediciosos a cremar los altars majors y mes sumptuosos retaulas y Capellas de dita Iglesia». ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716). L'incendi va cremar gran part del mobiliari interior de la Seu, va destruir l'altar i el retaule de Santa Margarida i del beat Salvador d'Horta, així com l'arqueta-arxiu de la confraria dels espardenyers i una imatge-reliquiari que solia estar guardada en una mena de sagrari del mateix altar. J. M. Gasol, «Culte al beat Salvador d'Horta a la Seu de Manresa (1614-1936)», p. 46.

⁴²⁵ ACBG, Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716); «Relacion de los servicios con que el doctor en sagrada theologia Ioseph Pujadas, domero de la ciudad de Manresa ha acreditado su fidelidad» (1720?), pp. 4-6 i 8 (Andrés Benito Pinnatelli, 26/IX/1714; José Armendáriz, 17/VII/1715; comte de Montemar, 8/X/1714; Feliciano Bracamonte, 23/X/1714 i José Vallejo, 15/X/1714). CRAI Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona.

«Dels diners pagats al Sr. Veguer per lo socorro dels Minyons de son arrelament»⁴²⁶ se'n va fer càrrec la ciutat de Manresa. Però, un cop acabada la guerra, els van reclamar a la Tresoreria General de Barcelona i al comptador general dels exèrcits de Sa Majestat al Principat de Catalunya, igual que havia fet Francesc Boleda. La ciutat hi va enviar dos síndics, Josep Madriguera, primer, i Bonifaci Oms, després,⁴²⁷ perquè intentessin recuperar les 75 dobles d'un rebut que el governador militar de la ciutat, Félix Álvarez Escalera,⁴²⁸ havia signat per costejar-los.⁴²⁹

Els dos arrelaments de minyons es van dissoldre quan va acabar la guerra a Catalunya.⁴³⁰

⁴²⁶ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1084, cartes rebudes per l'Ajuntament (1708-1716), Josep Madriguera als Consellers de la ciutat, Barcelona, 29 de gener de 1716.

⁴²⁷ Gràcies a la correspondència que aquests dos síndics van enviar als consellers de la ciutat entre el 29 de gener de 1716 i el 27 de maig de 1718 coneixem els entrebancs i les dificultats que els van posar en aquesta reclamació. El fet que la tresoreria ignorés aquests diners que Manresa havia pagat pels minyons del veguer ja feia sospitar a Josep Madriguera que no era pas un «olvit sino materia ja premeditada». De fet, desconfiava amb raó, perquè coneixia el cas d'Igualada, i sabia com José Patiño sempre trobava «agarradero per un efugi» per no pagar al Dr. Boleda el sou dels minyons d'Onofre Melcion. Fins i tot pensava, erròniament, que l'absència de l'intendent de Barcelona era perquè hi havia molts «papers dependents del temps de la Superintendencia com ho es lo paper dels diners que paga eixa ciutat al Sr. Veguer», i no se'n volia fer càrrec (en realitat José Patiño va ser víctima d'una intriga de palau i va ser substituït per Nicolás Hinojosa de l'1 d'octubre de 1715 al 29 de febrer de 1716, però en va sortir indemne i va recuperar el càrrec). Tanmateix, va continuar insistint i va presentar un memorial al Sr. Hinojosa reclamant els diners. Bonifaci Oms ho va seguir intentant el 1717 i el 1718, davant el comptador general. Però aquest s'excusava afirmant o que ja havien pagat; o que havien passat comptes amb el veguer, el qual havia cedit els diners a favor del rei; o que si el rebut s'hagués presentat al seu temps, ja estaria pagat. També va qüestionar el rebut «per ser firmat del ajudant» de Félix Álvarez Escalera, i fins i tot volia demanar explicacions al comte de Montemar per «a dirli com havia certificat que en Manresa noy havia sino lo regiment de Basalicata haventhi los minyons del Veguer, y de altres destacaments com consta en la Contaduria». Davant aquestes excuses de mal pagador, Oms insistia en l'argument que potser el veguer s'havia equivocat, perquè no podia cedir uns diners que no eren seus sinó de la ciutat. Finalment, el 27 de maig de 1718, el veguer de Manresa es va oferir a escriure al comptador sobre aquest rebut. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1084, cartes rebudes per l'Ajuntament (1708-1716), Josep Madriguera als Consellers de la ciutat de Manresa, Barcelona, 29/I/1716 i 23/II/1716; Bonifaci Oms als Consellers de la ciutat de Manresa, Barcelona, 13/II/1717 i 13/II, 9/III i 1-5-10-27/V/1718; Consellers de la ciutat de Manresa a Juan Francisco de la Vega (Contador General de los Ejércitos de Su Magestad en este Principado de Cataluña), Manresa, 27/V/1718.

⁴²⁸ Coronel del regiment italià de la Basilicata, va ser comandant de la plaça des del gener fins al dia 5 de setembre de 1714, quan morí al peu de la Muralla del Carme de Manresa. AHN, Estat, llig. 450-1, duc de Pòpuli a José Grimaldo, Camp davant de Barcelona, 21/I/1714; J. Sarret, *Historia de Manresa*, p. 49.

⁴²⁹ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1084, cartes rebudes per l'Ajuntament (1708-1716), Bonifaci Oms als Consellers de la ciutat de Manresa, Barcelona, 13/II i 5/V/1718.

⁴³⁰ Onofre Melcion va formar a partir d'octubre de 1714 uns criats o minyons armats al seu servei, la qual cosa confirmaria la dissolució del seu arrelament de minyons. ACAN, API, capsa 116.

2. Paisans armats d'entreguerres (1714-1718)

La desfeta de l'11 de setembre de 1714 va significar per a Catalunya la fi de l'autogovern. Les seves institucions i constitucions van ser derogades, i la sobirania abolida. Al cap de quatre dies, el duc de Berwick va ordenar la creació de la Reial Junta Superior de Justícia i Govern perquè portés les regnes del Principat provisionalment. Presidida pel superintendent José Patiño, va ser la principal institució del govern borbònic a Catalunya fins a la publicació del decret de Nova Planta. També va reorganitzar la Junta d'Administradors de Barcelona amb personatges fidels perquè governessin la ciutat de manera transitòria.

El corró de l'absolutisme centralista de Felip V va esclafar, per dret de conquesta, els més de cinc segles de llibertat política del poble català, de la mateixa manera que abans (1707) també havia aixafat els furs valencians i aragonesos. Finalment, havia anivellat tot el territori de la monarquia hispànica en imposar les lleis de Castella pertot arreu. El capità general va esdevenir l'eix de la nova estructura político-administrativa com a representant del rei, cap militar i governador polític. El 20 d'octubre, el duc de Berwick va ser substituït pel príncep de Tserclaes, que va intentar ordenar momentàniament el Principat, en ple desgavell de postguerra. Superat per la situació, el va rellevar el marquès de Castel-Rodrigo el 24 de maig de 1715; Francisco Pío de Saboya va ser el primer capità general de Catalunya que va ocupar el càrrec en propietat.⁴³¹ Aquell estiu van començar a enderrocar una gran part del barri de la Ribera de Barcelona per construir-hi la Ciutadella, com un instrument de control per assegurar l'obediència dels catalans més que no pas com una fortalesa per defensar la ciutat. Amb el temps, va esdevenir un símbol del poder de la monarquia i de la repressió política. El 7 de març de 1716 s'hi va posar la primera pedra.⁴³² A partir d'aquell any el cadastre va substituir les quinzenades i va institucionalitzar el nou règim fiscal a Catalunya. Malgrat que pretenia ser un impost més proporcional i equitatiu, que gràcies tant la riquesa immobiliària com les rendes del treball, la indústria i el comerç, va continuar tenint connotacions de contribució de guerra i un afany recaptatori desmesurat.

⁴³¹ J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 63-65.

⁴³² Però no es va acabar fins al 1750. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, pp. 494-496; A. Muñoz i J. Catà, *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, pp. 127-144.

2.1. ELS JUSTÍCIES

D'ençà que va caure Barcelona, les autoritats borbòniques van intentar desarmar totalment la població civil catalana i van prohibir la tinença i l'ús de tot tipus d'armes de foc o blanques, sota pena de mort. En ple traspàs de poders, una de les últimes actuacions del Consell de Cent, just abans de ser dissolt, va facilitar la feina als vencedors. El 14 de setembre de 1714 va ordenar a la coronela i als paisans de la ciutat que lliures-sin les armes a les Drassanes.⁴³³ Al cap de pocs dies, el duc de Berwick i el marquès de Ledesma van promulgar nous edictes de desarmament i prohibició,⁴³⁴ exceptuant la noblesa i els justícies, que havien de garantir l'ordre públic. Els següents capitans generals, el príncep de Tserclaes, primer, i el marquès de Castel-Rodrigo, després, van reiterar i complementar els decrets en els mesos següents.⁴³⁵

⁴³³ J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 188.

⁴³⁴ El capità general, Jacobo Fitz-James Stuart, en va promulgar dos el dia 3 d'octubre de 1714 i dos més els dies 5 i 11, mitjançant els quals ordenava l'entrega d'armes a les Drassanes en el termini de tres dies, però exceptuava de la prohibició els qui tinguessin títols: nobles, cavallers, ciutadans i burgesos honrats. El governador de Barcelona, Juan Francisco de Bette, en va publicar un altre el dia 13 d'octubre en què ordenava el desarmament de la ciutat per barris. R. Martí, *Cataluña armería de los Borbones*, pp. 15 i 20. ACA, R. A., llig. 1, f. 50.

⁴³⁵ Albert Octavi va desarmar els nobles però els va permetre mantenir una espasa a cadascun (edictes publicats el 10 de novembre i el 2 de desembre de 1714). ACA, R. A., reg. 222, ff. 23-24v; F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, pp. 325 i 462. Francisco Pío de Saboya prohibí el comerç de pólvora, bales i pedres fogueres (ban publicat el 3 d'agost de 1715); segons A. Muñoz i J. Catà (*Repressió Borbònica i Resistència Catalana (1714-1736)*), pp. 66 i 67), va regular el dipòsit provisional d'armes i municions que duïen a bord les embarcacions mentre romanien a port (edicte publicat el 7 d'agost de 1715. ACA, R. A., llig. 1, f. 56), ordre rectificada al cap de tres mesos, quan s'estableix que les armes restin a bord (edicte de 23 de novembre de 1715. ACA, R. A., llig. 1, f. 174). També va exceptuar de la regla del desarmament general quatre «especies de personas», la primera de les quals la formaven els justícies: ministres, oficials de justícia, veguers, agutzils reials, sotsveguers, batlles, sotsbatlles i altres oficials en exercici jurisdiccional —reial o baronial— o en qualitat d'encarregats de les captures i empresonaments mentre portessin la vara, patent de la jurisdicció que exercien; així com els mossos, nuncis o porters que els acompanyessin (edicte publicat el 7 d'agost de 1715. ACA, R. A., reg. 222, ff. 23-24v); i fins i tot va publicar un edicte amb què indultava els qui lliuressin les armes en un període de vuit dies (26 de novembre de 1715. ACA, R. A., reg. 242, ff. 25-29).

A l'agost de 1715 s'havien recollit unes 67.000 armes aproximadament (58.931 de foc i 8.041 de blanques),⁴³⁶ però la presència de partides armades al Principat (criminals, delinqüents comuns o guerrillers), que el nou règim no havia pogut eradicar ni amb la repressió ni amb el desarmament, posava la seguretat ciutadana en entredit. La majoria dels justícies tampoc els podien fer front, perquè també estaven desarmats.⁴³⁷ Arran de l'estat d'intranquil·litat i alarma social que provocava aquesta situació, el marquès de Castel-Rodrigo va decidir tornar-los a armar, malgrat que la cort no se'n refiava.⁴³⁸ La Reial Junta Superior de Justícia i Govern va proposar al capità general que calia repartir 5.389 armes, «de manera que tengan las precisas, para que queden en algun modo armadas contra ladrones, delinquentes y malechores».⁴³⁹ També va recomanar que els veguers, els sotsveguers, els batlles, els sotsbatlles i «demas Justicias»⁴⁴⁰ les tinguessin a casa seva per utilitzar-les quan fos necessari,⁴⁴¹ i que els dis-

⁴³⁶ Segons l'informe que José Patiño va passar al marquès de Castel-Rodrigo, on es comptabilitzaven les armes entregades a les places de Barcelona, Girona, Tarragona, Cardona i Balaguer: 2.861 mosquets, 12.425 fusells, 28.978 escopetes, 3.593 carrabines, 11.074 pistoles, 2.242 «xispes», 5.062 canons d'armes, 4.478 espases, 1.907 fulles d'espases, 69 dagues, 1.402 punyals, 1.981 baionetes i 111 «esponents». Cal tenir en compte que la suma total d'espases desglossades per ciutats (2.354 + 1.029 + 642 + 350 + 103 = 4.478) no s'ajusta al còmput final (4.378) que consta al document. ACA, R. A., llig. 1, f. 85, 26 d'agost de 1715. D'altra banda, en el nostre càlcul global no hem considerat les «xispes» ni els canons com a armes de foc, ni tampoc les fulles d'espases com a armes blanques.

⁴³⁷ «Siendo preciso ocurrir al grave inconveniente que se ha introducido en este Principado de diferentes cuadrillas de ladrones y hombres facinerosos, las que se van reforzando, de modo que se experimenta poca seguridad en los caminos, en grave perjuicio de los viandantes y del comercio intrinseco, [y] que los delinquentes en los lugares de el Principado ejecutan sus maldades sin temor de castigo, por no haver quien se les atreva ni prenda, [y] estos tan grandes inconvenientes nacen de que las justicias estan desarmadas, y sera muy combeniente al servicio de S. Magd. darles correspondiente numero de armas». AGS, Gràcia i Justícia, llig. 744, 27 de juliol de 1715. Castel-Rodrigo a la Reial Junta, citat a J. M. Torras, *Felip V contra Catalunya*, p. 218.

⁴³⁸ «Se le encargara vigile mucho a que estas armas no sirvan mas que al fin para que las ha distribuido y no puedan convertirse en los malos fines que siempre se pueden recelar de los Catalanes». AGS, Gràcia i Justícia, llig. 744, citat a A. Muñoz i J. Catà, *Repressió Borbònica i Resistència Catalana (1714-1736)*, p. 68.

⁴³⁹ AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 22/VIII/1715. La llista del nombre d'armes que calia repartir entre els pobles l'hem transcrit íntegrament al document 1 de l'annex.

⁴⁴⁰ «Y oficiales que por su empleo en falta o ausencia de los principales tienen exercicio de Jurisdizion Real o Baronal, o son executores de las capturas o prisiones [...] Y los mozos Nuncios o porteros que anduvieren en su compañía». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 22/VIII/1715.

⁴⁴¹ «En las ocasiones que se les ofrescan de administracion de Justicia pudiendolas traher consigo, siempre que llevaren la Vara, o Insignia en señal de su Jurisdizion». AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 22/VIII/1715.

tribuïssin les millors armes requisades a la població.⁴⁴² El 23 d'agost de 1715, el marquès de Castel-Rodrigo va donar el vistiplau al repartiment.⁴⁴³ L'endemà va passar la llista als veguers i als caps de partit perquè tinguessin coneixement de les que els pertocaven i ho comunicuessin a la resta de justícies de les seves jurisdiccions.⁴⁴⁴ Finalment, els comandants generals⁴⁴⁵ en van repartir 5.286⁴⁴⁶ a partir del dia 30.⁴⁴⁷

⁴⁴² «Sean de las mexores entre las que se recogieron de los Paisanos, y de las mismas Justicias al tiempo del desarmamento». ACA, R. A., llig. 1, f. 79, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 24/VIII/1715.

⁴⁴³ Afegint, però, que les armes haurien d'estar sempre juntes, i que s'haurien de responsabilitzar del seu ús «vajo las penas que a la Real Junta pareciere». ACA, R. A., llig. 1, f. 79.

⁴⁴⁴ També va considerar adient repartir dos o tres parells de pistoles als justícies de ciutats i viles grans (que arribessin a tenir 200 focs), «donde no se puede con tanta facilidad jugar las Armas largas, como para salir fuera en sus territorios a Caballo a la persecucion de ladrones y malhechores». ACA, R. A., llig. 1, f. 79.

⁴⁴⁵ El tinent general Diego de Alarcón, amb residència a Tàrrrega, va repartir les armes «del repuesto» que hi havia a Balaguer (vegueries de Tàrrrega, Lleida, Balaguer i Agramunt i sotsvegueria de Pallars); el tinent general Domingo Reco, amb residència a Manresa, va repartir les de Cardona (vegueries de Cervera, Puigcerdà i Manresa i sotsvegueries de Lluçanès, Berga, els Prats de Rei i Ribes); el tinent general José Armendáriz, amb residència a Tarragona, va repartir les de la ciutat (vegueries de Tarragona, Montblanc i Penedès); el mariscal de camp marquès de San Vicente, amb residència a Tortosa, va repartir les de la ciutat (vegueria de Tortosa); el mariscal de camp Feliciano Bracamonte, amb residència a Girona, va repartir les de la ciutat (vegueries de Girona, Camprodon i sotsvegueria de Besalú); i el governador de Barcelona també va repartir les de la ciutat (vegueries de Barcelona i Vic i sotsvegueries d'Igualada i de Moià). AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 30/VIII/1715.

⁴⁴⁶ A les vegueries de Barcelona (433), Tarragona (211), Montblanc (262), Vilafranca del Penedès (275), Tortosa (161), Lleida (285), Balaguer (73), Agramunt (228), Tàrrrega (94), Cervera (487), Manresa (366), Puigcerdà (362), Ribes (20), Vic (213), Girona (509), Camprodon (146) i Besalú (341) i a les sotsvegueries de Moià (25), Igualada (57) i Pallars (738). AHN, Consejos, llig. 6811, document reproduït a A. Muñoz i J. Catà, *Repressió Borbònica i Resistència Catalana (1714-1736)*, pp. 68-69.

⁴⁴⁷ Els batlles i la resta de justícies havien d'entregar al comandant general una pòlissa signada pel veguer o sotsveguer, on hi constés el nombre i «calidad de Armas» que els corresponia segons la llista oficial del repartiment. AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, 30/VIII/1715; ACAN, API, Cort del batlle, correspondència sotsveguer Onofre Melcion, caps 1230, Salvador Prats a Onofre Melcion, Barcelona, 30/VIII/1715.

Taula 1. Nombre d'armes que la Reial Junta Superior de Justícia i de Govern de Catalunya va proposar repartir a les vegueries el 1715	
Vegueria de Barcelona	514
Vegueria de Montblanc	354
Vegueria de Vilafranca del Penedès	273
Vegueria de Tarragona	239
Vegueria de Tortosa	161
Vegueria de Lleida i sotsvegueria de Pallars	1.019
Vegueria de Balaguer	73
Vegueria de Tàrrrega	94
Vegueria d'Agramunt	225
Vegueria de Cervera	482
Vegueria de Manresa	366
Vegueria de Vic	213
Vegueria de Camprodon	146
Vegueria de Girona	507
Vegueria de Besalú i comtat d'Empúries	341
Vegueria de Puigcerdà i Ribes	382

Font: AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel-Rodrigo, 22 d'agost de 1715. Elaboració pròpia.

Després de recollir les armes, els justícies van poder tornar a exercir de nou les seves funcions d'ordre públic. Francesc Armengol Ferrer, regidor de Valls del 1715 al 1719, va fer diverses sortides amb paisans armats per assegurar la «quietud», des del coll de Cabra al coll de la Batalla.⁴⁴⁸ Als pobles que van quedar desarmats, perquè no constaven a la llista o per altres raons,⁴⁴⁹ també se'ls van lliurar les armes a mesura que els seus batlles i justícies les anaven reclamant. Com, per exemple, les tres escopetes que van donar al batlle d'Ustrell, Miquel Palet, el novembre de 1715,⁴⁵⁰ les sis (amb un pa-

⁴⁴⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 156-157.

⁴⁴⁹ El batlle de Falgars (sotsvegueria de Besalú) va reclamar dues escopetes que constaven a la llista però que no li havien entregat. Igual que les vuit demanades per Jeroni Cellarès, administrador de Barcelona que posseïa la baronia de Mur, pels dos batlles (un de general i l'altre de particular) de Mur, Miravet, Vilamolat, Santa Llúcia de Corcó i Collmort. ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 66-71v, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 10/IX/1716. A la vegueria de Cervera es van confondre els pobles de Meià (vegueria alta) amb Castellmeià (vegueria baixa). Per aquesta raó a Castellmeià no li van donar les dues escopetes que li pertocaven. Però la Reial Audiència, un cop aclarida la confusió, va recomanar el 1718 que se n'entreguessin dues al batlle. ACA, R. A., Consultes, reg. 125, ff. 65v-66v, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 31/V/1718.

⁴⁵⁰ «Con el motivo de no estar contenido en la Lista que se formo para la distribucion de las Armas a las Justicias». ACA, R. A., llig. 1, f. 175, Castel-Rodrigo a la Reial Junta, Barcelona, 25/XI/1715.

rell de pistoles) que va rebre el governador de Peralada⁴⁵¹ el març de 1716⁴⁵² o altres sis (amb un parell de pistoles) de destinades a Vilamajor, el desembre.⁴⁵³ El veguer de Cervera, Joan Baptista Mujal, en va demanar per als batlles de trenta-tres pobles de la seva jurisdicció el 2 de setembre de 1717.⁴⁵⁴ I, el mes següent, la Reial Audiència va recomanar que donessin tres escopetes a Segismund Montanyola, batlle de la muntanya de Montserrat, perquè perseguís i capturés delinqüents i desertors, «que muy frequentemente se refugian en dicho Monte».⁴⁵⁵ Finalment, veient que les sol·licituds d'armes continuaven, el 14 d'abril de 1718 es va ordenar a tots els caps de partit que esbrinessin quins pobles encara no en tenien, per poder aplicar «una providencia general para que de una vez queden las Justicias armadas como deven».⁴⁵⁶

Les autoritats borbòniques també van vetllar pel seu bon ús quan les utilitzaven en l'exercici dels càrrecs, i castigaven els infractors en cas contrari. El 24 de febrer de 1715 van detenir i empresonar el batlle de Vila-rodona del Penedès per abús de poder. Resulta que per una falta de respecte lleu, va mobilitzar el sometent i va anar a detenir els culpables dins d'una església. Arran d'aquesta acció, també el van sancionar amb una multa i amb la destitució del càrrec el 6 de març.⁴⁵⁷ Un altre cas habitual era el de molts batlles que feien servir les armes per anar a caçar, o les deixaven a altres perso-

⁴⁵¹ Quatre de les quals eren per al batlle, una per al criat del governador i una altra per al jutge i assessor ordinari. AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-3, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 11/III/1716.

⁴⁵² També es van entregar tres escopetes més al batlle de Llers i a Capmany, dues al jurat de Pont de Molins, a Carbonils, a les Escaules i a Mollet; una als Vilars, a Palma, a Canyelles i a Vilademí; i una altra amb un parell de pistoles al criat del comissari de Vilabertran. AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-3, Reial Junta a Castel-Rodrigo, Barcelona, 11/III/1716.

⁴⁵³ A part de les quatre lliurades a la Nou, tres als batlles del Puig barutell, Vallgornera i la Garriga (una per a cadascun), tres més a Vallferosa i a Sant Jaume de Frontanyà, dues (una per al batlle i una altra per al jurat major) a Vilanant i a Masarac, al batlle de Sant Quirc, a Guardiola, a Sant Salvador de la Vedella, a Gréixer, a Gavarrós, a l'Espà, dues més amb un parell de pistoles als batlles de Sant Miquel i la Sauleda, i una altra escopeta a cadascun dels batlles de la Suca, Raimat, Montagut, l'Astor, la Curullada, Almenarilla i Oromins i als quatre jurats primers de la Vall de Toses. ACA, R. A., Consultes, reg. 121, ff. 66-71v, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 10/XII/1716.

⁴⁵⁴ Súria, Fals, Castelltallat, Camps, Fonollosa, Isanta, Brics, Pinós, Cellers i Claret, Clarà, Llanera, Torredenagó, Fontanet, Llobera, Peracamps, Madrona i baronia, Sallent, Cambrils, Perles, Alinyà, Montpol, Canalda, Sant Climent, Miravé, Coaner, Prades, la Molsosa, Tordera, Carbasí, el Llor, Riudovelles, Rubió i Vicfred. ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 107-108, Castel-Rodrigo a la Reial Audiència, Barcelona, 6/IX/1717.

⁴⁵⁵ «Por hallarse dicho Bayle sin arma alguna». ACA, R. A., Consultes, reg. 124, ff. 144-144v, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 20/X/1717.

⁴⁵⁶ ACA, R. A., reg. 4, ff. 43-44v; ACA, R. A., reg. 5, ff. 6-7, Salvador Prats als corregidors i als caps de partit.

⁴⁵⁷ AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1.

nes perquè hi anessin.⁴⁵⁸ La Sala Criminal de la Reial Audiència va procedir, el 15 de desembre de 1718, «contra un sugeto indiciado de estas deliquentes permisiones».⁴⁵⁹

2.2. ELS PAISANS ARMATS D'ONOFRE MELCION

Restablerta la pau, el nou règim borbònic va prioritzar la repressió militar per mantenir l'ordre públic a Catalunya. Tanmateix, els justícies, garbellats ideològicament, també es van centrar en el control social. El 6 d'octubre de 1714, el duc de Berwick va renovar el nomenament de sotsveguer d'Igualada a Onofre Melcion.⁴⁶⁰ Per complir els deures del càrrec, Onofre Melcion tenia dos homes armats al seu servei, i els va finançar durant catorze mesos (octubre 1714 - desembre 1715) amb les 252 lliures que va obligar a pagar als jurats de la sotsvegueria.⁴⁶¹ El 30 d'agost de 1715 li van comunicar que ja podien passar a recollir per Barcelona les 57 armes (fusells o escopetes) que, segons el repartiment aprovat pel marquès de Castel-Rodrigo, havien destinat a la seva sotsvegueria, perquè tant ell com tots els altres batlles i justícies de la seva jurisdicció quedessin ben armats.⁴⁶² El següent capità general, Francisco Pío de Saboya, el va tornar a designar sotsveguer «en interin y hasta que su Magestad mande otra cosa»⁴⁶³ el 24 d'octubre de 1715.

⁴⁵⁸ Com per exemple feien els batlles de les rodalies de Piera, que «no tan solamente se contentan de Cazar con sus Escopetas, sino tambien llevan con ellos otros Paysanos aficionados y Cazadores y por no haver los en sus Lugares los hazen venir de otros parages». ACA, R. A., Consultes, reg. 126, ff. 211-212, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 24/XII/1718.

⁴⁵⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 126, ff. 197-199, Reial Audiència a Castel-Rodrigo.

⁴⁶⁰ ACAN, API, Cort del batlle, administració municipal, nomenament d'Onofre Melcion batlle i sotsveguer d'Igualada (1715), caps 1235.

⁴⁶¹ «6 reales al dia de Suerte que en la ocasion de retardar algun pueblo a pagar el importe correspondiente de los 6 Reales enviava los dichos criados a discrecion a los dichos lugares alojandose a las casas de dichos Jurados; Comiendo y beviendo hasta estar satisfechos». Com va fer a Clariana el novembre de 1714, en enviar-hi «algunos hombres con el titulo de ser Criados suyos para que los alojasen y fue con el motivo de que no les davan sueldo y amas que dichos Miñones eran ya pagados por lo que se ha ponderado los jurados y vecinos de dicho lugar los dieron de comer algunos dias sufriendo algunas inquietudes». ACAN, API, caps 116.

⁴⁶² La distribució de les 57 armes destinades a la seva sotsvegueria fou la següent: «Igualada (8), Capelladas y Fuente de la Reyna (6), Monbuy (4), Vilanova del Cami (4), Odena (4), Carma (4), Pobla de Claramunt y Esplugas (6), Castelloli (3), Fillol (2), Torra de Claramunt (2), Vilanova Despoya (2), Tous (5), Robio Dardesa y Espelt (4) i Orpi (3)». ACAN, API, Cort del batlle, correspondència sotsveguer Onofre Melcion, caps 1230, Salvador Prats a Onofre Melcion; AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Audiència a Castel-Rodrigo, Barcelona, 22/VIII/1715.

⁴⁶³ «Constandonos de la acreditada fidelidad y zelo al Real Servicio y satisfacion con que vos Onofre Melcion Notario hasta ahora haveys exercido dicho cargo y empleo de Justicia de dicha Villa de Igualada». ACAN, API, Cort del batlle, administració municipal, nomenament d'Onofre Melcion batlle i sotsveguer d'Igualada (1715), caps 1235.

Un dels seus «criats» armats era Josep Bas, anomenat *el Po de la Prima*. El 8 de gener de 1716, durant la celebració de la fira d'Igualada, va perseguir un «sicatero» des de la plaça de la vila, on havia intentat furtar una bossa a un home, fins a la porta de la capella de la Verge de la Soledat, «Donde le alcanso dicho Criado y a golpes con la dicha pistola en la cabeza del dicho paisano le rompio la cabeza de conformidad que salio mucha sangre de ella cuya accion commovio a grande lastima a la gente que alli se hallavan».⁴⁶⁴

Josep Ventura Güell, jutge de la Sala del Crim de la Reial Audiència, va ordenar l'1 de setembre de 1717 a Onofre Melcion que inspeccionés tota la sotsvegueria d'Igualada, «con sus montes, bosques malezas y territorios», a la recerca de delinqüents.⁴⁶⁵ El sotsveguer igualadí va sortir a les dues de la matinada del dia 8 de setembre per acomplir la missió amb quatre partides de paisans armats, formades per setze homes cadascuna, i dues de cavalleria. Ell mateix en capitanejava una de les que anaven a peu, mentre que les altres tres les comandaven «tres hombres y bailes» de la seva confiança. Van fer el reconeixement per la seva jurisdicció, però no van trobar cap sospitós.⁴⁶⁶

⁴⁶⁴ Ens consten dues versions diferents de la repercussió i conseqüències que va tenir aquest incident. Segons una (ACAN, API, caps 116), el bisbe de Vic va castigar Josep Bas obligant-lo a romandre dins de l'església públicament amb un ciri verd a la mà, per «la desverguensa tan grande que havia tenido dicho Bas de romper la cabeza con la pistola y en la capilla como tambien no habiendo echo el Sotsveguer cosa alguna al dicho criado». Però segons l'altra, Onofre Melcion sí que el va arrestar a la tarda del mateix dia dels fets a la casa del pagès Manuel Vidal, tal com ho va certificar Joan Baró, notari i escrivà públic d'Igualada i bisbat de Vic, el 29 de juny de 1717, «por haver dado un golpe de Pistola en la cabeça de donde salio un poco de sangre». ACAN, API, caps 115.

⁴⁶⁵ «Esta funcion ha de empesar el dia 8 deste mes [setembre de 1717] y proseguirle hasta haver concludido todo el terreno»; i un cop finalitzada n'havia d'informar. ACAN, API, Cort del batlle, correspondència del sotsveguer Onofre Melcion, caps 1230.

⁴⁶⁶ Onofre Melcion va ordenar a les partides a peu que «se hallasen en los parajes que les asenyle el dia antes y dos partidas de Cavalleria por los parajes que halle mas a proposito y mas llano y todas seys partidas a una hora asenyalada empesamos hazer la mas viva diligencia sin haver quedado paraje lugar casa monte bosque ni malesa por incognita que fuesse que no se haya reconocido habiendo empezado a reconocer por los parajes mas distantes deste Sobeguerio y que todas las seys partidas nos hallacemos al mesmo tiempo en el paraje senyalado que fue en el sentro desta jurisdiccion como assi se executo y no se ha encontrado ni descubierto persona alguna de las que V. S. sabe y contienen en la lista». ACAN, AMI, llig. 1, Onofre Melcion a Josep Ventura, Igualada, 9/IX/1717.

2.3. ELS COMISSIONATS DE LA SALA DEL CRIM DE LA REIAL AUDIÈNCIA

El decret de Nova Planta (16 de gener de 1716) va capgirar de soca-rel el règim polític i administratiu de Catalunya. Va fer taula rasa per encunyar-hi el model de l'absolutisme monàrquic centralista de Felip V. El capità general i l'Audiència van governar el Principat amb el *real acuerdo*.⁴⁶⁷ La divisió veguerial del territori es va substituir per la corregimental. De fet, només va ser una readaptació funcional (simple agregació de vegueries) que buscava una distribució més equilibrada i ajustada a l'estructura geogràfica del país.⁴⁶⁸ L'Ajuntament borbònic, amb funcions només burocràtiques i administratives, es va establir als municipis catalans. Es va canviar el nom de *jurat* pel de *regidor*, i van ser nomenats directament per l'Audiència, igual que es va fer amb els batlles i els altres càrrecs de justícia.⁴⁶⁹ Tanmateix, el decret va respectar les jurisdiccions feudals (reial, baronial laica i eclesiàstica) i l'acció de la justícia, perquè, històricament, aquest règim havia fomentat la cohesió social i perquè pretenien que la noblesa es mantingués fidel a la nova monarquia.⁴⁷⁰

El 14 d'abril de 1716 es va constituir la nova Reial Audiència filipista, amb seu al Palau de la Generalitat. Va assessorar el capità general en les funcions de govern, i actuava com a Tribunal Suprem en l'àmbit judicial. S'estructurava en tres sales, dues del Civil i una del Crim, i la componien un regent, deu oïdors del Civil (cinc per cadascuna de les sales), cinc del Crim, dos fiscals i un algtzmir major.⁴⁷¹ L'Audiència va continuar la repressió política sense treva. Els ministres de la Sala del Crim van comissionar agents de la seva màxima confiança, seleccionats entre justícies locals i filipistes fidels, perquè executessin les ordres de persecució i empresonament dels desafectes que no

⁴⁶⁷ Per limitar el poder del capità general, que presidia l'Audiència, i alhora garantir la independència i participació dels seus magistrats en el govern, es va idear aquesta bicefàlia o diarquia desigual, mitjançant la qual ambdues institucions havien de governar conjuntament. J. Mercader, *Els Capitàns Generals*, p. 35.

⁴⁶⁸ Les quinze vegueries (Girona, Barcelona, Vic, Camprodon, Puigcerdà, Manresa, Cervera, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Tortosa, Montblanc, Tàrrrega, Agramunt, Lleida i Balaguer) i nou sotsvegueries (Besalú, Vallès, Igualada, Moià, Ribes, Lluçanès, Berga, els Prats de Rei i Pallars) es van reformar en dotze corregiments (Barcelona, Cervera, Girona, Lleida, Manresa, Mataró, Puigcerdà, Tarragona, Talarn, Tortosa, Vic i Vilafranca del Penedès), als quals s'afegí el districte singular de la Val d'Aran. J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, pp. 269 i 270; J. Burgueño, *Història de la Divisió Comarcal*, p. 28.

⁴⁶⁹ J. M. Torras, *Els municipis catalans de l'antic règim (1453-1808)*, pp. 204 i 205.

⁴⁷⁰ J. M. Torras, *Els municipis catalans de l'antic règim (1453-1808)*, pp. 210 i 211.

⁴⁷¹ J. Mercader, *Els Capitàns Generals*, pp. 37-40.

s'havien sotmès al nou règim. El sotsbatlle de Valls, Pere Anton Veciana,⁴⁷² va dur a terme amb èxit nombroses d'aquestes comissions «especials i secretes»⁴⁷³ i es va guanyar el favor de les autoritats borbòniques.⁴⁷⁴ El 1720 encara li devien 50 lliures «por algunos viajes en persecucion de los Delinquentes que con comision de la Sala Criminal a executado, y por las dietas que ha vencido en esta diligencia».⁴⁷⁵

El rodonyenc Josep Alegret, germà del batlle de Masllorenc, va capturar per ordre de la Sala del Crim Felip Granell i Josep Canyellas, i va matar Josep Vallès perquè li va oposar resistència armada.⁴⁷⁶ També va ajudar Pere Anton Veciana a efectuar moltes de les seves comissions.⁴⁷⁷ L'11 de gener de 1719 l'Audiència va recomanar al marquès de Castel-Rodrigo que li concedissin el càrrec de sotsbatlle de Rodonyà i l'ús d'armes que sol·licitava, en al·legar que «ha sabido dar muy exacto cumplimiento a las Comisiones de Capturas que ha tenido de la Sala Criminal».⁴⁷⁸

Gregori Matas, ministre de la Sala del Crim, va encomanar a Jaume Samon, pagès de Santa Susanna de Vilamajor, una comissió perquè perseguís rodamons i malfactors que actuaven i s'amagaven pel Montseny, per la Costa, per Arbúcies i per les rodalies. Els va aconseguir foragitar d'aquells indrets «por ser perito de todo aquel terreno» just abans d'esclatar un altre cop la guerra.⁴⁷⁹

⁴⁷² Nomenat el 10 de desembre de 1714 per ordre del marquès de Castellfort, va exercir el càrrec fins a l'1 de juliol de 1721, que el van designar batlle. J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 154.

⁴⁷³ Dos exemples són les que li van assignar per capturar Bartomeu de Pollina i Joan Perot de Pontons, el 1717, o per perseguir i empresonar mossèn Josep Clua, el 1718. J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 171 i 172.

⁴⁷⁴ «Ha merecido la mayor Confianza de los Ministros de V. Magestad y amplissimas Commissiones para perseguir a los Sediciosos, que con continuo Escandalo y daño, han tenido inquieto este Principado, y ha conseguido muchissimas Prisiones de la mayor consecuencia de Sujetos Cabezas y Caudillos de cuadrilla y Sedicion, que presos con sus armas han pagado sus delitos en el Suplicio, Cuyos Servicios ha executado con grandissimos riesgos de su Vida, y con perdida de su Hazienda, pues los Compañeros de los presos le han saqueado y quemado su Casa y talado su Hazienda, Que en estas prisiones ha recibido diferentes heridas, de las quales han quedado las cicatrices». ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 206-207.

⁴⁷⁵ «Estado de lo que esta debiendo la Real Audiencia del Principado de Cathaluña, de Gastos de Entrada, y de la administracion de Justicia, desde que esta establecida y formada». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 55v.

⁴⁷⁶ «Sin haver excedido en este caso los Limites de la Comission que prevenia el Caso de la Resistencia». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 87v-88v.

⁴⁷⁷ «El Sosbaile de la Villa de Valls se ha valido de la fidelidad y valor del Suplicante [Josep Alegret] en muchas de las Comisiones que ha tenido de la Sala Criminal». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 87v-88v; ACA, R. A., llig. 210, f. 33.

⁴⁷⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 87v-88v.

⁴⁷⁹ Entre Felip V i la Quàdruple Aliança. ACA, R. A., llig. 210, f. 62.

3. Models d'organització civil armada a Catalunya durant la guerra entre Felip V i la Quàdruple Aliança: les esquadres de paisans armats

Després de 1714, la pau no va durar gaire temps a Catalunya. La bel·ligerant política exterior del primer ministre Giulio Alberoni va comprometre la consolidació de la *Nova Planta* borbònica al Principat. La intervenció a Itàlia per satisfer l'ambició dels Farnesio i recuperar les possessions perdudes a Utrecht i a Rastatt va dinamitar l'*statu quo* pactat per les potències europees. La reina Isabel de Farnesio i els seus parents van impulsar l'empresa perquè aspiraven a territoris on poguessin governar els seus fills. L'estratègia diplomàtica del favorit Alberoni va buscar, primer, assegurar-se la neutralitat dels anglesos. Per això, el desembre de 1715 va signar amb ells un tractat de comerç (compravenda d'esclaus: «asiento de negros») totalment favorable als seus interessos. Les potències no es refiaven de Felip V, que encara no havia renunciat a la corona francesa. La Gran Bretanya i França van acordar respectar-se mútuament i van signar un tractat, l'octubre de 1716, al qual s'hi van afegir les Províncies Unides el gener de 1717, formant la Triple Aliança. L'ocupació de Sardenya l'estiu d'aquell any, aprofitant que Carles VI lluitava contra els turcs, va provocar la queixa de l'emperador per intromissió al seu territori. Protesta que no li va servir de res, perquè la Gran Bretanya, que aleshores també negociava amb Alberoni, no va acceptar les seves previsions. El marquès de Lede amb un important exèrcit va reconquerir l'illa ràpidament. L'ofensiva va continuar el juliol de 1718, amb l'ocupació de Palerm i Messina, a Sicília. Però arran d'aquesta nova transgressió unilateral espanyola, la Gran Bretanya va trencar les negociacions amb Alberoni i va constituir amb França, les Províncies Unides i Àustria la Quàdruple Aliança, amb la finalitat d'obligar-lo a rectificar per la força de les armes. Al final de desembre, el descobriment de la conspiració de Cellamare contra Felip d'Orleans, fomentada per Giulio Alberoni, va complicar encara més la situació i va provocar que el regent del tron francès declarés la guerra a Felip V el 9 de gener de 1719. La frontera catalana es va convertir, un altre cop, en línia de front.⁴⁸⁰

⁴⁸⁰ J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 66-69; R. Arnabat, *Moviments de protesta i resistència a la fi de l'Antic Règim*, p. 63.

3.1. LA REVOLTA DELS CARRASCLETS

Pere Joan Barceló Anguera, conegut per *Carrasclet*, va néixer al si d'una família humil a Capçanes (el Priorat) el 1682. Carboner com el seu pare, el renom li ve precisament d'aquesta activitat.⁴⁸¹ Durant la Guerra de Successió va defensar la causa austriacista servint de fuseller de muntanya. Va ser alferes a les ordres del coronel Nebot i va arribar al grau de capità sota el comandament d'Antoni Vidal. Un cop acabada la guerra, es va acollir a les mesures de gràcia concedides per Felip V, fou amnistià i es va retirar a Marçà (el Priorat) a fer de pagès. Al cap de poc temps el van empresonar a Falset perquè va respondre a la provocació d'un oficial borbònic, però es va escapar i es va refugiar a les serres de Llaveria i Colldejou. Proscrit i fora de la llei, va organitzar partides guerrilleres des del 1717 anomenades *carrasclets*.⁴⁸²

A la primavera de 1718, França, per mitjà del duc de Berwick, un dels seus grans enemics a la Guerra de Successió, va contactar amb ell al Rosselló i li va oferir suport perquè s'alçés en revolta al Principat. Carrasclet, convençut que si derrotaven Felip V podrien restaurar de nou els drets i les constitucions perdudes el 1714, es va comprometre amb el general Fimarçon d'entrar a Catalunya i mobilitzar 400 homes. Nomenat coronel de fusellers de muntanya i finançat pels francesos, li van ordenar que iniciés la insurrecció després de l'embarcament de les tropes espanyoles, quan la flota borbònica s'hagués fet a la mar cap a Sicília.⁴⁸³ En realitat, les potències aliades només es van servir de la resistència catalana per pressionar estratègicament la corona espanyola.

En una primera incursió, l'estiu de 1718, Barceló va tornar clandestinament a Falset, on va alliberar la seva tia i la seva germana, empresonades a causa de la seva rebel·lia. Segons Castellví, el juliol va alçar 800 homes i els va equipar amb les armes que requiraven als justícies i als miquelets. Va atacar Falset, on desarmà 35 fusellers de muntanya, i Alforja, a on va capturar vint soldats d'infanteria. Però la persecució sense treva de les tropes filipistes el va obligar a retirar-se de nou al Rosselló a la tardor. Malgrat

⁴⁸¹ Quan anava a Falset o a Reus a vendre carbó d'alzina, deia que era *de carrasca*. Segons Joan Mercader, a Capçanes de les alzines en diuen *carrascles*. J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 73. El *Diccionari de la Llengua Catalana* (Enciclopèdia Catalana, 1982) defineix *carrasca* com una 'alzina de fulla curta pròpia de la península Ibèrica'. En la documentació estudiada del segle XVIII, es refereixen a ell amb els renoms de *Carrasquet*, *Carrasclet* i, fins i tot, *Carrasco*.

⁴⁸² F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 656 i 657; J. Albareda, «L'alçament dels Carrasclets contra Felip V», pp. 69 i 70; J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 73.

⁴⁸³ J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 74; M. Aritzeta, *Carrasclet Veciana. Elements per a l'anàlisi de la guerrilla antiborbònica*, pp. 36-38.

que sectors rurals i eclesiàstics li van donar suport, les classes benestants se'n van desentendre, i la noblesa el va considerar un moviment plebeu.⁴⁸⁴

A principis de març de 1719, el sabem novament a les muntanyes de Prades dirigint altre cop la rebel·lió⁴⁸⁵ i aconseguint nombroses armes a Marçà i a Tivissa.⁴⁸⁶ El duc de Berwick li havia ordenat revoltar el Camp de Tarragona com a maniobra de distracció de les tropes filipistes, mentre l'exèrcit francès entrava a la Cerdanya espanyola.⁴⁸⁷ El marquès de Castel-Rodrigo hi va enviar ràpidament tropes reglades, fusellers de muntanya i paisans armats per sufocar aquest conat insurreccional.⁴⁸⁸ Volia neutralitzar-lo de pressa i evitar que arrelés, perquè encara tenia molt presents els estralls provocats per la revolta antifiscal del 1714,⁴⁸⁹ malgrat que només el va considerar com una «pequeña novedad».⁴⁹⁰ Si bé el va aconseguir controlar amb celeritat, als guerrillers, en canvi, no els va poder localitzar.

3.2. LES COMPANYIES DE MILÍCIES DE VIC

Arran de les incursions de carrasclets o fusellers de muntanya catalans al servei de França,⁴⁹¹ el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar que es formessin vuit companyies de paisans armats a Vic per protegir la ciutat.⁴⁹² El seu comandant, el tinent general Francisco Caetano de Aragón, les va establir el febrer⁴⁹³ entre els «vecinos y morado-

⁴⁸⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 659; J. Albareda, «L'alçament dels Carrasclets contra Felip V», p. 70; J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 74 i 75.

⁴⁸⁵ ACA, R. A., reg. 7, f. 14v.

⁴⁸⁶ A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 220.

⁴⁸⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 662.

⁴⁸⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁴⁸⁹ «Que no salten Chispas que no pudiendose apagar promptamente exciten un grande incendio difícil de extinguir despues, como tan lastimosamente se experimento en las turbaciones passadas». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁴⁹⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁴⁹¹ «En tiempo que los Fusileros de Francia se ivan internando en este Pahis perturbando su publica quietud». ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 121-123v i 159-160v.

⁴⁹² AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 28/VI/1719.

⁴⁹³ Segons Josep Folchs, associat d'una d'elles, es van formar «en los principios del año mil Settecientos diez y nueve». ACA, R. A., Consultes, reg. 131, ff. 44-45. I segons els regidors de Vic, d'una banda ens consta en una carta (28 de juny de 1719) que estaven establertes «de dos meses ha esta parte», mentre que en una altra (24 d'agost de 1719) afirmen que feia set mesos que les finançaven. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740).

res». ⁴⁹⁴ Cadascuna d'elles la componien quaranta-cinc homes ⁴⁹⁵ i eren comandades pels vuit regidors per torn, però sense títol ni patent de capitans. ⁴⁹⁶ Cinc d'ells van ser Francesc Sallés, Joan Taraval, Albert Vilabella, Josep Estanyol i Josep Bojons. ⁴⁹⁷ Sota les seves ordres també hi havia un «sujeto de satisfaccion» com a tinent, però que tampoc tenia títol ni patent. ⁴⁹⁸ Francesc Abadal ho era de la companyia de Francesc Sallés, Francesc Soler Moner de la de Joan Taraval, Antoni Bosch de la d'Albert Vilabella, Pere Cases de la de Josep Estanyol i Feliu Sayol de la de Josep Bojons. ⁴⁹⁹ Per cobrir-ne l'absència encara disposaven de dos «deudos» o amics seus com a associats per manar la gent. ⁵⁰⁰ Josep Folchs Ferrer en va ser un. ⁵⁰¹

Cada dia *montaven* les guàrdies a les portes de la ciutat i a d'altres «puestos» dins d'ella, que determinava el comandant amb setanta-cinc dels tres-cents seixanta homes, capitanejats per un regidor, un tinent i associats. ⁵⁰² Les armes i municions estaven dipositades a la casa de la ciutat i les custodiaven les tropes de la «guardia del principal». A un senyal convingut, tots els allistats s'hi havien de dirigir «para lo que se ofrezca mandarles». Només donaven el pa i socors a les companyies que estaven de servei. ⁵⁰³ Si bé la formació d'aquestes «Compañias de Milicias de Paysanos» ⁵⁰⁴ a Vic va esdevenir, molt aviat, el model de referència que el capità general i l'Audiència van reproduir a les altres ciutats catalanes cap de corregiment, ⁵⁰⁵ també les podem considerar com una reinstauració *de facto* de la coronela borbònica vigatana de 1713-1714, a la qual s'havia canviat el nom perquè es volia evitar qualsevol reminiscència de les tradicionals forces civils d'autodefensa catalanes, dissoltes en finalitzar la Guerra de Successió. De fet, en la documentació estudiada hem continuat trobant indistinta-

⁴⁹⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 132, f. 152. «Naturales y gremios», segons AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 12/VI/1719. I només formades pels gremis segons AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 16/VI/1719.

⁴⁹⁵ AHMV, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 28/VI/1719; però eren quaranta segons el marquès de Castel-Rodrigo. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-229.

⁴⁹⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-229.

⁴⁹⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 122-123.

⁴⁹⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-229.

⁴⁹⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 121-123.

⁵⁰⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-229.

⁵⁰¹ «Desempeñando su obligacion, assistiendo a las guardias, rondas y retenes, siempre que se ofrecia convenir al Real Servicio». ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 204v-205.

⁵⁰² AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 28/VI/1719. Segons el marquès de Castel-Rodrigo, entraven de guàrdia diàriament a la ciutat cinquanta homes o més. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-229.

⁵⁰³ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 227-227v.

⁵⁰⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 202v-207.

⁵⁰⁵ Per la qual cosa també les considerem com un altre dels precedents immediats de les esquadres.

ment diferents termes per referir-s'hi, com per exemple «regimiento vulgarmente llamado la Coronela»⁵⁰⁶ o *gremis*.⁵⁰⁷

D'altra banda, com que molts dels *naturals i gremis* que cada dia feien les guàrdies no tenien «flascos ni bolsas» on posar la pólvora quan els municionaven, resulta que la malgastaven, i perjudicaven així la hisenda reial. Per resoldre aquest problema l'Ajuntament va acordar, el 12 de juny de 1719, fer unes bosses «de poco coste» perquè no la desaprofitessin.⁵⁰⁸ El dia 16 també van convenir a reparar les armes que feien servir, perquè moltes de les que els havien enviat «para este efecto» estaven malmeses.⁵⁰⁹

El corregidor Liberato Lamo de Espinosa va convocar els regidors a l'Ajuntament de forma extraordinària el 9 de juliol, i els va informar de les últimes novetats de la incur-

⁵⁰⁶ Tal com les va anomenar l'Audiència en un informe (4 de setembre de 1721) sobre el memorial presentat per Francesc Abadal, en el qual confirmava que havia format part tant de la coronela borbònica «en los años de mil setecientos trece, y mil setecientos catorce que los voluntarios y sediciosos intentaron invadir, e insultar la dicha ciudad y tropas de S. Majestad que estaban en ella de guarnicion», com de les milícies «en el año pasado de mil setecientos diecinueve, que por orden de V. E. se formaron en dicha ciudad de Vique, y sus vecinos y moradores las ocho compañías». ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 150v-151v.

⁵⁰⁷ L'11 de maig de 1719 ens consta que eren ells els que custodiaven la ciutat, «Desempenyando su obligacion se dedican al resguardo de las Puertas de esta Ciudad montando la guarda todos los dias con la solicitud y cuydado que se podia dezear». Els regidors de Vic van al·legar precisament aquesta circumstància per demanar clemència al marquès de Castel-Rodrigo davant la impossibilitat de fer front a diferents cartes de pagament que els havien presentat per falta de mitjans. També van invocar les «considerables summas» gastades per la ciutat en fortificar «restillos y Puertas» i els «crecidos detalles» entre els gremis per fer efectiu el nombre de soldats «que se les ha destinado por V. E. para completar el Regimiento de Barcelona», qüestionant fins i tot els «apremios militares (con los quales consideramos aun muy dificil la cobranza)». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, vol. 17 (1719-1740), carta de l'11/V/1719.

⁵⁰⁸ Proposta que havia fet el corregidor Liberato Lamo de Espinosa argumentant que «ay escasas de este genero» i que va pagar el Comú. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726).

⁵⁰⁹ «Hay muchas que no son de Servicio y que para serlo se necesitan de muchos reparos que por esto reconose ser muy conveniente y necesario que aquellas se compongan y reparen dichas armas atendiendo ser esto del servicio del Rey (Dios le guarde) y que para esto se gaste del comun aquello que conviniere y fuere necesario y que estos reparos se agan prompts por pedirlo la urgencia». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726).

sió dels miquelets a la Garrotxa⁵¹⁰ i al Ripollès.⁵¹¹ També els va comunicar que les vuit companyies, «formadas de sus vezinos» i capitanejades pels vuit regidors, feien guàrdia a les portes de la ciutat perquè l'enemic es trobava molt a prop i perquè la guarnició només disposava d'un «corto numero de cavalleria» (110 dragons).⁵¹² Però tement que aquesta protecció encara resultés insuficient,⁵¹³ va proposar-los que de nit «alguna porcion de gente» disponible i preparada romangués «en las casas de la Ciudad» comandada per un regidor, els seus associats i els respectius oficials «para acudir a los Puestos y parages que pidiere la urgencia y fueren convenientes». El Consell va acordar que, a partir d'aquell mateix dia, entressin totes les nits de reforç cinquanta homes de les pròpies companyies a l'Ajuntament amb el regidor que li toqués per escala, associats i altres oficials de la seva companyia, «por el tiempo o tiempos que fuere necesario y lo pidieren las Urgencias». Per gratificar-los la feina⁵¹⁴ també van decidir que els subministrarien algun refrigeri a càrrec del Comú.⁵¹⁵

El 19 de juliol de 1719, l'intendent general, Rodrigo Caballero, va comunicar al consell de justícia i al regent de Vic que admetria a compte del cadastre els socors diaris que donessin a les milícies que *mantaven* les guàrdies cada dia a la ciutat, i va ordenar al comissari de guerra que distribuís el pa de munició i «las revistas que son primeras en

⁵¹⁰ El 29 de juny de 1719, més de dos-cents cinquanta fusellers, segons A. Muñoz i J. Catà, o uns cinc-cents dragons, segons J. Mercader, comandats per Francesc Bernic, van ocupar Olot i van sorprendre el brigadier Blai de Trinxeria i el capità Renovau, que es van endur presoners a França. A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», pp. 224-225; J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 72-73; AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 29/VII/1719. D'altra banda, el 3 de juliol de 1719 els regidors de Vic ja havien informat Antonio del Valle, Francisco Caetano de Aragón i el fiscal civil de l'Audiència que tenien notícia que «los enemigos con un buen numero de gente» havien ocupat Camprodon. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740).

⁵¹¹ Els regidors de Vic ja sabien que els enemics havien ocupat Ripoll el dia 3 de juliol de 1719 a les tres de la matinada, tal com havien informat de la novetat a Francisco Caetano de Aragón el mateix dia. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740).

⁵¹² AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta 3/VII/1719.

⁵¹³ «Compreendiendo no ser bastante esta providencia, sin dar otras para prevenir los Insultos que por diferentes partes de la Ciudad podrian hazer los enemigos sin poderse socorrer de las Guardias de las expresadas Puertas». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 9/VII/1719.

⁵¹⁴ «Para animarlos a la vigilancia y cuydado con que deven estar y que les haga gustosa su asistencia y tollerable la fatiga». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 9/VII/1719.

⁵¹⁵ «Gastando para este fin lo que fuere necesario». Es va comissionar Josep Codina, pastisser de la fleca de la ciutat, «de este especial encargo», i se li va encomanar que portés «su gasto con Quenta y razon para sus abonos y descargos Correspondientes al tiempo de dar y presentar sus Quentas». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 9/VII/1719.

el abono de las pagas». ⁵¹⁶ També els va recordar que confiava en ells perquè vetllessin pel bon compliment del servei. ⁵¹⁷ Però el consistori veia molt difícil poder pagar diàriament els «150 hombres de la coronela de esta Ciudad» a càrrec de l'impost, perquè, segons la seva opinió, no era «practicable» cobrar-lo, ja que «los naturales se hallan incesantemente ocupados en las guardas que montan todos los dias para el resguardo desta ciudad», i no se'ls podia «apremiar». ⁵¹⁸ De fet, el 24 d'agost la ciutat va demanar a l'Audiència que se li dispensés la gratificació dels set mesos que feia que cuidaven i *muntaven* «las guardas de las ocho companyas de la Coronela formadas de los gremios de sus naturales», ⁵¹⁹ amb els seus emoluments i arbitris. Així doncs, tal com havia succeït cinc anys enrere amb les quinzenades i els arrelaments de minyons, aquestes milícies també es van finançar amb els recursos municipals perquè va resultar impossible recaptar l'impost.

El 17 de juliol, Vic havia demanat ajut a Francisco Caetano de Aragón «Por los motivos de haver el enemigo insultado las villas de Camprodon, San Joan las Abadessas, Olot y Ripoll y vocear querer invadir esta ciudad», i el comandant general hi va anar personalment amb els «socorros convenientes» per protegir-la. Dos regidors en representació de l'Ajuntament l'hi van anar a agrair a la casa on residia «con los obsequios y veneraciones correspondientes a favores tan singulares» i li van suplicar que la continués defensant. ⁵²⁰ Però els compliments diplomàtics sembla que no van pas servir de gaire,

⁵¹⁶ En realitat eren els recursos que s'havien de gastar en els 150 homes que, en principi, havien d'anar des de Centelles i des de Manlleu a reforçar la guarnició de Vic, però que el comandant general, Francisco Caetano de Aragón, va decidir, en canvi, emprar per finançar la milícia vigatana i *consolar* l'Ajuntament, el tinent general Tomàs Vicentelo i el corregidor. AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 30 (1718-1721), carta 19/VII/1719.

⁵¹⁷ «Pues yo creo muy bien que de las obligaciones de los cavalleros que componen ese Ayuntamiento tendra cada uno expecial cuidado de que esta Gente armada no solo sea segura sino tambien efectiva y que no suceda ay lo que tengo noticia sucede en otras partes esto es que las Esquadras son efectivas para cobrar el Real diario y el pan de municion pero que su asistencia es a sus campos y a sus negocios con que lo que no tiene duda es que se consume el dinero del Rey y su pan de municion pero en lo demas no todos caminan con el zelo y desvelo que yo me devo prometer del amor que V. S. profesa al Rey y de la especial gloria que le reconocera a V. S. y a esa Ziudad señalandose y distinguiendose mucho en la ocasion presente». AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 30 (1718-1721), carta 19/VII/1719.

⁵¹⁸ Tal com va comunicar a Francisco Caetano de Aragón el 21 de juliol de 1719. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740).

⁵¹⁹ «Por cuyos motivos algunos de ellos no pueden ocuparse en el empleo de Abogados de que se valian por el sustento de sus familias». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 24/VIII/1719.

⁵²⁰ Els va respondre que tindria ben present «las assertadas operaciones del Ayuntamiento y el bien que los naturales de esta Ciudad saben desempenyar sus obligaciones assi al Real Servicio». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 17 i 19/VII/1719.

perquè el dia 30 al matí va marxar de la ciutat amb els dos destacaments que hi havia i va ordenar traslladar a la Garriga les armes que s'havien repartit als gremis.⁵²¹ El corregidor Liberato Lamo de Espinosa se les va emportar gairebé totes a la tarda⁵²² i les poques que van quedar van ser inutilitzades pels regidors, complint les seves ordres.⁵²³ Tanmateix, si bé se'n van conservar deu o dotze per mantenir provisionalment l'ordre públic,⁵²⁴ aquella mateixa nit també les van lliurar a un capità de fusellers que venia del castell d'Orís.⁵²⁵ La ciutat va quedar completament desarmada i desesperada. L'endemà els ànims es van apaivagar una mica amb l'arribada de notícies tranquil·litzadores de Ripoll,⁵²⁶ però els regidors van continuar reclamant socors al corregidor.⁵²⁷ Francisco Caetano, un cop informat de les novetats dels enemics i assabentat de la reivindicació vigatana, hi va enviar de nou el dia 31 de juliol el coronel Luis Mayoni amb dos piquets d'infanteria, cinquanta cavalls i el batalló de fusellers de Francesc Estruch amb la intenció de restituir també les armes per armar els naturals quan fos necessari.⁵²⁸ El destacament va arribar a Vic el dia següent,⁵²⁹ i l'endemà, 2 d'agost, van

⁵²¹ El cost del transport de les armes va anar a càrrec del Comú. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 9/VIII/1719.

⁵²² Els regidors de Vic es van queixar de l'abandonament a Antonio del Valle, a qui van demanar que intercedís per la ciutat. També li van recordar el bon servei que havien fet durant «la experiencia de los años 1713 y 1714», i continuaven mostrant-se predisposats a seguir col·laborant amb el servei reial. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 30/VII/1719.

⁵²³ Com que no van poder trobar «assemiles» (animals de càrrega) per transportar-les, van haver de trencar-les per evitar «los inconvenientes que se podian seguir de la dilacion». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 30/VII/1719.

⁵²⁴ «Las quales en todo lance estamos en resolucion de romper como las demas». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, vol. 17 (1719-1740), carta del 30/VII/1719.

⁵²⁵ Entregant «el residuo de las armas que havian quedado sin romper», tal com els ho havia ordenat el corregidor. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 31/VII/1719.

⁵²⁶ Segons «algunas diligencias por saber de los enemigos», els havien informat que en aquella vila només hi havia fusellers i que, malgrat els rumors que estaven esperant «porsion» de cavalleria, de moment no es tenia coneixement que hi hagués «tropa alguna» per les rodalies. «Y assi viendo que el estado de las cosas no esta en tal paraje como pensavamos», van comunicar aquestes novetats al corregidor. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 31/VII/1719.

⁵²⁷ «Para que medie con el Sr. Dn. Francisco Caetano». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 31/VII/1719.

⁵²⁸ Així ho va comunicar als regidors des de la Garriga amb l'esperança que «en qualquiera coyuntura o frangente de invadir los enemigos esos terrenos», els vigatans defensarien la ciutat. AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 30 (1718-1721), carta 31/VII/1719.

⁵²⁹ Els regidors van agrair la mediació de Luis de Córdoba i de Tomás Vicentelo, als quals van assegurar que amb aquesta guarnició cooperarien «sus naturales a una rigurosa defensa en caso que el enemigo intentase (lo que no crehemos) invadir aquella», protegint la ciutat juntament amb les tropes. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), cartes de l'1/VIII/1719.

armar un altre cop la coronela.⁵³⁰ Aquella mateixa tarda ja va entrar de guàrdia una de les seves companyies «venziendo las dificultades de estar los paysanos desprevenidos y de haver llegado las armas muy mal tratadas».⁵³¹

El 26 de setembre de 1719 ens consta que encara estava formada, perquè al regidor degà de Vic, Geroni Ferrer, se li va denegar un permís⁵³² amb l'argument que «se halla ocupado con el Caracter de Capitan de una de las ocho Companyas de la Coronela»⁵³³ i que la situació no permetia l'absència de cap regidor, «pues todos los instantes se ofrezcan cosas del Real Servicio».⁵³⁴ El 3 de novembre, el corregidor Liberato Lamo de Espinosa i els regidors de Vic es van queixar al marquès de Castel-Rodrigo perquè el tinent general Luis Fernández de Córdoba, «que manda en esta Plaza», obria molt tard i tancava molt d'hora les portes de la ciutat, la qual cosa no només perjudicava el públic, comerç i emoluments, sinó que afligia als naturals «que en esta guerra arreglándose a las ordenes de V. E. con la honrra y confiansa que todos le merecimos en la formacion de las ocho Companyas se han dedicado i esmerado en el Real Servicio».⁵³⁵

⁵³⁰ Tal com havia ordenat Francisco Caetano a Luis Mayoni que els entregués les armes «que tenian para Armar la Coronela en la mesma forma que estava antes y ocupando los mesmos Puestos y Guardias sin que en eso se Ynnovare en la menor cosa, ni tampoco en los Ofisiales». AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 30 (1718-1721), carta 2/VIII/1719.

⁵³¹ Que intentarien arreglar de la millor manera possible «sin perdida de tiempo», tal com van informar els regidors de Vic al comandant general. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 2/VIII/1719.

⁵³² Que havia demanat a l'Ajuntament per anar-se'n una temporada a Barcelona «por ocupaciones presisas y de su conveniensa» i per millorar la salut. AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 26/IX/1719.

⁵³³ «Que de orden del Exmo. Señor Marques de Castell Rodrigo Governador y Capitan General del Exercito y Principado de Cathalunya se han formado de los gremios de los naturales de la presente Ciudad y estas estan en exersisio montando todos los dias las Guardas». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 26/IX/1719.

⁵³⁴ «Que por estas consideraciones y tambien por hallarse el dicho Ilustre Señor Don Geronimo de Ferrer Decano y presidente de dicho presente ilustre Ayuntamiento fue con aquerdo deliberado que dicho Ilustre Señor Don Geronimo de Ferrer por haora y hasta que lo permite el tiempo suspenda su marcha y se quede assi en su residencia pues por acudir a las urgencias del Real Servicio y a las que se ofrecen por el bien publico y beneficio del Comun se necessita de su presencia y actual residencia». AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 26/IX/1719.

⁵³⁵ AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), carta del 3/XI/1719.

3.3. PROJECTE DE LA REIAL AUDIÈNCIA PER IMPLANTAR PARTIDES DE PAISANS ARMATS A CATALUNYA

L'alçament dels carrasclets al Camp de Tarragona i la previsió d'un atac dels francesos per la frontera catalana van alarmar el marquès de Castel-Rodrigo, que el 30 de març de 1719 va encarregar urgentment als ministres de la Reial Audiència «discurran cuantos medios sean practicables para precaver el daño y asegurar la quietud contra sediciosos en los partidos interiores y retirados de la frontera de este Principado, como lo son Barcelona Mataro Manresa Vich Cervera Tarragona Villafranca Tortosa y Lerida y afianzar la seguridad en los caminos reales».⁵³⁶ A més, els va advertir que no podien disposar ni de més tropes reglades, «porque actualmente no hay las bastantes para ello»,⁵³⁷ ni de més cossos de milícies o fusellers de muntanya pagats pel rei, perquè tampoc disposaven de «bastantes fondos para ello». Així doncs, els demanava que busquessin «aquellos otros medios que en el mismo pais puedan en parte suplir estos defectos y asegurar el logro del intento».⁵³⁸ La Reial Audiència va respondre a la petició del capità general el 5 d'abril presentant un projecte per implantar partides de paisans armats als nou corregiments no fronterers «durante el tiempo de la campaña y de las operaciones militares».⁵³⁹ El magistrat Josep Alòs Ferrer⁵⁴⁰ en va ser el principal impulsor.

⁵³⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 201-202.

⁵³⁷ El 27 de setembre de 1716, la distribució de tropes a Catalunya era la següent: Barcelona, Tarragona, Tortosa, Lleida, Balaguer, la Seu d'Urgell, Cardona, Berga, Girona, Roses, Hostalric i Castell-llleó (places); i Mataró, Vic, Tàrrrega, Vilafranca, Puigcerdà, Manresa, Tremp, Camprodon, Granollers, Igualada, Valls, Vilanova de Sitges, Figueres, Torroella de Montgrí, Olot, Blanes, Bisbal, Sant Feliu de Guíxols, Banyoles, Sabadell, Sant Celoni, Bellpuig, Verdú, Anglesola i Bellver (casernes). ACA, R. A., «Villetes», reg. 361, ff. 143-143v. Però la major part van marxar el 1717-1718, en les expedicions de Sardenya i de Sicília. El 1719, les poques forces regulars de l'exèrcit espanyol que quedaven al Principat estaven situades principalment a la frontera.

⁵³⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 201-202.

⁵³⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-140.

⁵⁴⁰ Josep Alòs Ferrer (Barcelona, 1659-1720), filipista català de primera hora, va ser magistrat de la Reial Audiència (1716-1720) i en va presidir una de les sales. El 1713 va entrar amb l'exèrcit borbònic a ocupar Catalunya, va assessorar el duc de Pòpuli com a membre de la futura Reial Junta de Justícia i Govern del Principat, i després també va ser assessor militar del capità general, fins al 1716. Vinculat estretament amb José Patiño (el 1713 la seva filla, Maria Anna Alòs, es va casar amb el secretari del marquès de Castelar, germà de Patiño), aquest el va nomenar advocat fiscal de la superintendència. És probable que per aquestes circumstàncies conegués la formació de les partides borbòniques de paisans armats del 1714, i segurament també les va tenir en compte com a model de referència. M. A. Pérez, «La familia Alòs. Una dinastia catalana al servicio del estado (siglo XVIII)», pp. 199-200 i 224-225.

Cinc anys després es tornaven a repetir les mateixes circumstàncies conjunturals de principis de 1714: immersos en una altra guerra internacional, en una situació gairebé de col·lapse militar, amb manca de tropes, una altra revolta amb acció guerrillera al Principat, manca de recursos econòmics per finançar més forces armades professionals i una situació desesperada de les autoritats borbòniques; però en un context diferent. Segons el nostre parer, aquesta coincidència i l'experiència precedent van ser la raó per la qual l'Audiència va tornar a proposar la mateixa solució: rearmar de nou els paisans catalans tal com s'havia fet durant la Guerra de Successió amb els arreglaments de minyons.

Segons aquest projecte,⁵⁴¹ calia organitzar-los en diferents cossos i repartir-los entre les viles i els pobles principals. A les ciutats cap de corregiment es va prendre com a model de referència les companyies de milícies de Vic. Per portar-ho a terme proposaven desarmar una part de les justícies o armar-les «en otra forma y disposicion», de manera que es poguessin redistribuir algunes de les 3.251 armes repartides pels pobles dels nou corregiments. De fet, recomanava que els comandants i corregidors les recollissin totes, excepte una per cadascun dels batlles i oficials de justícia «para el resguardo y defensa de su persona», perquè, com que estaven distribuïdes en petites quantitats,⁵⁴² temien que resultessin un reclam per als sediciosos i els malfactors en pobles oberts. Amb aquesta mesura creien que se n'aconseguirien més de tres-centes.

Aquests cossos haurien d'exercir tant funcions policials al servei de la justícia com tasques de suport militar per reprimir els guerrillers, i substituir les tropes reglades desplaçades a la frontera. Per assegurar la «Quietud» i «tener aseguradas las espaldas», a cada corregiment haurien de cobrir i defensar els camins rals i tota la comarca, «manteniendo limpios sus territorios de ladrones y de gente sediciosa y facinerosa».

Els comandaments d'aquesta «gente nuevamente armada» caldria que fossin persones fidels «de las cuales se pueda tener la debida satisfaccion», i es deixaria al capità general la decisió de nomenar-los. Els seus components se seleccionarien entre els veïns dels mateixos pobles «que fueran hombres capaces para las armas y deseosos de vivir con sosiego en sus casas inclinados a las buenas costumbres». A cadascun d'ells se li donaria una ració de pa de munició i un ral de billó, perquè haurien d'estar nit i dia «desembarazados de otras ocupaciones».

⁵⁴¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-140.

⁵⁴² «En el Pueblo mas numeroso no se llegaron a dar mas que dies y comunmente no passan de seis». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-140.

D'altra banda, també es proposaven instruccions operatives i directrius funcionals com, per exemple, custodiar les armes amb sentinelles en un cos de guàrdia, responsabilitzant de les municions el «cabo principal o baile»; l'aquarterament durant la nit a les esglésies per poder fer-s'hi forts en cas de necessitat; fer diàriament una ronda que «reconozca los caminos reales y corra una porción del territorio y comarca»; o fer escortes i mantenir una correspondència permanent entre tots els cossos per poder formar, si fos convenient, un «campo volante» entre tots els d'un corregiment.

Per evitar possibles fraus i poder comprovar l'existència real i efectiva d'aquests homes, es plantejava enviar-hi persones de confiança que els supervisessin i «revisten» mitjançant llistes que disposaria la secretaria de la Reial Audiència. Finalment, com que no se'ls donaria «vestuario particular y distintivo de los demas paisanos», caldria que portessin les ordres per escrit en qualsevol diligència que s'hagués d'efectuar i signades pel «baile o jefe», per tal d'impedir que els malfactors ho aprofitessin per «ejecutar algun insulto» fingint ser d'algun poble.⁵⁴³

3.3.1. Desplegament territorial

El projecte exposava, a continuació, el desplegament territorial d'aquestes partides o «el estado o planta que expresa el modo y forma con que parece que en la situacion presente de Cataluña se podra armar y hacer mas fuerte la justicia para mejor asegurar la quietud del principado en los nueve corregimientos que no son de la frontera de francia»,⁵⁴⁴ i que analitzem tot seguit.

1- Corregiment de Vilafranca

A Vilafranca del Penedès, cap del corregiment, proposava cent homes armats «bajo las mismas reglas que se han establecido en Vique», repartits en quatre companyies de vint-i-cinc per torns i comandades pels regidors «en la conformidad dispuesta en dicha ciudad de Vique». Trenta al Vendrell, sota les ordres de l'advocat Jeroni Esteve Oliver, de Sant Cugat, que s'hi hauria de traslladar a viure i fer-hi de batlle.⁵⁴⁵ A Sitges cinquanta, perquè era una vila gran; a més, caldria mantenir un destacament a la torre del Garraf, si marxaven les tropes reglades, per protegir-ne la costa, formada per «los

⁵⁴³ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-140.

⁵⁴⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

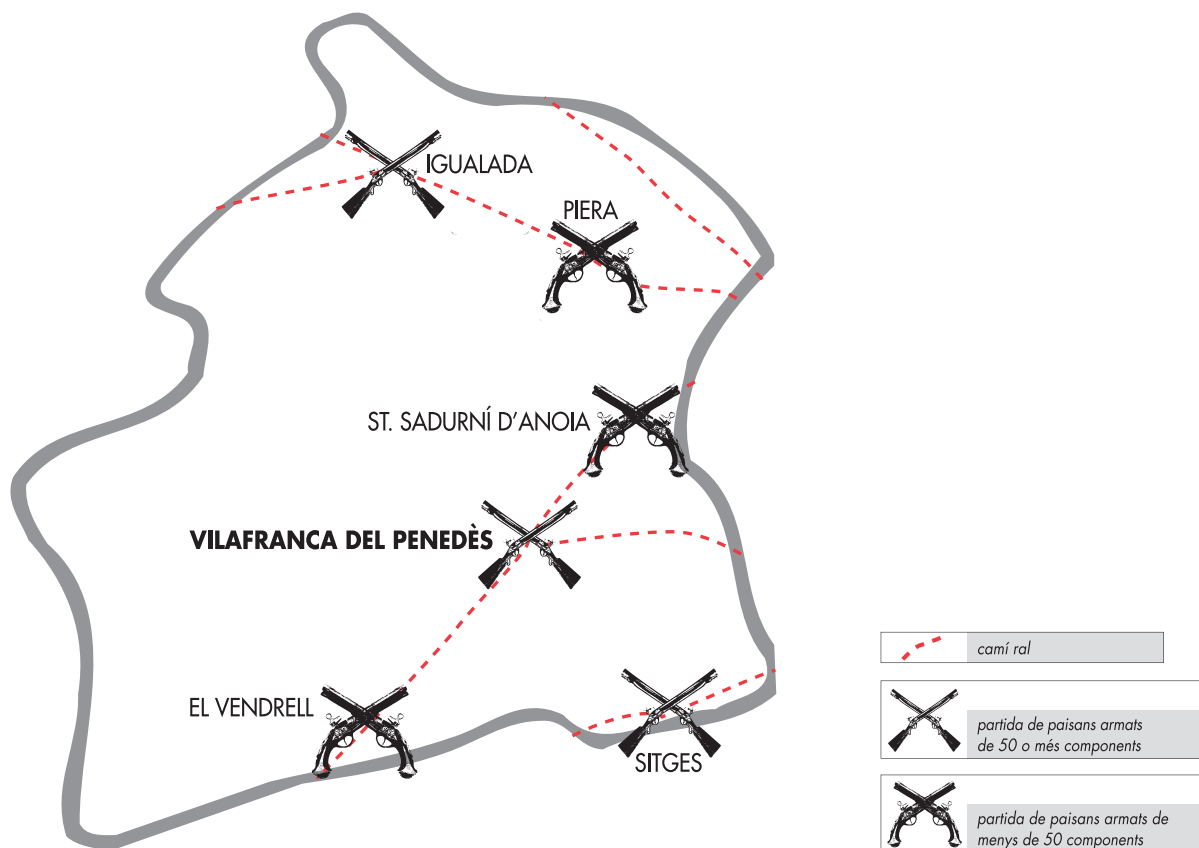
⁵⁴⁵ Perquè consideraven que el batlle que hi havia, Melcior Escofer, «es hombre de bien pero incapaz por su edad y achaques». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

montes mas quebrados de Cataluña». Els capitanejaria un capitular o «bien un sugeto seglar de representacion de confianza con titulo y comission del mismo Cabildo».

Per cobrir el pas del riu Anoia en recomanava trenta a Sant Sadurní, dirigits pel batlle de la baronia, Raimund Ravella, de l'Ordal. A Igualada cinquanta més, perquè la distància i el terreny que havien de protegir del camí ral era molt gran. Els comandarien el batlle de la ciutat, Francesc Cuiner, i el sotsveguer Onofre Melcion, «que reside en ella».⁵⁴⁶ Altres trenta a Piera, sota les ordres del batlle, Josep Trullàs, i, finalment, per cobrir els «pasos quebrados» de Vallbona, Capellades i la Pobla de Claramunt, «en cuyos parajes ha habido mucha gente mala», se suggeria donar algunes armes a Antoni de Foixà (que hi exercia jurisdicció) i fer-lo responsable de la «quietud de sus vasallos».

⁵⁴⁶ El fet que tornessin a proposar Onofre Melcion per capitanejar-los, tal com ja havia fet durant la Guerra de Successió, ens permetrà relacionar directament, segons el nostre parer, els arreglaments de minyons del 1714 amb les esquadres del 1719.

Mapa 1. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Vilafranca

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

[*] Cal advertir que per representar la classificació numèrica de les partides als mapes, el criteri que hem fet servir és el nombre dels components que farien el servei de guàrdia diari, sense tenir en compte el contingent total. Quan en el projecte no coneixem aquesta dada, ens hem basat en el nombre dels alistats que van entrar de guàrdia cada dia de les que realment es van formar.

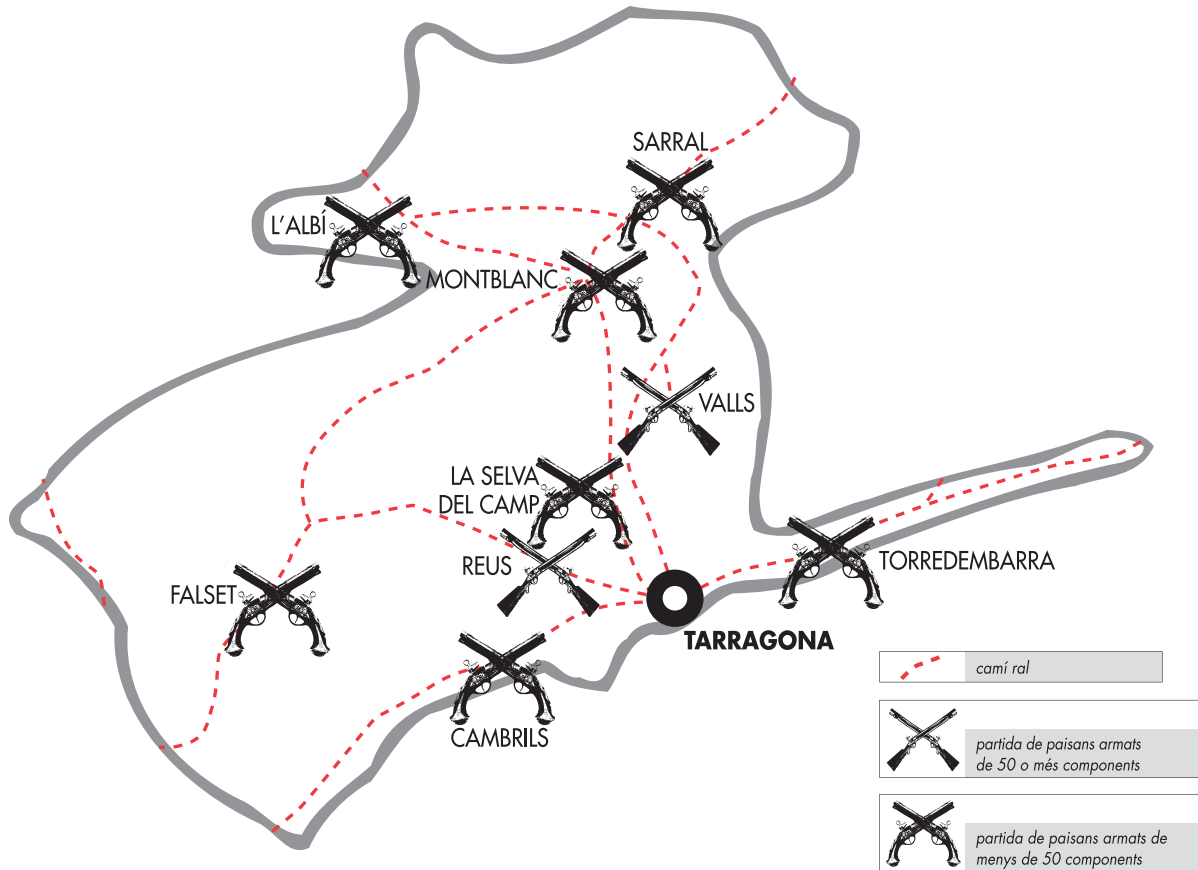
2- Corregiment de Tarragona

A Tarragona, cap del corregiment, proposava «practicar la misma disposicion» que a Vic quan al capità general li semblés necessari. A Torredembarra recomanava trenta homes armats, sota les ordres de Joan Reart i de Queralt. Cinquanta a Valls i cinquanta més a Reus, comandats per «sugetos de representacion y sequito».

A Cambrils i a la Selva del Camp, trenta a cada lloc, capitanejats pel batlle i sotsbatlle, els primers, i per «un sugeto de satisfaccion» els altres. Trenta més a Falset, dirigits per qui escollís Joan de Dehona, governador de les baronies de «la tensa». Altres trenta a Montblanc i el mateix nombre a Sarral, comandats per Josep Baget Nogués i per

Josep Sanahuja, respectivament. Per acabar, vint a l'Albí, sota les ordres de Francesc Sabastida.

Mapa 2. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Tarragona

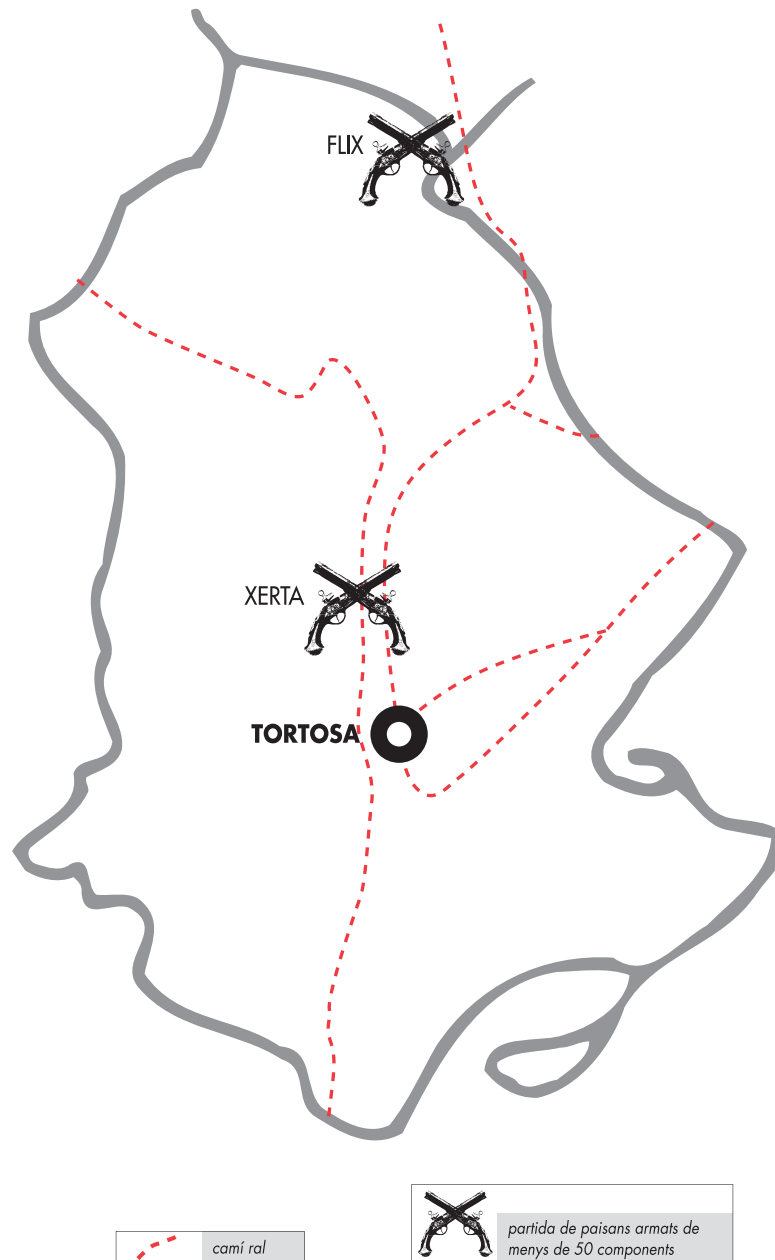

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

3- Corregiment de Tortosa

A Tortosa, cap del corregiment, també proposava el model de Vic, quan fos necessari. A Flix i a Xerta recomanava trenta homes armats a cada lloc, comandats per Roc Sabater i per Ramon Reart Queralt, respectivament. I suggeria, a més, augmentar la guàrdia de la nova fortificació de Sant Felip amb fusellers de muntanya per millorar la seguretat del camí ral, que anava del coll de Balaguer fins a Tortosa, perquè «se halla muy despoblado», i la del Perelló, «actualmente muy derruido».

Mapa 3. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Tortosa

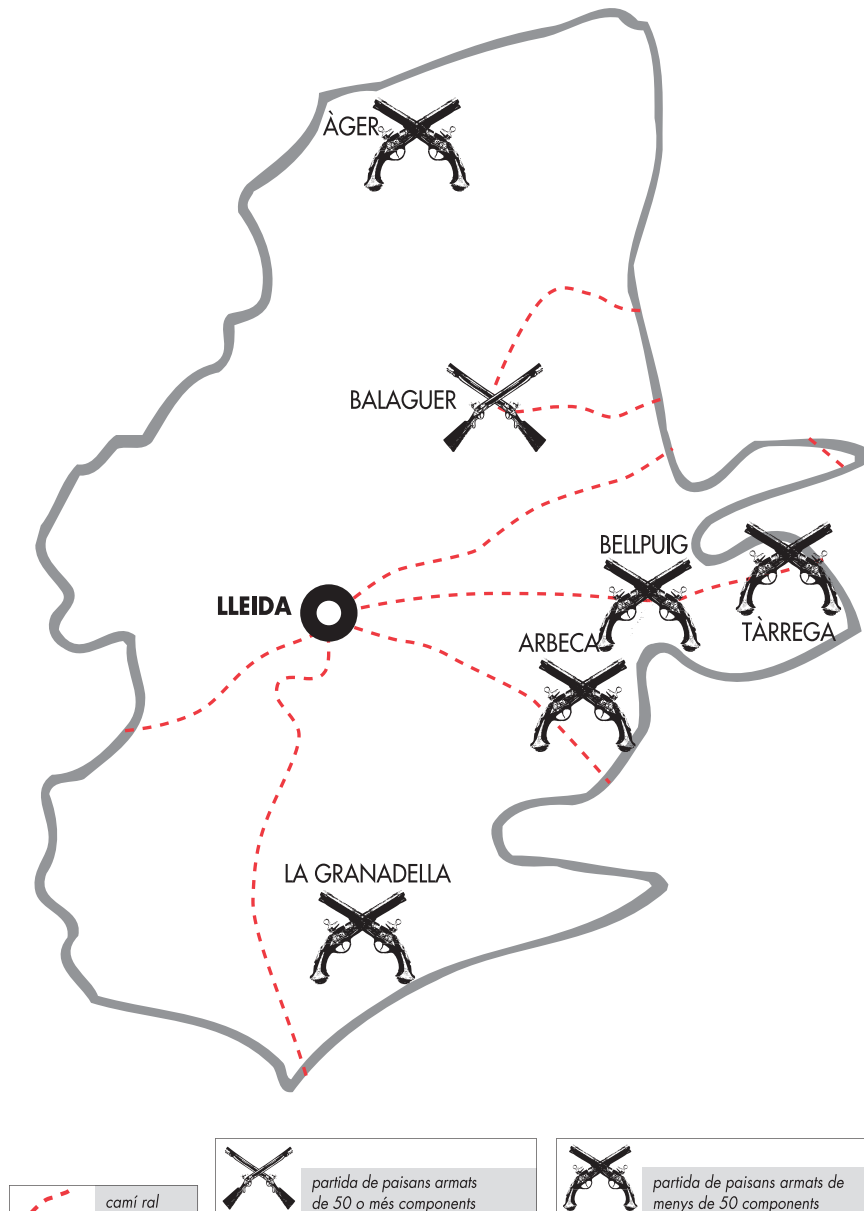
Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

4- Corregiment de Lleida

A Lleida, cap del corregiment, tornava a proposar, si calgués, el model de Vic. A Balaguer recomanava cinquanta homes armats, sota les ordres del tinent de corregidor. I per cobrir la resta del corregiment suggeria cinc partides més, de trenta homes cadascuna: dues comandades pels seus batlles a Àger i a Arbeca; una dirigida pel procurador gene-

ral, Pere Gomar, o pel seu fill Jacint, a Bellpuig; una altra, capitanejada pel tinent de corregidor, a Tàrrega; i, finalment, l'última, sota les ordres de Pau d'Àger, a la Granadella.

Mapa 4. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Lleida

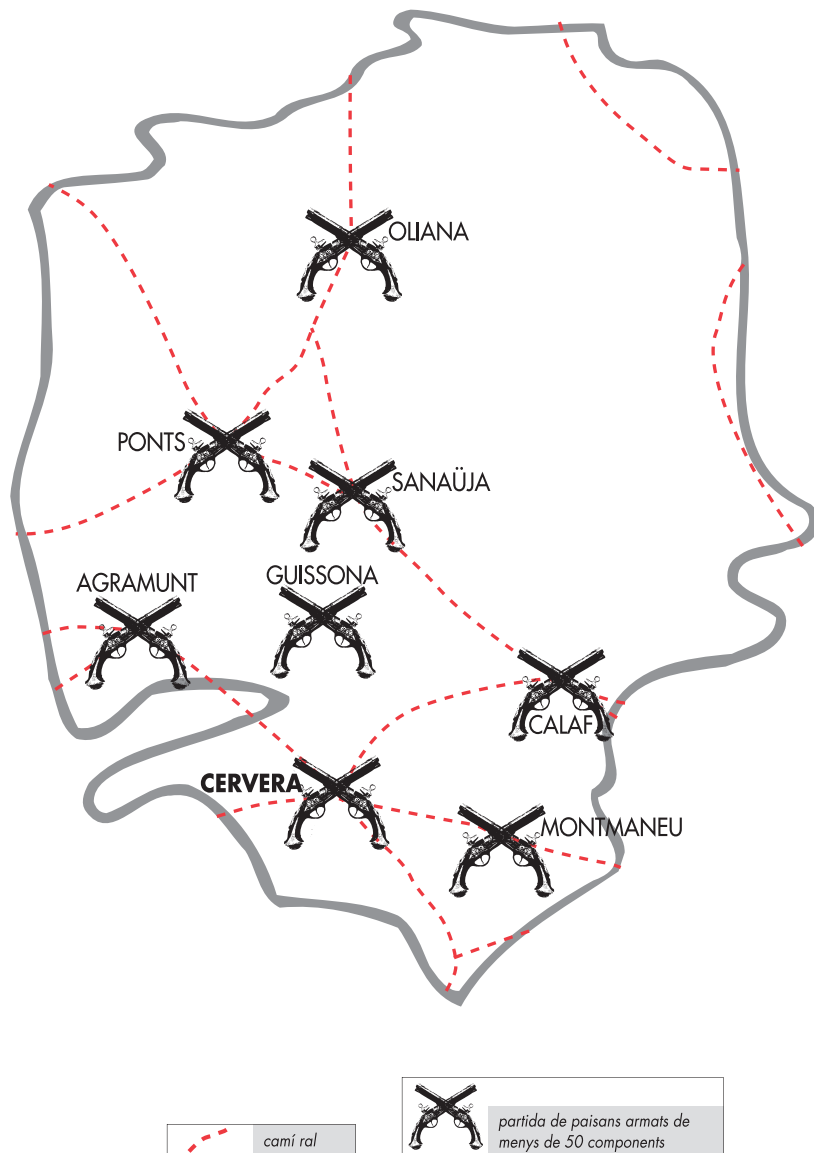
Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

5- Corregiment de Cervera

A Cervera, cap del corregiment, proposava «alomenos» cent cinquanta homes armats, sota les ordres del corregidor, en el cas que els seus «moradores» ja estiguessin ar-

mats. Vint-i-cinc d'ells, amb el seu caporal i per relleus, caldria que se situessin a Montmaneu «para asegurar este paso del camino real y darse la mano (cuando con venga) con la gente armada de Igualada». I per protegir la resta del corregiment suggeria sis partides més de trenta homes: una a Calaf, capitanejada per qui escollís el procurador general, Francesc Comas; una a Agramunt, comandada pel tinent de corregidor i pel seu algutzir major; una a Guissona, dirigida per Pau Gualdo; una a Oliana, sota les ordres de Francesc Valls; una a Sanaüja, capitanejada per Onofre Soldevila, i una altra a Ponts, comandada per Felip Vilaplana. Finalment, a Solsona només recomanava que els batlles i la justícia conservessin les armes, perquè no era camí ral i la comarca ja quedaria prou coberta amb les places de Cardona i Berga.

Mapa 5. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Cervera

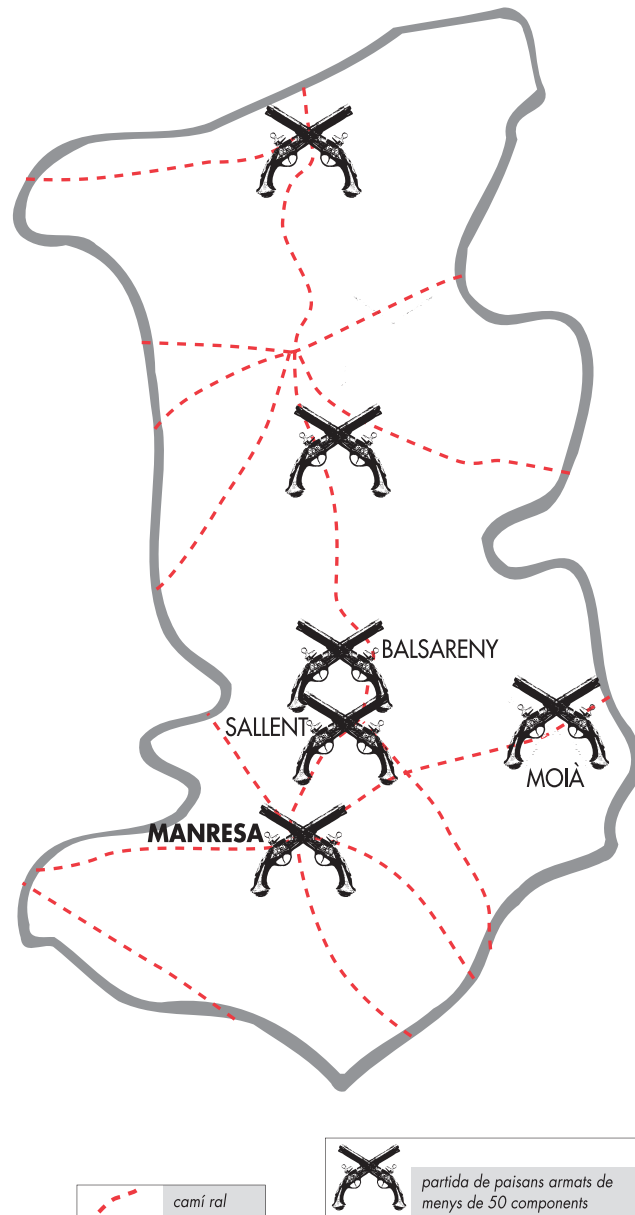
Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

6- Corregiment de Manresa

A Manresa, cap del corregiment, proposava cent homes armats sota les ordres de Jaume Llissach⁵⁴⁷ i dels altres set regidors. Vint-i-cinc per torn caldria que estiguessin sempre de guàrdia «en el puesto fuerte de comunicacion», entre els convents del Carme i de Sant Domènec. A Moià en recomanava quaranta, comandats pel batlle. Trenta més a Sallent, capitanejats per Josep Camps i per Antoni Xipell, «dos sujetos de notoria fidelidad que siempre han tomado las armas a favor del rey y son capaces de manejarlas» (quinze per cadascun). A Balsareny altres trenta, dirigits pel baró, Josep Martí i Descallar. Finalment, suggeria seixanta homes dividits en dues companyies, dirigides per Josep Gall i per Josep Rossinyol, situades als pobles que ells consideressin «mas proporcionados» segons les «urgencias», i sota les ordres del tinent de corregidor de Berga, Josep Pastor i Descallar, per «assegurar la quietud de las montañas» del Lluçanès i les baronies de la Portella, Bagà, Pinós, Mataplana i Gironella.

⁵⁴⁷ Que exercia de corregidor com a regidor degà. Som de l'opinió que, igual que en el cas d'Onofre Melcion, d'Igualada, la proposta de Jaume Llissach perquè els tornés a capitanejar, com ja havia fet durant la Guerra de Successió, ens permetrà relacionar directament els arrelaments de minyons del 1714 amb les esquadres del 1719.

Mapa 6. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Manresa

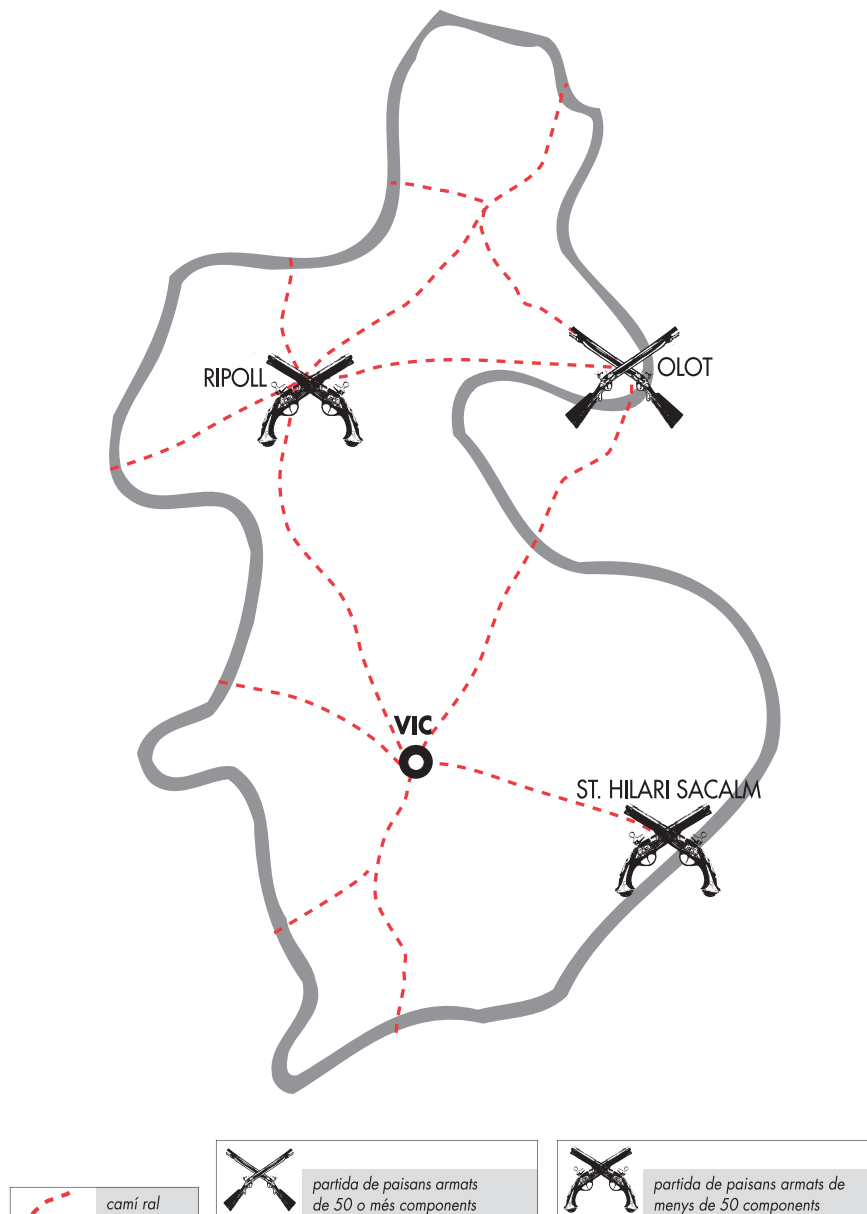
Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

7- Corregiment de Vic

Arran de la formació de les vuit companyies de milícies a Vic i de la «notoria» fidelitat dels veïns de Manlleu, de Centelles i de Tagamanent, que també estaven armats, es va considerar que tant el «casco» de la ciutat com la Plana quedaven força defensades i ja no caldria armar «tanta gent» a la resta del corregiment.

Per aquesta raó, només va proposar trenta homes a Sant Hilari Sacalm, comandats per Joan Francesc Albareda, batlle de Sant Julià de Vilatorça; a Ripoll quaranta, sota les ordres del seu governador polític, Eudald Belsunse i Lisaga; i cinquanta més a Olot, capitanejats pel seu batlle, Antoni Bolos. Finalment, també va recomanar que a Sant Joan de les Abadesses s'hi deixessin les mateixes armes a la justícia, «por la gente sospechosa que viven en aquella comarca».

Mapa 7. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Vic

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

8- Corregiment de Mataró

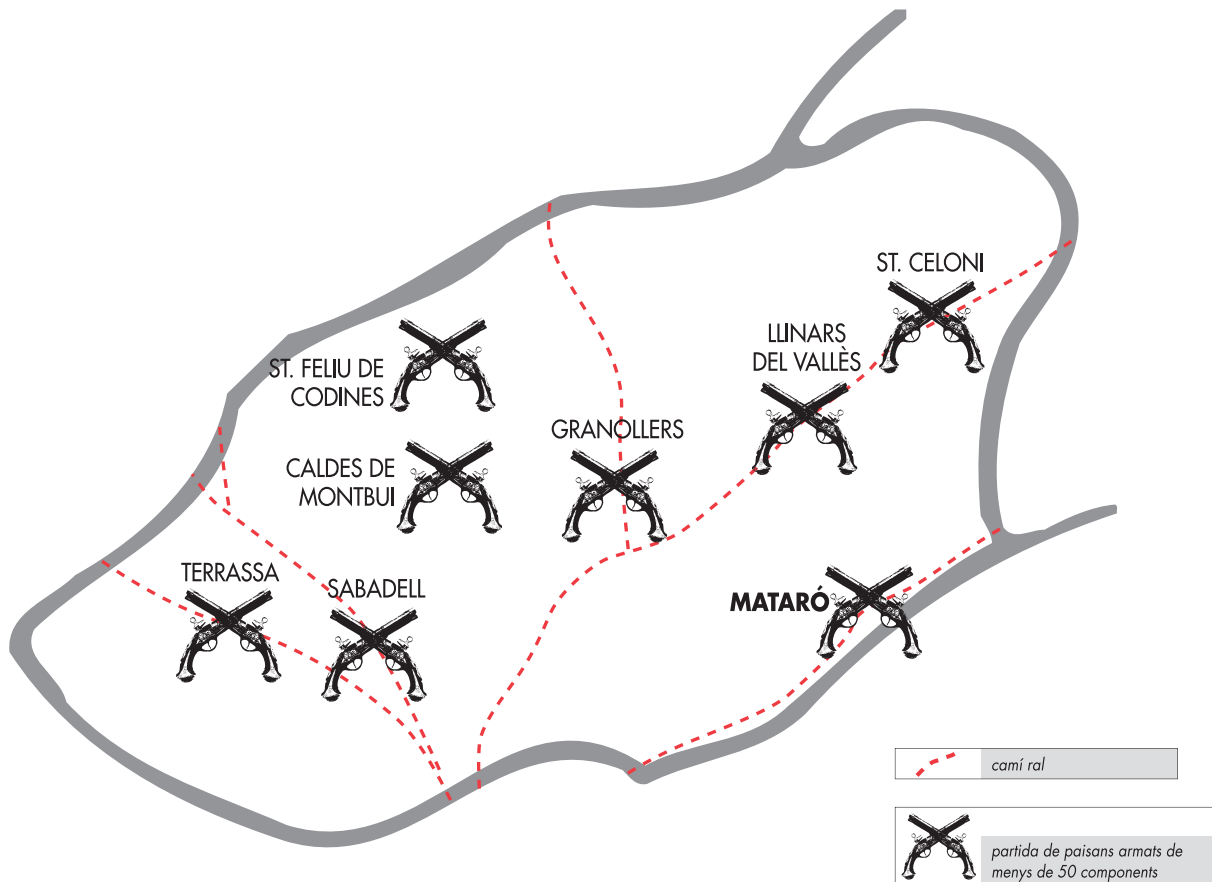
A Mataró, cap del corregiment, proposava altra vegada el model de Vic:⁵⁴⁸ cent homes armats i dividits en quatre companyies de vint-i-cinc, comandades pels vuit regidors per torns; cada dia n'hauria d'entrar una de guàrdia. A Sant Celoni es recomanava trenta homes, sota les ordres d'un «sugeto de satisfaccion».

Vint a Llinars del Vallès, capitanejats pel batlle de Cardedeu, Pau Montells, per protegir el camí ral de Girona en el tram Sant Celoni - la Roca. A Granollers quaranta, dirigits pel tinent de corregidor i els seus algutzirs. Quaranta més a Sant Feliu de Codines, comandats pel batlle general de la baronia, Pau Barri. A Caldes de Montbui trenta, sota les ordres del seu batlle, Jaume Pujades. Altres trenta a Sabadell i el mateix nombre a Terrassa, igualment dirigits pels seus batlles. Finalment, també suggeria que Antoni de Bru i Mora capitanejés les quatre últimes partides, «para unirse y acudir a los parajes montuosos»,⁵⁴⁹ en considerar que la distància entre aquestes quatre localitats i el seu cap de corregiment dificultaria rebre «prontamente» les ordres del corregidor.

⁵⁴⁸ «Las mismas reglas que estan dispuestas y deven observarse por la gente armada para la Ciudad de Vique». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

⁵⁴⁹ «Que corren assi desde la parte de San Cugat hasta el Papiol como por la parte confinante con el corregimiento de Manresa desde la dicha Villa de San Feliu de Codinas montañas de San Lorenzo del Munt y territorios de Gallifa San Lorenzo Savall Collado de Davi y territorios de Villa de Cavalls hasta Oleza». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

Mapa 8. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Mataró

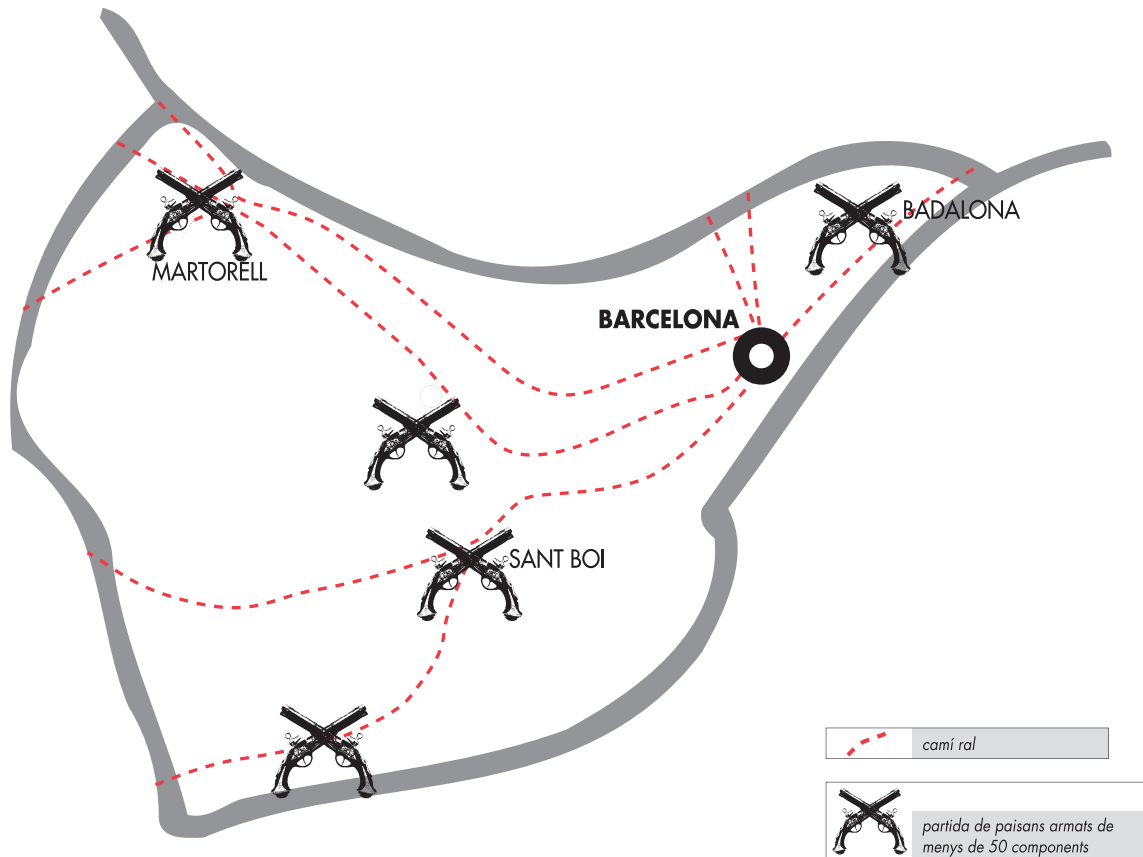
Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

9- Corregiment de Barcelona

Deixant la «Capital» a la «certada disposicion» del capità general, respecte a la resta d'aquest reduït corregiment proposava quaranta homes armats a Martorell, comandats per qui designés el marquès de Moya de la Torre, procurador general de la marquesa de Vilafranca, que governava la jurisdicció de la baronia. A Sant Boi de Llobregat vint, sota les ordres del batlle, i vint més a Badalona, dirigits per «persona de confiança». També recomanava que es recollissin les armes de Sant Vicenç dels Horts, de Torrelles de Llobregat, de la quadra de Pallejà, de la Palma de Cervelló, de Vallirana, de Sant Climent de Llobregat, de Viladecans, de Cervelló i de Santa Coloma de Cervelló per armar una partida de trenta homes, capitanejada pel baró de Sant Vicenç o per qui ell escollís. Finalment, suggeria fer el mateix a Castelldefels, a Begues i a Gavà per

armar-ne una altra de trenta, comandada pel «sugeto de satisfaccion» que proposésin el marquès de Rupit i Francesc Copons.⁵⁵⁰

Mapa 9. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats al corregiment de Barcelona

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

Segons la Reial Audiència, amb el desplegament territorial d'aquestes cinquanta-quatre partides de paisans armats entre els nou corregiments podrien abastar i protegir tot el territori català no fronterer i, en especial, la xarxa de camins rals. Per aquesta raó, com podem apreciar al mapa, va proposar distribuir-les estratègicament entre les poblacions més importants, i al llarg dels seus principals recorreguts.

⁵⁵⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

Mapa 10. Proposta de desplegament territorial de les partides de paisans armats a Catalunya

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v. Elaboració pròpia.

3.4. DICTAMEN DEL CAPITÀ GENERAL

El marquès de Castel-Rodrigo va donar per bona la proposta de la Reial Audiència i la va incorporar al seu dictamen,⁵⁵¹ que va enviar al rei el 8 d'abril de 1719 perquè l'aproves.⁵⁵² En ell exposava a Felip V que, per mantenir la seguretat interior al Principat quan marxessin les tropes a la frontera, i atès que no es podia disposar ni de més forces militars ni de més fusellers de muntanya, calia trobar una solució que «no sea tan a Cargo de la Real Hazienda ni pida mayor distribucion de Armas en el Pahis porque ni conviene ni las abria en los Almazenes». Tot seguit, li proposava el projecte de la Reial Audiència de desarmar les justícies⁵⁵³ per poder armar «un numero competente de Paysanos de los mismos Pueblos» i li plantejava els arguments, funcions i característiques que haurien de complir aquests paisans armats. Segons el capità general, ell mateix regularia i ordenaria els serveis d'aquestes partides, que estarien comandades per persones fidels i sota les ordres tant del corregidor com «bajo la superior Inspeccion i mano» del comandant de districte.⁵⁵⁴

D'altra banda, recomanava que «estas partidas asi establecidas no deberan tener nombre de compañías, ni oficiales, ni vestuario pues han de ser provisionales y se han de poder despedir al cuartel de invierno si entonces no se tubieren por precisas; porque si se formaren en compañías, o se les diere nombre de milicias pretenderian los oficiales la paga, y los soldados el prest. y vestuario». L'exigüitat de recursos econòmics justificava l'enginy d'aquesta directriu que, alhora, en determinarà la singularitat corporativa. De fet, aquesta peculiaritat també ens permetrà relacionar les partides amb els arreglaments de minyons de 1714 (en repetir-se una situació semblant), en condicionarà el nom (*esquadres*) i explicarà perquè no tindran fur militar quan es formin. Així doncs, proposava donar només un pa de munició i pagar un ral d'ardits «por soldado»,⁵⁵⁵ que caldria descomptar del cadastre del poble on es formés

⁵⁵¹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223.

⁵⁵² «En vista de la consulta que la Real Audiencia hizo en cinco de abril, satisfaciendo a mi decreto de treinta del pasado a serca de la Importancia de asegurar la quietud interna de el Principado, y conformandome con su zeloso y prudente dictamen expuse al Rey el mio». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 209.

⁵⁵³ «De la mayor parte de sus armas, y dexar a cada Bayle una sola Escopeta para el Resguardo de su Persona y Respeto de la Vara, y recoger todas las demas Armas que tienen ellos en la Cabeza de Partido, y en dos o tres o mas otros Lugares Cerrados y Grandes y que desde ellos se puedan dar la Mano, y batir y correr continuamente el Corregimiento aquellos a quien se destinaren». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223.

⁵⁵⁴ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223.

⁵⁵⁵ «Este no pagado en dinero, y si librado sobre el mismo Contingente del Catastro del Pueblo donde se Juntare la Partida». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223.

la partida, «y si el de el no bastasse, de los Pueblos de su termino». Respecte als comandaments, caldria retribuir-los «lo que proporcionalmente pareciere equo y justo», també a càrrec de la contribució. Aquesta forma de finançament pretenia estalviar recursos a la hisenda reial «porque en el caso de Guerra no ha de ser muy dable Cobrar el Catastro, y siquiera esta corta porcion por este medio se cobrara y convirtiendola en Pagamiento de dicha Gente se ahorrara el dinero fisico que por ella se devera gastar»,⁵⁵⁶ i ens tornarà a relacionar les partides amb els arrelaments de minyons que, el 1714, ja havien intentat utilitzar aquest mateix sistema amb l'impost de les quinzenades (precedent del cadastre).

3.5. ESQUADRES D'ALGUTZIRS EXTRAORDINARIS I COMPANYIES DE MILÍCIES AL CORREGIMENT DE FRONTERA

Si bé els corregiments catalans de frontera s'havien de defensar principalment «como se pueda con las tropas», el marquès de Castel-Rodrigo també pretenia disposar d'algunes milícies per protegir el corregiment de Talarn i formar una o dues partides de paisans armats a la Cerdanya per recollir les armes de les justícies, segons el dictamen que havia enviat al rei el 8 d'abril de 1719.⁵⁵⁷ Només al cap de quatre dies, Felip V, en previsió d'un atac imminent dels francesos, va aprovar aquella proposta del capità general, en ordenar que es formessin quatre esquadres capitanejades per algutzirs extraordinaris i tres companyies de milícies a Rialp, a Sort i a la Pobla de Segur «para la seguridad y resguardo del corregimiento de Talarn y sus fronteras y para la mas recta administracion de Justizia».⁵⁵⁸ El 12 d'abril, el marquès de Castel-Rodrigo va demanar a la Reial Audiència que preparés «con toda brevedad» els nomenaments d'algutzirs per a Josep Guilla Bordas, d'Organyà; per a Melcior Duat, de Sort; per a Andreu de la Moga, de Llavorsí, i per a Bartomeu Visa, d'Isavarre.⁵⁵⁹ Cadascun d'ells tindria sota les seves ordres una esquadra amb un sergent i vint paisans armats a sou de Sa Majestat, vestits i armats «de su Real Quenta». Estarien subjectes a disciplina militar i els seus sous serien de cent cinquanta-sis rals i vuit maravedisos de billó mensuals (mig sou de tinent viu diari) els algutzirs, un sou sencer de tinent viu el sergent i tres sous d'ardits

⁵⁵⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223. «Era una manera de cobrar el Cadastre, que d'altra forma seria impossible en temps de guerra, pels propis veïns pagant les esquadres». Argument que també havia utilitzat el ministre de l'Audiència, Quesada, per crear-les. A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 223.

⁵⁵⁷ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-223.

⁵⁵⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 202v-203v; ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 250.

⁵⁵⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 202v-203v; ACA, R. A., llig. 232, 12 d'abril de 1719.

i un pa de munició diari «el soldado». Els salaris els hi pagarien dels productes de la hisenda reial d'aquell partit, «segun las ordenes a este fin dirigidas por el Intendente a su Subdelegado».⁵⁶⁰ Els quatre algutzirs extraordinaris amb les seves esquadres s'establirien al corregiment de Talarn sota les ordres del seu comandant i del seu corregidor, però també estarien subordinades al capità general i a la Reial Audiència, «para todo lo que dentro y fuera del mismo [corregiment] se ofresca ordenarseles».⁵⁶¹

Respecte a les tres companyies de milícies, els mateixos veïns de Rialp, de Sort i de la Pobla de Segur es van oferir per formar-les amb cinquanta homes cadascuna, a canvi que els eximissin de la contribució de lleva per al regiment de dragons de Ribagorça i els donessin vestuari, armes, tres sous i ració diària de pa de socors per als seus membres i sous per als oficials. El pobletà Antoni Berenguer, regidor primer del corregiment de Pallars, les va comandar.⁵⁶²

El 19 d'abril de 1719, el duc de Berwick, amb un exèrcit de trenta mil homes, va penetrar a la Península per doblegar Felip V als dictats de la Quàdruple Aliança. L'avanç francès, que la cort espanyola esperava per la frontera catalana, es va produir, finalment, per la basconavarresa. Va triar aquest front perquè li va semblar més favorable per obrir camí cap a Madrid. Aquesta ofensiva va provocar que una bona part de l'exèrcit espanyol que ocupava el Principat, així com gairebé tots els efectius disponibles desplegats a la seva frontera, marxessin durant els primers dies de maig cap a Navarra. Les tropes que es van quedar a Catalunya es van concentrar a Girona, a Roses i a Barcelona.⁵⁶³

El 3 de maig, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar desarmar les justícies del corregiment de Talarn amb el mateix «Methodo de dexar con solo una Escopeta a los Bayles, y retirar las demas Armas que se ha proyectado para los demas Corregimientos», i les va fer servir per armar les tres companyies de milícies i les quatre esquadres d'algutzirs extraordinaris «que se Levantan en dicho Corregimiento».⁵⁶⁴

⁵⁶⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 202v-203v.

⁵⁶¹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 202v-203v.

⁵⁶² ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 249-250v.

⁵⁶³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 651; J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 69 i 72; E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 629.

⁵⁶⁴ També va ordenar retirar les armes del corregiment de Puigcerdà i del de Girona, i que les portessin a la Seu d'Urgell i a Girona, respectivament. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 226v.

Entre el 30 de maig i el 12 de juny les tropes franceses van ocupar la Vall d'Aran comandades pel general De Bonas.⁵⁶⁵ Una columna volant espanyola sota les ordres del mariscal de camp Luis Fernández de Córdoba va sortir de Sort el 29 de juny cap a la Conca de Tremp, per reforçar el castell de Sarroca de Bellera i els sis fortins que Felip V havia manat construir sobre el riu Noguera i altres congostos. La seva missió era aturar l'entrada dels francesos i contenir els carrasclets. Però, com a conseqüència dels desordres «a que se hallava expuesto el Pays», la seva tasca va resultar impossible, tant per la falta d'efectius com pel recel envers «las tres compañías de milicias de aquel corregimiento, pues desde su salida, y habiendo de retirar por su orden los destacamentos que guardaban los fortines, pusieron a tierra las armas rehusando obedecer sus oficiales, ni entrar en los fortines, ni salir de sus casas y que convenia retirarles luego las armas, y no entregarles el vestuario, pan ni pre».⁵⁶⁶ La insubordinació fomentada per la por dels mateixos oficials filipistes a Carrasclet va agreujar encara més la situació, i més de la meitat «de la Gente» va desertar. Així doncs, sense tirar un sol tret, tots els fortins i el castell de Sarroca es van rendir als paisans i milícies del propi país, i els soldats mateixos van entregar els seus oficials i es van posar de part seva.⁵⁶⁷

Malgrat la desfeta, Luis Fernández de Córdoba va continuar desenvolupant el servei reial «en el centro del Pays» des del 12 de juliol fins a principis d'agost amb només setanta fusellers de muntanya, un capità subaltern amb dotze soldats del regiment Barcelona i les tres companyies de milícies, «que con rigurosas amenazas tomaron otra vez las armas i se les iuntaron», esperant en va que els anessin a socórrer. Els fusellers es van rebel·lar el dia 9 d'agost i van marxar de Tremp cap a França. Aquella mateixa nit, les tres companyies de milícies⁵⁶⁸ van seguir el seu exemple i, «con indigna trahicion coniuraron y aunaron con los naturales del mismo pais» i van atacar el brigadier Mateo Cron, comandant de la Conca de Tremp, a la Pobla de Segur, quan es dirigia cap al castell de Sarroca. Li van robar l'equipatge⁵⁶⁹ i el van portar pres a França.⁵⁷⁰ D'altra banda, el 28 de juliol l'esquadra de l'algutzir extraordinari Bartomeu Visa, d'Isavarre,

⁵⁶⁵ J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 76.

⁵⁶⁶ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-247.

⁵⁶⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-247.

⁵⁶⁸ Que aleshores ja havien rebut dues terceres parts del vestuari, totes les armes i els socors corresponents des de l'1 de maig de 1719 fins al 9 d'agost. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-247.

⁵⁶⁹ Valorat per ell mateix el 28 de gener de 1720: «dinero, alajas, vestidos, caballos, y otros equipajes que le robaron quando le prendieron en la Villa de Puebla la noche del dia nueve de Agosto que lo estima todo en mil ciento y veinte y seis doblones, demas de los daños y gastos de su prision en Francia, cuya taxasion reserva al iusto arbitrio de la Real Audiencia». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 251v-252.

⁵⁷⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 249.

també s'havia negat a complir les ordres del brigadier Cron, en al·legar que no cobraven els sous endarrerits, i «no quisieron servir».⁵⁷¹ Malgrat la traïció, considerem aquestes quatre esquadres d'alguatzirs extraordinaris i aquestes tres companyies de milícies com un altre dels antecedents propers de les esquadres que es van formar als corregiments no fronterers a partir del juny de 1719.

El 23 d'abril de 1720, la Reial Audiència, arran de la denúncia de Mateo Cron i de l'informe de Luis Fernández de Cordoba sobre la rebel·lia de les tres companyies i de les quatre esquadres, «en que ademas del crimen de lesa majestad en que han incurrido, se han originado a los reales haberes de su majestad tan graves daños, y perjuicios», va recomanar al capità general que nomenés un jutge «de toda integridad y Confiansa» i l'enviés a la Conca de Tremp perquè esbrinés els «referidos excessos y delitos» i en capturés els responsables.⁵⁷²

3.6. APROVACIÓ REIAL I DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

Felip V va aprovar el projecte que li havia proposat el marquès de Castel-Rodrigo, i havia concebut la Reial Audiència, mitjançant carta-ordre el 21 d'abril de 1719.⁵⁷³ En ella, confiava que les rondes de «la gente unida» evitarien la contingència que alguns pobles quedessin a mercè dels malfactors quan es desarmessin les justícies. Autoritzava que s'emprés el cadastre per finançar les partides de paisans armats i, en el cas que no s'aconeguís mitjançant la contribució, va disposar que es costegessin a càrrec de la pagadoria de l'exèrcit, i va garantir que destinarien els recursos necessaris per mantenir-les. Però encarregava al capità general que «ponga la mayor atencion, y cuidado en que esta gente no sea solo efectiva para la paga, y no para el servicio, respecto de que todas las reglas, y precauciones aun no seran bastantes a este fin».⁵⁷⁴ Finalment, també li va manifestar que, segons el seu parer, «Reglarse un cuerpo de Fuzileros como los que hubo en la Guerra pasada»⁵⁷⁵ no implicaria massa dificultat. El 29

⁵⁷¹ Segons el governador i comandant de la Conca de Tremp, era un «falso pretexto», perquè se'ls havia ofert anar a Tremp, on el subdelegat tresorer els pagaria el deute. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 247-248v i 251v.

⁵⁷² ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 254 i 254v.

⁵⁷³ «No se halla inconveniente en que se execute lo que propone tocante a desarmar a las Justicias, y poner las Armas en los parages y para los fines que refiere y que assi podra Reglarlo V. E». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 223-224.

⁵⁷⁴ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 223-224.

⁵⁷⁵ Pensem que es referia als arreglaments de minyons de 1714. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 223-224.

d'abril el marquès de Castel-Rodrigo va encarregar a la Reial Audiència que, «con la brevedad possible», implementés el projecte.⁵⁷⁶

3.6.1. Els ministres comissionats

En la mateixa ordre del dia 29, el capità general va suggerir a la Reial Audiència que alguns dels seus ministres anessin a formar les partides de paisans armats sobre el terreny, «dividiendose y repartierendose los corregimientos entre ellos»,⁵⁷⁷ insinuació a la qual va respondre diplomàticament la Cambra el 2 de maig, posant-se a la seva disposició⁵⁷⁸ «para plantear las esquadras»⁵⁷⁹ i recomanant-li dividir el territori en sis⁵⁸⁰ veredes⁵⁸¹ que caldria repartir entre els ministres que nomenés per desplaçar-s'hi, «para que estos ahun tiempo se vayan actuando en las mismas Instrucciones que han de llevar».⁵⁸² El mateix dia, el marquès de Castel-Rodrigo va confirmar la seva confiança en els ministres i en va nomenar sis, dos de cada sala, per portar a terme «la importante comision de plantificar los puestos, y Escuadras en el Principado, segun lo proyectado».⁵⁸³ Els va escollir intentant no perjudicar «el Curso de los negocios» de l'Audiència (que les causes judicials, civils i criminals, no s'interrompessin ni s'endarrerissin), i excloent els que tenien «achaques» o desconeixien el català.⁵⁸⁴ Juan Antonio de Navas Bedit va ser nomenat per a la vereda de Tarragona, Ignasi Rius per a la de Manresa i Vic, Francesc Borràs Vinyals per a la de Cervera, Francesc Bach Jover per a la de Vilafranca, Alonso Uría de Llano per a la de Lleida i Tortosa, i Gregori de Matas Pujol per a la de Mataró i part de Girona fins al Ter.⁵⁸⁵ Finalment, també va co-

⁵⁷⁶ «Discurra y proponga los medios que le parezcan mas convenientes para ponerla en Planta». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209v-210.

⁵⁷⁷ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209v-210.

⁵⁷⁸ «Si V. E. entendiere que ellos satisfaran con la inteligencia necesaria a esta incumvencia seria conveniente que se les encomendase estando todos promptos a obedecer el nombramiento de V. E.». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 189.

⁵⁷⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 188.

⁵⁸⁰ «1- Mataro y parte de Gerona. 2- Vich y Manrresa. 3- Villafranca con Igualada. 4- Tarragona. 5- Cervera. 6- Lerida y Tortosa». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 188v.

⁵⁸¹ Demarcació administrativa d'ordre mitjà existent a la Catalunya moderna. Estructura territorial pròpia de la Generalitat relacionada principalment amb la funció fiscal. J. Burgueño, *Història de la divisió comarcal*, p. 24.

⁵⁸² ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 188-188v.

⁵⁸³ «Nadie mejor que los Ministros de la Real Audiencia con el zelo, capacidad y autoridad de sus Personas y Character desempeñara [...]». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 225-225v.

⁵⁸⁴ Els que no saben la llengua catalana «por el corto tiempo que ha que estan en Cataluña» no els va tenir en compte perquè la va considerar «la lengua que se requiere para esta plantificacion». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 225v.

⁵⁸⁵ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 225v.

missionar el fiscal de la Sala Civil, José de Bustamante Loyola, per al corregiment de Barcelona.⁵⁸⁶

El 7 de maig el capità general va decidir que expediria a cadascun d'ells un despatx de comissió «en toda forma» perquè tots els corregidors, justícies i veïns dels llocs on anessin a formar les esquadres els obeïssin «sin replica» en tot el que ells manessin. Aquest document també els autoritzaria a improvisar sobre la marxa, en el cas que s'haguessin de modificar o canviar les instruccions.⁵⁸⁷ Cada ministre portaria, a més, una altra ordre seva per escrit perquè els comandants generals i els seus subordinats també els auxiliessin en tot.⁵⁸⁸

Un cop haguessin format la partida, segons el marquès de Castel-Rodrigo, caldria que els ministres aixequessin acte («auto») del dia que l'establien, amb el nombre de components, els noms i cognoms, la «Patria», l'edat dels allistats i l'import diari dels sous. Una còpia de l'acte («otro tanto del auto») l'haurien de deixar al caporal de la partida i una altra l'haurien d'entregar al subdelegat de l'intendent, mentre que la «Principal» se la quedarien ells mateixos per informar directament el capità general.⁵⁸⁹ A tall d'exemple transcrivim a l'annex dos esborranys d'aquestes actes, redactades pel ministre Francesc Bach —una d'elles fa referència a l'esquadra de Piera—,⁵⁹⁰ i una llista dels components de la d'Igualada.⁵⁹¹

Els set comissionats de la Reial Audiència (sis ministres i un fiscal) van organitzar cinquanta-tres esquadres de paisans armats al territori⁵⁹² en un mes i escaig (des de

⁵⁸⁶ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40.

⁵⁸⁷ Tindrien la facultat de «tomar providencias interinas dando Cuenta de ellas para su aprobacion assi como en el Caso de no poderse executar alguna de las prevenidas en las Instrucciones o deverse alterar otras, o añadir, o innovar en ellas». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 229v-230.

⁵⁸⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 199v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 229v-230.

⁵⁸⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 200v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 230v-231.

⁵⁹⁰ Document 2 de l'annex.

⁵⁹¹ Document 3 de l'annex.

⁵⁹² En realitat se'n van formar cinquanta-sis, però respecte a les que es van establir a Tàrrrega (corregiment de Lleida), a la Llacuna (corregiment de Vilafranca del Penedès) i a Sant Esteve Sesrovires (corregiment de Barcelona) no hem pogut confirmar si, efectivament, les van constituir els ministres que van anar sobre el terreny a crear-les i als quals pertocava segons la divisió territorial: Alonso Uría, Francesc Bach i José de Bustamante, respectivament.

principis de juny fins a mitjan juliol de 1719).⁵⁹³ Alonso Uría, ministre de la Sala del Crim, va sortir de Barcelona cap a Tortosa el 2 de juny «a fin de formar y poner las escuadras de paisanos armados en cinco villas de dicho corregimiento, para la mayor quietud de este Principado». En va establir una a cada lloc: a Alcanar (20 de juny), a Xerta (24 de juny), al Pinell de Brai (26 de juny), a Móra d'Ebre (27 de juny) i a Flix (28 de juny) en trenta-vuit dies.⁵⁹⁴ El 9 de juliol va tornar de nou a Barcelona. Juan Antonio de Navas, oïdor de la Sala Civil, en va constituir sis més al corregiment de Tarragona en quaranta-dos dies, una a la ciutat i les altres cinc als llocs següents: a Valls (el 29 de juny),⁵⁹⁵ a Torredembarra, a Reus, a la Selva del Camp i a Cambrils. Ignasi Rius, magistrat de «lo civil», en va organitzar cinc al corregiment de Manresa en trenta-un dies: una a Manresa, una a Sallent, una a Balsareny, una a Monistrol de Montserrat i una altra a Moià, però no va establir les que havia de crear a Gironella, a Prats de Lluçanès i a la Portella, perquè desconfiava «de los sugetos de aquellos lugares», ni tampoc les del corregiment de Vic, «por quedar ya expuestos y arriesgados los caminos». Francesc Borràs, ministre també de la Sala Civil, en va formar nou al corregiment de Cervera en vint-i-un dies: una a Cervera, una a Montmaneu, una a Agramunt, una a Oliana, una a Solsona, una a Guissona, una a Calaf, una a Ponts i una altra a Sanaüja. Francesc Bach, quart magistrat de la Sala Civil, en va establir set al corregiment de

⁵⁹³ Ens consta la seva presència encara a Barcelona els dies 29 (Gregori de Matas) i 30 de maig de 1719 (Ignasi Rius, Francesc Borràs, Francesc Bach, Juan Antonio de Navas i José Bustamante), tal com ho confirmen els seus noms en diverses consultes de la Reial Audiència (ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 221v i 237). I fins a l'1 (Francesc Bach, Francesc Borràs, Ignasi Rius i José Bustamante) i el 13 de juliol (Juan Antonio de Navas) no els hi tornem a trobar (ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 239, 240 i 240v; ACA, R. A., reg. 128, f. 5v). D'altra banda, també sabem que el 8 de juliol el capità general va fer un encàrrec a la Reial Audiència, però aquesta li exposà «que hallandose fuera de esta ciudad a la formación de escuadras seis ministros [...] se juzgaba conveniente esperar su no tarda restitucion» (ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 246). El 12 de juliol tenim notícia que ja només «dos ministros de los de la junta de aranceles, estaban ausentes, y ocupados en plantear las escuadras» (ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 7). I, finalment, el 21 de juliol ens consta que tots ells ja havien tornat a Barcelona: «se ha nuevamente propuesto y disputado con todos los ministros de la Audiencia sin faltar otro ninguno que Dn. Gregorio de Matas que por enfermo no ha podido concurrir». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 20v.

⁵⁹⁴ ACA, R. A., reg. 250, f. 22. Però segons el «Estado de lo que esta debiendo la Real Audiencia del Principado de Cataluña, de Gastos de Entrada y de la administracion de Justicia, desde que esta establecida y formada» (document en el qual consta la reclamació de les dietes que els devien segons els dies que havien dut a terme aquella tasca. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 52-53), consta que n'havia trigat 42; la qual cosa és impossible, perquè entre el 2 de juny i el 9 de juliol de 1719 hem comprovat que només n'hi havia, realment, 38.

⁵⁹⁵ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 140.

Vilafranca del Penedès en trenta-un dies:⁵⁹⁶ una a Vilafranca, una a Igualada, una a Piera, una a Capellades, una a Sant Sadurní d'Anoia, una a Sitges i una altra al Vendrell. Gregori de Matas, ministre de «lo criminal», en va constituir disset als corregiments de Mataró i de Girona en quaranta-tres dies: una a Mataró, una a Terrassa, una a Granollers, una a Montcada, una a Caldes de Montbui, una a Llinars del Vallès, una a Sant Feliu de Codines, una a Sabadell, una a Sant Celoni, una a Canet de Mar, una a Tordera, una a Blanes, una a Palafrugell, una a Vidreres, una a Sant Feliu de Guíxols, una a Santa Coloma de Farners i una altra a Arbúcies. Finalment, José de Bustamante, fiscal de la Sala Civil, en va crear quatre al corregiment de Barcelona: una a Sant Boi de Llobregat, una a Martorell, una a Molins de Rei i una a Sant Vicenç dels Horts.⁵⁹⁷

3.6.2. Reglament

El 29 d'abril de 1719 el marquès de Castel-Rodrigo va comunicar a la Reial Audiència que caldria entregar als comandaments de les partides que es formessin una «Instruccion particular», en la qual «se prevenga todo lo que se debe ejecutar asi en su residencia como en las rondas diarias, y en todo lo demas que se pueda ofrecer para perseguir facinerosos, y sediciosos, y ladear la justicia».⁵⁹⁸ Tres dies després en va encarregar l'expedició a una junta formada pels set comissionats (els sis ministres Alonso Uría, Juan Antonio de Navas, Ignasi Rius, Francesc Borràs, Francesc Bach i Gregori de Matas i el fiscal civil José Bustamante), el degà Josep d'Alòs i el regent Cristóbal de Corral Ydiáquez.⁵⁹⁹ El 5 de maig l'Audiència li va presentar una proposta d'instruccions⁶⁰⁰ que complementaven les que ja li havia plantejat el 5 d'abril en el seu projecte per implantar les partides de paisans armats. Al cap de dos dies el capità general les va esmenar⁶⁰¹ i, finalment, el 8 de juny de 1719 es van publicar impreses les setze «Reglas que deveran observar las Esquadras que se establecen en varios Lugares del Principado de Cathaluña, con aprobacion de Su Magestad (que Dios Guarde) para que puedan estar defendidos los Pueblos, y Caminos publicos de los insultos de Ladrones, y de

⁵⁹⁶ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 237 i 239-240v. Però segons el «Estado de lo que esta debiendo la Real Audiencia del Principado de Cataluña, de Gastos de Entrada y de la administracion de Justicia, desde que esta establecida y formada» (ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 52-53), consta que n'havia trigat 43, la qual cosa és impossible, perquè entre el 30 de maig i l'1 de juliol de 1719, que sabem que ja havia retornat a Barcelona, comprovem que només n'hi havia, realment, 31.

⁵⁹⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 40-47 i 52-53; ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 225v-226.

⁵⁹⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 210.

⁵⁹⁹ «Para que despues tomado acuerdo por la Real Audiencia y por mi se pueda poner en execucion». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 226.

⁶⁰⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 199-204.

⁶⁰¹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 229v-232v.

gente inquieta, y enemiga de el sosiego que tanto importa a todos, y a cada uno».⁶⁰² Aquestes normes van constituir un ordenament jurídic propi que regulava les retribucions, el finançament, les armes, el comandament, les funcions, la coordinació, el control i la disciplina de les esquadres de paisans armats. De fet, les podem considerar com el primer reglament dels Mossos d'Esquadra.

1- Retribucions

Les tres primeres regles es referien a les retribucions dels allistats. La primera determinava que cadascun guanyaria un ral d'ardits i una ració de pa de munició diaris des del dia que el ministre hagués completat i format l'esquadra, retribució que havia proposat l'Audiència el 5 d'abril (un ral de billó) en el seu projecte. La segona establí el salari del cap o «Gefe» d'esquadra en cent setanta-cinc rals d'ardits al mes i el pa de munició diari. Segons l'Audiència, el sou del «Cabo o Xefe» de la partida calia que fos la meitat del que tenia assignat un capità viu de fusellers de muntanya (vint-i-cinc pesos); és a dir, dotze pesos i mig al mes o disset lliures i mitja de billó de Catalunya.⁶⁰³ I la tercera disposava que el subaltern de l'esquadra, que havia de ser un dels allistats i saber llegir i escriure, guanyaria un sou de Catalunya més que els altres (tres sous catalans al dia) i la seva ració de pa. De fet, seria l'encarregat de cobrar l'import total de les despeses de l'esquadra i de pagar el salari als allistats, i és per aquesta feina que se li pagaria un sou addicional.⁶⁰⁴

2- Finançament

La quarta regla estipulava que l'import dels sous de cada esquadra s'havia de finançar amb el cadastre, tal com ho havia proposat l'Audiència al capità general el 5 d'abril i aprovat el rei el 21, «descontandose o tomandose a cuenta de lo que los mismos pueblos deben satisfacer y pagar por razon del real catastro del corriente año de 1719».⁶⁰⁵

⁶⁰² «Concuerta con el Original que queda en la Escrivania Principal de Camara, y Gobierno de la Real Audiencia, que es a mi cargo. Barcelona a 8 de Junio 1719. Don Salvador de Prats, y Matas Secretario del Rey nuestro Señor, y su Escrivano Principal de Camara, y Gobierno». AGS, Secretaria de Guerra, Supplement, llig. 199. Reglament que reproduïm al document 4 de l'annex.

⁶⁰³ Tal com l'hi havia proposat al capità general el 5 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 201 i 201v.

⁶⁰⁴ Recomanació que també havia fet l'Audiència al marquès de Castel-Rodrigo el 5 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 201 i 201v.

⁶⁰⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 137v.

Però la idea de fer servir la contribució per remunerar partides de paisans armats, com hem vist, no era nova. Cinc anys abans, els arreglaments de minyons filipistes ja s'havien intentat costejar amb les quinzenades, en unes circumstàncies conjunturals i econòmiques molt similars a les actuals. Segons el nostre parer, van agafar el precedent de 1714 com a model de referència.

Tot seguit fixava que les primeres quantitats que es cobressin del cadastre, ja fossin del «vencido» o del «corriente», caldria destinar-les a la manutenció, tal com ho havia recomanat l'Audiència el 24 de maig. El subaltern recaptaria, primer, l'import total dels sous dels allistats i del comandament i en lliuraria un rebut als regidors, i després pagaria a tothom. En el cas que la contribució del poble no fos suficient per finançar el cost de l'esquadra, es cobraria la resta (el que faltés) del cadastre dels pobles veïns; el subdelegat de la intendència de cada partit la determinaria.⁶⁰⁶ I el pa el subministraria la «Provehedoria».

D'altra banda, el marquès de Castel-Rodrigo havia encarregat a l'Audiència, el 7 de maig, un informe, «arancel o relacion corregimiento por corregimiento» en el qual figuressin els llocs on s'establirien les partides, el nombre de gent que les formaria, el nom i ofici del «Gefe» i els seus salaris,⁶⁰⁷ per tal que l'intendent general, Rodrigo Cavallero, pogués fer-se una idea de com administrar els recursos financers i prendre les decisions econòmiques més adients per garantir-ne tant la formació com la manutenció. El va elaborar Salvador de Prats Matas, escrivà principal de Cambra, i era un detallat pressupost de les despeses que comportarien els salaris de totes les partides que calia formar i mantenir, fet amb l'objectiu que es poguessin donar les ordres als subdelegats amb la «claridad i viveza» suficients per retardar-ne l'execució tan poc temps com fos possible i assegurar que no hi hagués cap mena de «controversia» respecte a les quantitats que caldria cobrar o descomptar del cadastre.⁶⁰⁸

⁶⁰⁶ L'Audiència també va proposar que, un cop mantinguda l'esquadra, la resta del cadastre no s'exigís amb «execucion militar», sinó que es recaptés per altres mitjans menys expeditius per evitar disturbis. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 215v-217v.

⁶⁰⁷ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 230-231.

⁶⁰⁸ El 10 de maig de 1719 l'Audiència li va enviar l'«Estado de las partidas de gente del pais que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña sueldos de los que se alistaren y de los Xefes». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 206v-209. Informe que transcrivim íntegrament al document 5 de l'annex.

Taula 2. Planificació i pressupost per corregiments de les partides de paisans armats

Corregimiento	Numero de Partidas	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Villafranca	8	350	428 1/2	13.930
Tarragona	11	400	605 1/2	20.090
Tortosa	5	170	257 1/2	08.575
Lerida	7	270	408 1/2	13.405
Cervera	9	360	414	13.670
Manresa	6	240	357 1/2	11.250
Vich	6	490	297 1/2	11.675
Mataro	9	490	539	16.520
Barcelona	7	190	278 1/2	09.855
De nueve Doblones de sueldo cada mes a cada uno de los dos Inspectores entre ambos al mes				01.008
74				2.960
			3.581 1/2	119.978

Importa al dia en Doblones 71 Doblones y medio con poca diferencia y al mes 2.142 Doblones y medio con corta diferencia

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 206v-209. «Estado total de todos los Corregimientos en cuyos distritos se ponen Partidas».

3- Armes

Les regles cinquena i sisena tractaven de les armes i de la munició. Cada allistat tindria una escopeta (o fusell), el «Gefe» dues pistoles i el subaltern una. Les armes de cada esquadra s'haurien de custodiar permanentment en una casa on romandrien totes juntes, i els allistats hi farien guàrdies contínues per torns. El seu ús només l'ordenaria el comandament, i la pólvora i les bales també estarien al seu càrrec. El comisari de municions del districte o el subdelegat de la intendència determinaria el magatzem de proveïment.⁶⁰⁹

⁶⁰⁹ Tal com havia proposat l'Audiència el 5 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 199 i 204v.

El 5 d'abril de 1719 l'Audiència havia proposat desarmar primer les justícies, excepte una escopeta que es deixaria «a cada una de ellas» per poder armar després «a los que se alistaren» a les esquadres amb les armes recollides. Argumentaven que amb aquesta mesura també s'evitaria que les armes es convertissin en un reclam per a rebels i malfactors. Les que sobressin es portarien als magatzems del rei.⁶¹⁰ Per fer efectiu el canvi de mans ràpidament, la Cambra va recomanar, el 5 de maig, que els ministres comissionats anessin primer al cap de corregiment assignat i, des d'allà, «con suma brevedad», enviessin ordres arreu per recollir les armes del districte. Caldria, a més, que deixessin les necessàries als llocs on s'establirien esquadres, per no perdre el temps i perquè no augmentés «el gasto de conducir las a ellos». En les mateixes ordres també haurien d'especificar als batlles que es quedessin amb una escopeta i una pistola, «como arma de mas facil y prompto uso para el caso de una Prision», i explicar-los la raó per la qual se'ls retirava la resta, «para que no sospechen los Pueblos que se intenta desarmar los mas o destinarlas al servicio de tropas regladas y entiendan luego la idea de armar con los mismos Paisanos la Justicia en otra forma para assegurar mejor su defensa y la tranquilidad de los Pueblos».⁶¹¹ Finalment, només es va deixar una escopeta a cada batlle, perquè de pistoles se n'havien distribuït poques a les justícies i temien que no n'hi hauria prou per a les esquadres.⁶¹² L'Audiència també va proposar que, si se n'aconseguien més, es podrien repartir «a las Personas de mas satisfaccion de cada Esquadra».⁶¹³

4- Comandament

Tres regles es referien al comandament. La setena determinava que les esquadres tindrien, bàsicament, una doble dependència. D'una banda, restarien subordinades tant al capità general⁶¹⁴ com a la Reial Audiència (poder civil) «en lo tocante a Iusticia y Gobierno», mentre exercissin funcions policials i, d'una altra, també obeirien els comandants de l'exèrcit de cada partit (poder militar) «en lo que pertenece a Guerra», com, per exemple, quan escortessin combois o auxiliessin les tropes reglades. Tal com

⁶¹⁰ Felip V ho va aprovar el 21 d'abril de 1719, i el marquès de Castel-Rodrigo ho va confirmar a l'Audiència el dia 29. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v.

⁶¹¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 199 i 204v.

⁶¹² Segons va comunicar el marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència el 7 de maig de 1719. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 229v-232v.

⁶¹³ 10 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 204v-209.

⁶¹⁴ A l'Antic Règim no hi havia separació de poders. El capità general encapçalava a Catalunya en representació del rei tant l'estructura político-administrativa civil com la militar, i exercia alhora de cap de l'exèrcit i de govern.

ho havia proposat l'Audiència el 5 d'abril de 1719, el seu objectiu era que «viniendo el caso de las Operaciones de campaña [...] se den la mano y obren de uniformidad baxo unas mismas Ordenes los Cabos militares y los Ministros y oficiales de Justicia».⁶¹⁵ La novena establia que, en cas de mort, malaltia o llarga absència del cap de l'esquadra, la comandaria el sotsbatlle (tinent d'alcalde) o el regidor degà. I la dotzena disposava que quan s'ajuntessin diverses partides per ajudar-se i socórrer algun poble o per perseguir delinqüents, el cap de l'esquadra que hagués demanat l'auxili primer dirigiria els destacaments; i, en el cas que demanés socors un poble sense partida, els comandaria el cap de la més propera.

5- Funcions i coordinació

Quatre regles definien les funcions i la coordinació. La vuitena determinava que durant el dia els allistats haurien de romandre al poble preparats per prendre les armes quan fos necessari. Durant la nit, caldria que estiguessin tots junts al mateix lloc si fos possible o molt a prop els uns dels altres, i fer rondes de vigilància i seguretat. L'onzena ordenava que de dia també haurien de patrullar pels camins públics i llocs perillosos propers, però variant l'horari i el contingent. La desena establia que les esquadres s'haurien de socórrer mútuament, i ajudar els llocs més propers que patissin «algun insulto», i disposava que s'haurien d'avisar entre elles mitjançant enllaços (peons). L'Audiència va desaconsellar els altres sistemes de comunicació, «de campana trompeta ni fuegos», perquè no eren segurs, ja que es podien falsejar.⁶¹⁶ També estipulava que sempre s'hauria de quedar una tercera part de la partida al lloc on es constituís. I la tretzena regla permetia formar amb totes les partides d'un corregiment, o només amb algunes, un «Cuerpo volante» sota les ordres del comandant militar o corregidor per perseguir sediciosos i malfactors.

6- Control

La quinzena regla tractava de la inspecció i de la supervisió. El cap de l'esquadra o el seu subaltern passarien revista als allistats dues vegades cada dia, una al matí i l'altra a posta de sol. També els podrien revistar els comandants dels partits i els subdelegats

⁶¹⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v.

⁶¹⁶ Tal com va recomanar al capità general el 5 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 199 i 204v.

de la intendència quan els semblés adient, i fins i tot per sorpresa. D'altra banda, es van nomenar dos inspectors perquè supervisessin totes les esquadres del Principat; Francesc Anglasell i Jacint Gomar havien de vetllar pel compliment de les regles, controlar el nombre real d'allistats (i evitar així el frau a la hisenda pública), fiscalitzar els comptes i les municions (pòlvora i bales) i procurar que no se seleccionessin «sujetos inútiles para el manejo de las armas». El primer s'encarregaria dels cinc corregiments de llevant (Barcelona, Mataró, Manresa, Vic i part del de Girona fins al Ter) i el segon, dels cinc de ponent (Vilafranca, Tarragona, Tortosa, Lleida i Cervera). A cadascun d'ells se li va assignar un sou de capità viu d'infanteria al mes.⁶¹⁷

7- Disciplina

Les regles catorzena i setzena eren disciplinàries. Una prohibia que els allistats sortissin fora del poble amb armes sense una ordre per escrit o un certificat del cap de l'esquadra. Els infractors serien detinguts per qualsevol justícia i retornats altre cop a la seva partida. L'altra feia caure tot el pes de la justícia militar sobre els desertors, malgrat que no tenien fur. L'allistat que es trobés lluny del poble i de la seva esquadra sense tenir la llicència per escrit de l'oficial general «que comandare los parages» o de l'inspector coronel, Josep Carbonell, seria detingut per qualsevol justícia, empresonat a Barcelona, Girona o Vic i sotmès a un consell de guerra. En aquest aspecte els van equiparar als fusellers de muntanya.

3.7. FORMACIÓ I TRAJECTÒRIA DE LES ESQUADRES

Així que el rei va aprovar el projecte, el marquès de Castel-Rodrigo i l'Audiència el van continuar esmenant fins al 6 de maig de 1719, que el van acabar d'enllestir.⁶¹⁸

Tot seguit explicarem, corregiment per corregiment, quines van ser les últimes propostes i modificacions. A continuació, veurem com els ministres comissionats van formar les esquadres sobre el terreny i, per acabar, n'analitzarem la trajectòria.

⁶¹⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 199-204.

⁶¹⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

1- Corregiment de Vilafranca

El capità general va afegir en aquest corregiment dues partides més de trenta homes cadascuna respecte a les proposades en el projecte inicial, una a la Llacuna i l'altra a Capellades. També va denegar que s'entreguessin armes a Antoni de Foixà i va preferir, en canvi, que s'establís una altra partida entre Igualada i Piera.⁶¹⁹

El ministre comissionat Francesc Bach va formar una esquadra de trenta homes a Piera el mes de juny de 1719, comandada pel seu batlle, Josep Trullàs.⁶²⁰ Però només va subsistir fins al 19 de juliol, perquè la van atacar els miquelets catalans al servei de França, capitanejats per Francesc Bernic i per Brunet. Segons Trullàs,⁶²¹ entre tres-cents cinquanta i quatre-cents «fusileros»⁶²² van assaltar la casa «Quartel» de l'esquadra i van matar dos dels seus paisans armats. Tot i que es van defensar lluitant «con grande theson» i els van oposar una resistència «regular», finalment es van rendir i van acceptar una capitulació honrosa, perquè era impossible que els vinguessin a socórrer. I malgrat que els van prendre les armes, ell va aconseguir amagar una càrrega de pólvora i una porció de bales de fusell que tenia al seu càrrec, amb la intenció de portar-la a Barcelona el mateix dia. Els miquelets, però, se'n van assabentar i van situar vint-i-cinc homes a Sant Quintí de Mediona per matar-lo. Avisat a temps que l'havien descobert, va fugir a corre-cuita amb tota la seva família a la Ciutat Comtal, on va entregar la municció.⁶²³

A Vilafranca del Penedès va crear una esquadra de cinquanta homes i la van capitanejar els regidors per torns.⁶²⁴ La seva existència també va ser molt curta; de fet, no va durar gaire més que l'anterior. El 21 de juliol, el capità general va remetre a l'Audiència una carta del corregidor de Vilafranca en la qual informava del desarmament de l'es-

⁶¹⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁶²⁰ L'esborrany de l'acta de formació d'aquesta esquadra es pot veure al document 2 de l'annex.

⁶²¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47, 80-81 i 191v-192; ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 269-270v.

⁶²² Més de tres-cents cinquanta segons ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 192; i quatre-cents segons ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 269-270v.

⁶²³ El 1720 el van nomenar algutzir major del corregiment de Vilafranca del Penedès, per premiar la seva fidelitat borbònica. De fet, li van concedir el càrrec tant pels mèrits contrets el 1719 com a cap d'esquadra, com pels que ja havia aconseguit durant la Guerra de Successió dirigint paisans armats a Piera, així com els que també va fer en el període d'entreguerres servint «en diferentes ocasiones que la Sala Criminal se ha valido de su habilidad». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 80-81; ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 269-270v.

⁶²⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 41v.

quadra de Piera i de l'aproximació dels fusellers de França a la seva localitat.⁶²⁵ Davant el perill imminent que representaven els miquelets, el corregidor es va retirar a Tarragona i va ordenar al macer Jaume Coll que hi traslladés les armes de l'esquadra per evitar que també els les prenguessin.⁶²⁶

A la Llacuna se'n va constituir una altra, que va córrer la mateixa sort.⁶²⁷ El 13 de juliol, l'Audiència va recomanar al capità general que la suprimís, perquè no se'n refiava.⁶²⁸ Segons argumentava la Cambra, pel fet d'estar situada «en parage montuoso necesitava de mayor seguridad y satisfaccion con los alistados». Per aquesta raó, el corregidor de Vilafranca els va ordenar que entreguessin les armes i les va assegurar «en aquella Villa», malgrat que no tots van complir l'ordre.⁶²⁹ Tanmateix, és probable que al «Gefe» d'aquesta esquadra, Miquel Batlle,⁶³⁰ se li continués mantenint el sou després de desfer-la, ja que, «no habiendose podido mantener en ella», es va retirar a Barcelona perquè temia per la seva vida, i va deixar la seva muller i família a Sant Sadurní d'Anoia; com que no tenia recursos per mantenir-los, va demanar que li continuessin pagant el salari que tenia assignat per poder-los socórrer.⁶³¹

1.a. L'esquadra d'Onofre Melcion

A Igualada, Francesc Bach va establir una esquadra, dirigida per Onofre Melcion. Cinc anys després d'haver-hi capitanejat l'arreglament de minyons filipistes, a les acaballes de la Guerra de Successió, va comandar una altra vegada els paisans igualadins en una

⁶²⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 25v-26v.

⁶²⁶ Després de dur a terme «dicha conduccion» i portar-les a Tarragona, va retornar a Vilafranca. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 25v-26v, 110v-111v, 232v-233v; ACA, R. A., reg. 129, f. 41v.

⁶²⁷ Segons Iglésies, el lloctinent de Francesc Bernic, Tomeu de Pollina, els va prendre les armes. J. Iglésies, *El Guerriller Carrasclat*, p. 40; i segons Mercader, «En la Llacuna los escuadristas civiles se pasaron con armas y bagajes a las filas de la rebeldía». J. Mercader, *Los comienzos de la Planta correjimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena*, p. 78.

⁶²⁸ «El poco gusto que muestran sus alistados da motivo bastante a desconfiar de ellos». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 5-5v.

⁶²⁹ «Por lo que mira a la inobediencia de los que no concurrieron en Villafranca al aviso y orden del corregidor», l'Audiència es va pronunciar a favor de la proposta que els havia fet el mateix corregidor dos dies abans per carta «de atender al tiempo para disimular por ahora con ellos, no tomando providencia alguna para el castigo». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 5-5v.

⁶³⁰ El 4 de maig de 1719, l'Audiència l'havia proposat per cap, «no ocurriendosele ahora otro mas a proposito». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v.

⁶³¹ L'Audiència va recomanar que fos atesa la seva petició el 22 d'agost de 1719, en resposta a la consulta que el capità general li havia fet el 31 de juliol referent al seu memorial. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 64-64v.

conjuntura (econòmica, militar i de revolta social) molt similar a la de 1714, i immersos de nou en una altra conflagració internacional. Segons el nostre parer, aquesta circumstància ens relaciona directament ambdues formes de mobilització civil armada.

Arran de la Nova Planta, el càrrec de sotsveguer d'Igualada el van substituir pel de tinent de corregidor o alcalde major.⁶³² Onofre va fer tots els possibles per aconseguir aquesta plaça⁶³³ i el 1716 ja l'havia demanat en un memorial, on al·legava «el mayor atraso de medios, carga de obligaciones» i poder mantenir «su dilatada familia».⁶³⁴ També havia sol·licitat que, «en su defecto», se li assignés una renda dels béns confiscats a les baronies de Montbui o de Segur.⁶³⁵ El Consell de Cambra⁶³⁶ va recomanar al respecte que li donessin «por una vez» dos-cents ducats dels béns confiscats a les baronies, però va advertir que no podia ocupar el lloc que pretenia perquè no era lletrat. Posteriorment, també havia intentat marxar d'Igualada en demanar les places d'escrivà major del corregiment de Barcelona o d'alguetir major del de Tarragona.⁶³⁷ Tanmateix, el 1719 se'l va nomenar tinent de corregidor interí «de satisfaccion» d'Igualada, i es va posar l'esquadra sota les seves ordres.⁶³⁸

Al principi de juny de 1719 van detectar la presència d'en Carrasquet prop d'Igualada. L'alcalde major de Vilafranca, Alejandro de Vardier, va ordenar a Onofre que estigués molt alerta i que l'informés al respecte.⁶³⁹ Francesc Bach també li va adreçar una carta, en català, des de Vilafranca, el dia 14, en què li agraiïa «tot lo que» havia «disposat en

⁶³² Aquesta transició de la burocràcia filipista dependent de l'Audiència va durar fins al 1719. J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, p. 80.

⁶³³ El 30 d'abril de 1716 va demanar al marquès de San Vicente que intercedís per ell. Al cap de dos dies, el marquès li va respondre que faria «quanto fuere dable» perquè assolís el lloc. ACAN, API, Cort del batlle, Administració municipal, nomenament d'Onofre Melcion batlle i sotsveguer d'Igualada (1715), capsa 1235.

⁶³⁴ El 5 d'agost de 1716, el notari Onofre Melcion tenia 45 anys i era el cap d'una família formada per la seva muller, de 39 anys, un fill fadrí de 14, una filla donzella de 16, un germà capellà de 50 i una criada vídua de 26. ACAN, API, capsa 4.

⁶³⁵ ACAN, API, Cort del batlle, cartes d'Onofre Melcion, capsa 1229.

⁶³⁶ El 15 de febrer de 1717. ACA, R. A., «Villetes», reg. 362, ff. 43-44.

⁶³⁷ L'Audiència el va considerar digne «para los empleos que suplica» i va recomanar que el tinguessin present, el 16 de juny de 1717; però tampoc els hi van concedir. ACA, R. A., reg. 123, ff. 130-131.

⁶³⁸ Així ho va comunicar el marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència el 29 d'abril de 1719. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224.

⁶³⁹ El tinent de corregidor vilafranquí li va comunicar el dia 1 de juny que l'havien avisat «de que por estos parages circumvezinos de essa Villa Pedro Juan Barcelo dicho per renombre Carrasco ha hecho algun desorden contra el presente estado», i demanava que li donés «cabal noticia de las que V. M. haya adquirido de dicho Carrasco; como y también de las que en adelante adquiriera V. M. y assi mismo de todo lo que ha sucedido». ACAN, API, correspondència, capsa 773.

ordre a la formació de l'esquadra» i posava en coneixement seu que «no repare en executar» perquè li semblava molt bé. El va informar, a més, que aquella matinada tornava a Barcelona ràpidament, perquè se li havien acabat les armes que repartia a les esquadres⁶⁴⁰ i ho aprofitaria per enviar municions al coronel de Vilafranca, «que ho distribuïra per tot lo corregiment». Mentrestant, li va enviar mitja arrova de pólvora i algunes bales perquè les fongués. D'altra banda, li va recomanar que procurés donar una còpia de l'acta de la formació de l'esquadra al subdelegat d'Igualada, perquè «altrament» no els podria pagar.⁶⁴¹

Si bé el ministre comissionat desitjava que «exa esquadra» tingués complerts «los 50 homens»,⁶⁴² tal com ho preveia el projecte, segons l'Audiència només la van formar quaranta,⁶⁴³ tot i que coneixem els noms de quaranta-dos dels seus components, inscrits en dues llistes. En una d'elles, datada el 17 de juny, n'hi ha trenta-tres (un de ratllat)⁶⁴⁴ i en l'altra, trenta-quatre.⁶⁴⁵ De tots ells, se'n repeteixen vint-i-cinc en ambdues relacions (Francesc Mateu, Miquel Mirapeix, Baltasar Cendra, Domènec Nadal, Esteve Vila, Joan Castelltort, Jaume Carles, Jaume Martí, Baudili Estibalta, Pere Julià, Isidre Davern —ratllat a la primera llista—, Fèlix Riba, Josep Badia, Antoni Ferrer, Miquel Mestre, Pau Bas,⁶⁴⁶ Lluís Matheu, Pere Castells, Joan Mestre, Marià Malvahí, Josep Cudina, Martí Ferrer, Ramon Matheu, Ramon Busqué i Pere Joan Riba); vuit més tan sols apareixen a la primera (Francesc Vidal, Domènec Boxeres, Jaume Sabater, Joan Pau Bruguera, Francesc Castells, Fèlix Terradellas, Lluís Mas i Josep Sarreria); i altres nou només a la segona (Josep Parés, Josep Andreu, Francesc Carles, Agustí March, Joan Vila, Miquel Raynalt, Josep Esteva, Josep Mas i Oleguer Godó).

Al començament de juliol sabem que l'esquadra encara no estava del tot armada, perquè Francesc Bach va comunicar a Onofre que li entregaria les armes que faltaven, «fins a 50», de les dues-centes que havien sobrat a la vegueria de Cervera. També el va informar que el 30 de juny havia entregat munició a Josep Trullàs, batlle de Piera, per-

⁶⁴⁰ «He apresurat la marxa per ocasio de no tenir bastantas armas per acabar de armar las esquadras avent repartit las que tenia». ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

⁶⁴¹ ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

⁶⁴² Tal com va informar per carta a Onofre el dia 1 de juliol. ACAN, API, Batllia, correspondència d'Onofre Melcion, caps 1229.

⁶⁴³ Així ho va comunicar al capità general el 14 de maig de 1720. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁶⁴⁴ Transcrita al document 3 de l'annex.

⁶⁴⁵ ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

⁶⁴⁶ Fill de Josep Bas, que havia estat un dels *criats* armats al servei d'Onofre Melcion en el període d'entreguerres. ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

què la repartís entre les vuit esquadres del corregiment, i que les quatre-centes cinquanta bales i les vint-i-una lliures de pólvora que pertocaven a la seva ja les podia fer anar a recollir.⁶⁴⁷ A més, li va fer saber que ja havia resolt la controvèrsia sobre el finançament provocada pel corregidor de Vilafranca, que només volia pagar el sou i el pa diari a deu homes de les esquadres d'Igualada, de Piera i de Capellades perquè pensava que tan sols entraven aquests contingents de guàrdia cada dia. Així doncs, el ministre comissionat va comunicar al corregidor que, segons l'ordre de l'intendent, havien de «bonificar» tots els efectius que servissin diàriament, i li confirmava que així ho havien de fer tant amb els trenta de Piera i de Capellades com amb els cinquanta d'Igualada.⁶⁴⁸ Però de poc va servir aclarir aquest malentès o «fals motiu», perquè finalment el corregidor de Vilafranca també va ordenar que els retiressin les armes com a les anteriors, i la va fer desaparèixer per la mateixa raó.⁶⁴⁹

A Sitges va formar una esquadra de cinquanta⁶⁵⁰ homes sota les ordres del seu batlle, Josep Selva,⁶⁵¹ tot i que per armar-la no es van fer servir les armes del rei, sinó les «que se hallaron en las barcas de dicha villa».⁶⁵² I, per acabar, va constituir-ne tres més, de

⁶⁴⁷ Les 3.200 bales que Francesc Bach havia donat a Josep Trullàs, tocaven a 400 per esquadra. Tanmateix, com que la d'Igualada era més nombrosa que les altres, el ministre de l'Audiència va autoritzar Onofre a recollir-ne cinquanta més. Pel que fa a la pólvora, tocava a mitja arrova per esquadra. Però, en previsió que tant l'esquadra d'Igualada com la de Sitges tenien vint homes més que les altres, ja li havia donat al batlle de Piera una altra arrova, i per això també el va autoritzar a recollir vuit lliures més (1 arrova = 26 lliures). ACAN, API, Batllia, correspondència d'Onofre Melcion, capsa 1229.

⁶⁴⁸ El 29 de juny de 1719, Onofre Melcion havia escrit a Francesc Bach demanant-li explicacions al respecte, i el dia 1 de juliol aquest li va respondre en català des de Barcelona que ja havia escrit al corregidor de Vilafranca «sobre esto» i no li havia «replicat cosa». ACAN, API, Batllia, correspondència d'Onofre Melcion, capsa 1229.

⁶⁴⁹ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 38v.

⁶⁵⁰ Segons Francesc Bach aquesta esquadra tenia «20 homens mes que les altres». ACAN, API, Batllia, correspondència d'Onofre Melcion, capsa 1229, Francesc Bach a Onofre Melcion, Barcelona, 1/VII/1719.

⁶⁵¹ Tal com havia recomanat l'Audiència el 4 de maig de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v.

⁶⁵² ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

trenta homes cadascuna: una a Capellades, comandada⁶⁵³ per Francesc Boleda,⁶⁵⁴ una altra al Vendrell, capitanejada pel doctor en drets Jeroni Esteve Oliver,⁶⁵⁵ i l'última a Sant Sadurní d'Anoia, dirigida per Josep Batlle.⁶⁵⁶ Però a totes quatre també els van retirar les armes per ordre del corregidor de Vilafranca.⁶⁵⁷

Si bé en aquest corregiment es van establir les vuit esquadres planificades, totes elles van ser suprimides arran de l'atac dels fusellers de França a les dues primeres.

⁶⁵³ El 4 de maig de 1719 l'Audiència havia recomanat al marquès de Castel-Rodrigo que se'n formés una de trenta homes a Capellades i que la comandés Francesc Casamitjana, Francesc Boleda o el sotsbatlle de Capellades. ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v. Sembla que l'escollit en primera instància havia estat en Garriga, però com que els regidors de la vila el van desaconsellar, Francesc Bach va demanar el dia 1 de juliol a Onofre Melcion i a Francesc Boleda que «discorren a qui podria anomenar per Quefe». ACAN, API, Batllia, correspondència d'Onofre Melcion, capsa 1229. Probablement devia ser llavors quan li van proposar el fill de Francesc Boleda, que es deia com ell.

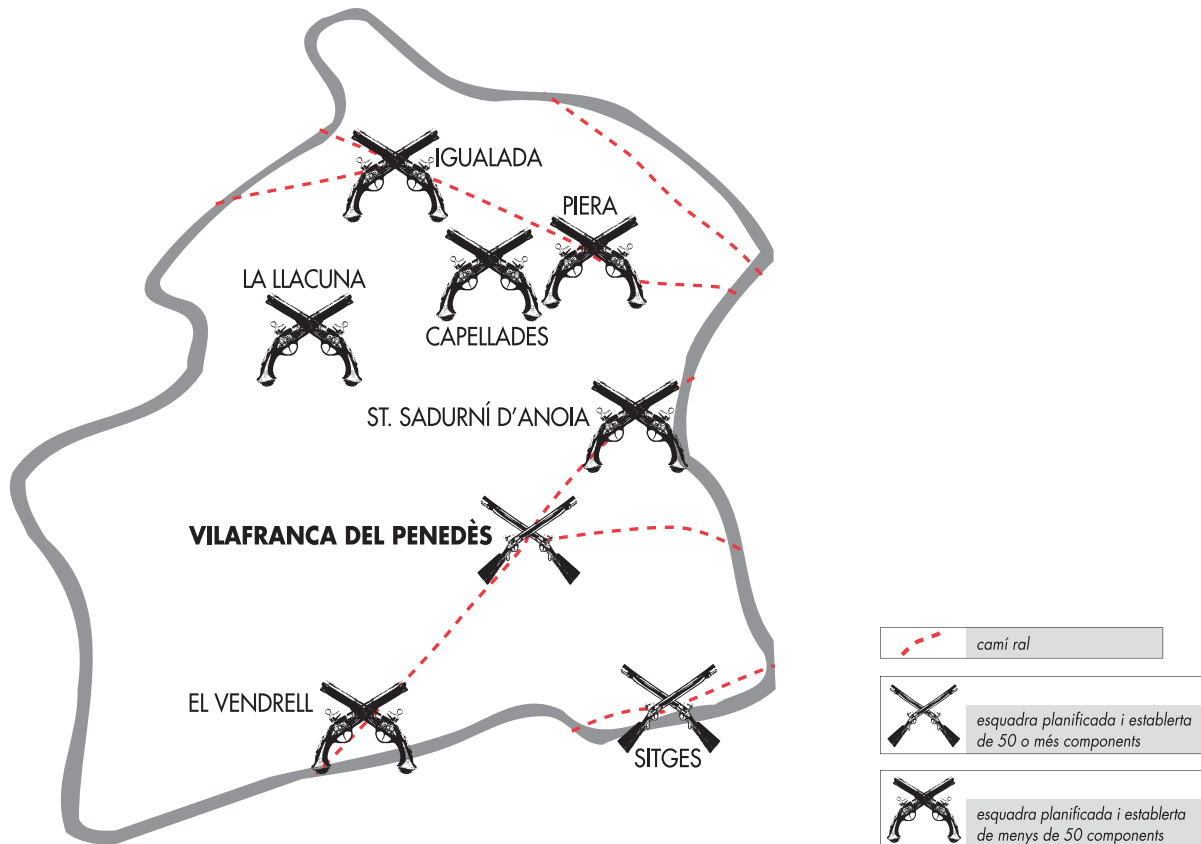
⁶⁵⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. El seu pare era un filipista de primera hora que va exercir d'administrador i de subdelegat de la superintendència general a les sotsvegueries d'Igualada i dels Prats de Rei, d'assessor general del duc de Cardona i de tinent de corregidor a Igualada. ACAN, API, Batllia, correspondència sotsveguer Onofre Melcion, capsa 1230, Salvador Prats a Onofre Melcion, Barcelona, 2/I/1717; ACA, R. A., Consultes, reg. 138, f. 183v. El 29 de maig de 1724 va demanar permís perquè el seu fill pogués portar espasa, i va al·legar com a mèrit «haber merecido el ser nombrado por jefe de una de las escuadras que en tiempo del Sr. principe Pio se formaron para perseguir los sediciosos». L'Audiència el va considerar «muy digno de la espada que suplica» i va confirmar efectivament que «el hijo merecio el ser jefe de una de las escuadras que se formaron para exterminio de los sediciosos». ACA, R. A., llig. 209, f. 50.

⁶⁵⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. El 2 d'agost de 1719 l'Audiència es va pronunciar en contra del memorial presentat per Jeroni Esteve Oliver, en el qual demanava el càrrec de síndic interí de l'Ajuntament de Barcelona. Si bé el considerava «muy buen Vassallo del Rey», tanmateix, com que la plaça requeria residència personal, li va semblar incompatible amb les que exercia aleshores, «por hallarse de presente Sequestrador nombrado por S. Magestad de las Jurisdicciones Rentas, y Emolumentos del Abadiato de San Cucuphate del Valles y amas de esso Xefe de la Esquadra del Lugar del Vendrell». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 38. El 7 de setembre de 1723 va sol·licitar un altre cop una vacant de regidor a Barcelona, que la mort de Francesc Copons havia deixat lliure. En el seu memorial va al·legar com a mèrit «que recobrado este Principado sirvio con aceptacion el cargo de Xefe de una Compañia para el exterminio de los Sediciosos, en que le eligio el Marques de Castel-Rodrigo, y Audiencia, en cuya ocupacion se expuso a inminentes riesgos». La Reial Audiència, malgrat tenir-lo per benemèrit de la benignitat de Sa Majestat per l'ofici que demanava, el va considerar més apropiat per d'altres de «literatura que correspondan a la graduacion de este Sujeto». ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 130v-131.

⁶⁵⁶ En lloc de Raimund Ravella, tal com ho havien proposat al projecte. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁶⁵⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

Mapa 11. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats al corregiment de Vilafranca del Penedès (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47; ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 5-5v. Elaboració pròpia.

[*] Cal advertir que el terme esquadra és un concepte polisèmic en la documentació estudiada. De vegades només es refereix al nombre d'allistats que feien el servei diari, mentre que en d'altres ocasions el seu significat és més ampli i engloba tots els seus components (tant els que estaven de guàrdia com els que no), agrupats en diverses companyies. Per representar la classificació numèrica de les esquadres als mapes hem tingut en compte la primera accepció, però en els casos en què no tenim dades suficients per discernir hem interpretat que ambdues coincideixen (possibilitat que, d'altra banda, també ens consta que va existir).

2- Corregiment de Tarragona

A Torredembarra, el marquès de Castel-Rodrigo va canviar el comandament proposat perquè no el va considerar adient. En lloc de Joan Reart i de Queralt va preferir Francesc Fontanils, veí de Sarrià, recomanat de nou per l'Audiència. A Valls i a la Selva del Camp va escollir Baltasar Martí i Adrià Pellisser per dirigir, respectivament, les seves esquadres, i l'Audiència també els va proposar per batlles a les dues viles. A Reus va triar el seu batlle, Pere Puig, per capitanejar-la. Els trenta homes proposats inicialment a Falset i a Montblanc els va augmentar fins a cinquanta a cada lloc, subordinats al doctor Olives i al tinent de corregidor, respectivament. A l'Albí va deixar l'elecció del comandament al ministre comissionat i, per acabar, va afegir dues partides més de

trenta homes cadascuna, una a Tivissa i l'altra a Prades, dirigides pels seus batlles «para assegurar mejor aquellas Montañas».⁶⁵⁸

El ministre comissionat Juan Antonio de Navas va formar a Valls tres companyies de cinquanta homes cadascuna, el 29 de juny.⁶⁵⁹ Cada dia n'entrava una de guàrdia per torn, «para el resguardo ordinario», a la qual es pagava el sou i el pa de munició.⁶⁶⁰ El seu «Xefe» principal va ser el cirurgià vallenc i batlle Baltasar Martí⁶⁶¹ i, en absència seva, la dirigia el «sosbaile o lugarteniente», Pere Anton Veciana,⁶⁶² i un dels regidors.⁶⁶³ El seu subaltern va ser el semoler Josep Massó.⁶⁶⁴ Aquesta esquadra va esdevenir un dels pocs exemples reeixits del model que pretenien implantar arreu del Principat el capità general i l'Audiència, i que va complir amb totes les expectatives que s'havien generat quan les van planificar. Així doncs, mentre va durar la guerra va garantir permanentment la seguretat de la vila⁶⁶⁵ «por la vigilancia con que siempre

⁶⁵⁸ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, Castel-Rodrigo a la Reial Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁶⁵⁹ «La memòria de la despesa que el subaltern de l'esquadra a Valls, el semoler Josep Massó, va fer certificar al notari Josep Ferriol de Valls, per presentar-la a la Reial Intendència del Principat, el 3 de desembre de 1721, i per aquest sabem que la força es va formar a Valls el dia 29 de juny de 1719». J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 140. *Legalització i legitimació d'un trasllat notarial fet el 2 d'octubre de 1720, pel notari Josep Ferriol, de Valls, de les despeses fetes per la Vila per raó de l'aixecament del Camp de Tarragona contra la dominació borbònica*. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana.

⁶⁶⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 42. En aquest cas podem apreciar la polisèmia del concepte *esquadra*: de vegades només es refereix al nombre d'homes que feien la guàrdia diària, o als que eren necessaris per fer-la (com els cinquanta que proposava el projecte per a l'esquadra vallenc), mentre que en d'altres ocasions el seu significat és més ampli i engloba tots els seus allistats, tant els que estaven fent el servei com els que no (com els cent cinquanta homes dividits en tres companyies que es van formar a Valls).

⁶⁶¹ «El Marques de Castel Rodrigo, y la Real Audiencia de Cataluña le confirieron el oficio de Bayle de dicha Villa y fiaron, a su valor, y Zelo la esquadra que se establecio en ella, nombrandole por su Xefe, para perseguir los Sediciosos, y rebeldes». Memorial de Baltasar Martí presentat el 1720. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 272-273v; ACA, R. A., Consultes, reg. 131, ff. 158v-160v. El 24 de maig de 1719 se li va expedir el despatx de batlle i el dia 28 se li va entregar. ACA, R. A., reg. 183, f. 13.

⁶⁶² Pagès de professió. Sotsbatlle de Valls des del 1714, el 24 de maig de 1719 l'Audiència el va reelegir i li va expedir de nou el despatx, que se li va entregar el dia 28. ACA, R. A., reg. 183, f. 13; J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 171.

⁶⁶³ «Noticia del establecimiento de las Escuadras, que corrieron a cargo de Dn. Juan Antonio de Navas y Benedit oydor de la Real Audiencia en el Corregimiento de Tarragona». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 42.

⁶⁶⁴ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 140.

⁶⁶⁵ El 14 de maig de 1720 ens consta que encara continuava existint. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

fue asistida de guardias, y centinelas», i va refusar les dues investides d'en Carrascllet quan la va atacar el 5 de desembre de 1719.⁶⁶⁶

A Reus va crear tres companyies més, de cinquanta homes cadascuna, «baxo las mismas circunstancias que en Valls». Cada dia n'entrava una de guàrdia per torn, capitanejada pel batlle, Pere Puig.⁶⁶⁷ El 26 de juliol de 1719, Carrascllet va atacar la vila emmurallada, sense èxit. L'esquadra, esporuguida, es va retirar a Tarragona dies després i llavors hi va entrar sense problemes,⁶⁶⁸ en pactar amb les autoritats locals.⁶⁶⁹ El 14 de maig de 1720, l'Audiència va comunicar al capità general que «esta se cree no subsiste».⁶⁷⁰

A Torredembarra va establir altres tres companyies, de trenta homes cadascuna, sota les ordres de Miquel Fontanilles. Igual que en les anteriors esquadres, una d'elles entrava de guàrdia cada dia per torn.⁶⁷¹

A la Selva del Camp va constituir una esquadra de trenta homes, dirigida pel batlle, Adrià Pellicer.⁶⁷² Va defensar la vila fins que la força superior dels miquelets la va obligar a retirar-se a Valls, «donde a su costa mantubieron por largo tiempo dicha Escuadra, haziendo con ella diversas Correrias, acompañando los destacamentos y convoyados con la Escuadra de Valls lograron contra Cediciosos muy aventajadas funciones».⁶⁷³ El 5 de desembre també va donar suport a l'esquadra valenca en defen-

⁶⁶⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 273; ACA, R. A., Consultes, reg. 131, ff. 158v-160v. Pere Màrtir Veciana, fill primogènit del sotsbatlle Pere Anton, va resultar ferit greu en aquests enfrontaments. ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 206-207.

⁶⁶⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 42v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v i 227-229.

⁶⁶⁸ AGS, Suplem. Guerra 195, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», pp. 227-228.

⁶⁶⁹ Papell arriba a aquesta conclusió basant-se en una carta que Francesc Font, algtzir de la Reial Audiència, va enviar el 2 d'agost de 1719 des de Barcelona a Pere Anton Veciana, sotsbatlle de Valls, en la qual li comunicava que, segons li havien escrit a ell, «Carrasco havia negociat ab alguns de Reus per entregar-se y poder-se'n dur les armes». J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 141.

⁶⁷⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 42v.

⁶⁷¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 42-42v.

⁶⁷² ACA, R. A., Consultes, reg. 129, 42v.

⁶⁷³ ACA, R. A., Consultes, reg. 131, ff. 81v-82.

sar la ciutat durant l'atac d'en Carrasclet.⁶⁷⁴ El 14 de maig de 1720 encara continuaven juntes.⁶⁷⁵

A Cambrils també coneixem l'existència d'una esquadra gràcies al memorial presentat per la vídua Paula Peyrí i el seu fill Joan, regidor major de la vila, en el qual al·legaven els mèrits del seu difunt marit i pare. Segons el seu testimoni, l'any 1719 el doctor Josep Peyrí va ser «Xefe de una de las Escuadras que mando formar el Exmo. Señor Marques de Castel-Rodrigo para oponerse a la Sedicion de Carrasquet», però se li va revoltar «una muchedumbre de Paysanos de la misma Villa» i el van intentar matar, disparant-li unes quantes escopetades. Per sort, va sortir il·lès de l'atemptat,⁶⁷⁶ però el van portar pres a Riudoms «ante el propio Carrasquet», que en va ordenar l'arrest sota pena de la vida. Finalment, va aconseguir escapar-se i s'incorporà a les tropes reials.⁶⁷⁷

A Tarragona, malgrat que el marquès de Castel-Rodrigo havia decidit no formar cap esquadra perquè ja era plaça d'armes, ens consta que n'hi va existir una gràcies als memorials dels notaris tarragonins Antoni Fàbregas i Tomàs Fleix. Segons els seus testimonis, ambdós havien pres les armes el 1719 al servei de Sa Majestat, «siendo uno

⁶⁷⁴ «Relación de la gloriosa defensa que la villa de Valls, y sus fieles, y valerosos vecinos hicieron el día cinco del corriente mes de deziembre, 1719, en la inbasi3n, que intentó hacer el rebelde Carrasquet en dicha villa. [...] También han assistido a esta funci3n el baile y esquadra de la Selba, que no aviendo podido resistir a los sediciosos por estar la villa avierta, se retiraron a la de Valls de orden del Comandante de Tarragona, donde han estado assistidos de sus regidores». Imprès que es troba a la Biblioteca de Montserrat, transcrit a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 146 i 148.

⁶⁷⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, 42v.

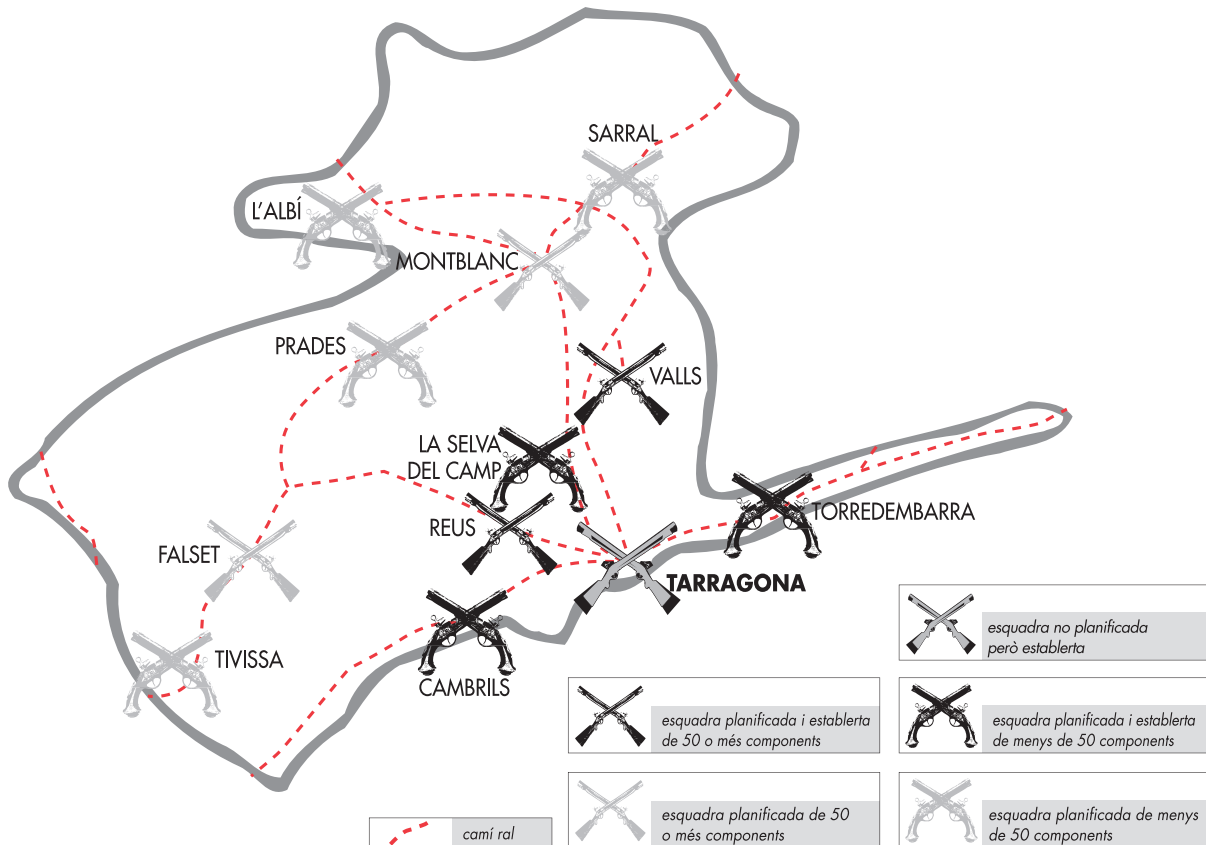
⁶⁷⁶ «Bien que le saco Dios sin lesion de este conflicto en medio de las balas, que le acrivillaron sus Vestidos». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 81v-82v.

⁶⁷⁷ Respecte al memorial presentat per la seva vídua i el seu fill, l'Audiència va considerar que «tales inquietudes sustos y atropellamientos», si bé no havien estat la causa immediata de la seva mort, si que «coadyvaron a quitarle la vida». Així doncs, el 21 de gener de 1722 va recomanar que per consolar-los de tan dolorosa pèrdua els concedissin l'exempció d'allotjaments, i el permís al fill per portar espasa, tal com ho havien demanat. ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 81v-82v.

de los que los ministros de V. Majestad alistaron y quedan alistados en las Escuadras de Naturales de dicha ciudad de Tarragona contra los Sediciosos». ⁶⁷⁸

Així doncs, en aquest corregiment només coneixem l'establiment de cinc de les onze esquadres planificades, que van envoltar la de Tarragona.

Mapa 12. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats al corregiment de Tarragona (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47; ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 81v-82v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 101v-109. Elaboració pròpia.

⁶⁷⁸ Tots dos havien presentat els seus memorials al començament de 1720, en els quals al·legaven el mateix mèrit i demanaven «licencia y permiso de continuar el ejercicio de notario, o escribano publico real, como lo habia hecho antes en virtud de dicho titulo, mandando a este fin se le de por el Consejo Real de Castilla, el despacho necesario». Resulta que ambdós tenien el privilegi des de 1710, però després d'haver passat els exàmens corresponents davant els priors del col·legi de notaris públics de Barcelona, i arran de la victòria de Felip V el 1714, tots els títols de notaris expedits en temps del «gobierno intruso» havien quedat invalidats. D'aleshores ençà només els podia atorgar el Consell Reial de Castella. L'Audiència es va pronunciar al respecte el 10 de maig de 1720 i va confirmar que «es cierto que los dos son otros de los alistados en las Escuadras que de Naturales de dicha ciudad se formaron en defensa de Sediciosos», recomanant que «podria practicar en estos dos Sujetos su Real Benignidad, concediendoles el Despacho, u titulo que solicitan». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 101v-109; ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 30v-33.

3- Corregiments de Tortosa i de Lleida

A Tortosa i a Lleida, el marquès de Castel-Rodrigo va desestimar implantar-hi el model de Vic, perquè ja eren places d'armes i tenien guarnició militar. Al corregiment tortosí hi va afegir tres esquadres més, una de cinquanta homes a Alcanar i altres dues de trenta al Pinell de Brai i a Móra d'Ebre, totes elles comandades pels seus batlles i subordinades a Ramon Reart Queralt. Pel que fa al corregiment lleidatà, va augmentar de trenta a cinquanta homes les esquadres de Tàrrrega i de Bellpuig, i en va afegir una de trenta, dirigida per Jaume Serret, a Vilanova o a Santa Maria de Meià, segons determinés el «prudente arbitrio» del ministre comissionat.⁶⁷⁹

El ministre Alonso Uría, comissionat en aquesta vereda, va establir cinc esquadres de sud a nord al corregiment de Tortosa. El 20 de juny de 1719 va formar la primera a Alcanar, de cinquanta homes. La va capitanejar Andreu Caballea i Jacint González n'era el subaltern. Aquesta esquadra encara existia el 14 de maig de 1720.⁶⁸⁰ La segona la va constituir a Xerta el 24 de juny, amb trenta homes sota les ordres del batlle, Josep Pèrrera, i Bautista Burjales de subaltern. Aquesta es va mantenir poc temps, perquè els van retirar les armes a Tortosa per evitar que els miquelets els les preguessin. Al Pinell de Brai hi va crear la tercera el dia 26: trenta homes més, comandats pel batlle, Josep Espinós, i Francesc Albanell de subaltern. Ens consta que aquesta es conservava el 14 de maig de 1720.⁶⁸¹ El 27 de juny va establir la quarta a Móra d'Ebre, amb el mateix nombre d'homes que les dues anteriors, dirigida pel batlle, Josep Saloni Vidal, i amb Ermenegild Garcia de subaltern. A aquesta esquadra també se li van retirar les armes per temor dels miquelets, i les van portar al castell de Miravet per assegurar-les. Tanmateix, el seu «Xefe», amb deu o dotze homes de confiança, va continuar el servei reial

⁶⁷⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁶⁸⁰ «Dicha Escuadra se ha mantenido, y mantiene desde el dia de su formacion, cumpliendo enteramente con el fin para que fue establecida, habiendo ejecutado los Xefes, y hombres que la componen, y todos los demas vecinos de la mencionada fidelisima Villa quantas diligencias se les han encargado por parte del Gobernador de Tortosa, y otros Ministros como es notorio». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁶⁸¹ «Cuya Escuadra, y todos los demas vezinos, han acreditado su fidelidad en quantas ocasiones se han ofrecido del Real Servicio, y se mantiene fidelisima como siempre y es notorio». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

a disposició del governador de Tortosa. El 10 d'abril de 1720 van capturar dos guerrillers a la Torre de Fontaubella,⁶⁸² que van entregar al governador de Tarragona.⁶⁸³

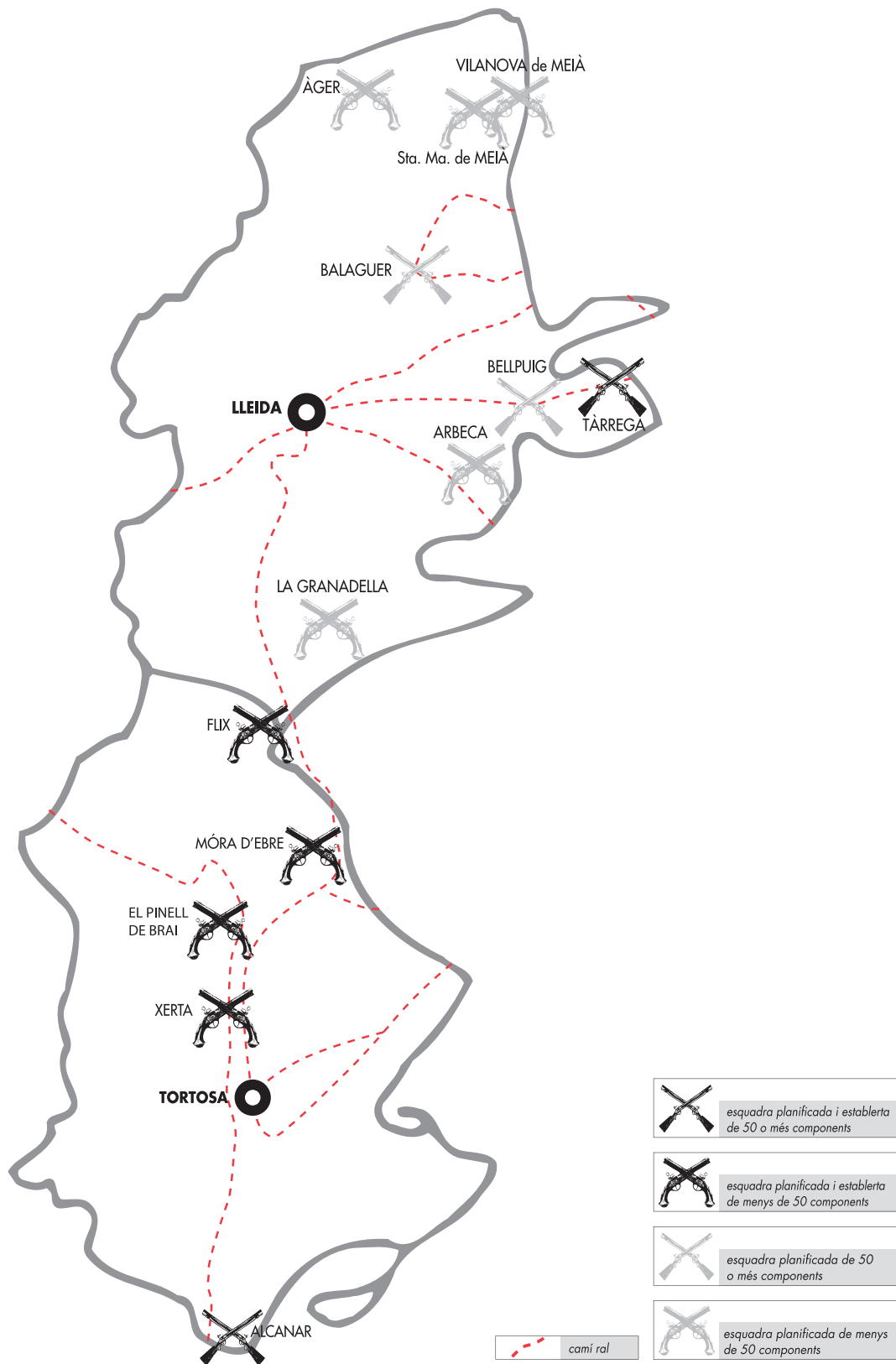
Finalment, el dia 28 de juny, el ministre comissionat va formar la cinquena a Flix, també de trenta homes i capitanejada pel batlle, Josep Cervelló. Francesc Cervelló Mateo n'era el subaltern. Aquesta només va subsistir un mes i escaig, perquè també «fueron precisados» a retirar les armes a Mequinensa.⁶⁸⁴

⁶⁸² «Haviendo salido con su Esquadra de perseguir los Sediciosos, y hallandose destacados tres hombres de ella, tuvieron la maña, y fortuna de tomar vivos a dos de dichos sediciosos». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 1v-3.

⁶⁸³ Els va fer executar a la força l'endemà mateix en aquella ciutat. Josep Saloni va reclamar per aquesta acció dues-centes lliures, «que es el precio que V. E. tiene ofrecido a razon de 100 por cada facineroso que se coja, y entregue vivo, cuya suma haya de ser a beneficio de los tres que sean destacados, y cogieron los expresados reos, o bien al de toda la Esquadra». L'Audiència, a petició del capità general, es va pronunciar al respecte el 25 d'abril de 1719, i va recomanar que es pagués al batlle de Móra d'Ebre les dues-centes lliures, perquè ell i «los de su esquadra» eren els primers «que han hecho el exemplar», i «para que las distribuya y reparta como y en la forma que dispone el Edicto y Vando de V. E.». Casualment, al començament d'aquell mes s'havia publicat una proclama que remunerava les captures. Així doncs, per incentivar-la, l'Audiència argumentava que calia «alentarlos a mayores servicios, y empeños de esta calidad, y no poner a los demas que pueden obrar con igual acierto en la mala fe, y desconfianza de conseguir la remuneracion y gratificacion que se ha ofrecido, y discurrido por uno de los medios conducentes, y eficaces para la total extincion y exterminio de ladrones, malhechores, y facinerosos, pudiendo ser el referido premio el mas seguro estimulo para que otros muchos, movidos del interes, y propia conveniencia, se expongan, y voluntariamente se ofrezcan al riezgo, y peligro, y con desprecio de ambos, se logre la entrega, y prision de los delinquentes, que es el fin que tanto importa a la quietud publica». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, 1v-3.

⁶⁸⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

Mapa 13. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats als corregiments de Tortosa i de Lleida (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47; ACA, R. A., llig. 210, f. 75. Elaboració pròpia.

Respecte al corregiment de Lleida, només sabem l'existència d'una esquadra a Tàrraga gràcies al nomenament de Francesc Llopis com a subaltern de «la Esquadra de Paisanos que en el año 1719 se formo en dicha Villa para la persecucion de facinerosos».⁶⁸⁵

Així doncs, en aquesta vereda es van constituir les cinc esquadres planificades al corregiment de Tortosa, mentre que en la de Lleida només ens en consta una de les set proposades en el projecte.

4- Corregiment de Cervera

A Cervera el marquès de Castel-Rodrigo va confirmar els cent cinquanta homes «como esta dispuesto en Vique». Però, d'aquest contingent, va augmentar l'esquadra que es destacaria a Montmaneu en cinc homes més (de vint-i-cinc a trenta). També en va afegir una altra de trenta a Solsona, dividida en dues partides de quinze i comandats pels dos batlles de la ciutat; un, nomenat pel duc de Cardona, i l'altre, per la «Dignitat Episcopal».⁶⁸⁶

El ministre comissionat, Francesc Borràs, va formar l'esquadra de Cervera amb el centenar i mig d'homes previst, dirigits pel corregidor Francisco de Haro Agüero com a «Xefe» principal i pels regidors. Bonaventura Porta, mercader «de paños», n'era el subaltern. Trenta homes entraven de guàrdia per torn cada dia a la ciutat «en actual servicio», i trenta més es destinaven a Montmaneu sota les ordres del subaltern Antoni Huguet.⁶⁸⁷ L'1 de juliol de 1719, els fusellers catalans al servei de França van amenaçar la ciutat⁶⁸⁸ i tots els seus habitants van prendre les armes per defensar-la.⁶⁸⁹ Organitzats en vuit esquadres, la van protegir dia i nit amb vuitanta homes «guardando sus muros en continua vigilancia».⁶⁹⁰ El 24 d'octubre l'Audiència va informar al capità ge-

⁶⁸⁵ Mèrit que va al·legar en un memorial en el qual demanava una escopeta. El 2 de març de 1721 l'Audiència s'hi va pronunciar en contra per «no ser de las personas exceptuadas en los edictos de V. E. de 7 y 29 de Agosto de 1715, y ser tan conveniente su mas rigida y exacta observancia». ACA, R. A., llig. 210, f. 75.

⁶⁸⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁶⁸⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40v.

⁶⁸⁸ «Creciendo el numero de Sediciosos tumultuando el Pays, declarando su animo de ocupar dicha Ciudad, por el antiguo Odio que la tienen, y por reducirla a otra Obediencia». ACA, R. A., reg. 7, ff. 14-16v.

⁶⁸⁹ «Se pusieron todos sus Moradores en defensa». ACA, R. A., llig. 210, f. 72; «Havian resuelto todos sus ciudadanos tomar las armas». ACA, R. A., reg. 7, ff. 14-16v; «Avia determinado la Ciudad ponerse en arma para defender la justa Causa de S. M». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 115-116v.

⁶⁹⁰ ACA, R. A., reg. 7, ff. 14-16v; ACA, R. A., llig. 210, f. 72.

neral que 64 homes continuaven fent guàrdia a Cervera diàriament,⁶⁹¹ entre ells l'esquadra de Montmaneu, que els miquelets havien obligat a retirar-s'hi,⁶⁹² i li va recomanar que pagués al corregidor i als regidors, com a «Xefes», els 64 rals i les 64 racions de pa de munició per al socors dels que feien el servei, «cuya cantidad no excede, antes en algun modo es menor al sueldo que desde principio fue destinado al todo de la Esquadra y sus Cabos».⁶⁹³

A la resta del corregiment va establir-hi set esquadres més, de trenta homes cadascuna: una a Agramunt, amb Raimund Ciscar Solanes de «Xefe» principal i Isidre Serrais de caporal subaltern; una a Oliana, sota les ordres de Francesc Valls, i Francesc Salamó de caporal subaltern; una a Solsona, dirigida pel batlle general, Josep Vila, i el pla-ter Francesc Grau de caporal subaltern; una a Guissona, capitanejada per Pau Gualdo, ciutadà honrat de Barcelona, i Marià Amigó de caporal subaltern; una a Calaf, comandada per Pau Comas, germà del procurador general, Francesc Comas, i el negociant Francesc Miquel de caporal subaltern; una a Ponts, amb Felip Vilaplana de «Xefe» principal i Joan Pau Gener de caporal subaltern; i una altra a Sanaüja, sota les ordres d'Onofre Soldevila, i Antoni Rossera de caporal subaltern.⁶⁹⁴

⁶⁹¹ «Para el Servicio actual de la Seguridad y defensa de dicha Ciudad como tambien de escoltar Comboyes, y Personas de distincion (a mas de los Regidores y algunos Cavalleros que les mandan como Cabos) estan empleados diariamente de dia y de noche Sesenta y quatro hombres promptos con las Armas distribuhidos en las Murallas Puertas, y otros importantes Lugares». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 118v-120v.

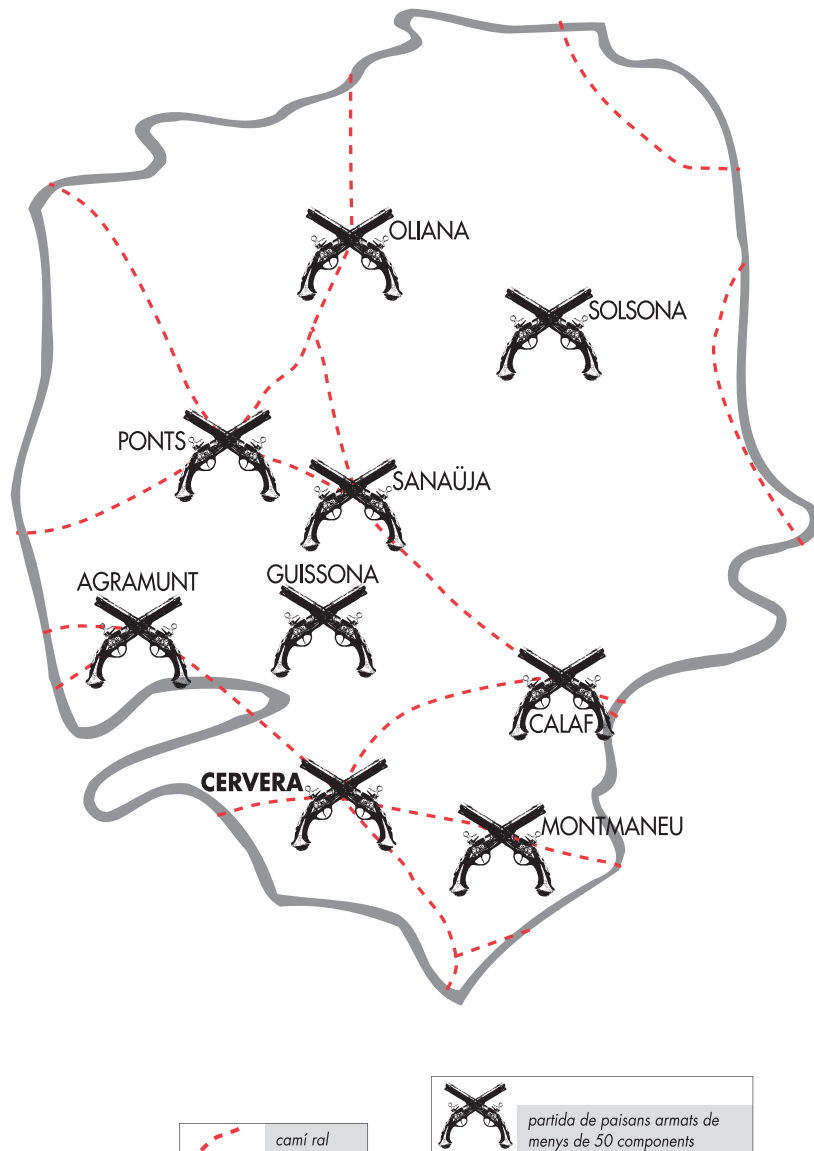
⁶⁹² «Conformando el numero de esta gente en poca diferencia con los 60 hombres que amas del Xefe señalado para Montmaneu en la formacion de la Esquadra establezida de orden de V. E. destino Dn. Francisco Borrás y Viñals en Cervera destacando de los 60 hombres, 30 para Montmaneu con su Cabo Principal sueldo correspondiente de 11 sueldos 8 dineros para el Cabo 3 sueldos para los Subalternos y un Real para cada uno de los demas con el pan de Municion, los quales por los Insultos de los Facinerosos, con Mandato del Corregidor se vinieron y retiraron a la Ciudad de Cervera donde se han mantenido y conserva la Esquadra como tan importante y provechossa en el numero referido de 64 hombres extinto el Cabo de Montmaneu por estar todos baxo el Mando del Corregidor y Regidores cuyo numero se reconoze por suficiente al solo fin de vigilar, y estar con las armas en las manos para prevenir impedir y precaver qualquier insulto que los Sediciosos intentassen executar; pues en tal caso avisados los demas del lugar podrian todos tomar las Armas en su defensa». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 118v-120v.

⁶⁹³ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 118v-120v.

⁶⁹⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 40v-41.

El 14 de maig de 1720, de les nou esquadres que s'havien constituït en aquest corregiment, només subsistia la de Cervera «en numero de 150 hombres».⁶⁹⁵

Mapa 14. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats al corregiment de Cervera (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. Elaboració pròpia.

⁶⁹⁵ «Que para mayor defensa de aquella Ciudad en vista de la multitud de Sediciosos que infestavan el Principado con amagos de invadirlo, hazian el servicio de dia y noche, havindose establecido de Orden de V. E. con sueldo y pan de municion, procediendo Consulta de la Real Audiencia su fecha en nueve de mayo de 1719». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 41.

5- Corregiments de Manresa i de Vic

A Manresa el marquès de Castel-Rodrigo va duplicar els cent homes proposats inicialment, i també els vint-i-cinc que haurien d'entrar de guàrdia cada dia a la ciutat. A Moià i a Sallent va augmentar en deu homes més cadascuna d'ambdues partides, i en va afegir dues més de trenta a la resta del corregiment, una a Gironella i l'altra a la Portella o a Bagà, segons determinés el ministre comissionat sobre el terreny. Pel que fa al corregiment de Vic, va mantenir les vuit companyies de milícies a la ciutat i va ordenar al ministre comissionat que passés a fer-se càrrec «de dicho establecimiento y tomar relación de la gente y de sus jefes, y dejarles las instrucciones correspondientes». També confiava d'aixecar-hi un batalló de sis-cents a mil homes amb els veïns de Manlleu, de Centelles, d'Aiguafreda i de Tagamanent així que fos necessari per defensar el Congost, «a lo que se han ofrecido». A Ripoll va augmentar la partida fins a cinquanta. Finalment, en va afegir una de trenta a Sant Joan de les Abadesses, comandada pel batlle, Rafael Corriols, o pel seu germà, i una altra que va deixar a criteri del ministre comissionat (si calia o no, el nombre d'homes i qui la dirigiria) un cop hagués inspeccionat la nova carretera de Vic a Berga.⁶⁹⁶

El ministre Ignasi Rius, comissionat en aquesta vereda, va recollir totes les armes dels justícies del corregiment de Manresa en aquella ciutat entre el 6 i el 21 de juny de 1719. Excepte una que va retornar a cada batlle, la resta les va entregar tot seguit als «Chefes» de les esquadres que hi va anar a formar.⁶⁹⁷ El dia 9 va ordenar a Jaume Llissach, regidor degà manresà que també exercia de corregidor interí, i als altres regidors, «que sin interponer la menor dilacion dispongan que se alisten en esta ciudad duscientos hombres de confianza, o, ya sean moradores de ella o de sus Vezindades los quales sepan manejar las armas».⁶⁹⁸ L'esquadra la va comandar Jaume Llissach, que cinc anys abans ja havia capitanejat un arrelament de minyons filipistes durant la Guerra de Successió, cas que ens recorda i s'assembla molt al d'Onofre Melcion, d'Igualada. De fet, segons el nostre parer, aquesta circumstància comuna viscuda pels dos dirigents borbònics catalans ens relaciona directament la mobilització de paisans armats del 1714 amb la del 1719.

⁶⁹⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁶⁹⁷ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486. La relació de les armes recollides i entregades als batlles la transcrivim al document 6 de l'annex.

⁶⁹⁸ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, registre de cartes rebudes per la ciutat 1719-1720.

A Sallent, Ignasi Rius va constituir una altra esquadra, de quaranta homes, dirigida pel regidor primer, Antoni Xipell, pagès de professió. El 13 de juny li va entregar quaranta-una escopetes i quatre pistoles a Manresa.⁶⁹⁹ A Artés va estar a punt de crear-ne una de nova, de quaranta homes més, sota les ordres del batlle, Agustí Posa, però no es va arribar a establir perquè el mateix batlle desconfiava dels «sugetos que la havian de componer».⁷⁰⁰ A Balsareny en va formar una de trenta, capitanejada pel batlle, Víctor Puigbò, a qui va lliurar trenta-una escopetes i quatre pistoles a Manresa el 14 de juny.⁷⁰¹ A Moià, una altra de cinquanta, dirigida pel batlle, Joan Passarell, a qui va donar quaranta-nou escopetes, una carrabina i una pistola a Manresa el 18 de juny.⁷⁰² També en va constituir una per iniciativa pròpia a Monistrol de Montserrat,⁷⁰³ de trenta homes, comandada per l'escrivà Marià Janer, a qui va proporcionar vint-i-tres escopetes, una carrabina i set pistoles a Manresa el 20 de juny.⁷⁰⁴ Respecte a les que havia de crear a Gironella, a Prats de Lluçanès⁷⁰⁵ i a la Portella va canviar de parer, convençut per les raons que el comandant de Manresa, Domingo Reco, li va fer arribar per escrit,⁷⁰⁶ per les informacions dels «Xefes» que les havien de capitanejar⁷⁰⁷ i pel perill que els guerrillers els prenguessin les armes per estar situades massa a prop de la frontera.

Pel que fa al corregiment de Vic, no n'hi va poder establir cap, perquè la inseguretat dels camins, «expuestos y arriesgados», el va obligar a retornar a Barcelona. Aleshores, el capità general i l'Audiència en van delegar la formació al vigatà Ignasi Sallés Rius, al qual se li van enviar les instruccions al final de juny perquè les constituís. Se-

⁶⁹⁹ «Que son las que corresponden a la esquadra establecida en dicha villa de Sallent». Antoni Xipell, «quefe de la escuadra», va signar el rebut a Joan Ignasi Daví, regidor de Manresa. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

⁷⁰⁰ Tanmateix, Ignasi Rius li va entregar dos parells de pistoles el 27 de juny a Manresa, un parell per a ell i l'altre per a Francesc Quingles, subaltern de l'esquadra que s'hi volia formar. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

⁷⁰¹ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

⁷⁰² ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

⁷⁰³ El comandant de Manresa, Domingo Reco, va proposar a Ignasi Rius situar aquesta esquadra al castell de Castellbell, perquè era molt fort, però el ministre comissionat «nunca combino». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 21v-22v.

⁷⁰⁴ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

⁷⁰⁵ Aquesta esquadra no estava planificada en el projecte, però la trobem citada a «Noticia del establecimiento de las Esquadras que corrieron a cargo de Dn. Ignacio Rius Oydor de la Real Audiencia en el corregimiento de Manresa». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁷⁰⁶ Segons el tinent general, la seva creació hauria facilitat als guerrillers que els prenguessin les armes, «como lo huvieran executado des de luego si se huviessen puesto en Gironella, Borrada y otros Parages assi a la Montaña, Y que solo se devian formar y establecer estas Esquadras, en Villas, o Lugares Murados, o fuertes por su situacion». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 17v-19v.

⁷⁰⁷ «Por la poca, o ninguna seguridad que se tenia de los sugetos de aquellos lugares, de que se havian de componer». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

gons va explicar ell mateix a l'Ajuntament de Vic i al corregidor, Liberato Lamo de Espinosa, tenia l'encàrrec d'establir-ne una a la ciutat allistant tres-cents homes, malgrat que només en pagaria el sou, d'un ral diari, a cinquanta, i la comandarien els regidors per torn. Però els consellers vigatans van proposar a Cristóbal del Corral, regent de l'Audiència, que en lloc de ser tan nombrosa es formés només amb cinquanta homes i que «esten todos los dias prontos para salir y ocurrir a las urgencias que se ofrecieren»; consideraven que amb les vuit companyies de quaranta-cinc homes que hi havia a la ciutat (365 homes en total), 75 dels quals formaven la guàrdia diàriament, no seria fàcil seleccionar-ne tres-cents més «que sean Gentes de Armas y capaces de hazer las salidas que se ofrecieren para precaver la quietud publica», i que la seva remuneració era confusa.⁷⁰⁸ D'altra banda, també van al·legar la dificultat que els regidors la poguessin capitanejar per torns.⁷⁰⁹ Així doncs, els consellers, amb tots aquests arguments li van recomanar, d'acord amb Ignasi Sallés i el corregidor, que es triés «gente escogida y capaz de qualquier Servicio», remunerar-la amb el sou assenyalat i que es nomenés un «Xefe» del país fidel i valent, pagant-li set rals diaris, i amb dos subalterns «con el sueldo que gosan de las otras Esquadras». D'aquesta manera es podria mantenir la guàrdia de la ciutat i formar la nova esquadra.⁷¹⁰ Però el 2 de juliol de 1719, el regent de l'Audiència els va comunicar que no s'havia plantejat mai «levantar nueva esquadra de 300 hombres en esta Ciudad», perquè ja es considerava prou segura amb «l'esquadra» que hi havia (vuit companyies de milícies), i que el ministre comissionat, Ignasi Rius, només tenia ordre «para verla», recollir els noms i deixar-los les instruccions. De fet, sospitava que tot plegat era fruit d'un malentès arran d'alguna

⁷⁰⁸ Es qüestionaven que «deviendo ser los alistados 300 solo entren en el sueldo 50 pues a mas de quedar con esto desalentados los que no le perzibieren, no declaran las Ynstrucciones vistas como se debe hazer la distribucion del expresado sueldo entre los 300 alistados para que assi el Servicio como el estipendio se reparta con igual distribucion». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 11 (1719-1740), carta 28/VI/1719.

⁷⁰⁹ «Pues siendo el fin deste proyecto hazer las salidas que convinieren la edad crecida de muchos de ellos les sirven de grave impedimento aumentandole no menos las muchas ocupaciones de otros importantes negocios que ocurren con frecuencia al Ayuntamiento, las Rondas que todas las noches hazen para el buen gobierno de las Guardias, y segura quietud de la Ciudad y lo muy importante que se considera la asistencia de todas sus personas dentro ella misma para acudir a quanto se ofreciere». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 11 (1719-1740), carta 28/VI/1719.

⁷¹⁰ El 28 de juny de 1719 van enviar aquesta proposta al regent de l'Audiència perquè, «en el caso de no tener aquel [proyecto] algun inconveniente», l'aprovés i el passés a Antonio del Valle perquè també hi donés el seu vistiplau. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 11 (1719-1740).

«equivocacion en las ynstrucciones que se an embiado a Don Ygnacio Salles».⁷¹¹ Finalment, la proposta no es va portar a terme⁷¹² i el comissionat tampoc va arribar a crear cap esquadra.

Al principi de juliol els fusellers de França «se iban ya descarando [...] internandose en el Pais y tumultuandole»,⁷¹³ i l'Audiència va informar al capità general que «esta gente Cedissiosa» es trobava a la comarca del Lluçanès entre Vic i Manresa, «Pahiz muy quebrado y Montuoso».⁷¹⁴ En realitat eren cinc-cents fusellers de muntanya, vint-i-cinc dragons a cavall («pero son catalanes mismos») i vint-i-cinc o trenta oficials muntats més, comandats pel coronel Francesc Bernic, que tenien la intenció de dirigir-se, primer, al castell de Castellbell per fortificar-s'hi, i després continuar fins a Martorell per sorprendre la partida de cavalleria allà establerta. El dia 18 de juliol sabem que eren a Sallent, on van prendre les armes a l'esquadra i van agafar pres el seu cap, Antoni Xipell.⁷¹⁵ Tot seguit es van dividir en dos grups: una partida d'uns cinquanta es va dirigir cap al Pont de Cabrianes i la resta va travessar pel Pont Nou de Manresa agafant el camí ral de Barcelona pel Forn de Vidre i, «de passo», també van prendre les armes als batlles de Santpedor i de Sant Fruitós de Bages.⁷¹⁶ Davant el perill que els miquelets representaven per a aquelles esquadres que s'havien acabat d'establir, el comandant de Manresa i tinent general, Domingo Reco, va ordenar recollir les seves armes per evitar que els les prenguessin, i portar-les al cap de corregiment, la qual cosa també va significar l'extinció de les esquadres. Així ho van fer les de Balsareny i Moià,⁷¹⁷

⁷¹¹ Tanmateix, també els informava que el capità general havia aprovat la seva proposta d'alçar els cinquanta homes, «para que anduviesen haciendo continuas salidas para la quietud de este Pais», però que primer calia esbrinar qui havia aprovat aquell projecte. «Y en esta suposizion», és a dir, un cop s'hagués aclarit, podrien formar «la gente de mas valor brio y fidelidad» que trobessin. AMVI, correspondència rebuda per la ciutat, v. 18 (1718-1721).

⁷¹² Però els regidors de Vic la van fer servir d'excusa per intentar estalviar-se contribuir amb «asemiles y peones» a la fortificació d'Hostalric: «hallarse esta Ciudad con positiva orden del Exmo. Señor Dn. Antonio del Valle de haver de formar inpromptu una esquadra de 50 hombres con sus oficiales los que han de ser pagados diariamente»; tal com van al·legar al seu corregidor, Liberato Lamo de Espinosa, el 21 de juliol de 1719. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 11 (1719-1740).

⁷¹³ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 44-46.

⁷¹⁴ «Siendo actualmente su principal guarida». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 237v.

⁷¹⁵ Tal com l'Audiència va comunicar al capità general el 22 de juliol de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 22. Tanmateix, coneixem una altra versió de la dissolució d'aquesta esquadra que la contradiu: «se extinguió quando los Fusileros de Francia iban en tropa por diferentes Parages de Cathaluña, recogiendo las armas en la Ciudad de Manresa de orden del referido Comandante [Domingo Reco]». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 44v.

⁷¹⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 21v-22v.

⁷¹⁷ Les armes de l'esquadra de Moià les van portar a Vic per ordre del tinent general Tomás Vicentelo Toledo, «que entonces mandava en dicha Ciudad y su Partido». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 45-45v.

però la de Monistrol de Montserrat ja no hi va ser a temps, perquè mentre el seu «Xefe» les hi portava els fusellers les hi van prendre. A la breu existència d'aquestes quatre esquadres també hi hem d'afegir la de Manresa, suprimida per Domingo Reco a l'agost.⁷¹⁸

5.a. *Recel militar*

Els militars van posar en evidència les esquadres de paisans armats tan bon punt es van formar, criticant-les perquè no se'n confiaven. Segons el tinent general Domingo Reco,⁷¹⁹ «era recoger las armas que tenian los bayles para juntarlas, y dar menos trabajo a los sediciosos en llevarselas»,⁷²⁰ «no teniendo mas duracion que la que los Enemigos quisieren».⁷²¹ Amb aquest argument, el 13 de juliol de 1719 va recomanar a Antonio del Valle, capità general interí,⁷²² suprimir totes les del corregiment i, en lloc seu, establir-ne una de volant amb cinquanta o seixanta homes. També havia convençut el ministre comissionat, Ignasi Rius, que no n'establís tres de planificades «que se debian formar hacia la montaña».⁷²³ La pressió militar va augmentar encara més quan van començar a desarmar les primeres amb facilitat. El 28 de juliol Rodrigo Caballero, intendent general, també en va demanar a Antonio del Valle la total dissolució perquè, segons les queixes de molts comandants generals, les esquadres malbarataven els recursos de la hisenda reial.⁷²⁴ Tanmateix, l'Audiència les va defensar al·legant que no s'havien pas creat amb la finalitat d'enfrontar-se a tropes nombroses d'enemics forasters, sinó per assegurar els camins rals i defensar les justícies quan les tropes regulars

⁷¹⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁷¹⁹ Que ja havia comunicat el 22 de juny de 1719 a Francisco Caetano de Aragón, comandant general interí de l'exèrcit a Catalunya, els primers problemes amb les esquadres. AGS, GM, llig. 1656, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 224.

⁷²⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 17v-19v.

⁷²¹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 21-22v.

⁷²² El marquès de Castel-Rodrigo havia marxat de Catalunya el maig (l'1 de juny segons A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 222) cap a Navarra per comandar l'exèrcit que havia de defensar la frontera. Mentrestant, el van substituir interinament en el govern polític i militar del Principat Antonio del Valle i el tinent general Francisco Caetano de Aragón, respectivament, desdoblant així el poder unipersonal que fins aleshores havia exercit el capità general. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 655; E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 630.

⁷²³ «[...] habiendole hecho fuerza mi dictamen suspendio esta formacion». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 18-18v.

⁷²⁴ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 33-34v.

fossin a la frontera, i protegir d'aquesta manera la seguretat interior del país.⁷²⁵ I, malgrat que no trobava cap motiu per desfer-les,⁷²⁶ acceptava el perill que se'n poguessin aprofitar, per la qual cosa va proposar a Antonio del Valle que fos el comandant general i els seus subordinats els que ordenessin retirar-los les armes, segons els moviments de les tropes enemigues.⁷²⁷ Però també considerava que la supressió de totes les esquadres a Catalunya no només suposaria assegurar unes mil cinc-cents armes repartides «a lo sumo» dins de les places, i «el vivir sin recelo alguno de los mismos alistados a quienes estan confiadas», sinó que també significaria deixar el país abandonat a mans de qualsevol partida de delinqüents o guerrillers, i traïr així la confiança de dos mil pobles als quals s'havien desarmat les justícies a condició d'armar les esquadres. Opinava, a més, que les armes de les esquadres estarien prou segures en poblacions on es pogués confiar en la bona predisposició dels veïns per defensar-se, i que tinguessin alguna construcció defensiva, com ara muralles o l'«aspereza de su terreno». Fins i tot en el cas que fossin atacades per un contingent nombrós de fusellers, podrien resistir «en el tiempo que durare socorro que los abrigue y que ponga temor o en duda por lo menos de el logro de su intento a los invasores». Altres raons com, per exemple, estar a prop de la guarnició d'alguna plaça on hi haguessin tropes aquarterades, o de llocs que disposessin de destacaments militars, o no tenir refugi natural per les rodalies «cuyo cercano abrigo buscan siempre los fusileros» també els semblaven prou convincents per continuar mantenint «las que por las razones expresadas estuvieren menos ex-

⁷²⁵ Amb el seu establiment només volien assolir aquests dos objectius, «sembrar o plantar unas providencias o precauciones de que esperaba el fruto de mantener en tranquilidad al Pais y en respeto a la justicia por todo aquel tiempo que las tropas de Francia se contubiesen en la frontera o sus cercanias». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 22-25v.

⁷²⁶ Argumentant que «no se ha reconocido hasta ahora en las Esquadras vicio alguno que persuada a la extincion de ellas porque ni se han desunido entre si mismos los alistados ni han conspirado contra la confianza que se ha hecho de ellos ni se sabe que ahun uno solo haya huido de el servicio ni se tiene en fin noticia de haver faltado a las demas obligaciones de su incumbencia con que dentro de aquella Linea Gubernativa que ideo propuso y establezio las Esquadras». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 22-25v.

⁷²⁷ «Siendo pues el riezgo de aprovecharse los enemigos de las Armas de las Esquadras dependiente de el numero y de el rumbo de sus tropas en que no debe entender la Real Audiencia como en materia militar y perteneciente a la acertada conduta de el señor Comandante General de las tropas parece que sera propio solamente de su empleo, y del de sus Subalternos el de mandar retirar las armas segun las noticias que tuviere delos movimientos de el enemigo extinguiendo y cortando assi la semilla y las plantas que con otros justos fines se pusieron para que no se aprovechen ni se usen de ellas en utilidad suya los enemigos como es propio de el mismo empleo militar el retirar o destruir todo aquello con que puedan surtirse o fortalecerse». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 22-25v.

puestas a la sorpresa de los fusileros de Francia [i] puedan servir a aquellos otros fines gubernativos a que se destinaron».⁷²⁸

5.b. *Esquadra volant*

El comandant de Manresa, Domingo Reco, va aconsellar al ministre comissionat Ignasi Rius que, en lloc de les tres esquadres planificades que havia de formar al nord del corregiment, n'establís una de quaranta homes a Artés, «donde hay un Castillo que con poca reparacion es fortissimo», i que la dirigís el seu batlle, Agustí Posa. Però tota la vila s'hi va oposar quan es va intentar portar a terme, «dando a entender que se perderia esta viniendo los Contrarios» i manifestant clarament que, en tal cas, no prendrien les armes.⁷²⁹ Per aquesta raó mai es va arribar a constituir. Aleshores, sospitant que aquella reacció es podria repetir als altres pobles on ja s'havien creat, Domingo Reco va proposar al capità general el 13 de juliol de 1719 suprimir-les totes i, en lloc seu, formar-ne una de volant de cinquanta o seixanta homes a les ordres del batlle d'Artés. Aquesta esquadra es desplaçaria per tot el corregiment i la integrarien «personas de su confianza» que el mateix Agustí Posa escolliria entre els paisans de Sallent, de Balsareny i de Monistrol de Montserrat, i evitaria d'aquesta manera «el estimulo de venir a forzar estos Lugares». També va recomanar pagar un doble socors de dos rals a cadascun dels allistats per tenir-los contents, i perquè prestessin un servei millor, sempre que finançar-los representés «la misma carga en cuenta de su catastro». A més, caldria assignar un sou tant al batlle Posa, que «ha sido capitán», com al tinent que ell nomenés, i se n'haurien de fer càrrec «las mismas villas» a compte del seu impost cadastral. La mateixa esquadra s'encarregaria de cobrar-lo. D'altra banda, argumentava que així els pobles quedarien «gustosos por el rezelo que tienen con las Armas» i l'esquadra estaria més segura. El castell de Balsareny, «muy ventajoso» i situat sobre el camí ral de Manresa a Berga, seria «su retirada segura», i s'hi posaria una guàrdia competent (aleshores ja hi custodiaven, dia i nit, les armes de l'esquadra balsarenyenca). Finalment, també li va suggerir aplicar aquesta idea als altres corregiments.⁷³⁰

⁷²⁸ «Reflexiones» que l'Audiència va enviar a Antonio del Valle el 22 de juliol de 1719 perquè n'informés, també, a Francisco Caetano de Aragón, comandant general interí de l'exèrcit a Catalunya, amb l'objectiu que ambdós prenguessin les decisions més adients, «al fin de que los enemigos no tengan en las armas de las escuadras esto mas que disfrutar en el terreno que ocupen». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 22-25.

⁷²⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 17v-19v.

⁷³⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 17v-19v.

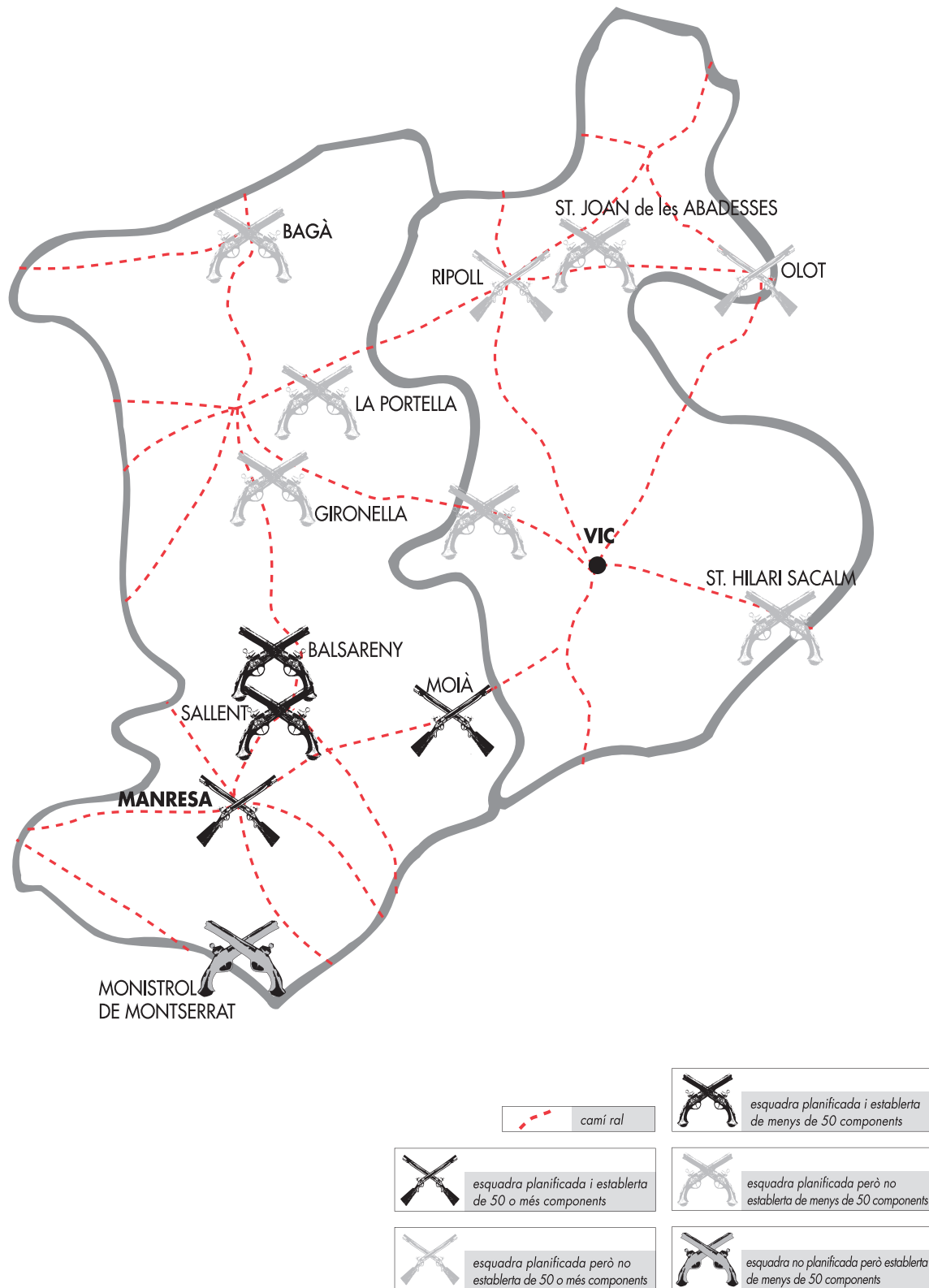
L'Audiència es va pronunciar al respecte el 19 de juliol⁷³¹ i es va mostrar a favor de formar-la, però sense anul·lar les que ja estaven establertes, perquè considerava que podien ser compatibles, viables econòmicament i «por haberse dignado S. Majestad aprobarlas y poder ser de algun util al Real Servicio y causa publica». De fet, argumentava que el cost de l'esquadra volant, reduint-la a cinquanta homes i pagant a cadascun d'ells dos rals i el pa de munició, no suposaria «menoscabo alguno» a la hisenda reial, perquè l'import seria menor que els sous diaris que s'haurien d'haver pagat als allistats, als «Xefes» i als subalterns de les esquadres planificades a Gironella, a Bagà i a Prats de Lluçanès, que, finalment, el ministre comissionat Ignasi Rius no havia constituït. De fet, les deu lliures diàries que haurien costat els cent homes d'aquelles esquadres sense el pa de munició i els sous dels seus comandaments i dels seus subalterns, era el mateix import que costaria l'esquadra volant. Així doncs, encara s'estalviarien els sous i el pa de munició dels dos «Xefes» i dels dos subalterns (17 lliures i 10 sous, i 4 lliures i 6 sous mensuals, respectivament), tot i que també s'haurien de pagar els salaris del batlle Posa i del seu subaltern. A més, com que també se suprimiria l'esquadra de trenta homes de Balsareny i de la manutenció del seu castell se'n faria càrrec la nova, va calcular que la despesa que significaria la creació de l'esquadra volant seria «algo inferior» a la que hauria suportat la hisenda reial si s'haguessin format les altres esquadres.⁷³² Però finalment l'esquadra volant mai es va arribar a fer realitat.

Així doncs, en aquesta vereda només es van establir cinc esquadres al corregiment de Manresa, quatre de planificades i una per iniciativa del ministre comissionat, però totes elles van tenir una existència breu.

⁷³¹ Tal com l'hi havia demanat el capità general tres dies abans. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 11-13.

⁷³² ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 11-13. D'altra banda, arran del creixement de la revolta, l'Audiència també va proposar la creació d'un cos volant format pels fusellers de Pou de Jafre, de Martí i d'Ambrós Roquer, més un grup dels allistats a les esquadres, encara no desarmades, escollits i fidels. AGS, Sec. Guerra 1656, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 225.

Mapa 15. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats als corregiments de Manresa i de Vic (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. Elaboració pròpia.

6- Corregiments de Mataró i de Girona

A Mataró el marquès de Castel-Rodrigo va duplicar els cent homes proposats inicialment, «lo mismo que la de Manresa en cuanto al numero». A Sant Celoni i a Granollers va augmentar en vint i en deu homes més, respectivament, les seves partides. En va afegir una altra de quaranta a Arbúcies i també va canviar Josep Oliver per Antoni Bru en el comandament dels quatre batlles que haurien de dirigir les partides a Terrassa, a Sabadell, a Caldes de Montbui i a Sant Feliu de Codines. Pel que fa al corregiment de Girona fins al Ter, el capità general va deixar la decisió d'on caldria establir-les a la discreció i al criteri del ministre comissionat.⁷³³

El ministre comissionat Gregori de Matas va constituir disset esquadres en aquesta vereda, nou d'elles al corregiment de Mataró, amb una de dos-cents homes en aquesta ciutat, capitanejada pels regidors per torns. El botiguer de teles Josep Campllonch,⁷³⁴ el negociant Rafel Pere Mas,⁷³⁵ el confiter Pere Joan Ribera⁷³⁶ i el corredor de canvis Jaume Casals⁷³⁷ en van formar part. A Terrassa en va crear una de trenta sota les ordres del batlle, Pere Poal.⁷³⁸ Els regidors egarencs es van queixar del perill «de una sorpresa a que estan expuestas» les armes de la seva esquadra, perquè era vila oberta i «por no tener municiones algunas para su uso y manejo». L'Audiència va demanar al capità general que se li subministressin les necessàries el 4 de juliol de 1719, «a fin de que unas Escuadras discurridas como unico medio (en la suma escazes de tropas regladas dentro de este Principado) para que este abrigada la Justicia rezelosa la libertad de los delincuentes prompta y menos arriezgada la conduccion de pliegos y Comboyes, y que estan aprobadas por Su Majestad no se hallen sin las municiones precisas

⁷³³ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁷³⁴ El 1719 va assistir «a la Ronda de las Murallas por los rezelos que tenian no fuesse Assaltada de los Sediciosos», segons va al·legar com a mèrit en el memorial que va presentar el 1720 en sol·licitar una plaça de majordom de propis a Mataró. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

⁷³⁵ Durant la Guerra de Successió ja havia servit de «cavo de esquadra de Ronda de las Murallas y Calles», i el 1719 «lo mesmo executo en las rondas que se hazian en ella contra los Sediciosos», segons va al·legar com a mèrit en el memorial que va presentar el 1720 en sol·licitar una plaça de comptador a Mataró. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

⁷³⁶ Durant la Guerra de Successió ja havia servit de «cavo de esquadra de otra partida para rondar las murallas y calles de dicha Ciudad», i el 1719 «en las guardias que se formaron en dicha Ciudad de Mataro para su resguardo contra los Sediciosos, asistio, como uno de los mas afectos a V. M.», segons va al·legar com a mèrit en el memorial que va presentar el 1720 en sol·licitar una plaça de comptador a Mataró. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

⁷³⁷ El 1719 va assistir «a las guardias y demas que se executaron en dicha Ciudad», segons va al·legar com a mèrit en el memorial que va presentar el 1720 en sol·licitar una plaça de credencer a Mataró. ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 53v-59v.

⁷³⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

a su defensa en el peligro evidente de ser mas dañosa que importante su formación».⁷³⁹ A Sabadell en va establir una altra de trenta, comandada pel batlle, Francesc Salvany. A Caldes de Montbui una de vint, deu homes menys dels que s'havien proposat en el projecte, dirigida pel batlle, Jaume Pujades. I a Sant Feliu de Codines una de quaranta, capitanejada pel batlle, Pau Barri. Les quatre esquadres vallesanes van estar subordinades a Josep Oliver.⁷⁴⁰ En va constituir dues més de vint, una a Montcada,⁷⁴¹ comandada pel seu batlle, i una altra a Llinars del Vallès, dirigida per Pau Montells, batlle de Cardedeu. A Granollers una de cinquanta, capitanejada pel tinent de corregidor, Pere Joan Huguet, i, finalment, una de trenta a Sant Celoni, vint homes menys dels que s'havien proposat en el projecte, sota les ordres dels regidors per torns.⁷⁴²

⁷³⁹ A més, el va informar que alguns ministres comissionats «que han tenido el encargo de plantear Esquadras han hecho presente en la Real Audiencia que entre las armas recogidas de los pueblos del distrito que se les ha encomendado no hay las bastantes y correspondientes al numero de la gente que devieron alistar para la formazion de las Esquadras», per la qual cosa també va proposar a Antonio del Valle que permetés als ministres «a quienes en sus partidos les hayan sobrado o sobraren armas puedan escribir que se entreguen para las Esquadras formadas por otros a quienes les haya faltado el numero competente segun el de los alistados». ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 242v-243v.

⁷⁴⁰ Doctor en drets i comissari de barri del Raval de Barcelona. El 1723 va al·legar com a mèrit en un memorial «que en el año de mil setecientos diecinueve en atencion a su fidelidad, fue nombrado Xefe de algunas Escuadras de las que se formaron para perseguir y exterminar los sublevados y facinerosos que divagaban por el Principado»; demanava permís per portar espasa (ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 118v-119v). D'altra banda, el seu germà, Jeroni Esteve Oliver, que també havia estat «Xefe» de l'esquadra del Vendrell, va al·legar com a mèrit en un altre memorial «que el mismo oficio sirvio un hermano». ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 129v-131.

⁷⁴¹ Cal tenir en compte que Montcada formava part del corregiment de Mataró. Tanmateix, en el projecte el marquès de Castel-Rodrigo hi havia planificat una esquadra el 29 d'abril de 1719, però l'havia incorporat al corregiment de Barcelona, probablement perquè abans la seva jurisdicció pertanyia als consellers de la Ciutat Comtal. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v; ACA, R. A., Corregiments 1718-1807, reg. 170: registres de viles i llocs del corregiment de Mataró, 1718-1797, p. 129.

⁷⁴² ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 46-46v.

Respecte al corregiment de Girona, va formar una esquadra de quaranta homes a Arbúcies,⁷⁴³ comandada pel cerer Pere Torrens,⁷⁴⁴ i set més de trenta a la resta del territori fins al Ter, per iniciativa pròpia. Una a Canet de Mar, dirigida pel batlle de Sant Iscle, Francesc Catà; una a Tordera, capitanejada pel batlle, Esteve Matas; una a Blanes, sota les ordres del notari Josep Morell; una a Palafrugell, comandada pel batlle de Vall d'Aro, Josep Soguer; una a Vidreres, dirigida pel batlle, Pere Poal; una a Sant Feliu de Guíxols, capitanejada pel batlle, Joan Quintana, i una altra a Santa Coloma de Farners, sota les ordres del negociant Salvador Solà.⁷⁴⁵

Així doncs, en aquesta vereda es van crear les deu esquadres planificades, nou al corregiment de Mataró i una al de Girona,⁷⁴⁶ mentre que el ministre comissionat en va formar set més segons el seu criteri a la demarcació territorial gironina.⁷⁴⁷

⁷⁴³ Cal tenir en compte que Arbúcies formava part del corregiment de Girona. Tanmateix, en el projecte el marquès de Castel-Rodrigo hi havia planificat una esquadra el 29 d'abril de 1719, però l'havia incorporat al corregiment de Mataró. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v.

⁷⁴⁴ El comandant general, Francisco Caetano de Aragón, va enviar una carta el 15 de juliol de 1719 a Antonio del Valle intercedint pel batlle d'Arbúcies i per Pere Torrens, «persona elegida por Gefe de la Esquadra de Naturales de aquel termino». Segons tenia entès *extrajudicialment*, se'ls volia destituir dels seus càrrecs, i per aquesta raó va demanar al capità general que no se'ls apartés «de los Empleos», al·legant que tenia informes «de personas fidedignas y afectos al Rey de que los dos referidos Sugetos lo son de especial merito y fidelidad al Rey por cuyas dos circunstancias han sido tambien promovidos a los expressados Cargos». Dos dies després, Antonio del Valle va remetre la carta a l'Audiència perquè es pronunciés al respecte i confirmés les seves circumstàncies de fidelitat. El dia 25 li va contestar desmentint que se'ls volgués cessar. De fet, també li va comunicar que el ministre comissionat Gregori de Matas, «a cuyo cargo corrio el plantear esta Esquadra y quien eligio por Gefe de ella al Pedro Torrens», abans de nomenar-lo s'havia informat amb el comte de Solterra, «señor de dicha Villa», i amb el seu batlle, que li van assegurar «ser el dicho Pedro Torrens el mas capaz y conveniente al Real Servicio por Gefe de dicha Esquadra y que no sabe que hasta ahora ni este ni el baile actual de dicha Villa hayan dado la menor ocasion para removerles de sus respectivos empleos». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 20-20v; ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 29.

⁷⁴⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 46v-47.

⁷⁴⁶ Cal tenir en compte que en el projecte l'esquadra de Montcada s'havia incorporat al corregiment de Barcelona, malgrat formar part del de Mataró; i que la d'Arbúcies s'havia inclòs al de Mataró, tot i que formava part del de Girona.

⁷⁴⁷ Segons l'inventari de les armes de les disset esquadres en tenien 428 i els en mancaven 149, distribuïdes de la manera següent: Mataró (55), Terrassa (29, i els en mancaven 2), Granollers (44, i els en mancaven 7), Montcada (18, i els en mancaven 3), Caldes de Montbui (7, i els en mancaven 14), Llinars del Vallès (11, i els en mancaven 10), Sant Feliu de Codines (30, i els en mancaven 11), Sabadell (13, i els en mancaven 18), Sant Celoni (25, i els en mancaven 6), Canet de Mar (28, i els en mancaven 16), Tordera (21, i els en mancaven 11), Blanes (19, i els en mancaven 12), Palafrugell (33), Vidreres (30, i els en mancava 1), Sant Feliu de Guíxols (30, i els en mancava 1), Santa Coloma de Farners (24, i els en mancaven 7) i Arbúcies (11, i els en mancaven 30). ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

Mapa 16. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats als corregiments de Mataró i de Girona (1719)

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. Elaboració pròpia.

7- Corregiment de Barcelona

A Martorell el marquès de Castel-Rodrigo va augmentar en deu homes més els quaranta que s'havien previst inicialment, i va decidir que a Sant Vicenç dels Horts i a Castelldefels es formessin les dues esquadres de trenta proposades per acabar de cobrir el Baix Llobregat. També en va afegir dues més de vint, una a Montcada⁷⁴⁸ i l'altra a Molins de Rei.⁷⁴⁹

José de Bustamante, fiscal civil de l'Audiència i comissionat, va establir una esquadra de cinquanta homes a Martorell,⁷⁵⁰ però el 28 de juliol de 1719 l'intendent general, Rodrigo Cavallero, es va queixar al capità general de la seva ineficàcia i li va remetre unes cartes del comandant d'aquella vila, en les quals es lamentava que només servia per consumir la hisenda reial. Com a exemple citava que l'esquadra martorellenca s'havia negat a escortar un comboi urgent per socórrer el destacament del coronel Isidre Pou de Jafre a la Llacuna, tal com ho havia reconegut el seu «Gefe».⁷⁵¹ També l'informava que era una opinió compartida per molts altres comandants generals i particulars.⁷⁵² Per acabar, li va dir que calia trobar una solució al problema perquè no empitjorés la situació. Antonio del Valle va remetre la carta de l'intendent a l'Audiència el mateix dia i va encarregar que, «oyda por todas tres Salas», cadascun dels ministres donés el seu parer.⁷⁵³ Però només quatre d'ells van respondre fent-li arribar la seva opinió: Ma-

⁷⁴⁸ Aquesta vila formava part del corregiment de Mataró; tanmateix, van planificar aquesta partida en el de Barcelona, probablement perquè abans la seva jurisdicció pertanyia als consellers de la Ciutat Comtal (ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v; ACA, R. A., Corregiments 1718-1807, reg. 170: registres de viles i llocs del corregiment de Mataró, 1718-1797, p. 129). La formació d'aquesta esquadra l'hem explicat a l'apartat anterior (corregiments de Mataró i de Girona).

⁷⁴⁹ ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224 i 227-229; ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 191-195v; ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 6/V/1719.

⁷⁵⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁷⁵¹ «Que de su Esquadra, no havia hombre que quisiese moverse». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 33-34v.

⁷⁵² Que l'hi havien fet arribar per escrit a l'intendent, i citava la carta del tinent general baró d'Huart, comandant de Girona, en la qual «me asegura son perjudiciales estas Esquadras porque solo sirven de entregar y aumentar a los Enemigos las Armas y Municiones». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 33-34v.

⁷⁵³ «[...] forme su voto, y firmado y sellado lo pase a mis Manos porque en esta conformidad se mantendra mejor el sigilo, y habra mas Libertad para los dictámenes, los quales lehere y pasare con lo que se me ofreciere, a las Reales manos de S. Magestad». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 33-34v.

nuel de Toledo,⁷⁵⁴ Leonardo Gutiérrez,⁷⁵⁵ Tomás Ruiz Muñoz⁷⁵⁶ i Francisco de Queda.⁷⁵⁷ Tanmateix, l'11 d'agost el Ple de l'Audiència també es va pronunciar al respecte⁷⁵⁸ i li va confirmar que la qüestió ja s'havia resolt, perquè, arran de la invasió dels fusellers de França,⁷⁵⁹ els generals de guerra i «cabos militares» havien ordenat retirar les esquadres i recollir les seves armes per assegurar-les a les places, i en van deixar tan sols algunes en els pobles que consideraven segurs «por ahora».⁷⁶⁰ Finalment, l'esquadra de Martorell va entregar les seves armes al regiment de Sardenya, que aleshores romania a la vila.⁷⁶¹

A Sant Boi de Llobregat en va constituir una de trenta homes,⁷⁶² que tampoc va subsistir gaire temps. En aquest cas van ser els mateixos regidors els que van demanar al capità general que els recollissin les armes de la seva esquadra i les portessin a Barce-

⁷⁵⁴ «El repartimto. de Armas hecho a los Alistados de las Esqras. solo ha servido de Juntarselas a los Sediciosos, para entregarlas a los Sequazes de su Partido». Altres pobles havien demanat que els les retiresin, o les havien entregat als caps de partit per pròpia iniciativa, «pareciendoles estan mas bien defendidos y asegurados con su misma Yndifension». I altres les havien entregat als rebels, «augmentando el numero de los que Conspiran». AGS, Suplem. Guerra 193, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 229.

⁷⁵⁵ Després de recordar-li que des de bon començament hi va estar en contra, va invocar «las noticias Grales. de la Repugnancia, que tenian en defenderse, y las Expeciales de haver faltado las Esquadras de la Llacuna, Martorell, Cambriles, y Reus», per refermar-se més «en mi primer dictamen de que se deven extinguir, porque la experiencia nos enseña, que no han servido sino de juntar las Armas, para que con menos trabaxo las Recogiessen los sediciosos». AGS, Suplem. Guerra 193, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 230.

⁷⁵⁶ «Devo Sentir en mi Dictamen el que se deveran Extinguir, quedando Solo Alguna en Parte donde Pueda defenderse con la Proteccion de las Armas de S. M. pues de otra manera son Ynutilis». AGS, Suplem. Guerra 193, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 230.

⁷⁵⁷ «Las mas no tienen Gente elegida, ni destinada, entran por turnos los del Lugar, Viexos y Mozos, malos y buenos, porque todos quieren gozar del beneficio del Sueldo y del Pan [...] Y que en muchas se han hallado los vicios de la Ynfidelidad, a mas de la Desobediencia Universal que en todas se haya». AGS, Suplem. Guerra 193, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 228.

⁷⁵⁸ El 29 de juliol de 1719 s'havien reunit les tres sales, «en la qual concurrieron todos sus Ministros», i havien corroborat la mateixa resolució presa una setmana abans, davant una queixa similar del comandant de Manresa, Domingo Reco. *Ibíd.*, p. 142. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 125-127v.

⁷⁵⁹ «Internandose en el Principado y esparcido en varias partidas numerosas divagando por el Pahiz». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 125-127v.

⁷⁶⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 125-127v.

⁷⁶¹ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40.

⁷⁶² Deu homes més dels vint que proposava el projecte, segons una carta que l'Audiència va enviar a Antonio del Valle el 12 d'agost de 1720 (ACA, R. A., Consultes, reg. 128, 47v). Tanmateix, segons una altra de l'Audiència, remesa també al capità general, el 14 de maig de 1720, la formaven cinquanta homes. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40.

lona, al·legant que era una vila oberta i temien ser un reclam per als miquelets.⁷⁶³ El 12 d'agost de 1719, l'Audiència va recordar de nou a Antonio del Valle que el destí de les esquadres estava en mans dels militars i que, de fet, ja les havien ordenat retirar en la major part de les seves comandàncies;⁷⁶⁴ però respecte a la de Sant Boi, a la Cambra li va semblar que, malgrat considerar-la igual que les altres,⁷⁶⁵ per la situació del lloc⁷⁶⁶ i per la proximitat d'altres esquadres veïnes⁷⁶⁷ es podria fortificar sense gaire dificultat «algun parage proporcionado» a prop de l'antiga i forta església de Sant Baldiri, si al castell «no se encontrare prompta capacidad»; suggerència que, de manera diplomàtica, en justificava el manteniment, tot i que deixava «el acierto de la resolucion sobre estas reflexiones» a la decisió del capità general.⁷⁶⁸ Finalment, davant el perill que su-

⁷⁶³ «Atendiendo que en algunos Lugares de Cataluña mayormente en los que se hallan Esquadras de Soldados Paysanos concurren a tomarlas y a inquietar los vezinos alguna gente desmandada de Miqueletes de los enemigos a quienes no pueden resistir las Esquadras siguiendose de estos muchos disturbios, y hallarse la villa de San Boy totalmente abierta, y expuesta a evidente peligro de esa gente desmandada y con mas razon por hallarse de esta otra parte del Rio Llobregat, y dessear dichos Regidores la mayor quietud y sosiego en la Villa que se espera con mayores ventajas sin las Armas que en ella se hallan de su Esquadra». Memorial que el capità general va remetre el dia 10 d'agost de 1719 a l'Audiència perquè, «sin dilacion», es pronunciés al respecte. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 38-38v.

⁷⁶⁴ Tal com ja l'hi havien confirmat el 22 de juliol i l'11 d'agost de 1719, «el punto de la extincion o permanencia de dichas Esquadras y recogimiento de sus armas que se ha motivado de la superior fuerza con que los Fusileros de Francia y otra gente armada con el abrigo de aquellos han insultado y desarmado algunos lugares era Militar y connexo al Mando de la Guerra cuyos Xefes y Comandantes assi lo han entendido pues que por su Authoridad y Jurisdiccion Militar las han ya mandado retirar en la mayor parte de sus Comandancias de modo que ahun que la razon politica para la mas recta Administracion de justicia mirando unicamente a este fin las pudo justamente establecer pero como la invasion enemiga que desde la Francia se ha introducido y causado la turbacion y el riezgo en la seguridad de dichas Esquadras deva expugnarse por la fuerza Militar es consequente que a sus Gefes y Comandantes pertenezca el Conozimiento y Cargo de quales se han de mantener quales retirar, y quales tal vez fortalezer segun la occurrencia delos casos y mayor o menor importancia de los Puestos». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 48v-49.

⁷⁶⁵ «En lo peculiar de esta Esquadra de San Boy respeto de si debe retirarse y recoger sus armas a esta plaza no concurre diferencia alguna con las demas Esquadras del Principado». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 47-49.

⁷⁶⁶ «Por ser sobre el passo del Rio Llobregat y Camino Real de Tarragona y Valencia distante solamente hora y media de esta Ciudad [Barcelona]». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 47-49.

⁷⁶⁷ «Que tiene a una hora la Esquadra de Sant Vicents dels Horts, a hora y media la de Molins de Rey, y a dos y media en Castell de Fels un destacamento de Cavalleria sin la Guarnizion y Esquadra que mantiene el importante passo de Martorell». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 47-49.

⁷⁶⁸ «A la gran comprehencion y conocimiento de V. E. respeto a lo que dicha y otras Esquadras mas inmediatas a esta plaza pueden conducir o dañar a su mayor resguardo». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 48v-49.

posava l'arribada a la vila d'un destacament de miquelets de Francesc Bernic,⁷⁶⁹ l'esquadra santboiana es va acabar retirant a Barcelona, on va lliurar les armes a les Drasanes.⁷⁷⁰

A Sant Esteve Sesrovires en coneixem l'existència d'una altra de vint homes no planificada, que els regidors de la vila també van demanar a l'Audiència que la suprimís, per les mateixes raons que l'anterior.⁷⁷¹ A Sant Vicenç dels Horts i a Molins de Rei José de Bustamante en va crear dues més de trenta homes cadascuna,⁷⁷² una a cada localitat. Ambdues van córrer la mateixa sort a mitjan agost de 1719, arran d'una incursió nocturna dels guerrillers, en la qual van atacar les dues viles i els van prendre les armes.⁷⁷³

Així doncs, en aquest corregiment es van formar cinc esquadres: quatre d'elles eren de les sis que s'hi havien planificat⁷⁷⁴ i l'altra era una de nova no prevista en el projecte.

⁷⁶⁹ «Mentre un destacament perdut d'aquells escamots posava en perill l'esquadra filipista de Sant Boi de Llobregat, obligant-la a cercar refugi dintre els murs de Barcelona». J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 73.

⁷⁷⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40.

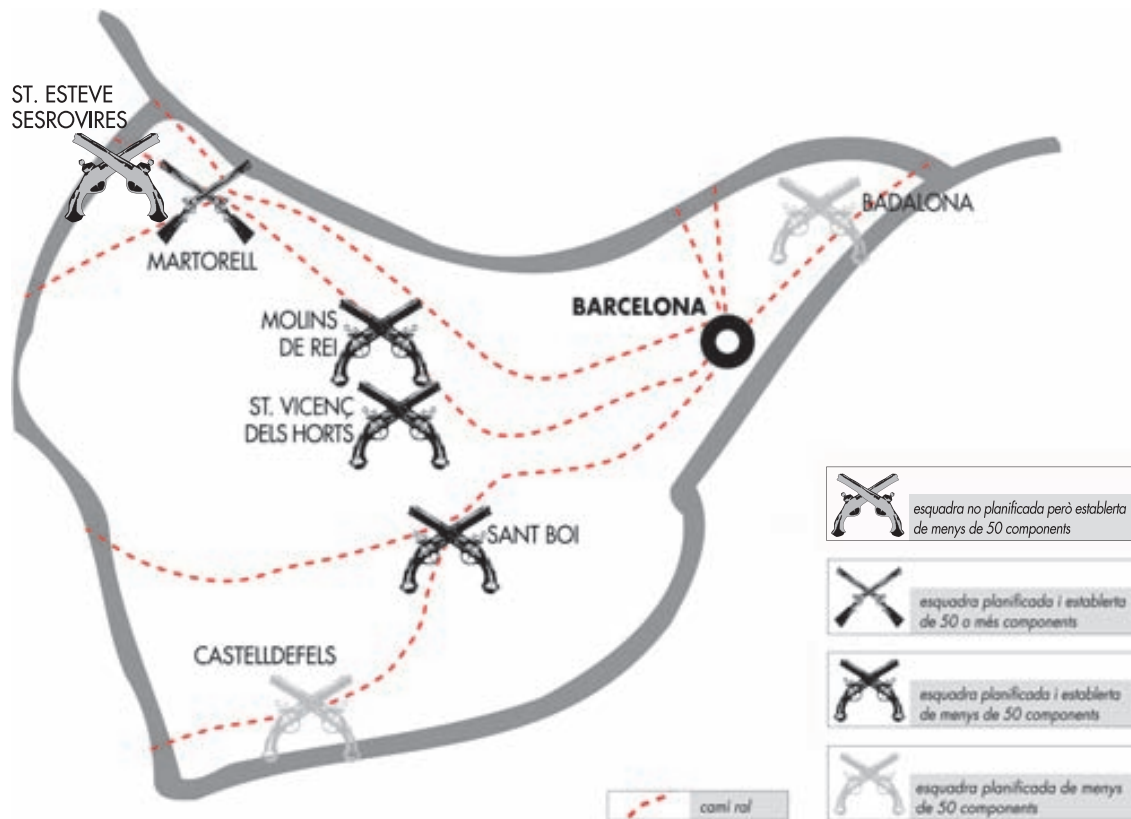
⁷⁷¹ Tal com ho explicava Francisco de Quesada, ministre de l'Audiència, a Antonio del Valle al començament d'agost de 1719: «Me han venido estos dias los Regidores de Ambos Lugares que solo distan hora, y media de esta Capital y nstandome por amor de Dios la Rl. Auda. les quite estas Esquadras, que solo sirven mas que llamar los facinerosos, para Asaltarlos, y quitarles las Armas que sino las tuvieran no se acordaran de ellos, y me aseguran que 10 Hombres que lleguen se las llevaran pues sirven por turno, y son Labradores que Cuidan de sus Casas». AGS, Suplem. Guerra 193, a A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 229.

⁷⁷² Pel que fa a la de Molins de Rei, en va allistar deu més dels planificats en el projecte. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40.

⁷⁷³ «Y a la noche insultaron tambien los lugares de Molins de Rey y S. Vizens dels Horts distante solamente tres horas de Barza. y desarmaron la Esquadra de Paysanos que tenia cada uno de estos lugares». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 40; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Noticias del País (15/VIII/1719), a E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 633.

⁷⁷⁴ L'esquadra de Montcada no la comptem en aquest corregiment perquè en realitat pertanyia al de Mataró, tal com hem explicat en l'apartat anterior. De fet, en documents posteriors al projecte de desplegament ja la trobem incorporada al seu corregiment. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

Mapa 17. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats al corregiment de Barcelona (1719)

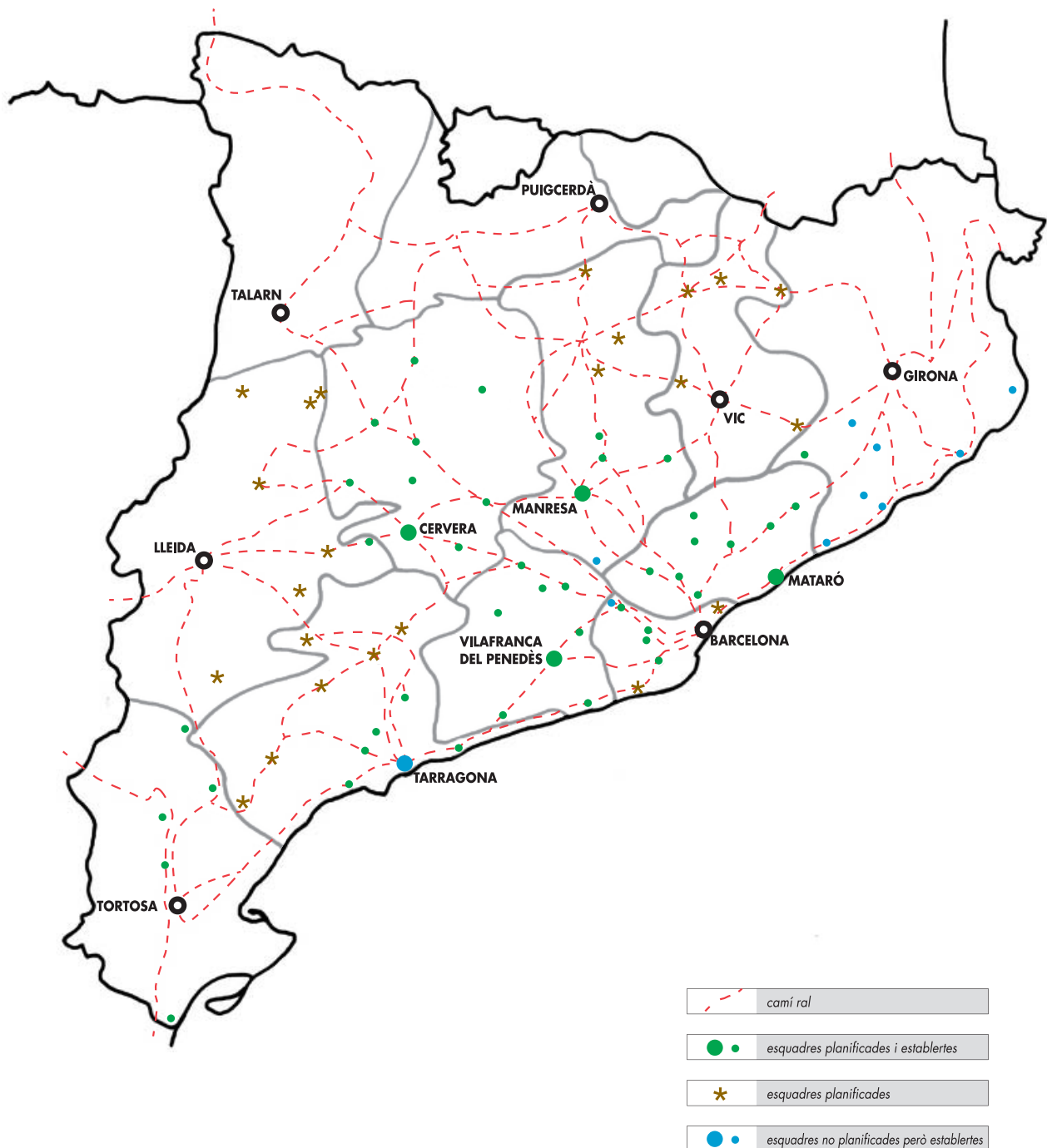

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47; A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», p. 229. Elaboració pròpia.

El 1719 es van formar cinquanta-sis esquadres de paisans armats a Catalunya, durant la guerra entre Felip V i la Quàdruple Aliança, quaranta-sis de les quals havien estat planificades per l'Audiència i pel capità general, d'un total de seixanta-set que s'havien proposat. Les altres deu van ser establertes pels ministres comissionats de la Cambra sobre el terreny per iniciativa pròpia. El 14 de maig de 1720 només cinc d'elles (Valls, la Selva del Camp —unida a l'anterior—, Cervera, Alcanar i el Pinell de Brai) es continuaven mantenint.⁷⁷⁵ L'existència de vint-i-quatre d'aquestes esquadres va ser molt curta, ja que van ser suprimides ràpidament per evitar que els guerrillers els agafessin les armes. A altres sis els les van prendre, mentre que desconeixem la trajectòria de les vint-i-una restants.

⁷⁷⁵ Segons l'informe que l'Audiència va remetre al capità general referent a «la existencia actual de las Esquadras», malgrat que no havia pogut esbrinar si les del corregiment de Girona romanien «todas extintas, o si algunas de ellas permanecen». De fet, com que tampoc aclaria si les del corregiment de Mataró subsistien o no, pensem que realment la incertesa es referia a tota la vereda. D'altra banda, tampoc esmentava la formació d'esquadres al corregiment de Lleida. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 39, 46-47.

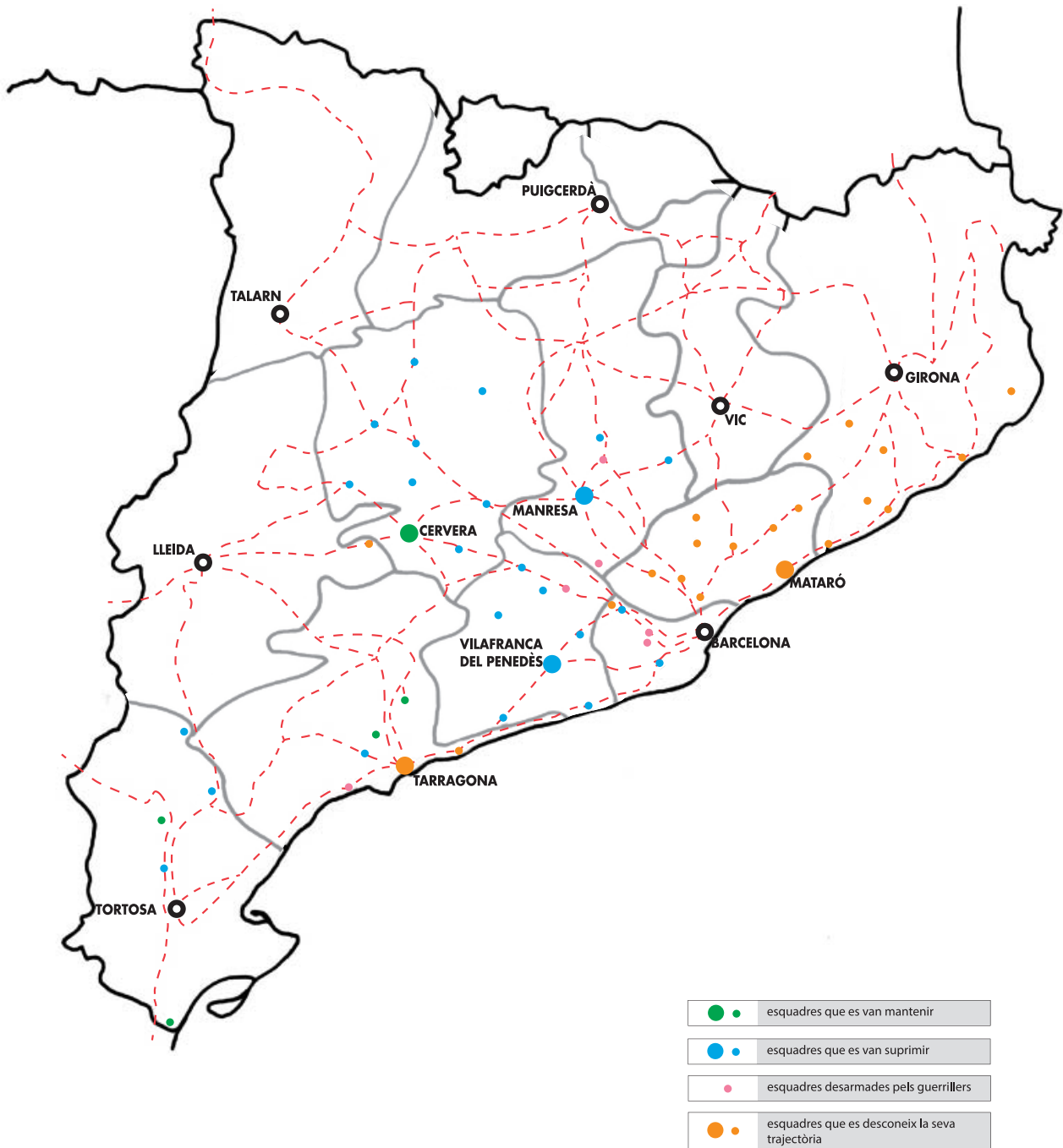
Mapa 18. Desplegament territorial de les esquadres de paisans armats a Catalunya (1719)*

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 133v-154v; ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47; ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 5-5v; ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 81v-82v; ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 101v-109; ACA, R. A., llig. 210, f. 75; A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins el conflicte bèl·lic de 1719», p. 229. Elaboració pròpia.

[*] El total d'esquadres planificades suma 67, però en el mapa n'hi ha 69 perquè també hi hem representat quatre propostes possibles (Bagà o la Portella i Vilanova o Santa Maria de Meià) d'entre les quals els ministres comissionats només n'haurien d'haver format dues.

Mapa 19. Trajectòria de les esquadres de paisans armats a Catalunya (1719-1720)*

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47. Elaboració pròpia.

[*] L'esquadra de la Selva del Camp es va mantenir, però refugiada a Valls. L'esquadra de Móra d'Ebre va ser suprimida, però un petit contingent dels seus homes va continuar fent el servei reial.

3.8. SUPRESSIÓ DE LES ESQUADRES

La Quàdruple Aliança va obligar Felip V a rectificar la seva aventura imperialista i va restablir de nou l'*statu quo* internacional. La pau s'albirava des que el 5 de desembre de 1719 el rei *animós* va prescindir de Giulio Alberoni, bandejat sense contemplacions com a conseqüència del fracàs de la seva política.⁷⁷⁶ El 26 de gener de 1720 la corona espanyola es va adherir a la coalició i en va acceptar les condicions. La guerra es va donar per acabada. Felip V va desistir de les seves pretensions territorials sobre Sardenya i Sicília, va evacuar les tropes espanyoles de les dues illes i va reiterar la seva renúncia a la corona francesa.⁷⁷⁷

Arran de la pau de l'Haia, França va ordenar el replegament dels carrasclets i el seu exili, i es va desentendre de la resistència catalana, que continuava lluitant per recuperar les llibertats perdudes. Les potències europees, un cop assolit el seu objectiu, van sacrificar de nou sense miraments una causa pendent que només havien fomentat estratègicament per pressionar el primer Borbó espanyol. Tanmateix, malgrat el desengany, diferents partides de guerrillers irreductibles, aïllades i abandonades a la seva sort, van continuar combatent al Principat⁷⁷⁸ contra Felip V pel seu compte. Però tal com va informar el marquès de Castel-Rodrigo⁷⁷⁹ a l'Audiència el 25 de febrer de 1720,

⁷⁷⁶ «La tardor de 1719 l'exèrcit francès envaïa Catalunya pels Pirineus. La marina anglesa havia sotmès a un càstig ben dur l'armada espanyola. Les partides de guerrillers atacaven a tot arreu i aconseguien victòries importants. [...] L'Estat espanyol no podia fer front per massa temps al programa i pressions de la Quàdruple Aliança». M. Aritzeta, *Carrasclet Veciana, elements per a l'anàlisi de la guerrilla antiborbònica*, p. 50.

⁷⁷⁷ E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 647.

⁷⁷⁸ «Al Priorat, a les serres de Prades, a la Conca de l'Anoia, al Montseny i al Montnegre, als Ports de Beseit, al massís de Garraf i àdhuc a les terres segarrenques i de l'Alt Empordà restaven en peu focus rebels». J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 80. «Pel que fa al teatre d'operacions (d'aquells que van cercar refugi a les muntanyes que envolten el Camp de Tarragona), va restar limitat a les comarques de l'Alt Camp i de la Conca de Barberà: *a la parte* de Vila-rodona (serra del Montmell), *a la parte* de d'Alcover i Lilla (serres de l'Albiol, Mussara, Mont-ral, Miramar), a les muntanyes de Querol i Montagut (serralada i massís de Gaià), *a la parte* de Montblanc i Sarral, a la muntanya sobre la Selva del Camp, a les muntanyes de Prades, a la Secuita, a les muntanyes de Picamoixons i l'estret de la Riba, *a la parte* del Pont d'Armentera, *a la parte* de Catllar i de Bràfim, i *a la parte* del riu Gaià». J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 152 i 153.

⁷⁷⁹ El capità general de Catalunya, Francisco Pío de Saboya, va tornar al Principat des de Navarra amb un cos d'exèrcit davant el perill d'una ofensiva francesa de Berwick per la frontera catalana. Va arribar a Lleida el 13 de setembre de 1719. Antonio del Valle va tornar al govern de València al començament de novembre, mentre que Francisco Caetano va demanar el comandament de les tropes al front de l'Empordà. E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», pp. 638-639.

la resistència estava condemnada a l'anihilament sense el suport internacional, i es va convertir des d'aleshores només en un problema d'ordre públic: «expulsados ya de todo el Principado los enemigos de S. Magestad y quitado por este medio el mayor tormento de los excessos, que baxo el titulo de Fusileros de Francia executaban en Cataluña diferentes crezidas Quadrillas de Facinerosos y ladrones, queda solo para su total quietud, que las que quedan toda via infestando diversas partes del Payz se extirpen».⁷⁸⁰ Finalitat que pretenia aconseguir amb les tropes que, un cop acabada la guerra i assegurada la pau amb França, van retornar de la frontera a les seves posicions per continuar duent a terme les tasques policials que els eren pròpies.⁷⁸¹ Durant els mesos d'abril i de maig de 1720, l'exèrcit borbònic va fer una batuda general per desarticular els nuclis rebels que encara quedaven dispersos pel país.⁷⁸² Però com que els militars no coneixien prou bé el territori ni tenien l'ajut de la població,⁷⁸³ les poques esquadres que encara hi havia els van ajudar a localitzar-los. El tinent general Luis Fernández de Córdoba fins i tot va nomenar el cap de l'esquadra de Valls, Baltasar Martí, «Xefe» del destacament que es va organitzar per a la batuda general al Camp de Tarragona, «de cuya diligencia resulto prender y matar a diferentes sediciosos, haciendo que salieran de aquel territorio los restantes».⁷⁸⁴ Segons Papell, «l'esquadra de Tarragona, i per ser més exactes la secció de Valls, entre el dia 17 de desembre de 1719 i el 24 de maig de 1720, data en què fou llicenciada, va fer vint-i-sis sortides, d'una mitjana de tres dies de duració cada una. Fins al mes de març de 1720, el nombre de paisans que formaven l'escamot va oscil·lar entre cent i cent cinquanta homes en cada sortida. Aquest nombre va anar minvant a partir del dia 15 de març de 1720, a mesura que la pau amb l'exterior s'anava consolidant. A partir d'aquesta data el nombre de milicians en cada intervenció va ésser d'una mitjana de trenta».⁷⁸⁵

⁷⁸⁰ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 92-92v.

⁷⁸¹ «Para lograrlo, no faltan Tropas, pues assi de Infanteria como de Cavalleria y Dragones, y de Fusileros de Montaña se pueden emplear en su persecucion las Partidas que fueren necessarias, y ya estan muchas empleadas en ello, habiendo yo a este fin dado orden General a todos los Comandantes Generales de los Distritos de este Principado». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 92-92v.

⁷⁸² ACA, R. A., llig. 210, f. 91.

⁷⁸³ «Por no ser conozidas de la milicia, las guaridas de estos Facinerosos y Ladrones, como por no hallarse Paysano alguno que se las indique, ni que de el menor aviso del passo, o permanencia de ellos en sus Terminos, y por no ayudar en su Exterminio las justicias, unas por omisas otras por desafectas, y otras por desarmadas, no dan con ellos los militares que los persiguen». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 92-92v.

⁷⁸⁴ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 273-273v.

⁷⁸⁵ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. *Legalització i legitimitació [...] de les despeses fetes per la vila per raó de l'aixecament del Camp de Tarragona contra el domini borbònic*. La data del document és del 2 d'octubre de 1720, i el trasllat notarial del 3 de desembre de 1721, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 152.

La desarticulació eficaç de la resistència va apaivagar el clima social fins al punt que el capità general esperava «que muy en breve se vuelva a gozar en este Principado de la misma tranquilidad de que se gozaba antes de estas ultimas turbaciones, y emergencias». ⁷⁸⁶ De fet, el 29 d'abril de 1720 ja va qüestionar el manteniment de les esquadres que encara subsistien, i va demanar a l'Audiència el seu parer al respecte, «en el supuesto de la proxima paz, y de haber cesado en la mayor parte los motivos de su establecimiento». ⁷⁸⁷

La cambra catalana li va confirmar el 14 de maig que només es conservaven les esquadres de Valls, de la Selva del Camp (unida a l'anterior), de Cervera, d'Alcanar i del Pinell de Brai. ⁷⁸⁸ Segons la seva opinió calia suprimir-les totes, perquè considerava que les causes per les quals s'havien creat ja no existien, ⁷⁸⁹ i va recomanar que se'n recollissin les armes i les portessin als caps de partit «o a los Presidios mas vezinos de cada una de ellas». ⁷⁹⁰ Finalment, el marquès de Castel-Rodrigo va decidir el 16 de maig de

⁷⁸⁶ ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 132-132v.

⁷⁸⁷ «Dezeando yo saber la existencia actual de las Esquadras, que se destino formar, y establecer en diferentes Ciudades, Villas, y Lugares de este principado, poco antes de mi salida de el, a saber es, quales existen aun, si hazen el servicio, si se hallan armadas, su numero, y quienes son sus Xefes, en cargo a la Real Audiencia, que me de estas noticias con la brevedad possible, y al mismo tiempo su dictamen acerca de lo que convendra proveher tocante a ellas». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 132-132v.

⁷⁸⁸ I un petit contingent de l'esquadra de Móra d'Ebre, malgrat que la major part d'ella havia estat suprimida. Tanmateix, també el va informar que desconeixia si les del corregiment de Girona estaven totes dissoltes o encara en quedaven algunes. De fet, malgrat que no ho mencionava, tampoc li va aclarir la situació actual de les del corregiment de Mataró, ni feia cap referència a la seva formació al corregiment de Lleida. Per aquesta raó també desconeixem la sort que va córrer la de Tàrraga. Pel que feia al corregiment de Tarragona, tampoc li va clarificar el destí de la de Torredembarra, ni esmentava la trajectòria de la tarragonina, si bé és cert que probablement aquesta última encara existia, segons els memorials dels notaris Antoni Fàbregas i Tomàs Fleix, en els quals al·legaven que s'hi havien allistat el 1719 i que l'any següent hi continuaven allistats (Ibíd., pp. 130-131). Per acabar, respecte al corregiment de Barcelona, també es va descuidar d'informar de la de Sant Esteve Sesrovires. ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 38v-47.

⁷⁸⁹ «El fin que tuvo V. E. y Real Audiencia para disponer estas Escuadras, no fue otro sino el tener afiansada la retaguardia para en caso de hallarse V. E. en campaña para oponerse a los Designios de los Franceses si se invadiese el Pays el lograr la seguridad en los Caminos Reales y fortalecer las Justicias al mismo passo, que se querian desarmar, limpiando los lugares de ladrones, y otros Sediciosos del Principado, que intentasen perturbar la publica quietud; y cesando de presente todos estos motivos por las mas eficaces, y efectivas providencias, que el gran desvelo, aplicacion y celo de V. E. ha procurado dar para el total exterminio de la Gente facinerosa». ACA, R. A., Consultes, reg. 129, ff. 39-39v.

⁷⁹⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 129, f. 39v.

1720⁷⁹¹ que «se despidan dichas Esquadras, y se recojan sus Armas en los Reales Almazenes».⁷⁹² Així ho va comunicar, perquè ho portessin a terme en els seus districtes, als comandants generals, els quals haurien d'informar del dia que les llicenciessin a l'intendent «para que desde el cesse el pan y socorro que estava señalado», i fer saber als seus «Xefes y Cabos» que els tindrien en consideració.⁷⁹³ La de Valls es va llicenciar el 24 de maig.⁷⁹⁴

L'existència transitòria d'aquestes partides filipistes de paisans armats catalans són la gènesi dels Mossos d'Esquadra, i fins aquest moment va anar lligada a la sort de la guerra. Els arrelaments de minyons, primer, durant la conflagració successòria espanyola i, cinc anys després, les esquadres durant la contesa entre Felip V i la Quàdruple Aliança, així ens ho corroboren. Però molt aviat es reorganitzaran de nou i tindran continuïtat en temps de pau.

3.9. PAISANS ARMATS

Arran de la revolta dels carrasclets, preludi de la nova conflagració internacional provocada per Felip V, els catalans van ser mobilitzats de nou per lluitar a favor o en contra seu, en un altre enfrontament fratricida. El 1718, el notari Francesc Martí Mirret, de Tarragona, va prendre les armes contra «los Sediciosos que perturbaban el

⁷⁹¹ «Con el motivo de haber cessado ya con la proximidad de una Paz general, y las providencias ultimamente dadas para reintegrar en su pristina tranquilidad este Principado, los motivos que se tuvieron presentes a tiempo de la declaracion de la Guerra y turbacion de este Pays para plantificar Esquadras de Gente Armada en las Cabezas de Partido, y algunas Villas, y Lugares de los respective Corregimientos». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 149-149v.

⁷⁹² «Conformandome con el parecer que en consulta de 14 del corriente expreso la Real Audiencia sobre la reforma de las Esquadras, que todavia se hallan existentes en este Principado». El dia 18 de maig de 1720 els va comunicar la seva decisió a l'Audiència. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, f. 149.

⁷⁹³ «Se les attendera para sus conveniencias a medida de lo que en el tiempo de este encargo le hubieren desempeñado». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, f. 149v.

⁷⁹⁴ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. *Legalització i legitimació [...] de les despeses fetes per la vila per raó de l'aixecament del Camp de Tarragona contra el domini borbònic*. La data del document és del 2 d'octubre de 1720, i el trasllat notarial, del 3 de desembre de 1721, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 152 i 154.

Principado para el resguardo de dicha Plaza».⁷⁹⁵ Al principi de març de 1719,⁷⁹⁶ el marquès de Castel-Rodrigo va mobilitzar «muchas gente armada» del Pinell de Brai i d'Alcanar perquè perseguissin Carrasquet a les muntanyes de Prades.⁷⁹⁷ Cervera també va estipendiar vuitanta homes,⁷⁹⁸ capitanejats pel seu tinent de corregidor,⁷⁹⁹ mentre que Francesc Armengol Ferrer, regidor de Valls, va sortir amb cinquanta més, comandats per Pedro Saura Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona.⁸⁰⁰ Tots junts van sufocar el conat d'insurrecció,⁸⁰¹ malgrat que a Pere Joan Barceló no el van trobar.⁸⁰² El 7 de maig de 1719, el tinent general Diego García de Istúriz, corregidor i comandant militar de Tarragona, va ordenar que amb una part d'aquest contingent es formessin dues partides de paisans armats, una a Falset i l'altra a Tivissa, «para la persecucion, prision o muerte de Carrasco»,⁸⁰³ i també va armar els riudecanyencs. Les va regular mitjançant una instrucció⁸⁰⁴ d'onze apartats en els quals nomenava els

⁷⁹⁵ «Muy a satisfaccion de los Cabos Militares». Mèrit que va al·legar en un memorial en el qual sol·licitava que li restituïssin «la facultad y Permisso de exercer el arte de Notario». L'Audiència es va pronunciar el 17 de març de 1721 a favor seu, i va recomanar al capità general «que a este fin se le de y expida por el Consejo Real de Castilla el Despacho necessario en la misma conformidad». ACA, R. A., llig. 164, f. 17.

⁷⁹⁶ «A tiempo que el Rebelde Carrasquet fomento la Sedicion». ACA, R. A., reg. 7, ff. 14-16v.

⁷⁹⁷ També hi va enviar tropes regulars, «las compañías de granaderos de las guarniciones de Tarragona y Tortosa, y otros destacamentos», i un de fusellers de muntanya. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁷⁹⁸ «Por la confianza que el Capitan General tenia de los Moradores de dicha Ciudad, havia dispuesto que un Cuerpo de ellos pasasse a oponerse a los designios de dichos Rebeldes». ACA, R. A., reg. 7, ff. 14-16v.

⁷⁹⁹ Segons Giménez, els va comandar el regidor Gaspar Mir. E. Giménez, «La postguerra olvidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 630.

⁸⁰⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 134, f. 156v.

⁸⁰¹ Que segons el capità general, «sino huviere acudido tan presto, y con tanto golpe de gente, sin duda se huviere hecho mucho mayor», tal com va informar a la cort Miguel Fernández Durán el 8 d'abril de 1719. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁸⁰² El 8 d'abril de 1719 encara no l'havien pogut localitzar ni atacar, «ni sacarlos de las Montañas de Monserrate». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 218-218v.

⁸⁰³ Pedro Saura va recomanar als sotsbatlles de Valls i de Riudoms (Pere Anton Veciana i Francesc Martí), i als batlles de Vila-seca, d'Alcover, de Riudecanyes i de Reus, que les havien de comandar, que procurassin escollir els millors homes («los mas guapos y de mayor confianza»), perquè s'hi haurien de quedar fins que el marquès de Castel-Rodrigo «dé otra Providencia». D'altra banda, també els va informar que no hi anirien soldats «y que sólo quedan vuestras mercedes con sesenta paysanos». Carta de Pedro Saura a Pere Anton Veciana, Tarragona, 5 de maig de 1719, adjunta a la Instrucció donada als batlles i sotsbatlles del Camp de Tarragona el dia 7 de maig de 1719. Cf. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 137.

⁸⁰⁴ «Instrucción que deberá observarse en los puestos de Tibisa y Falset». Instrucció donada als batlles i sotsbatlles del Camp de Tarragona el dia 7 de maig de 1719. Cf. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 137.

comandaments, fixava la gratificació, disposava com s'havien d'armar i els donava directrius operatives i logístiques:⁸⁰⁵

1- Pere Anton Veciana, amb trenta homes escollits «de la gente que seguia a Don Pedro Saura», es quedaria a Falset.

2- Francesc Martí,⁸⁰⁶ amb trenta homes més, també seleccionats de «los mesmos paysanos», romandria a Tivissa.

3- Els dos sotsbatlles de Valls i de Riudoms, «junto con los vayles de Villaseca, Alcover, [i] vayle general de Riudecañas», triarien els seixanta homes, als quals se'ls donaria el pa de munició (però caldria anar-lo a recollir a Tarragona, «con vagages» de Falset i de Tivissa).

4- Els batlles d'Alcover i de Vila-seca reemplaçarien al cap de vuit dies Pere Anton Veciana i Francesc Martí, respectivament. Transcorreguts vuit dies més, els tinents de batlle de Reus i de Constantí substituirien els anteriors, «y asi suzesivamente».

5- El batlle general de Riudecanyes, Francesc Borràs, amb vint-i-cinc homes, portaria vint-i-cinc escopetes «de buena calidad» i sis parells de pistoles a la vila, i les repartiria als afectes, «siendo responsable de los sugetos a que las entregue».

6- Francesc Borràs aniria sempre a donar suport amb la seva gent i armes on fos necessari, quan l'avisessin els batlles o sotsbatlles «que mandaran los paysanos de Falset o Tivissa para acudir a algun puesto en persecucion del Carrasco u de otros de su cuadrilla».

⁸⁰⁵ Instrucció que pel seu contingut i estructura s'assembla al reglament de les esquadres del 8 de juny de 1719.

⁸⁰⁶ El dia 25 de març de 1719 s'havia retirat a Tarragona, «desde donde ha salido con las partidas que han seguido la sedizion con sus armas». ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Certificació de mèrits del caporal Josep Martí de Riudoms. Document de c. 1763, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 133-134.

7- Per armar tant les dues partides com els riudecanyencs s'emprarien les armes dels batlles que havien seguit Pedro Saura.⁸⁰⁷ Així doncs, es quedarien seixanta armes «y todas las pistolas que de estos huviera» a Falset i a Tivissa, «y solo llevara cada bayle una arma a su lugar». Francesc Borràs agafaria les vint-i-cinc escopetes i sis parells de pistoles, i donarien rebuts als batlles de les que es quedessin (un cop cada batlle tingués la seva, la resta les haurien de portar i lliurar, ells mateixos, al magatzem de Tarragona).⁸⁰⁸

8- Les dues partides i Francesc Borràs s'informarien, farien diligències i s'ajudarien mútuament en secret «para saver del Carrasco y algunos de sus compañeros», amb l'objectiu de parar-los emboscades i capturar-los.

9- També esbrinarien qui auxiliava els guerrillers i els detindrien.

10- Tots els components de les partides s'aquartermarien en un mateix carrer tant a Falset com a Tivissa, «sin permitir que della falte un tercio de la gente de dia y toda de noche». A Riudecanyes, Francesc Borràs procuraria que els que anessin armats romanguessin tan junts com fos possible.

11- Exhortava «al gran cuidado zelo y aplicacion» amb el qual batlles i sotsbatlles havien d'implementar aquesta instrucció perquè tingués èxit.⁸⁰⁹

⁸⁰⁷ Arran de l'ordre donada pel marquès de Castel-Rodrigo segons la qual s'havien de desarmar les justícies excepte una escopeta per a cada batlle, «tanto de los que desarmaron los sediciosos como de los que se quedavan sin desarmar». Instrucció donada als batlles i sotsbatlles del Camp de Tarragona el dia 7 de maig de 1719. Cf. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 137.

⁸⁰⁸ De fet, era la mateixa mesura que ja s'aplicava des de pocs dies abans (3 de maig de 1719) per armar les quatre esquadres d'algutzirs extraordinaris a Talarn i les tres companyies de milícies a Rialp, a Sort i a la Pobla de Segur; i que un mes i escaig després també es va utilitzar per armar les esquadres de paisans que els ministres de l'Audiència van formar per tot Catalunya.

⁸⁰⁹ Probablement, la raó per la qual el ministre comissionat Juan Antonio de Navas no va formar les esquadres de paisans armats planificades a Tivissa i a Falset els mesos de juny o juliol de 1719 va ser perquè encara es mantenien aquestes dues partides, que, segons el nostre parer, van constituir l'últim dels seus precedents immediats. Instrucció donada als batlles i sotsbatlles del Camp de Tarragona el dia 7 de maig de 1719. Cf. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 137.

Entre finals de juny i principis de juliol de 1719, els miquelets van ocupar Olot, Camprodon i Ripoll.⁸¹⁰ Els regidors de Vic, informats que continuaven «penetrando la montanya» amb diferents destacaments i «esparsen voces que passaran en breve apoderarse de esta Ciudad», van proposar el 3 de juliol al capità general, a Francisco Caetano de Aragón i al fiscal civil de l'Audiència formar una companyia, «la mas numerosa que sea posible de hombres escogidos assi de dentro como de fuera de Ciudad», per defensar-la.⁸¹¹ Pretenien finançar-la amb els emoluments de la ciutat⁸¹² i pagar-los, «por lo menos», dos rals d'ardits i el pa de munició de socors diari «a cada soldado amas del sueldo del Capitan y demas subalternos». Però el dia 6 Antonio del Valle va denegar la creació d'aquesta companyia «de los vecinos de esa ciudad y sus zercanias», al·legant que aleshores a Vic encara hi havia el destacament del coronel Luis Mayoni i que no podia augmentar el sou tal com ho plantejaven sense una ordre especial de Sa Majestat, «pues pedirian lo mismo todas las demas Esquadras con este Exemplar».⁸¹³

Al final de juliol de 1719, el doctor Miquel Cassador, regidor degà de Vilafranca del Penedès, va substituir provisionalment el corregidor, que s'havia retirat a Tarragona perquè els *miquelets de França* s'apropaven a la vila. L'Ajuntament va demanar ins-

⁸¹⁰ AMVI, Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 29/VII/1719; correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Antonio del Valle, a Francisco Caetano de Aragón i al fiscal civil de l'Audiència, 3/VII/1719; A. Muñoz i J. Catà, «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins del conflicte bèl·lic de 1719», pp. 224-225; J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 72-73.

⁸¹¹ En realitat, aleshores la ciutat estava molt ben protegida, perquè hi havia el coronel Luis Mayoni amb un gran destacament. Però com que temien «que no podra permanecer mucho tiempo en ella», tal com els ho havia insinuat el governador i corregidor, i consideraven que la reduïda guarnició «no es la bastante para acalorar los animos de sus naturales», van plantejar crear la companyia «por remedio interino» i «para que junto con los 110 Dragones estuviessen siempre promptos a qualquier expedicion pues con este resguardo se podria tener alguna mayor confianza de la Choperacion en los Paysanos». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), 3/VII/1719.

⁸¹² Ja que no es podia recórrer al fons del cadastre, perquè «el presente sistema de las cosas» no permetia cobrar-lo. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), 3/VII/1719.

⁸¹³ També els va donar com a raó la impossibilitat de cobrar el cadastre, tal com ells mateixos l'hi havien comunicat el dia 3 de juliol de 1719 (ja que segons havia ordenat el seu predecessor, el marquès de Castel-Rodrigo, no es podia «apremiar» els naturals per recaptar-lo en aquest país i en aquestes circumstàncies). Tanmateix, els va comunicar que Francisco Caetano no retiraria el destacament de «esos paraxes a menos que no esten con toda seguridad». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Antonio del Valle, 3/VII/1719; i a Francisco Caetano, 21/VII/1719.

truccions⁸¹⁴ i auxili⁸¹⁵ al capità general, però no els van socórrer. Per aquesta raó Miquel Cassador, juntament amb el seu pare,⁸¹⁶ el regidor Miquel Vidal, l'alguatzir del corregiment Antoni González, Josep Xamar, Bonaventura i Josep Puig, Josep Tries i els macers Jaume Coll⁸¹⁷ i Jaume Mefa es van refugiar i es van fer forts al campanar de l'església parroquial de Santa Maria, quan Francesc Bernic va ocupar Vilafranca a l'agost.⁸¹⁸ Els van assetjar des del dia 22 fins al 13 de setembre, i van optar per la resistència a ultrança, «determinados a sacrificar sus vidas, y tolerar el saqueo de sus casas solo a fin de resguardar las armas que el dicho regidor decano tenia a su cargo⁸¹⁹ y defender la justa causa del Rey». ⁸²⁰ De fet, van mantenir la posició fins que va arribar a la

⁸¹⁴ El 21 de juliol de 1719, el capità general va remetre la carta de l'Ajuntament de Vilafranca a l'Audiència perquè opinés al respecte, i l'endemà li van respondre que, segons l'ordre reial de 13 d'octubre de 1718, el regidor degà era qui havia d'exercir el càrrec i administrar justícia mentre el corregidor i el seu tinent estiguessin absents. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 25v-26v.

⁸¹⁵ Pel risc «en que Justamente se concebian los individuos de aquel Ayuntamiento y los Vecinos del lugar que se huviessen Señalado en el Real Servicio». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 25v-26v.

⁸¹⁶ Que també es deia com ell; «metge de Sitges, els austriacistes el perseguiren l'any 1705 per matar-lo, "Rabiosos de no poder dar con él, desahogaron su furor saqueándole su casa y destruyéndole alguna porcion de sus viñas...". L'any 1707 li van trencar el braç a garrotades i li destruïren la casa, ja malmenada dos anys enrere. Es refugià a Vilafranca del Penedès, on curava els presos». N. Sales, *Els botiflers, 1705-1714*, p. 54; J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, p. 423.

⁸¹⁷ Tot just acabava de tornar de portar les armes a Tarragona per evitar que els les prenguessin, tal com l'hi havia ordenat el corregidor, «haviendose restituido a dicha villa de Villafranca, despues de executada con fidelidad dicha conduccion, viendose amenazado de los Sediciosos le fue preciso retirarse, y mantenerse treinta y tres dias en la Torre de la Iglesia Parroquial de dicha Villa con otros sujetos afectos al Real Servicio». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, f. 233.

⁸¹⁸ Segons J. Mercader, *Els Capitans Generals*, p. 73, i J. Iglésies, *El guerriller Carraslet*, p. 40; però segons N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, p. 186, i J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, p. 423, van ser els escamots de Tomeu de Pollina.

⁸¹⁹ La major part de les armes ja se les havien emportat a Tarragona. Tanmateix, n'havien deixat algunes per a l'administració de justícia i el manteniment de l'ordre públic, «que a su cuidado estaban en la casa de la Villa». Són aquestes les que van defensar a la «Torre» de l'església. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 110v-111v; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Audiència al capità general, Barcelona, 24/XI/1719.

⁸²⁰ «Y aunque los Sediciosos intentaron asaltarlas [les armes] no se atrevieron ejecutarlo por reconocer fuerte el puesto». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 110v-111v. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Audiència al capità general, Barcelona, 24/XI/1719.

vila el regiment de cavalleria d'Oran el dia 27⁸²¹ i, «comboyados» amb ell, es van retirar a Barcelona.⁸²²

Els habitants dels pobles de la Conca de Tremp van prendre partit en contra de Felip V,⁸²³ van ocupar el castell de Sarroca⁸²⁴ i van ajudar les tres companyies de milícies de Rialp, de Sort i de la Pobla de Segur a capturar el comandant Mateo Cron quan s'hi dirigia la nit del 9 d'agost.⁸²⁵

Al setembre de 1719, Juan Antonio de Pando Patiño, governador i corregidor interí de Tortosa, va lliurar quaranta escopetes a Ulldecona «bajo la obligacion que hicieron el baile y demas hombres conocidos de ella de ser responsables con sus vidas y haciendas de dichas armas y su seguridad».⁸²⁶ Les hi havien demanat els mateixos falduts per demostrar el seu zel en el servei reial i per defensar-se dels guerrillers.⁸²⁷ Tanmateix, segons l'Audiència, aquella mesura era insòlita, perquè considerava els ulldeconencs

⁸²¹ Que venia de Tarragona i es dirigia a la Ciutat Comtal. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 110v-111v; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Audiència al capità general, Barcelona, 24/XI/1719.

⁸²² Durant els trenta-tres dies que van romandre fortificats al campanar, Miquel Cassador va assumir les despeses d'avituallament de tots ells a càrrec seu, va pagar 141 lliures i 5 sous, i va signar rebuts a diferents botigues per valor de 38 lliures i 13 sous més. L'any següent va reclamar que li abonessin aquestes quantitats, al·legant «hallarse exausto de medios, con que pueda mantenerse el, y su crecida familia» i, d'altra banda, el compromís que havien adquirit els altres regidors mentre estaven a la torre «que le subministrarian todo lo que habria menester». El 15 d'abril de 1720, l'Audiència va recomanar al capità general que s'ordenés als regidors de Vilafranca satisfer-li el deute «de los Propios de ella», perquè havia justificat davant del corregidor «haber efectivamente gastado las Partidas que expresa». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 233v-235.

⁸²³ «Ninguno de aquellos pueblos ha hecho diligencia alguna a favor del Rey quando los Agressores eran tan pocos, y todos Paysanos, y se debe presumir que todos en general concientian en dicha rebellion por iuzgarse libres de Catastro y tener la libertad de la Sal, tabaco y llevar Armas». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸²⁴ «Atacado y sorprendido por los pueblos y naturales de la Conca de Tremp, los quales, despues de haver pillado todo lo que havia, pusieron en manos de los Franceses el Castillo, y estos le demolieron a su retirada». Felip Riquer, capità del regiment Barcelona, amb un tinent, un alferes, dos sergents i quaranta soldats, va entregar «a los Paysanos este Castillo de los mejores, y mas fuertes de Cataluña». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸²⁵ «La prision de dicho Brigadier, como la sorpresa del Castillo de Sarroca, y su Guarnicion fueron acciones cometidas por los Paysanos y Milicias del mismo Pays, sin intervencion de tropa, ni soldado alguno Frances, ni otro alguno Enemigo». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸²⁶ El 30 de setembre de 1719 va informar al capità general d'aquesta entrega, i aquest va remetre la carta a l'Audiència perquè opinés al respecte el 6 d'octubre. Finalment, la Cambra li va respondre el dia 21 defugint dictaminar positivament, «en punto tan dudoso y problematico, por la incerteza, o contingencia del suceso». ACA, R. A., llig. 210, f. 43; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199.

⁸²⁷ «En ocasion que se ven todos los dias amenaçados de algunas partidillas de Sediciosos, que por considerarlos desarmados se atreven a llegar a las cercanias del lugar». ACA, R. A., llig. 210, f. 43; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199.

poc afectes al rei i perquè la vila era oberta sense defenses, per la qual cosa va estimar que les armes estaven en perill.⁸²⁸

A l'octubre de 1719, Francesc Comas Carrera, de Granollers, va anar a Sant Celoni amb cent cinquanta cavalls per desallotjar una partida de fusellers que havien atacat la guarnició.⁸²⁹ El dia 14, Josep Pastor Descatllar, tinent de corregidor de Berga, va sortir amb setanta paisans armats i amb un contingent militar⁸³⁰ per recuperar un comboi de vi de la vila que els havien robat, format per vint-i-cinc mules. A la una de la matinal del dia 15 van decidir descansar fins que es fes de dia a la masia fortificada de la Cortada dels Llucs, a Santa Maria de Merlès, però com que trigaven a obrir la porta van sospitar i la van envoltar. A dins hi havia cinc fusellers de França, que van obrir foc i van matar un soldat. Després d'un intercanvi de trets van malferir dos dels miquelets, dos més els van capturar i un es va escapar «sin saber por donde».⁸³¹ Al matí van recuperar el vi, que els lladres havien abandonat en una junquera, però les mules no, perquè ja les havien deixat anar.⁸³² Els regidors de Berga, com que no tenien notícies de l'expedició, van fer sortir el dia 15 un altre destacament de paisans armats amb l'alguatir perquè els anessin a trobar. Mentre els buscaven, van detenir Josep Marzal⁸³³ i Climent Rota,⁸³⁴ per tinença d'armes, en dues barraques de Lluçà, i el gaianès Salvador Canadell, perquè el van reconèixer⁸³⁵ a l'hostal de Vilalta de Santa Maria de Merlès.

⁸²⁸ I corrien el mateix risc «en poder de aquellos vecinos, que las que se perdieron en otros lugares del Principado nada mas sospechosos al Real Servicio». ACA, R. A., llig. 210, f. 43; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199.

⁸²⁹ ACA, R. A., reg. 364, f. 154v.

⁸³⁰ Dos capitans i seixanta soldats de la guarnició que el van acompanyar per ordre del governador. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

⁸³¹ Segismund Coma, conegut amb el renom d'«el Bort de la Coma», i Bernat Careta eren els ferits, i el seu fill i un marxant de Perafita, anomenat «el Carlets», els altres dos. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

⁸³² A l'alba, Josep Pastor havia descobert que els miquelets detinguts no eren els lladres i, com que no els va trobar, va obligar els paisans del terme on havien recuperat el vi a portar-lo fins a Berga i els va fer pagar l'import de mitja carga que faltava i tot el que havien pres als traginers. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

⁸³³ Conegut amb el renom de «Manyaques», portava una daga i dins la seva barraca hi van trobar tres escopetes, una «xispa» de tres pams i una baioneta. Segons Josep Pastor, ell no era un mal home, però els seus tres fills sí que eren «muy perniciosos», i sospitaven que les armes eren seves. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

⁸³⁴ Dins la seva barraca hi van trobar una escopeta i dos parells de pistoles (una d'elles sense clau o pany). AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

⁸³⁵ «Por dezirse ser culpado de algunas atrocidades executadas en este tiempo, y ser del Batallon de Ferrer segun dize»; però en el moment de la detenció no portava armes a sobre. AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Josep Pastor a Cristóbal de Corral, Berga, 17 d'octubre de 1719.

La Sala del Crim de l'Audiència va comissionar el dia 21 d'octubre Onofre Melcion, tinent de corregidor d'Igualada, perquè capturés els rebels Jacint Elies,⁸³⁶ Tomàs Rovira, Pere Isard i Joan Mussons,⁸³⁷ els portés a la presó de Barcelona i els embargués els béns. Per portar-ho a terme, el va autoritzar que l'auxiliessin tots els oficials reals i baronials que considerés necessaris.⁸³⁸ Al desembre de 1719, Onofre Melcion va fer portar 64 escopetes des de Cervera, «que tenia alla de la Coronela», cap a Igualada, perquè «su animo y de los demas individuos de ella» era defensar-se dels miquelets «y no permitirles entrada en la villa».⁸³⁹ Jaume Llissach, tinent de corregidor de Manresa, va formar el gener de 1720 una companyia de cent paisans armats, amb la qual va vetllar per la seguretat a la xarxa viària «a fin de tener limpios los caminos de facinerosos» i protegir les carreteres per on circulaven els combois militars.⁸⁴⁰

Altres exemples de paisans armats filipistes són Pere Sobregrau, pagès i batlle de Gallifa, que va mantenir *gent armada* «no solo para su resguardo, sino tambien para el de su termino y vecindarios limpiando aquellos de los Sediciosos que perseguia»,⁸⁴¹ malgrat que els guerrillers el van atacar i robar;⁸⁴² Miquel Girbau Pujades, pagès i batlle de Castellterçol, que també va gastar «muchas cantidades de su corto Patrimonio manteniendo gente armada que aun esta bajo su mando en su casa, para perseguir los sediciosos que tenian infectado todo aquel Payz, matando, e hiriendo muchos de

⁸³⁶ Al final de la Guerra de Successió havia estat sota les seves ordres com a capità de l'arreglament dels vint-i-cinc minyons que es va formar a Igualada el 1714.

⁸³⁷ «Y otros diferentes poco temerosos a Dios y a la correccion de la justicia temporal no abrian dudado sublevarse y tomar las armas contra las reales tropas haciendo insultos contra estas con motivo de haver tomado el partido enemigo cometiendo crimen de rebeldia e infidelidad contra el Rey». ACAN, API, caps 463, Jaume Vilarriquer, escrivà de cambra de la Sala del Crim, a Onofre Melcion, Barcelona, 21/X/1719.

⁸³⁸ ACAN, API, caps 463, Jaume Vilarriquer a Onofre Melcion, Barcelona, 21/X/1719. Al juny també li havia ordenat que, juntament amb Josep Trullàs, batlle de Piera, capturés el pierenc A. Musarro, que s'havia escapat de la presó de Roses; el touenc Marià Quadras, fugat de la de Montjuïc, i el Perico de Jorba. ACAN, API, correspondència sotsveguer Onofre Melcion, caps 1230, Josep Ventura a Onofre Melcion, Barcelona, 3 i 10/VI/1719.

⁸³⁹ El marquès de Castel-Rodrigo li va comunicar el 27 de desembre de 1719 des de Solsona que estava d'acord amb aquesta mesura, «con motivo de quedarse por ahora esa Villa sin tropas». ACAN, API, Cort del batlle, correspondència Castel-Rodrigo (1714-1719), caps 3.

⁸⁴⁰ «Y singularmente la carretera desde Barcelona a Solsona y sus vecindades», tal com l'hi havia ordenat el marquès de Castel-Rodrigo. J. Fàbrega, *Llibre de coses que han succeït a Catalunya*, p. 64.

⁸⁴¹ Complint les ordres que li donava el batlle de Centelles, «Insiguiendo las de Dn. Francisco Caetano de Aragon, y Dn. Antonio del Valle». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 236-238.

⁸⁴² «Se le echaron un grande numero de ellos en su casa, en ocasion que tenia una conferencia con el Bayle de Centellas, y el de Castelltersol, y amas de haver comido a discrecion, le hurtaron oro, plata, dinero, y otras cosas». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 236-238.

ellos»;⁸⁴³ Joan Virgili, pagès de Vila-seca, i el seu fill primogènit, Gerard, que els van nomenar «Gefes» de dues partides «en tiempo de la ultima sedicion»;⁸⁴⁴ Joan Passanau, de Móra d'Ebre, que «salió con sus armas siempre que se ofreció» per ajudar l'exèrcit,⁸⁴⁵ i que va participar en una acció contra els guerrillers a Tivissa;⁸⁴⁶ i els veïns d'Alforja Baptista Tost, el batlle Gabriel Saludes, el cirurgià Pere Castelló, el sastre Miquel Saludes, els pagesos Joan Voltas i Sebastià Huguet, el ferrer Josep Simó, el sabater Joan Saludes, el manyà Francesc Saludes, el sastre Gabriel Saludes, els botiguers Francesc i Gabriel Munter, el teixidor Isidre Iglésias i Francesc Monter,⁸⁴⁷ que també van perseguir «Carrasquetes» el 1718 i el 1719, «para lo que se les dieron armas».⁸⁴⁸

Finalitzades les hostilitats, el paisanatge armat es va desmobilitzar de nou, tal com ho havia fet el 1714 quan va acabar la Guerra de Successió. El 20 de gener de 1720, el marquès de Castel-Rodrigo i l'Audiència van revalidar i restablir a Catalunya tots els bans i edictes de prohibició d'ús i de tinença d'armes⁸⁴⁹ sota pena de la vida, i van ordenar als particulars que les lliuessin als comandants militars o als corregidors dels seus districtes.⁸⁵⁰

⁸⁴³ «Assi en los años de Mil sette cientos y treze, y Mil sette cientos catorze, durante el Assedio de Barcelona, como en el passado de Mil sette cientos y diez y nueve, Y oy en dia [abril de 1720]». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 236-238.

⁸⁴⁴ Tal com van al·legar com a mèrit en el memorial que van presentar el 1723, en el qual demanaven permís per portar espasa. El 29 de setembre, l'Audiència només va recomanar que se li concedís al pare, perquè també havia estat batlle de Vila-seca i algutzir major i veguer de Tarragona. ACA, R. A., llig. 209, f. 41; ACA, R. A., reg. 135, 163v-164v.

⁸⁴⁵ Igual que havia fet durant la Guerra de Successió. *Ibíd.*, p. 49.

⁸⁴⁶ Certificat pel comandant de Móra d'Ebre, Pedro Zacarías de San Maurín, el 25 de desembre de 1719. ACAC, Arxiu de complement, col·lecció de documents Rafel Castells, doc. 2.226, «Relacion de los méritos y servicios de don Ramón Nicolás Passanau cabo de las Esquadras del Principado de Cataluña», imprès a Barcelona, l'11 d'agost de 1792.

⁸⁴⁷ Menor i confiter, segons el memorial presentat el 1719 (AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Audiència al capità general, Barcelona, 28/XI/1719), o cerer, segons el presentat el 1721 (ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 213-214v).

⁸⁴⁸ «Experimentose igualmente [que el 1713 i 1714] su fidelidad y Zelo en la persecucion de los Carrasquetes, que se sublevaron turbando la publica quietud, haviendo por su bien acreditado Zelo, y afecto sido muy favorezidos de los Comandantes de Tarragona, aplicandoles y valiendose de ellos para todas las funciones y batidas, que se han executado contra los Ladrones y Malechores». ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 213-214v; ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 108v-110; AGS, Secretaria de Guerra, Suplement, llig. 199, Audiència al capità general, Barcelona, 28/XI/1719.

⁸⁴⁹ Especialment els edictes del 3 d'octubre i del 2 de desembre de 1714 i el del 7 d'agost de 1715, publicats pel duc de Berwick, el príncep de Tserclaes i el marquès de Castel-Rodrigo, respectivament. ACA, R. A., reg. 244, ff. 88v-90.

⁸⁵⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 133-134v; ACA, R. A., reg. 244, ff. 88v-90.

Però arran de la presència de partides armades (criminals, delinqüents comuns o guerrillers) que persistien actuant al marge de la llei al Principat, el capità general va rearmar les justícies al cap de tres mesos.⁸⁵¹ De fet, va aplicar de nou la mateixa mesura practicada cinc anys abans durant la postguerra anterior i per la mateixa raó. El 18 de març de 1720 va encarregar a l'Audiència que planifiqués un repartiment general d'armes entre els batlles i els regidors dels pobles. La Cambra va proposar que se'n distribuïssin 8.117 entre 1.137 localitats al cap d'una setmana.⁸⁵² Un cop supervisat l'edicte,⁸⁵³ va ordenar que s'imprimís i es fes públic el dia 30, i va demanar a l'Audiència que elaborés un reglament per repartir-les. L'esborrany⁸⁵⁴ li va ser presentat el 4 d'abril i el príncep Pío el va aprovar l'endemà.⁸⁵⁵

Entre el 15 d'abril i el 12 de juny, els batlles i els regidors del corregiment de Barcelona van recollir a les drassanes de la Ciutat Comtal les armes i la munició que els havien assignat.⁸⁵⁶ Però fins al febrer de 1721 no van enllestir el repartiment definitiu, que va

⁸⁵¹ «Para exterminar las Quadrillas de facinerosos, y Ladrones que divagavan por el Principado en el año de 1719 y principios de 20 se resolvio por el difunto Señor Marques de Castel Rodrigo Antecesor de V. Exa. en estos cargos con parecer de la Real Audiencia darse diferentes providencias, siendo una de estas la de armar a las Justicias del Principado, a cuyo fin se formo un reparto general». ACA, R. A., llig. 210, f. 8, Audiència al marquès de Risbourg, Barcelona, 11/IX/1726.

⁸⁵² Edicte del 25 de març de 1720. ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 191-219v. La llista del repartiment d'armes entre els pobles i el seu nombre proposada per l'Audiència l'hem reproduït íntegrament al document 7 de l'annex.

⁸⁵³ «Haviendo yo hallado por conveniente mudar algunas clausulas del edicto y que se excuse el capitulo que trata de excrutinio de Casas, Montes Cuebas (porque esta diligencia se havra de ejecutar Generalmente por las Tropas y Justicias aun mismo tiempo y empesarla aun mismo dia con armonia y con Instrucciones que deven tener Secretas hasta a la execucion y por consecuencia ser essencial ocultar el animo de ella hasta a su practica, que no puede ser sino es despues de publicado el edicto, establecidas las Tropas en sus puestos y armadas por lo menos en parte las Justicias y particulares)». D'altra banda, conscient que en els magatzems reials no hi havia «con mucho» les armes proposades «en las Relaciones», va determinar que s'haurien de distribuir proporcionalment les que hi hagués, «y que por consiguiente este Repartimiento devera ser prudencial, y se devera en el tener cuenta de las Armas que ya tienen muchas Justicias y de las que a particulares respectivamente estan permitidas». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 115-116.

⁸⁵⁴ «Capitulos de instruccion que le ha parecido deveran observar los Corregidores de los doze Partidos de este Principado en el reparto y entrega de las Armas». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 220v-221v.

⁸⁵⁵ Afegint-hi «algunas circunstancias» que li van semblar adients. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 118v-122. El reglament sencer el podeu veure al document 8 de l'annex.

⁸⁵⁶ «Quaderno de las obligaciones firmadas por los Bayles y Regidores de los Lugares del Corregimiento de Barcelona por razon de las Armas que se les han entregado». AHCB, arxiu del veguer, XXXV-3, 01, Barcelona, 15 d'abril de 1720; R. Martí, *Cataluña armería de los Borbones*, p. 138.

permetre armar tots els pobles.⁸⁵⁷ El dia 20, l'Audiència, a instància del marquès de Castel-Rodrigo, va proposar distribuir-ne 1.523 més entre les 385 localitats excloses l'any anterior.⁸⁵⁸

Corregiment	Nombre d'armes
Corregiment de Barcelona	346
Corregiment de Mataró	797
Corregiment de Vilafranca	781
Corregiment de Manresa	808
Corregiment de Vic	638
Corregiment de Tarragona	985
Corregiment de Girona	1475
Corregiment de Cervera	802
Corregiment de Lleida	461
Corregiment de Tortosa	207
Corregiment de Puigcerdà	567
Corregiment de Pallars	250

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 191-219v.

Corregiment	Nombre d'armes
Corregiment de Barcelona	23
Corregiment de Mataró	69
Corregiment de Vilafranca	77
Corregiment de Manresa	86
Corregiment de Vic	170
Corregiment de Tarragona	179
Corregiment de Girona	277
Corregiment de Cervera	200

⁸⁵⁷ El 1720 no havien armat els pobles petits per evitar que els «sediciosos» els prenguessin les armes fàcilment. Però el 18 de gener de 1721, el capità general, «haviendo ahora cesado este riesgo», va canviar de parer, perquè aleshores «las cuadrillas de Ladrones que todavia divagan por el Pays» robaven «en dichos Lugares y sus Terminos» justament per aquesta raó. ACA, R. A., llig. 210, f. 65.

⁸⁵⁸ «Relacion de los Pueblos a quienes no se destribuyeron Armas quando el ultimo Reparto General de ellas con su expresion de su Vecindad y Corregimientos». A part dels pobles petits, també va recomanar armar-ne d'altres «de numerosa poblacion» que també havien exclòs el 1720 perquè aleshores en aquelles localitats hi havia caserna de tropes o estaven situades a prop seu, i el 1721 aquesta circumstància havia canviat. ACA, R. A., llig. 210, f. 69; ACA, R. A., reg. 130, ff. 192-199v. La llista l'hem transcrit íntegrament al document 9 de l'annex.

Taula 4. Nombre d'armes que la Reial Audiència va proposar repartir als corregiments el 1721 (cont.)	
Corregiment de Lleida	104
Corregiment de Tortosa	33
Corregiment de Puigcerdà	113
Corregiment de Pallars	192

Font: ACA, R. A., llig. 210, f. 69; ACA, R. A., reg. 130, ff. 192-199v. Elaboració pròpia.

3.10. FUSELLERS DE MUNTANYA

El 1719 milers de fusellers de muntanya catalans van donar suport als exèrcits borbònics durant la guerra entre Felip V i la Quàdruple Aliança (la Gran Bretanya, França, Províncies Unides i Àustria). Els miquelets del Principat, igual que en la contesa successòria espanyola, es van tornar a enfrontar lluitant en ambdós bàndols per una causa encara pendent. Catalunya, convertida de nou en camp de batalla, va patir un altre combat fratricida. Però en aquesta ocasió els aliats només van promoure la resistència catalana perquè va resultar la millor estratègia militar per doblegar el Borbó espanyol en el marc de la nova conjuntura bèl·lica internacional. Tan bon punt ho van aconseguir, el seu interès pels catalans es va esfumar.

3.10.1. Fusellers filipistes

El marquès de Castel-Rodrigo va formar quatre⁸⁵⁹ batallons, comandats per Jaume Torres,⁸⁶⁰ Pere Soguet, Geroni Vaduà i Francesc Estruch, i vint-i-dues companyies

⁸⁵⁹ Segons Castellví se'n van formar sis, «y por comandante de ellos Ambrosio [Roquer]» (F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 633), que coincideix amb l'encàrrec de vestuari de sis batallons de fusellers, amb 156 capitans i tinentes i 156 sergents, 78 tambors i 2.730 fusellers, que per ordre de Felip V es va efectuar l'11 de febrer de 1719 al mestre Antoni de Lapeira, que es comprometia a complir-lo en un termini de tres mesos. ACA, Intendència, any 1719, f. 85v, a J. Mercader, *Felip V i Catalunya*, pp. 204 i 205. Segons el nostre parer, probablement dels sis només se'n van formar quatre perquè els altres dos no els van poder completar. Arribem a aquesta conclusió perquè sabem que vint-i-una de les companyies soltes estaven dividides en dues divises, deu de gira «cañelada» i onze de gira negra, que correspondrien als altres dos batallons incomplets. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66.

⁸⁶⁰ «Sotsveguer de Moià fins al 1719, fill del dirigent *barretina* Enric Torres, que havia format part de les companyies de fusellers al servei de França. A més a més, havia dirigit una companyia de minyons filipistes durant la Guerra de Successió. El batalló de Centelles que comandava, format per 200 homes, s'ubicà entre Llançà i la Jonquera». J. Albareda, *Catalunya en un conflicte europeu: Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes*, p. 256.

soltes⁸⁶¹ de fusellers catalans al servei de Felip V.⁸⁶² L'1 de febrer de 1719 va nomenar el fontcobertí Francesc Mir comandant de sis d'elles, establertes a l'Empordà.⁸⁶³ L'escassetat de recursos econòmics i la poca predisposició dels catalans per allistar-s'hi van dificultar el reclutament.⁸⁶⁴ De fet, davant «la tibiessa con que se aplicavan a sentar sus Plazas a los referidos Cuerpos», es va veure obligat a enrolar rodamons i presos indultats o, fins i tot, a compèl·lir-los directament per la força.⁸⁶⁵

El 3 de maig de 1719, el comissari de guerra, Antonio del Frago, va passar revista a la companyia solta del capità Joaquim Baus a Manresa, «considerandola completa de Capitan Theniente, dos Sargentos un tambor y treinta y cinco fusileros».⁸⁶⁶ En aquella data, el capità general ja n'havia destinat quatre més al corregiment fronterer de Talarn per protegir-lo.⁸⁶⁷ Probablement, devien ser les capitanejades per Pere Golo-

⁸⁶¹ Deu de divisa de gira «cañelada» (sis de les quals comandades per Francesc Mir), onze de divisa de gira negra (sis d'elles formades a Vic i sota les ordres d'Ambrosi Roquer. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66) i una de capitanejada per Joaquim Baus (ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58); tot i que el marquès de Castel-Rodrigo en volia formar vint-i-sis, que volia destinar al corregiment de Talarn i a la Cerdanya per protegir-los, segons va informar al rei el 8 d'abril de 1719. ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v.

⁸⁶² ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁸⁶³ Mèrit que va al·legar en un memorial el 1721, en el qual demanava el càrrec d'alguatir major de Girona o de Besalú. L'Audiència, malgrat que el va jutjar digne «de los dos empleos que solicita», va recomanar seguir confiant en Andreu Batella, que ocupava la plaça interinament a Girona, tot i que l'11 d'agost també va reconèixer molt especial «el merito de este Sujeto». ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., Consultes, reg. 132, ff. 96v-98.

⁸⁶⁴ Tal com ho reconeixia el capità general el 8 d'abril de 1719: «que el otro (medio) que tambien seria muy conveniente de levantar diferentes otros Batallones de fuzileros de Montaña para lo interior de el Principado no se puede poner en practica porque su pagamiento en dinero efectivo (como deveria ser) su Armamento y su Vestuario son gastos incompatibles con la presente falta de medios» [...] «esto pues sentado, y sentada la imposibilidad de Tropas, y lo excuito de fondos para Levas de mas Fuzileros de Montaña o de Milicias». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, ff. 209-224v.

⁸⁶⁵ «Se hizo peculiar pezquiza de todos los Vagamundos, y Mandaron formar los Cuerpos de Batallones de Fusileros de Montaña [...] y ahun para facilitar mas este ultimo expediente se publico un Indulto y perdon de toda especie de Delito a la reserva solamente de algunos muy atrozos, a favor de todos aquellos que dentro el termino de un Mes sentassen Plaza [...] y como por los Delitos passados e Indultados por la Clemencia del Rey no pudiessen castigarse, ni tomarse el Rumbo de Estrañarles», van decidir executar una perquisició general per tot Catalunya, i «se tomo el expediente que los que fuesen capaces de Servir sentassen Plaza, y que los demas se afianzassen por Cantidad competente que les pudiesse retraer a Servir de algun freno para no obrar contra el estado destinandosse para esto dos Ministros de la Sala Criminal que se aplicaron a estas diligencias». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 13v-20.

⁸⁶⁶ Aquesta companyia costava mensualment dos mil cinquanta rals i vint maravedisos de billó. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁸⁶⁷ «En dicho Corregimiento, para su resguardo a mas de quatro Compañias de Fusileros de Montaña, y alguna Tropa Reglada alli establecida». ACA, R. A., «Villetes», reg. 363, f. 226v.

bardes, d'Artés;⁸⁶⁸ Joan Saurí, d'Hostalric; Josep Ribas, de Gaserans (Sant Feliu de Buixalleu),⁸⁶⁹ i Geroni Porta, de Barcelona, perquè, segons el mariscal Luis Fernández de Córdoba, quatre companyies d'Hostalric van formar part de la seva columna volant durant l'estiu a la Conca de Tremp.⁸⁷⁰ La seva missió va consistir a intentar aturar els francesos, que durant la primavera ja havien ocupat la Vall d'Aran dirigits pel general De Bonas i, alhora, contenir les incursions dels carrasclets. Però les desercions van reduir a la meitat els efectius de la columna⁸⁷¹ i la van deixar només amb setanta fusellers, «resto de las quatro compañías», un capità subaltern amb dotze soldats del regiment Barcelona i les tres companyies de milícies de paisans armats. Tanmateix, van continuar exercint el servei reial pel centre del país des del 12 de juliol fins al 9 d'agost de 1719, data en què les quatre companyies de fusellers es van revoltar i van marxar de Tremp amb la intenció d'anar cap a França.⁸⁷² El 16 de setembre ens consta que la companyia solta capitanejada per Josep Torà, de l'Albí, formada a Manresa i al Lluçanès, la componien el tinent Francesc Gener, de Monistrol, dos sergents i vint-i-tres fusellers.⁸⁷³

Un cop finalitzades les hostilitats i restablerta la pau, el 1720, Felip V va ordenar el 8 de juny llicenciar els quatre batallons i les vint-i-una companyies existents. Els van fer entregar les armes (curtes i llargues) i les municions, excepte als oficials, als quals es

⁸⁶⁸ Que havia format la companyia a Manresa. El 1722 va al·legar com a mèrit que havia estat capità d'una companyia solta de fusellers de muntanya en un memorial en el qual va demanar permís per tenir armes de foc. Però no l'hi van concedir. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., llig. 210, f. 111.

⁸⁶⁹ El 1727 va invocar com a mèrit «el haver servido con desempeño en la ultima Guerra con Francia de Capitan de una de las Compañias de Fusileros de Montaña, como tambien el haver executado despues diferentes Prisiones de Sediciosos con orden de la Sala Criminal». Memorial en el qual sol·licitava una escopeta i un parell de pistoles. L'Audiència va recomanar al respecte el 8 de gener que se li concedís una escopeta de les que tenia l'alcalde. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., llig. 211, f. 59.

⁸⁷⁰ Arribem a aquesta conclusió perquè, de les vint-i-dues companyies soltes de fusellers, només la de Joan Saurí s'havia format a «Hostalrrich y Valles», i compartia la mateixa divisa (de gira «cañelada») amb les altres tres de Pere Golobardes, Josep Ribas i Geroni Porta; a més, totes quatre també apareixen relacionades a la llista d'oficials existents el dia 8 de juny de 1720, quan es van suprimir. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸⁷¹ Que tan sols disposava de cinquanta dragons del regiment Ribagorça, les quatre companyies de fusellers i tres companyies de milícies (la Pobla de Segur, Sort i Rialp). Segons el mariscal espanyol, hauria necessitat «en aquel estado de 200 Cavallos por lo menos, y 400 Infantes». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸⁷² Per aquesta insubordinació, Luis Fernández de Córdoba va demanar «que se arresten, y pongan en prision el Comandante, y demas Oficiales de las referidas 4 Compañias de Fusileros, que se passavan con su Gente a Francia y por no haver sido recibidos, estan actualmente con pretexto de ser Prisioneros, solicitando sus pagas en esta Contaduria». ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 245v-254v.

⁸⁷³ Tal com ho va certificar el comandant general de Manresa, Domingo Reco. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58; ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66.

va permetre «el uso y porte de la espada» i se'ls va oferir la possibilitat de «sentar Plaza en las Tropas del Exercicio».⁸⁷⁴ L'11 de juliol el rei també va concedir als comandants, als capitans, als ajudants i als tinents l'exempció d'allotjaments pel bon servei pres-tat.⁸⁷⁵ Més endavant, alguns d'ells el van tornar a invocar com a mèrit de guerra en llurs memorials per sol·licitar permisos d'armes o càrrecs a l'administració, com per exem-ple Tomàs Montalt, de Perafita;⁸⁷⁶ Josep Syon, de Guissona;⁸⁷⁷ els germans Josep i

⁸⁷⁴ «Haviendo resuelto el Rey que se reformen generalmente todos los Batallones, y Compañias sueltas de Fusileros de Montaña que se formaron en Cataluña, retirando de poder de Oficiales, y Fusileros todas las Armas cortas, y largas, y municiones que deven tener, menos la espada a los Oficiales, a quienes solamente se dexa, mandando que por el Inspector de esta tropa Coronel Dn. Joseph Carbonell, se de a cada Oficial papel de reforma y a cada Fusilero de despedida, mediante el qual estos han de poder, usando a su voluntad, vivir quietos en sus casas, o sentar Plaza en las Tropas del Exercicio». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, 156-156v; ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., llig. 210, f. 111.

⁸⁷⁵ «Real Zedula de S. M. de 11 de julio de 1720 en la que en premio de lo bien que sirvieron los Comandantes Capitanes Ayudantes y Tenientes de los quatro Batallones y Veynte y una Compañias Seltas de Fusileros de Montaña se sirvió conceder a los que comprendio la lista que se remitió la franquesa de alojamiento gratificando con esta exempcion el servicio que le hizieron», ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., llig. 211, f. 144. Reproduïm la «lista que acompaño dicha Real Zedula firmada de Dn. Miguel Fernandez Duran en que estan nombrados todos los Oficiales que comprende», ACA, R. A., llig. 211, f. 78, al document 10 de l'annex.

⁸⁷⁶ Havia servit de capità al batalló de Pere Soguet. El 2 d'agost de 1720 l'Audiència el va considerar digne que se li concedís la gràcia d'una plaça d'alguatzir a Vic, «en que va incluida la del uso y porte de armas», tal com ell ho havia demanat al·legant com a mèrit «de haver mandado y mantenido a sus expensas una Companyia con patente del Señor Duque de Pòpuli en el año de 1714 y sido ahora ultimamente Capitan de Fusileros por nombramiento del Señor Marques de Castel-Rodrigo», ACA, R. A., llig. 210, f. 59. Deu anys després, es va queixar del corregidor de Manresa perquè li havia retirat les armes de foc, i per aquesta raó va presentar un altre memorial, en el qual tornava a sol·licitar el seu «uso y porte» i invocava de nou «haver sido dos vezes, a su costa creado Capitan de fusileros de Montaña». Però aquesta vegada, la Cambra es va pronunciar en contra seva (3 d'agost de 1730) perquè, segons la Reial Cèdula de l'11 de juliol de 1720, no havia «sido de la mente de S. M. ni en dicha Real Zedula se expresa de que se les concediesse el uso y porte de armas de fuego», ACA, R. A., llig. 211, f. 144. *Ibíd.*, p. 41.

⁸⁷⁷ El 1721 va demanar l'ús d'armes de foc per protegir-se dels malfactors al·legant que havia estat capità d'un dels regiments de fusellers del coronel Estruch. Però l'Audiència s'hi va pronunciar en contra l'11 d'agost justificant-se en la disposició reial del 8 de juny de 1720, en la qual s'ordenà retirar totes les seves armes i municions i deixar només l'espasa als oficials. ACA, R. A., llig. 210, f. 60.

Baudili Cadena, de Sant Cugat;⁸⁷⁸ Josep Torà, de l'Albí;⁸⁷⁹ Josep Balmes, de Torelló,⁸⁸⁰ i Antoni Pinart.⁸⁸¹

⁸⁷⁸ Havien servit de capità i de tinent, respectivament, al batalló de Francesc Estruch. El 1721 van invocar que havien servit en «dicho batallon» i «singularmente en el mes de Henero de 1720 que de orden de Don Antonio del Valle fueron comandados con quarenta Caballos, y dos Compañias de Granaderos del Regimiento de Mallorca, a perseguir los Sediciosos que se hallavan en las cercanias de Villafranca y su Partido, en cuyas ocasiones se portaron siempre con practica, y experiencia Militar». Quan es van retirar a casa seva van sol·licitar permís per tenir armes perquè temien represàlies. Però l'Audiència va recomanar el 17 de març que no els en donessin, perquè «haviendo Su Majestad resuelto quando se reformaron los Batallones y Compañias Sueltas de fusileros de Montaña en Cataluña que se retirasen, asi de poder de estos como de los oficiales, todas las armas cortas y largas, y municiones que tendrian menos la Espada a los oficiales a quienes solamente se les devia dexar, cuya resolucion participo a la Real Audiencia el Comandante General Interino Dn. Francisco Caetano de Aragón con papel 8 de junio del año proximo antecedente». Tanmateix, va recomanar que el batlle o el justícia de Sant Cugat els confiés a ells «antes que a los demas» les armes que tingués encarregades i que havia de repartir entre els veïns, «por considerarse estos sujetos de mayor confianza y zelo en lo del Real Servicio». ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., llig. 210, f. 80.

⁸⁷⁹ El 1720 va demanar la plaça de sotsveguer o d'alguetir de Montblanc, al·legant que havia estat capità d'una companyia de fusellers de muntanya que s'havia format a Manresa i al Lluçanès. Però el 30 d'octubre l'Audiència s'hi va pronunciar en contra i no el va considerar adient per a aquests càrrecs, tot i que sí per a d'altres. La Cambra també va recordar al capità general que durant la Guerra de Successió, en els anys 1713 i 1714, Josep Torà havia seguit els voluntaris «perturbando el Payz, si bien que lo ha emendado en esta ultima Guerra persiguiendo con viveza los facinerosos». ACA, R. A., reg. 7, ff. 63v-66; ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 91-91v.

⁸⁸⁰ El 1728 va invocar que havia servit de sergent amb el nomenament de tinent al regiment de Jaume Torres, i va sol·licitar «el uso de las armas como le gozan los demas Oficiales de dicho Regimiento». Però l'Audiència va recomanar el 18 d'abril que no se li concedís el permís perquè no figurava a la llista d'oficials que acompanyava la Reial Cèdula de l'11 de juliol de 1720, i per aquesta raó no li corresponien «las prerrogativas y exempciones que a los demas, y mucho menos la de uso y retencion de Armas que solicita por los notorios perjuicios que militan en semejantes concesiones». ACA, R. A., llig. 211, f. 78.

⁸⁸¹ Havia servit de sergent al *batalló* de Francesc Mir (1719-1720). Durant la Guerra de Successió també havia estat fuseller de muntanya filipista al batalló de Francesc Torres, des del 1713 fins al 1714, quan es va suprimir. Ambdós serveis els va al·legar el 1721 en demanar l'exempció d'allotjaments, ja que aquesta gràcia reial, concedida l'11 de juliol de 1720, només concernia als oficials del grau de tinent cap amunt. ACA, R. A., llig. 212, f. 105.

3.10.2. Fusellers al servei de França

Felip d'Orleans, regent de la corona francesa, també va formar milers de fusellers catalans, anomenats oficialment *arquebusiers du Roussillon*, per promoure la resistència antiborbònica al Principat. La primavera de 1718, Pere Joan Barceló, «Carrasclet», va rebre instruccions a Perpinyà per tal de revoltar el país. Nomenat coronel de fusellers, li van donar patents en blanc perquè designés oficials i tres mil francs per finançar la insurrecció. En una primera incursió va tornar al Priorat a l'estiu per impulsar les accions guerrilleres i per mobilitzar combatents. Segons Castellví, al juliol ja disposava d'un regiment de vuit-cents fusellers,⁸⁸² però a la tardor es va veure obligat a retornar a França, perseguit per les tropes filipistes espanyoles.

L'hivern de 1718-1719, el coronel Francesc Bernic, de Collbató,⁸⁸³ va crear, sota les ordres del duc de Berwick, deu batallons de fusellers catalans al Rosselló amb un total d'uns 9.000 o 10.000 homes,⁸⁸⁴ comandats pels coronels Francesc Coc,⁸⁸⁵ Bartomeu Romeu, anomenat «Tomeu de Pollina», el Coix de Gerri, Joan Vilar Ferrer,⁸⁸⁶ Francesc Torres, de Torà,⁸⁸⁷ i Francesc Brunet, de Vilallonga⁸⁸⁸ (grau que tots ells ja havien assolit durant la Guerra de Successió).

Pere Joan Barceló va tornar de nou al Camp de Tarragona el març de 1719 per revoltar-lo, i va fomentar la insurrecció anomenada *dels carrasclets*. Va mobilitzar prop de

⁸⁸² F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, pp. 658-659.

⁸⁸³ Va ser l'altre guerriller català destacat junt amb Carrasclet. «El trobem a les companyies d'arquebusiers el 1717. Sembla que era l'enllaç principal amb les autoritats franceses, i dirigia una companyia de 315 homes». J. Albareda, *Catalunya en un conflicte europeu: Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*, p. 261.

⁸⁸⁴ Segons Sales, per a la campanya de Catalunya de 1719 Berwick va disposar de prop de tres mil miquelets (la meitat dels que s'havien ofert, ja que no havien pogut ser contractats tots), a part dels milers de carrasclets que se'ls van afegir o que es van revoltar pel seu compte un cop produïda la invasió. N. Sales, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, p. 112.

⁸⁸⁵ De Rodonyà segons Castellví, i de Mont-roig del Camp segons Muñoz i Catà. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 661; A. Muñoz i J. Catà, *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, p. 228.

⁸⁸⁶ De Manresa segons Castellví i de Gaià segons Serra. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 661; F. Serra, *Els herois del 1714. Els defensors de Catalunya*, p. 195.

⁸⁸⁷ Segons Castellví, Francesc Torres Jordana; i Francesc Torras de Cadell, de Puigcerdà, segons Albareda. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 661; J. Albareda, *Catalunya en un conflicte europeu: Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*, p. 261.

⁸⁸⁸ Segons Castellví, junt amb els tres coronels Segimon Molins, del Lluçanès, Pere Joan Barceló i Francesc Macià «Bac de Roda», fill del dirigent vigatà del mateix nom i coronel de fusellers de muntanya austriacista penjat a Vic el 1713. I segons Albareda, junt amb el coronel Simó Moliner. F. Castellví, *Narraciones Históricas, IV*, p. 661; J. Albareda, *Catalunya en un conflicte europeu: Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*, p. 261.

vuit mil guerrillers entre insurgents i companyies de fusellers procedents del Rosselló, amb els quals va lluitar, principalment, a les terres del sud de Catalunya.

Però els enfrontaments bèl·lics més destacats es van produir durant la primavera i l'estiu d'aquell any. Mentre cinc batallons de fusellers catalans van donar suport al gruix de l'exèrcit francès dirigit pel duc de Berwick en la invasió del País Basc,⁸⁸⁹ la resta, sota les ordres del coronel Francesc Bernic, va penetrar per les comarques del nord del Principat amb les tropes regulars franceses dels generals De Bonas i Fimarçon i va ocupar extensos territoris de la Vall d'Aran, l'Alt Urgell, el Pallars, la Noguera, la Cerdanya, la Garrotxa, el Ripollès i l'Alt Empordà. Al juliol, cinc-cents miquelets a cavall capitanejats per Francesc Bernic van baixar Llobregat avall i van arribar fins a Sant Boi, i a l'agost fins a Vilafranca del Penedès.⁸⁹⁰ Carraslet va continuar fustigant l'exèrcit borbònic a les comarques meridionals amb accions importants contra Reus i Valls.

Els destacaments de fusellers catalans al servei de França es van estendre per tot el Principat⁸⁹¹ i, juntament amb d'altres partides armades que també es van aixecar contra Felip V,⁸⁹² van lluitar en va per una causa perduda de bell antuvi contra les escasses tropes espanyoles que romanien al país, els batallons de fusellers homòlegs formats pel marquès de Castel-Rodrigo i el mig centenar d'esquadres de paisans armats filipistes. El gener de 1720, un cop acabades les hostilitats i restablerta la pau,

⁸⁸⁹ Durant l'ocupació de Fuenterrabía (27 de maig - 16 de juny de 1719) els va apostar a les vies d'accés per evitar que els soldats francesos desertessin. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 651, 652 i 661.

⁸⁹⁰ Perseguits per les tropes borbòniques, que finalment van capturar Francesc Bernic a les muntanyes de separació del Penedès i la Conca d'Odena i el van empresonar a la Ciutadella de Barcelona. J. Iglésies, *El Guerriller Carraslet*, p. 40.

⁸⁹¹ Segons A. Muñoz i J. Catà, els destacaments de més de cent cinquanta homes més importants van ser el de Carraslet, Pau Sabater i Magrinyà, al Camp de Tarragona; el d'en Bernic a la Garrotxa; el de Brunet a Martorell; el del fill de Macià Bac de Roda, Francesc, al Bages i la Selva; el de Claveguera a la Noguera; el d'en Torres al Ripollès; el de Manel Grau al Bages i el Berguedà; el d'Antoni Grau, baró de Perles, a l'Urgell; el de Ferrer, també a la zona de l'Urgell; el de Bartomeu de la Pollina i Jaume Roca a l'Anoia, el Penedès i la Segarra; també a la Segarra, el grup de l'Esguerrat de Vicfred; el de Tomàs Riera i Pau Mates al Baix Penedès; el d'«el Coch de Mont-roig» a la Segarra i el Solsonès; el de Joan Garriga i el seu grup al Maresme; el del Moreno de Tàrrega a l'Urgell; i el d'en Mallorca al Berguedà, mentre que Jaume Batlle i el seu grup controlaven l'Empordà. A. Muñoz i J. Catà, *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, p. 228.

⁸⁹² Com, per exemple, les de Pau Mussarro, de Piera; Josep Castellet, anomenat «el Senco», de Collbató; Bartolomeu Masferrer, conegut amb el renom d'«el Mestre», també de Collbató; Jaume Gallifa, del Bruc; Josep Pujol i Sebrí, de Vallbona, i «lo Vell» de Capellades. J. Mercader, *Los comienzos de la Planta corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Odena*, p. 77.

les autoritats franceses els van ordenar que es repleguessin al Rosselló, on, finalment, el 4 de maig tots els regiments catalans van ser llicenciats. Després de desarmar-los i pagar-los els sous que els devien, els van oferir incorporar-se a l'exèrcit francès o tornar al Principat acollint-se al nou perdó general proclamat per Felip V. La major part va retornar a Catalunya, excepte en Carrasquet i vint-i-sis oficials, que es van exiliar a la cort de Viena.⁸⁹³

3.11. EL REGIMENT BARCELONA

Els sobirans van continuar mobilitzant sistemàticament la població civil com un recurs habitual de reclutament militar per formar els seus exèrcits durant la guerra, tot i el desenvolupament de les forces armades professionals.

En la contesa successòria es van crear dos regiments catalans, un per cada bàndol, que van prendre el mateix nom, el de la Ciutat Comtal. El 1701 Felip V va constituir un nou exèrcit al territori espanyol mentre organitzava els preparatius per a la guerra. Les seves primeres disposicions per reformar les unitats existents van ser imposar disciplina entre les tropes i copiar el model militar francès. El regiment va substituir el terç com a unitat bàsica d'infanteria. El mateix any va decidir crear-ne cinquanta de nous, quatre dels quals van ser catalans: dos de dragons i dos d'infanteria, el Catalunya i el Barcelona.⁸⁹⁴ Aquest últim es va formar l'1 de març de 1702,⁸⁹⁵ aixecat pel coronel Manuel de Llovet.⁸⁹⁶

Després de la insurrecció austriacista al Principat i amb l'entrada triomfal de l'arxiduc Carles a Barcelona el novembre de 1705, els aliats van assentar l'altre aspirant al tron sobre la Península i van obrir un nou front. Tan bon punt va jurar les Constitucions, Carles III també va formar unitats reglades d'infanteria a Catalunya. La Diputació i la ciutat de Barcelona van alçar dos regiments de cinc-cents homes al seu servei, raó per la qual se'ls va conèixer amb aquests noms. El que va finançar el Consell de Cent es va

⁸⁹³ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, pp. 667 i 680-682.

⁸⁹⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 349.

⁸⁹⁵ M. Gómez i V. Alonso, *El Ejército de los Borbones*, p. 36.

⁸⁹⁶ Segons Castellví, la creació d'aquest regiment s'havia publicat el 23 de desembre de 1701, i als que «asentaban plaza» els van donar quatre dobles. No tenia tinent coronel. Ignasi Picalques n'era el sergent major i Carles Llorach de Moixó, Felip Vilana Vilamata, Josep Palau, Josep Claveria, Pere Rossell, Joan Vicens (de Manresa) i Diego Ladrón de Guevara, els capitans (tots ells catalans excepte l'últim, que era castellà). El maig de 1702, 745 soldats d'aquesta unitat es van embarcar cap a Cadis i Ceuta. F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, pp. 349 i 377.

formar al final de 1705⁸⁹⁷ i el seu coronel va ser Jaume Cordelles Ramanyer. El 1713 el va rellevar el general Francesc d'Asprer Talric, per malaltia.⁸⁹⁸ Quan es van retirar els imperials, només es mantenia un petit contingent d'aquest regiment a Barcelona, que, juntament amb el de la Diputació, va constituir el nucli de l'exèrcit català. Es va aprofitar la seva antiga estructura per enquadrar-hi més efectius i formar companyies ben nodrides amb els voluntaris que van respondre a la crida del juliol de 1713; van entrar en campanya tot seguit, fins al final de la guerra.⁸⁹⁹ Noranta d'aquests soldats, comandats pel sergent major Josep Pomareda i pel capità de granaders Francesc de Llar, van anar a Cardona per reforçar la seguretat de la fortalesa.⁹⁰⁰ La resta va defensar la ciutat fins a l'Onze de Setembre de 1714.

Un cop acabades les hostilitats i recuperada la pau, moltes de les unitats reglades que s'havien creat durant el conflicte van ser suprimides perquè ja no calien. Però la tranquil·litat no va durar pas gaire temps. Molt aviat, Felip V va tornar a exigir un altre esforç militar a la població per reclutar més efectius per al seu exèrcit a causa de la bel·ligerant política exterior espanyola duta a terme a Itàlia a partir de 1717, i per afrontar la nova guerra que aquesta intervenció va provocar el 1719.

El rei va ordenar la creació de tres regiments catalans per compensar la manca de tropes al Principat: dos de dragons, que es van constituir el 1719, l'Empordà i el Ribagorça, comandats pels coronels Isidre Pou de Jafre i Pere Miquel, respectivament; i un d'infanteria, denominat altre cop Barcelona.⁹⁰¹ El marquès de Castel-Rodrigo va començar a organitzar aquest regiment a l'octubre de 1718 sobre la base de dos bata-

⁸⁹⁷ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, pp. 590 i 623; v. III, p. 576. Però segons Hernández es va formar el 1706. F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 210.

⁸⁹⁸ Segons Castellví, el tinent coronel era Antonio Andrade i el sergent major, Joan Puig (F. Castellví, *Narraciones Históricas*, I, p. 623). Segons Hernández, el tinent coronel era Jordi de la Bastida i l'alferes coronel, Pau Sauret (F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, p. 210). I segons Serra, els sergents majors eren Josep Puig i Josep Dalmau; els ajudants, Jaume Martí, Josep Font i Francesc Nadal; els capitans, Pere Guitart, Magí Baixeres, Josep Baptista Comdor, Francesc de Padellàs, Antoni de Corts Andrade, Ermenter Tarroja, Antoni Villó, Josep Argemir, Lorenzo Salcedo, Josep Casalins, Fèlix Casalins, Jaume Dolcet, Torrents, Llopis, Dalmau, Calabria, March, Francesc Rigalt, Calveria, López, Francesc de Llar, Peralta, Bovera, Josep Ferrer, Jaume Janer i Josep Vidal; els tinents, Josep Pomareda, Joan Berenguer, Joan Ros, Antoni Moles i Francesc Roca Salvador; els sergents, Francesc Barea i Benet Vila; i el caporal, Bartomeu Robert. F. Serra, *Els Herois del 1714: els defensors de Catalunya*, p. 225.

⁸⁹⁹ F. Riart i F. X. Hernández, *Els Exèrcits de Catalunya*, pp. 67, 69, 73 i 210.

⁹⁰⁰ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, III, p. 668.

⁹⁰¹ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 633.

llons, però finalment el va acabar constituint «con el pie de tres».⁹⁰² Va utilitzar el sistema d'«asientos» per formar-los, i va triar Ramon Junyent Bergós, germà segon del marquès de Castellmeià, com a coronel, malgrat que no tenia experiència militar, amb l'objectiu d'atraure la noblesa catalana al servei de la causa borbònica. La Secretaria de Guerra va aprovar el projecte del capità general, però hi va afegir com a incentiu que s'oferís una prima de cent *pesos* als capitans que aixequessin una companyia de cinquanta homes amb la finalitat d'incorporar-hi oficials catalans reformats sense destí, i també per finançar part del reclutament.⁹⁰³ Felip V va concedir la patent de tinent coronel a Josep Antoni Martí, com a premi a la conducta i valor del seu servei.⁹⁰⁴ La resta de l'oficialitat la van supervisar conjuntament el seu coronel i Francisco Pío de Saboya, que van tutelar la concessió o venda de les patents en blanc remeses pel rei. Josep Amat Junyent,⁹⁰⁵ els germans Antoni i Rafel Asprer Ferrer,⁹⁰⁶ Menna Sentmenat⁹⁰⁷ i Miquel Quintana Bofía⁹⁰⁸ hi van servir de capitans, i Josep Mascaró Gallart, de tinent.⁹⁰⁹

Però el reclutament de soldats catalans va resultar una tasca difícil, perquè no se'n trobaven. Per aquesta raó, el 26 de desembre de 1718 es va publicar un indult que per-

⁹⁰² ACA, R. A., Consultes, reg. 128, 13v-20; AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Francisco Caetano, Vic, 25/VII/1720.

⁹⁰³ F. Andújar, *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, pp. 107 i 108.

⁹⁰⁴ F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 124.

⁹⁰⁵ Nebot del coronel Ramon Junyent, va ser nomenat capità d'una de les companyies del primer batalló el 24 de novembre de 1718 (J. Valls, *El Castell i el seu terme: notícies històriques de Castellbell i el Vilar*, p. 141), mèrit que va al·legar en un memorial en el qual sol·licitava la plaça de regidor de Barcelona que Francesc Copons havia deixat vacant per defunció: «Ha servido a V. M. levantando a su costa dos compañías en el regimiento de infanteria de Barcelona, sirviendo una de ellas» (ACA, R. A., «Villetes», reg. 367, f. 35); la qual cosa va confirmar la Reial Audiència el 7 de setembre de 1723: «que luego que V. Majestad mando levantar el regimiento de infanteria de Barcelona, se sacrifico para servir en el, y V. Majestad le hizo merced de una de sus compañías, y con ella se ha hallado en las funciones que se han ofrecido en este Principado al dicho regimiento», i el va considerar benemèrit per ocupar aquella plaça, malgrat la seva joventut («si no le embaraza la edad de veinticuatro años cumplidos»). ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 141-141v.

⁹⁰⁶ «Califico S. M. en el año 1718 honrando al suplicante [Antoni] con Patente de Capitan del Regimiento de Barcelona, y asi mismo a su hermano Rafael, cuyas Compañias fueron levantadas a sus costas». ACA, R. A., llig. 210, f. 94.

⁹⁰⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 129v-130; AGS, GM, llig. 2.673, C. I; AGS, DGT, Inv. 2, llig. 49, a F. Andújar, *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, p. 109.

⁹⁰⁸ AGS, GM, llig. 2.673, C. I; AGS, DGT, Inv. 2, llig. 49, a F. Andújar, *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, p. 109.

⁹⁰⁹ A la companyia de Menna Sentmenat. ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 129v-130.

donava tots els crims als qui s'enrolessin en el termini d'un mes.⁹¹⁰ A mitjan 1719 dos-cents setanta delinqüents s'hi havien acollit i van sortir de la presó per servir-hi.⁹¹¹ El reclutament a Barcelona es va iniciar el gener de 1719, però les autoritats filipistes van comprovar de seguida que només amb els «asientos» o amb la mobilització voluntària no n'hi hauria prou. Aleshores, el marquès de Castel-Rodrigo va decidir demanar una lleva obligatòria de 1.500 homes⁹¹² per acabar de completar el regiment, repartint-la proporcionalment entre tots els corregiments de Catalunya segons la població. Així, per exemple, el de Manresa n'havia d'aportar cent noranta-vuit,⁹¹³ el de Vic dos-cents setanta-nou⁹¹⁴ o el de Tarragona, tres-cents vint-i-set.⁹¹⁵ Al principi de març va delegar la comissió per reclutar-los als ajuntaments de les ciutats cap de corregiment, i va elaborar unes instruccions de vint apartats per portar-ho a terme. El dia 6 les va enviar a l'Ajuntament de Manresa, i va ordenar que se'n donés una còpia al comandant militar de la ciutat, Domingo Reco:⁹¹⁶

Instruccions

1- L'Ajuntament s'havia de reunir per portar a terme l'execució.

2- Convocaria els batlles i els regidors de tots els pobles i llocs del corregiment a Manresa.

⁹¹⁰ «S. Magestad se ha servido Mandar Indultar de todos los errores y delitos que hasta aqui huvieren cometido, a todos aquellos que dentro de el termino de un mes contadero del dia de la publicacion de este Edicto sentaren Plaza de Soldado en el Regimiento, que ha resuelto y deliberado el Rey nuestro Señor se forme de infanteria con el nombre de Barcelona el qual deve componerse de dos Batallones completos y de sugetos Catalanes». ACA, R. A., reg. 4, ff. 249-249v.

⁹¹¹ AGS, Guerra Moderna, Suplement, llig. 199, «Relación de los sujetos que han salido de las cárceles de este Principado de Cataluña con pacto de servir personalmente en el regimiento de infanteria de Barcelona, de hacer soldados o de contribuir con dinero para la caja de dicho regimiento», Barcelona (19 d'agost de 1719), a E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 627.

⁹¹² F. Castellví, *Narraciones Históricas*, IV, p. 633.

⁹¹³ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58, marquès de Castel-Rodrigo als regidors de Manresa, Barcelona, 6/III/1719.

⁹¹⁴ AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Domingo Reco, Vic, 10/IV/1719.

⁹¹⁵ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Instrucció del marquès de Castel-Rodrigo al corregidor de Tarragona, Barcelona, 29 d'abril de 1719, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 134.

⁹¹⁶ Instruccions del marquès de Castel-Rodrigo del 6 de març 1719 a l'Ajuntament de Manresa perquè executi la comissió de «juntar» cent noranta-vuit homes per completar el regiment d'infanteria de Barcelona, del qual és coronel Ramon Junyent de Bergós. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

3- Així que arribessin se'ls donaria per escrit l'ordre de com s'hauria de fer el reclutament.

4- Abans de donar-los-la, caldria que els persuadissin a complir-la puntualment.

5- El marquès de Castel-Rodrigo justificava aquesta lleva per defensar el Principat dels enemics durant la guerra i per fidelitat al rei, argumentant que a totes les altres províncies d'Espanya i de la Corona d'Aragó s'havien fet quintes, i en canvi a Catalunya es comissionava els ajuntaments en lloc de les justícies com a deferència, perquè creia que era millor i més adient per aconseguir fer el reclutament. També raonava que abans els pobles pagaven el manteniment dels soldats i oficials de la lleva mentre estava formada i ara, en canvi, se'ls donaria d'entrada als allistats vuit *pesos* «excudos efectivos en moneda contante para cada hombre y se reciben al sueldo de S. M.». Només aniria a càrrec dels comuns la conducció i la subsistència dels reclutats des del seu lloc d'origen fins a Manresa.

6- Es donaria als batlles i als regidors l'ordre per escrit perquè, en un període de temps de pocs dies, presentessin els allistats a Manresa.

7- La quota de soldats que havia d'aportar cada poble s'havia calculat segons la proporció, «con poca diferencia», d'un home per cada trenta cases. Tanmateix, en cas d'equivocació o si a l'Ajuntament de Manresa li semblava que podia fer el repartiment més equitatiu per als pobles, se'l facultava per modificar-lo.

8- Un cop s'hagués fet el repartiment entre els pobles, l'Ajuntament de Manresa posaria en coneixement del comandant general militar, Domingo Reco, el nombre, qualitat i dia que cada lloc els hauria d'entregar a Manresa.

9- El termini de presentació havia de ser el just i el necessari perquè els comuns poguessin allistar els homes i conduir-los a Manresa.

10- Els comuns presentarien a l'Ajuntament de Manresa una relació o llista firmada pel coronel del regiment Barcelona, Ramon Junyent de Bergós, pel tinent coronel Antoni Martí o pel sergent major Pere Casellas, amb el vistiplau del comissari de guerra Antonio del Frago, i llavors es donaria un rebut als batlles o als regidors dels pobles assegurant que havien complert l'ordre. També notificarien a l'Ajuntament de Manresa si s'havien donat els vuit *pesos* d'entrada a cada home

i deixarien una llista en la qual constessin els noms, cognoms i si havien rebut efectivament els diners, a algun dels tres caporals del regiment. Si algú no hagués cobrat la paga d'entrada, el batlle hauria de queixar-se al comandant militar, Domingo Reco, que faria justícia.

11- A Manresa hi hauria una caixa amb diners per pagar l'entrada dels allistats quan els presentessin.

12- Les qualitats dels allistats haurien de ser preferentment les següents: solters, de 18 a 40 anys i que tinguessin «robustez, disposicion y sanidad competente al servicio y estatura aventajada y combeniente para el manejo de las Armas», que determinaria el comandant militar, Domingo Reco.

13- El reclutament es faria, en principi, sense violència, ja que considerava que amb els diners d'entrada i assegurant-los «el Prest. Pan y el Vestuario» no hi hauria problemes. Tanmateix, si es negaven a ocupar plaça, els batlles i els regidors els obligarien per la força «a sentar y servir», fins i tot portant-los presos a Manresa si calgués. Però, tot i així, se'ls pagaria l'entrada.

14- Els batlles i els regidors podrien avançar la paga d'entrada als reclutats perquè la poguessin deixar a les seves famílies o per pagar deutes, i va assegurar a les autoritats locals que se'ls reembossarien quan arribessin a Manresa. D'altra banda, l'Ajuntament de Manresa també podria avançar els diners als batlles i als regidors per facilitar la lleva.

15- El batlle, amb un o més regidors, serien els responsables de conduir els allistats des del seu poble fins a Manresa, on els entregarien.

16- L'Ajuntament de Manresa demanaria primer als pobles una quarta part més dels homes que es necessitaven amb la finalitat que, posteriorment, poguessin simular que els alleujaven tot rebaixant-los la quota a «justo de la que se pide».

17- Caldria donar el discurs exhortatiu als batlles i als regidors per escrit i en català perquè el poguessin fer servir als seus pobles.

18- L'Ajuntament de Manresa escolliria entre els seus regidors els «de mas viveza y actividad» perquè convencessin els batlles i els regidors de cada poble respecte al nombre, dia, qualitat dels allistats i mètode mitjançant el qual s'hauria fet el repartiment i caldria fer l'entrega.

19- Els regidors escollits per convèncer els batlles i els regidors ho farien de manera breu i sense dilació, i s'esforçarien al màxim per complir amb un encàrrec «de esta importancia».

20- L'Ajuntament de Manresa empraria tot el seu zel, activitat, enginy i prudència per aconseguir portar a terme el reclutament sense rèpliques ni dilacions.

Els regidors manresans van seguir les instruccions al peu de la lletra a partir del 27 de març de 1719, després que Ignasi Soler Junyent, capità comandant del segon batalló del regiment Barcelona, els les entregués personalment. Els cent noranta-vuit soldats que calia reclutar entre els pobles del corregiment s'havien repartit de manera proporcional respecte al nombre d'habitants.⁹¹⁷ El mateix dia van escriure a tots els batlles i regidors dels pobles del corregiment convocant-los a Manresa, i demanant al corregidor interí de Berga que fes el mateix amb els batlles i regidors d'aquell partit, i per les baronies de Bagà, Gironella, la Portella i Casserres. D'altra banda, també van sol·licitar als gremis de la ciutat que elaboressin un cens de veïns de cada confraria, per tal de repartir-los els vint-i-sis homes que calia reclutar a Manresa de manera proporcional al nombre de mestres que les componien. A partir del 30 de març van començar a arribar a la ciutat els batlles i regidors dels diferents pobles, als quals se'ls

⁹¹⁷ «Repartimiento hecho en los Pueblos del Corregimiento de Manresa para la gente que en el se deve apromptar para el Regimiento de Ynfanteria de Barcelona». Va ser el següent: Manresa (26), Santpedor (6), Castellterçol (8), Gaià (1), Mura (1), Castelladral, Valldeperes i Orriols (1), Guardiola (1), Castellar (1), Cornet (1), Castellgalí (1), Callús (1), Rocafort (1), Sant Fruitós (2), Navarcles (2), Santa Maria de l'Estany, Sant Feliu de Terrassola, Santa Maria d'Oló i Sant Joan d'Oló (5), la Guàrdia (1), Castellfollit del Boix (1), Aguilar (1), Sant Martí de Merlès (1), Vacarisses (2), Rellinars (1), Castellbell i el Vilar (1), Talamanca (1), Rajadell (1), Avinyó (2), Granera (1), Sant Mateu de Bages (1), Balsareny, Santa Creu del Mujal, Sant Miquel de Serra-sanç i Santa Eulàlia d'Argençola (4), Sallent (8), Artés (5), Horta (1), Castellnou (1), Sant Vicenç de Castellet (1), Moià —terme i parròquia— (11), Sant Pere de Ferrerons (1), Sant Vicenç i Sant Andreu de Calders (2), Sant Feliu de Monistrol (2), Sant Pere de Viladecavalls (1), Sant Andreu de Castellar (1), Sant Feliu Sasserra (6), Prats de Lluçanès (3), Santa Maria d'Olost (4), Perafita (2), Santa Eugènia de Relat (1), Pinós (1), Lluçà (2), Salselles (1), Sant Agustí (1), Sant Martí d'Albars (1), Casserres (3), Avià (1), Puig-reig (1), Viver (1), Serrateix (1), l'Espunyola (1), Montclar (1), Castellfraumir, Vilacireres, Mira-sol i Bulner (1), Cerdanyola (1), la Nou de Berguedà i Malanyeu (1), Obiols (1), Sant Jaume de Frontanyà (2), Bagà (8), Gósol (3), Saldes i Massanés (3), l'Espà i Feners (1), Josa (1), Gisclareny (1), Brocà (1), Gavarrós (1), Castellar de n'Hug (1), la Pobla de Lillet (5), Toses, Nevà, Planes, Dòrria i Fornells de la Muntanya (3), la Quar i la Portella (1), Sagàs, Biure i Valloriola (1), Merlès (1), Palmerola (2), Borredà (3), Castell (2), Vilada (1), Gironella (3), Olvan (3), Vallcebre (2), Fígols (1), la Baells (1), Cercs (1), Peguera i Fumanya (1). El 28 de març de 1719, els regidors de Manresa van comunicar al marquès de Castel-Rodrigo que en la llista del repartiment s'havien descuidat el nombre d'efectius que pertocaven a Berga i a Monistrol de Montserrat. El capità general els va respondre l'endemà ordenant que corregissin l'error segons les instruccions. I, efectivament, el van esmenar assignant-ne sis a Berga i cinc a Monistrol de Montserrat, tal com ho hem pogut comprovar en dues relacions posteriors. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

va anar donant l'ordre de reclutament,⁹¹⁸ i el 3 d'abril es va calcular la quota d'homes que tocava a cada confraria.⁹¹⁹

El capità general no acceptava que els batlles enrolessin homes de fora dels seus pobles per anar a fer el soldat, que s'utilitzés la força o que se'n presentessin de no aptes, perquè en principi el reclutament era voluntari i el servei remunerat. Tanmateix, si no es cobrien les places lliurement s'havien d'escollir a sorts mitjançant rodolins entre tots els homes qualificats de la localitat. En cas que es continuessin resistint després del sorteig, se'ls portaria presos.⁹²⁰

Els catalans no van respondre de bon grat a l'enèsima mobilització militar, que, com en d'altres ocasions, també va provocar la deserció de molta gent dels pobles per a no ser cridats a files. El 4 d'abril de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo va recomanar als regidors de Manresa que per solucionar el problema anessin personalment a negociar amb els batlles i regidors dels pobles i els oferissin la possibilitat de pagar deu *pesos* «excudos» de plata per cadascun dels que no poguessin aportar. Els diners els pagaria el comú, recaptats entre tots els homes del poble, servrien per allistar els que faltessin i s'afegiria a la paga d'entrada de vuit rals de vuit. Sembla que aquestes mesures no van servir de gaire, perquè el dia 23 d'abril el capità general va autoritzar el constrenyiment militar a discreció i va ordenar als regidors manresans que pressionessin els pobles reticents donant-los només tres dies com a màxim perquè lliuessin els homes. Si tampoc els entregaven amb aquest ultimàtum, calia empresonar un o dos dels regidors fins que ho fessin.⁹²¹ El 4 de febrer de 1720, el corregiment de Manresa només n'havia entregat cent vint-i-vuit, i en restaven encara setanta per reclutar.⁹²² Al cap de vuit mesos, el 30 d'octubre, Francisco Caetano de Aragón va ordenar un segon reparti-

⁹¹⁸ Registre on figuren les ordres i diligències que l'Ajuntament de Manresa ha complert seguint les instruccions del marquès de Castel-Rodrigo referent a la recluta de soldats per al Regiment d'Infanteria de Barcelona. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁹¹⁹ Blanquers i Esperit Sant (1), paraires (2), claveters (1), argenters (1), traginers (1), mestres de cases (1), espartenyers (1), sastres (1), col·legi (1), Sant Salvador i pagesos (5), Sant Antoni (1), Sant Pere (1), Sant Eloi i ferrers (2), Nostra Senyora del Remei (2), fusters (1), teixidors de lli (1), sabaters (1). «Repartiment de las confrarias en Orde a fer los Soldats que tocan a la Ciutat». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁹²⁰ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58, marquès de Castel-Rodrigo a l'Ajuntament de Manresa, Barcelona, 18 i 23/III/1719.

⁹²¹ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁹²² ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

ment de trenta-tres soldats més entre els pobles d'aquesta circumscripció per completar el segon i el tercer batalló del regiment.⁹²³

Pel que fa al corregiment de Vic, el 27 de març de 1719 Josep Sallés Rius, capità del regiment d'infanteria de Barcelona, va entregar als regidors de la ciutat les instruccions i els plecs referents a la lleva dels dos-cents setanta-nou homes que el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar allistar entre els pobles del seu districte. Els edils vigatans van convocar tots els batlles i els regidors de les localitats i els van donar l'ordre per escrit i un termini de deu dies perquè els reclutessin. Els havien de presentar a Vic davant els «cabos mayores de dicho regimiento»,⁹²⁴ però com que no era gens fàcil trobar homes que volguessin enrolar-se voluntàriament per fer el servei militar,⁹²⁵ va caldre pagar-los un incentiu econòmic perquè s'incorporeassin a files. L'Ajuntament va repartir els quaranta soldats de lleva que anaven a càrrec de la ciutat entre els gremis

⁹²³ «Repartimiento de los 33 hombres deve entregar la Ciudad y Corregimiento de Manresa en consecuencia de la carta orden del Exmo. Sr. Don Francisco Caetano de Aragon en 30 de octubre del año 1720 para el Regimiento de Ynfanteria de Barcelona». Va ser el següent: Manresa (3), repartits entre els gremis i les confraries: llenyataires, paraires, teixidors, mestres de cases, clavaters, fusters (1), Nostra Senyora del Remei, sastres, ferrers, sabaters (1), col·legi, pagesos, espartenyers, traginers (1); Santpedor (1), Sant Fruitós, Navarcles, Rocafort, Torroella, Vall dels Horts i Maians, Olzinelles, Sant Iscle, Viladordis, Juncadella (1), Castellterçol (1), Mura, Rellinars, Vacarisses, Castellbell i el Vilar, Sant Vicenç de Castellet, Vallhonestà (1), Artés, Granera (1), abadiat de l'Estany, quadres de Solà i Clapers d'Horta (1), Sallent (1), Gaià, Cornet, Avinyó, Sant Martí de Merlès, Castelladral (1), baronia de Balsareny, Sant Cugat del Racó i quadra, Serraià, Castellnou, Callús (1), Monistrol de Montserrat, Santa Cecília i Marganell, la Guàrdia (1), Rajadell, Monistrol de Rajadell, Sant Mateu de Bages, Castellar, Aguilar, Grevalosa, Massana, Vallformosa, Castellfollit del Boix, Guardiola, Salelles, Castellgalí (1), Moià, Marfà, Santa Coloma, Ferrerons, Rodors (2), Calders, Monistrol de Calders, Viladecavalls, Castellcir (1), Sant Feliu Sasserra, Santa Eugènia de Relat, Sant Pau de Pinós (1), Lluçà, Salselles, Prats de Lluçanès, Sant Agustí de Lluçanès (1), Olost, Perafita, Sant Martí (1), Berga, Guardiola, Avià, la Vall dan, Coforb, Vall Pauranuix (2), Casserres, Puig-reig, la Nou i Malanyeu (1), Viver, Serrateix, l'Espunyola, Montmajor, Montclar, Sant Joan de Montdarn, la quadra de Querol, Merola, Espinalbet, Castellar (1), Castellfraumir, Vilacireres, Mira-sol, Bulner, l'Espà i Feners, Josa, Gréixer i Sant Martí del Guix, Cerdanyola, Sant Llorenç prop Bagà, Torre de Foix, Obiols i Pedret (1), Vilada, Castell, la Quar i la Portella, Sant Jaume de Frontanyà (1), Sagàs, Biure i Valloriola, Palmerola, Borredà (1), Gironella, Santa Maria de Merlès, Peguera, Fumanya, Fígols (1), Olvan, Vallcebre, Sant Salvador, Cercs, la Baells (1), Bagà (1), Gósol, Saldes i Massanés (1), Toses, Nevà, Planes, Dòrria, Fornells de la Muntanya, Castellar de n'Hug, Sant Vicenç de Rus, Brocà i Gavarrós (1), la Pobla de Lillet, Gisclareny (1). ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 58.

⁹²⁴ AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Domingo Reco, Vic, 10/IV/1719.

⁹²⁵ Malgrat que el 10 d'abril de 1719 només n'havien reclutat quinze «a quenta de los que corresponden a esta Ciudad», durant aquell mateix mes en van anar incorporant disset més a files, de mica en mica: el dia 12 ja havien enviat la «remesa» de quinze cap a Manresa i en tenien sis més a punt, el 16 n'hi van portar nou més i el 26, vuit. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Domingo Reco (10 i 26/IV/1719) i al marquès de Castel-Rodrigo (6-12 i 16/IV/1719).

per estalviar-se la despesa. Així doncs, les confraries van haver de redimir aquestes places fent «crecidos detalles» per comprar els soldats a qualsevol preu «que los encontraron». Finalment, però, els van fer tots efectius menys un.⁹²⁶

A partir de l'estiu de 1719, els pobles de la vegueria de Camprodon no van poder reclutar ningú arran de la invasió francesa per les comarques del nord de Catalunya.⁹²⁷ Respecte a les localitats que es trobaven més allunyades, ni tan sols s'atrevien a «passar a la extraction» per por que els veïns desertessin.⁹²⁸ Així doncs, no és estrany que el cor-regiment osonenc no presentés tots els soldats que li pertocaven. De fet, ens consta que el capità general encara els continuava reclamant tant el 19 de febrer com el 15 de juliol de 1720.⁹²⁹

L'estiu de 1719, mentre el regiment estava de guarnició a Martorell, el jove capità Josep Amat, marquès de Castellbell, amb un destacament del primer batalló va anar a demolar el seu propi castell al Bages, «de mucha importancia y muy fuerte»,⁹³⁰ per impedir que els fusellers de Francesc Bernic poguessin fer-s'hi forts.⁹³¹ Al final d'agost, Antonio del Valle retenia els tres batallons a la Ciutat Comtal perquè, a causa de la poca fiabilitat de la tropa i de les desercions, no es confiava de treure'ls fora muralles.⁹³² Al cap de només un any d'haver-se format, el regiment presentava un estat deplorable,

⁹²⁶ El gremi de jornalers n'havia de pagar tres però només en van poder assumir dos perquè eren molt pobres: «se supone que esta gente es la mas misera y que los mas no hallando jornales por trabaxar van mendigando [...] y que la presente constitucion de enfermedades de esta ciudad ha tan reziamente dado sobre ellos que apenas se encontra casa destes pobres sin enfermos y en muchas lo son todos». Per aquesta raó, el 30 d'octubre de 1720 l'Ajuntament va acordar fer-se càrrec del cost del tercer. AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic al marquès de Castell-Rodrigo (11/V/1719) i a Josep Bustamante (19/IX/1720); Llibre d'Acords Municipals, v. 34 (1719-1726), 30/X/1720.

⁹²⁷ «Estando los mas de estos infestados del enemigo, parece infructifera qualquier instancia». AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Antonio del Valle, Vic, 6/VII/1719.

⁹²⁸ AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Antonio del Valle, Vic, 6/VII/1719.

⁹²⁹ AMVI, correspondència enviada per la ciutat, v. 17 (1719-1740), regidors de Vic a Francisco Caetano de Aragón, Vic, 29/II/1720 i 25/VII/1720.

⁹³⁰ Tal com el va definir el comandant militar de Manresa, Domingo Reco, el 19 de juliol de 1719. ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, f. 22.

⁹³¹ El van voler per inutilitzar-lo. Josep Amat aleshores només tenia disset anys i la idea l'havia proposat ell mateix al capità general, a qui es va oferir també com a voluntari per portar-la a terme. El rei el va felicitar per aquesta acció el 16 de novembre de 1719. ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 141-141v; J. Valls, *El Castell i el seu terme: notícies històriques de Castellbell i el Vilar*, pp. 141 i 142.

⁹³² AGS, Guerra Moderna, Suplement, llig. 191, Antonio del Valle a Fernández Durán, Barcelona, 28/VIII/1719, a E. Giménez, «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», p. 627.

mancat de soldats, escampades les seves companyies arreu i suportant l'endarreriment de les pagues.⁹³³ Tanmateix, el novembre va marxar cap a la Seu d'Urgell, on el gener de 1720 va participar en la recuperació d'aquesta ciutat pirinenca, de Castellciutat i de la plana de la Cerdanya; la campanya es va allargar fins al mes de març. Després, el 19 de juliol, es va embarcar a Barcelona rumb a Cadis, on romangué fins al gener de 1721.⁹³⁴ Tot seguit, el regiment es va fer de nou a la mar cap a l'Àfrica per protegir Ceuta del setge d'Ismail Ibn Sharif, i la va defensar fins que es va acabar la guerra, al final d'agost. A continuació va retornar a la Península (Màlaga) junt amb l'exèrcit expedicionari espanyol i, finalment, el van suprimir a l'octubre de 1721.⁹³⁵

⁹³³ AGS, Guerra Moderna, Suplement, llig. 216, Ramon Junyent Bergós al marquès de Castel-Rodrigo, Martorell, 1/IX/1719, a F. Andújar, *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, p. 108.

⁹³⁴ Segons el tinent Josep Mascaró, mentre va estar a Andalusia també va anar a Sevilla i a la costa de Granada. ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 129v-130.

⁹³⁵ ACA, R. A., Consultes, reg. 135, ff. 129v-130; ACA, Can Falguera, llig. 162, a J. Valls, *El Castell i el seu terme: notícies històriques de Castellbell i el Vilar*, p. 142; AGS, GM, llig. 2.673, C. I; AGS, DGT, Inv. 2, llig. 49, a F. Andújar, *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, p. 109. Però, segons Gómez, el van reformar el 15 de novembre de 1721 i van distribuir-ne els efectius en d'altres regiments. M. Gómez i V. Alonso, *El Ejército de los Borbones, I*, p. 45.

4. Continuïtat de les esquadres en temps de pau

El tractat de Madrid entre Espanya i França (1721) va significar la restitució de les places preses durant la guerra i el restabliment de «l'statu quo ante bellum», tot fent camí cap a la pau general, negociada primer al congrés de Cambrai (1724) i, finalment, acordada l'any següent a Viena.

Si bé amb la pau s'havia recuperat la tranquil·litat a la frontera pirinenca, encara quedaven partides armades disperses arreu del Principat que no s'havien acollit a l'indult de les autoritats filipistes, i que persistien en la sedició, la qual cosa va dificultar la pacificació del país. Aritzeta també apunta com un altre factor que hi va influir el pes desmesurat que Catalunya havia suportat amb la Nova Planta, especialment amb la imposició del cadastre.⁹³⁶

Tan bon punt va acabar la guerra, sense l'ajut de França aquests escamots de rebels van quedar aïllats i abandonats a la seva sort. D'aleshores ençà, la seva lluita política va derivar tan sols en un problema de seguretat pública, perquè llurs accions depenien només de la seva pròpia voluntat. Es concentraven principalment en dos grans nuclis: un al Camp de Tarragona i l'altre a la Catalunya central, zones on per les seves característiques es podien amagar amb facilitat quan els perseguïen i que durant el conflicte armat ja havien estat escenari d'importants enfrontaments militars.⁹³⁷

4.1. REORGANITZACIÓ DE LES ESQUADRES (1721)

L'estiu de 1721, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar la formació de quatre esquadres de paisans armats per perseguir els revoltats, que es mantenien irreductibles per «montes, cuevas y bosques de dificultosa navegacion para la tropa».⁹³⁸ Tres les va situar estratègicament al Camp de Tarragona: una a Valls, una altra a Rodonyà i la terce-

⁹³⁶ M. Aritzeta, *Carrasclet Veciana. Elements per a l'anàlisi de la guerrilla antiborbònica*. Valls, 5 de desembre de 1719, pp. 72 i 73.

⁹³⁷ J. Albareda, «L'alçament dels Carrasclets contra Felip V», pp. 76 i 77; J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 153.

⁹³⁸ ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v; ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

ra a Riudoms, per controlar la serralada de Prades, les serres de Miramar i de la Riba, la Conca de Barberà i el massís del Gaià; i la quarta la va establir al bell mig de la Catalunya central, a Cardona, perquè vigilés l'eix Cardener-Llobregat, el Prepirineu i les serralades Transversal i Prelitoral. Pel que fa a les tres primeres,⁹³⁹ en coneixem l'existència des del 26 de juliol.⁹⁴⁰ Estaven sota les ordres de Pere Anton Veciana⁹⁴¹ i cadas-

⁹³⁹ Segons les notes per a la formació d'un mont de pietat per a les Esquadres de Catalunya (14 de març de 1765), «en el año 1721 se reduxeron las diez esquadras a dos muy numerosas». ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Doc. Montepio, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 154 i 210. Suposem que aquestes deu esquadres es refereixen a les que probablement es van mantenir fins al maig de 1720. Per la nostra part només n'hem pogut constatar cinc, i desconeixem la sort de vint-i-una. Per aquesta raó, si bé una desena ens pot semblar perfectament creïble, ens ha estat impossible verificar-ho. Respecte a les dues «muy numerosas», som de l'opinió que les tres de Valls, de Riudoms i de Rodonyà les van comptabilitzar només com a una, perquè totes estaven sota les ordres de Pere Anton Veciana.

⁹⁴⁰ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. «Certificació dels serveis del caporal Josep Martí de Riudoms». Any 1763: «[...] Consta en altre despatx de l'Excelentíssim senyor Don Juan Esteban Bellet, governador de Tarragona, del dia 26 de juliol de 1721, en què diu: "Por quanto Pedro Antonio Veciana, Bayle de Valls, passa con Francisco Martí de Riudoms y Josep Alegret de Rodoñá y tres esquadras de doze mosos cada una [...]»», a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 154.

⁹⁴¹ Pagès i rambler vallenc, fill de Sarral, va destacar al servei de la causa borbònica com a sotsbatlle de Valls (1714-1721) duent a terme nombroses comissions per a la Sala del Crim de l'Audiència, comandant partides de paisans armats i defensant la ciutat amb l'esquadra valenca durant l'última guerra. Segons Castells, des del 24 de juliol de 1720 fins al juny de 1721 va continuar perseguint i capturant sediciosos arreu del Principat, comissionat per l'Audiència. I. Castells, «Las Escuadras del baile de Valls», *La Crònica de Valls*, núms. 1304, 28 de juny de 1930, p. 2; i 1306, 12 de juliol de 1930, pp. 1 i 2. L'1 de juliol de 1721 fou nomenat batlle de Valls i segurament va ser aleshores quan el marquès de Castel-Rodrigo i la Sala del Crim de l'Audiència el van nomenar «quefe» de les tres esquadres, tal com ell mateix va informar al marquès de Risbourg el 1725. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta de Pere Anton al marquès de Risbourg, Valls, 20/V/1725, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 154.

cuna disposava de dotze homes.⁹⁴² L'esquadra vallenca la comandava directament ell mateix, la de Rodonyà la va dirigir Josep Alegret⁹⁴³ i la de Riudoms, Francesc Martí.⁹⁴⁴ Respecte a la de Cardona, la va capitanejar Francesc Estruch.⁹⁴⁵ Suposem que totes es devien constituir alhora, perquè el setembre de 1721 l'Audiència s'hi va referir com a «las quatro que de orden de V. E. se establecieron ultimamente a este fin».⁹⁴⁶ Segons la Cambra, durant el temps que van recórrer el territori «no solo no se han cometido delitos ni robos algunos, sino que se han preso diferentes reos de consideracion, y prin-

⁹⁴² Ortega cita la relació de noms dels mossos que formaven aquestes tres esquadres. Tot i que no en cita la font (només indica que les va copiar de documents oficials originals), ens mereixen credibilitat perquè tant el nombre d'integrants com els comandaments, així com la data estiuenca (10 d'agost de 1721), coincideixen amb les dades que trobem a la «Certificació dels serveis del caporal Josep Martí de Riudoms». ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 154. Per aquesta raó les reproduïm tot seguit: Pere Anton Veciana certifica que la seva esquadra la componien Damià Colls, de Valls; Joan Ricart, de Vila-rodona; Francesc Farré, de Valls; Joan Vilanova, de Valls; Francesc Martí, de Valls; Joan Silvestre, de Valls; Pau Ricart, de Vila-rodona; Josep Boleda, de Guimerà; Josep Cosí, de Torlanda; Francesc Guàrdias, de Valls; Josep Vicheto, de Rocafort, i Andreu Subidós, de Valls. Francesc Martí certifica que la seva la componien Francesc Monter, d'Alforja; Gabriel Cugat, d'Alforja; Antoni Martí, de Riudoms; Josep Maimó, de Riudoms; Alfons Monjas, de Riudoms; Joan Serra, de Riudoms; Josep Serret, de Riudoms; Joan Rich, de Riudoms; Pere Castelló, d'Alforja; Climent Gomà, de Valls; Joan Mata, de Valls, i Jacint Tost, de Riudoms. I Josep Alegret certifica que la seva la componien Joan Pena, de Vila-rodona; Pau Martí, de la Nou; Joan Olivé, de Valls; Rafel Senabra, de Bonastre; Pau Casas, de Rodonyà; Josep Rovira, de Rodonyà; Pau Nin, del Vendrell; Pelegrí Garva, de Vila-rodona; Joan Domènech, de Vila-rodona; Jaume Totosaus, de Vila-rodona; Josep Santromà i Rafel el Rei, de Vespella. J. Ortega, *Historia de las Escuadras de Cataluña*, pp. 121 i 122.

⁹⁴³ Filipista convençut, el 1719 havia fet mèrits fent comissions al servei de la Sala del Crim de l'Audiència, i també havia ajudat en les que Pere Anton Veciana havia portat a terme. *Ibid.*, p. 80.

⁹⁴⁴ Regidor i tinent de batlle de Riudoms, el 1720 va al·legar com a mèrit en un memorial que, «desde que empezo la inquietud de los Sediciosos, por su zelo abandono su casa y familia, y a su costa los ha perseguido con su gente y Armas, por montañas y despoblados assi por su afecto como por orden de los Generales y Audiencia, que ha logrado por su buena conducta la prision y castigo de muchos y el sosiego de los Pueblos». Per aquesta raó li havien cremat la casa i el negoci d'aiguarent que tenia per guanyar-se la vida, i poder mantenir la seva mare viuda i els seus dos germans, havent quedat arruïnats. Així doncs, va demanar que se li compensessin tots els danys i perjudicis de la seva hisenda a càrrec dels nous sediciosos de Riudoms, «por haverse hallado en la guerra en compañía del Facineroso Carrasco». ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 256-257.

⁹⁴⁵ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Doc. Montepio, de data 14 de març de 1765, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 154 i 210. En l'última guerra havia comandat un batalló de fusellers de muntanya catalans al servei de Felip V. *Ibid.*, p. 173.

⁹⁴⁶ ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

cipalmente por la esquadra que mandava el Baile de Valls»,⁹⁴⁷ malgrat que només es van mantenir uns dos mesos com a màxim.⁹⁴⁸

Amb la reorganització d'aquestes esquadres s'obria una nova etapa en la qual la causa determinant de la seva existència ja no era la guerra, tot i que continuaven lligades a una de les seves conseqüències: la repressió política borbònica durant la postguerra. De fet, van seguir portant a terme la mateixa funció, però en un context i en unes circumstàncies diferents. Segons el nostre parer, el capità general va recuperar el model aplicat durant la guerra i el va circumscriure temporalment només a les zones on es mantenien els rebels, fins que s'hi restablís l'ordre públic.

El 13 de setembre de 1721, el baró d'Huart va proposar de nou al marquès de Castel-Rodrigo que se n'establissin algunes,⁹⁴⁹ arran d'un robatori que s'havia produït el dia 6 a la casa de Jacint Draper, a Gaserans (Sant Feliu de Buixalleu). Li va suggerir que es formés una companyia de trenta homes amb capità i un tinent a cada corregiment sota les ordres del corregidor, «solo para que en dos cuadrillas fuesen perpetuamente corriendo los caminos y visitando los malos pasos». Aquestes esquadres s'haurien d'organitzar per un temps il·limitat,⁹⁵⁰ i s'ajudarien entre elles a cada districte.⁹⁵¹ Tant els dos oficials com els mossos haurien de ser «de toda satisfaccion y muy practicos» dels llocs on es constituïssin i, un cop creada, el capità no podria acomiadar cap mosso sense el consentiment del corregidor.⁹⁵²

⁹⁴⁷ Tal com va informar al marquès de Castel-Rodrigo el 19 de setembre de 1721. ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁴⁸ Arribem a aquesta conclusió perquè el 5 de setembre de 1721, la Sala del Crim de l'Audiència va tornar a recomanar al marquès de Castel-Rodrigo que el batlle de Valls formés una altra esquadra de quinze homes «para exterminar los sediciosos del Corregimiento y campo de Tarragona». D'altra banda, el dia 19 l'Audiència informava al capità general que «en el tiempo que le han corrido [el Principat] las quatro [...]», per la qual cosa entenem que ja no existien. ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁴⁹ «Algunas Esquadras que continuamente se aplicasen a la extirpacion y persecucion de los facinerosos». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁰ «Pues con eso el que entraria en ella, tendria la seguridad de empleo fijo (menos que su mal proceder no se le quitase) y podria obrar mejor contra los ladrones y de no caer nunca en manos de ellos; y que no siendo de esta manera el que se emplea en lo referido por un mes o dos, si es hombre de bien teme lo que le puede suceder, por los ladrones, despues de su reforma, y si es un picaro cobra su sueldo aquel mes o dos, sin embaraçarse mucho en perseguirlos, antes bien, si saben que estan en una parte ira a otra, y despues de reformado no se sabe lo que hara». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵¹ «Siendo asi que havia de haver esta misma providencia en cada Corregimiento, para que se diese la mano uno a otro». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵² ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

L'Audiència va valorar aquesta proposta del governador de Girona⁹⁵³ i el dia 19 de setembre va informar el capità general que, efectivament, li semblaven molt necessàries per pacificar el Principat, tal com ho havien demostrat les quatre esquadres de Valls, de Riudoms, de Rodonyà i de Cardona mentre van existir. Però li va recomanar que, en lloc de formar-ne tantes, només n'establís tres de dotze mossos cadascuna i una altra de quinze per a Pere Anton Veciana,⁹⁵⁴ «para que incesantemente [...] en cuadrillas enteras, o divididos en la forma que pareciere a el cabo principal persigan facinerosos y delinquentes», si bé es va mostrar d'acord amb el baró d'Huart respecte al fet que tant els caporals com els mossos fossin de confiança, i que els «gefes» no en poguessin acomiadar cap sense el vistiplau, segons la Cambra, del marquès de Castel-Rodrigo o «de la persona a quien V. E. se sirviere cometerlo», i aconsellant també que es processés el mosso que delinquís.⁹⁵⁵ D'altra banda, li suggeria que, si realment es creaven, caldria encarregar a tots els corregidors i als comandants dels partits que les controlessin⁹⁵⁶ i les auxiliessin. Les justícies, per la seva part, també haurien d'informar-les dels «pasos» dels rebels. Finalment, insinuava que s'haurien de mantenir durant tot el temps que fossin necessàries «para el importante fin que se establecen, que es la aniquilacion de los actuales delinquentes».⁹⁵⁷

El marquès de Castel-Rodrigo, assessorat per aquest dictamen, va ordenar el 28 de setembre de 1721 que es creessin tres noves esquadres: una al corregiment de Tarragona, comandada per Pere Anton Veciana; una altra al de Vilafranca del Penedès, dirigida per Jaume Malvehí, «Vayle Viexo» de Masquefa, i la tercera al de Girona,⁹⁵⁸ «que son los parajes a donde por ahora combiene que las aya». Cadascuna la componrien catorze «Mozos de Satisfaccion», capitanejats per un caporal principal i un altre de

⁹⁵³ Tal com l'hi havia ordenat el marquès de Castel-Rodrigo l'endemà de rebre-la (14 de setembre de 1721). ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁴ Igual que havia recomanat la Sala del Crim de l'Audiència el 5 de setembre de 1721. ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁵ «Formarle una breve sumaria de su delito, prenderle, y dar quenta a la persona que V. E. fuere servido para que con conocimiento de causa se despida el delincente de los referidos mozos o se le de otro castigo mayor conforme a las circunstancias de la culpa que cometiere, con cuia providencia se evitaria el riesgo a que se expondrían los mozos despedidos voluntariamente por sus Gefes de ser in-sultados, y acometidos de los delinquentes perseguidos». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁶ «Invigilen siempre el modo de proceder de estas gentes, dando cuenta de qualquiera exceso que cometieren para corregirle». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁷ ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

⁹⁵⁸ «Mandada por un Xefe que en adelante nombrare». ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 28/IX/1721.

segon.⁹⁵⁹ Però només les dues primeres es van fer realitat; la de Girona, en canvi, no es va arribar a formar mai, per motius econòmics.⁹⁶⁰ Tanmateix, encara que el baró d'Huart la va continuar reclamant fins al 1723,⁹⁶¹ l'Audiència sempre s'hi va oposar, perquè la considerava una mesura massa dràstica,⁹⁶² perquè costava trobar homes adients⁹⁶³ i, a més, perquè opinava que amb l'aparell policial i de justícia ordinari ja n'hi havia prou per capturar «los facinerosos que andan por aquellos parages».⁹⁶⁴

Pel que fa a la del corregiment de Vilafranca, el comandant de la ciutat, Mateo Cron, a qui el capità general li havia encarregat establir-la abans d'anar-se'n de Catalunya,⁹⁶⁵

⁹⁵⁹ ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 28/IX/1721.

⁹⁶⁰ ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁶¹ El maig de 1722, el governador de Girona i el ministre de l'Audiència, Josep Ventura Güell, van demanar l'establiment de dues esquadres de paisans perquè havia augmentat el nombre de lladres i facinerosos. L'any següent, el baró d'Huart va tornar a demanar-ne la creació d'una arran dels robatoris a les esglésies, tant al març com a l'abril. ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁶² «El remedio de Esquadras para extirpar facinerosos es mui violento y debe solo usarse de el como ultimo extremo apurando antes los ordinarios de la vigilancia y rondas de las Justicias ordinarias de los Pueblos». ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁶³ «Armar quarenta hombres tiene mil inconvenientes, siendo dificil encontrarlos de Seguridad y buena vida si se hallan assi no sirven para saber las astucias de los picaros, si son como ellos, podran con grandissima facilidad ponerse a su vando, para lo que les incita su genio, su vida, y la immediacion con la francia, lo que no sucede en estos parages interiores del Principado donde se han establecido». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁶⁴ «Para el resguardo de los caminos estan los Corregidores Bayles, y demas Justicias, mandando zelar, zelando y rondando como esta prevenido por edictos, a cuyo fin contribuyen los Governadores y Comandantes Militares con su tropa siempre que les avisan, o saben conviene su asistencia». De fet, aquesta va ser la principal justificació per no posar-hi cap esquadra, ja que exigia «que las justicias desempeñen su obligacion haciendo las Rondas procediendo rigurosamente contra los Ladrones y Seditiosos». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v; ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁶⁵ Francisco Pío de Saboya va marxar definitivament del Principat el 28 de setembre de 1721 i se'n va anar a Madrid, on va morir el 1723. El va substituir en el càrrec Francisco Caetano de Aragón, «Comandante General en Interin del Exercito y Principado de Cataluña». J. Mercader, *Els Capitans Generals*, pp. 94 i 99; S. Solé, *El Gobierno del Principado de Cataluña por el Capitán General y la Real Audiencia —el Real Acuerdo— bajo el Régimen de Nueva Planta (1716-1808)*, p. 143.

va proposar que Jeroni Sastre Pascual⁹⁶⁶ substituís Jaume Malvehí per malaltia⁹⁶⁷ el 20 d'octubre. Però l'Audiència va recomanar Ramon Vidal i Jaume Almirall (de caporal segon), de Piera, «para gobernar la referida Esquadra», el 7 de novembre.⁹⁶⁸ Si bé la primera notícia de la seva existència la coneixem el 5 de juny de 1722 a Piera,⁹⁶⁹ on hi havia el caporal primer Ramon Vidal, batlle de la vila, amb set mossos, també ens consta que el caporal segon Jaume Almirall amb els altres set romanien a Vilafranca el 29 de setembre.⁹⁷⁰ Així doncs, suposem que van dividir l'esquadra entre aquestes dues localitats per cobrir millor el territori. D'altra banda, Francisco Caetano i la Sala del Crim de l'Audiència en van crear una altra de nova a Capellades «para el exterminio de monederos», primer, però que després van mantenir contra els facinerosos.⁹⁷¹ La constituïen set paisans armats comandats pel caporal Manuel Feliu que restaven a disposició del tinent de cavalleria Nicolás de Lorenzo.⁹⁷²

El 29 de setembre de 1722, el capità general va ordenar reorganitzar-les i les va unificar en una de nova a Piera sota les ordres de Jeroni Sastre. El caporal primer tornava a ser Ramon Vidal, el segon Jaume Almirall i el tercer Manuel Feliu. La va reduir a només tretze mossos, que va distribuir entre Piera, on en va deixar sis, capitanejats per

⁹⁶⁶ Filipista pierenc, el 1721 va ser comissionat per la Sala del Crim de l'Audiència per perseguir malfactors al camí ral de Piera i rodalies, «por cuyo Cuidado y diligencia se consiguio la prision de tres de ellos que los dos fueron ahorcados y el otro azotado y puesto perpetuamente en Galeras, y despues continuo la misma persecucion contra el Seneco, el Ayguader, y Masferrer que insultaban el Camino de Monsarrate, y consiguio prender un Carbonero con Armas que fue tambien ahorcado y actualmente esta perquiriendo los mobimientos y noticias de los facinerosos, subministrandolas a la Sala Criminal que le va confiando unas y otras Comisiones segun los casos y dependencias que ocurren». ACA, R. A., llig. 210, f. 71.

⁹⁶⁷ «Por ocasion de una larga enfermedad que este sugeto ha padecido y esta padeciendo no puede Servir segun el mismo se lo escribe sera preciso nombrar otro». «Consulta a S. E. sobre la Carta de Dn. Matheo Cron Comandante de Villafranca para que se nombre un Cabo para mandar la Esquadra de 14 hombres destinada en dicha Villa para tener limpios los Caminos Reales y perseguir los facinerosos que insultan el Pays en lugar de Jayme Malvehi, que por ocasion de sus enfermedades y achaques no puede hazer dicho servicio». ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁶⁸ ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁶⁹ Sembla que l'Audiència no la tenia en gaire bon concepte perquè, segons la seva opinió, «solo han servido de un gasto crecido de molestar en su transito las masias y Pueblos y de que ha su vista y cercanias se hayan sin remedio de los delinquentes echo robos, y muertes, como nuevamente se ha experimentado en Masquefa con las cercanias de la Esquadra de Piera». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁷⁰ ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a Jeroni Sastre, Barcelona, 29/IX/1722; ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 3-4.

⁹⁷¹ El 5 de juny de 1722, l'Audiència opinava que aquesta esquadra, «que nuevamente se instituiso [...] y continua oy contra facinerosos», era una de les més efectives. ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁷² ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a Jeroni Sastre, Barcelona, 29/IX/1722.

Ramon Vidal,⁹⁷³ Capellades, on en va destinar tres, dirigits per Manuel Feliu i posats a disposició del tinent de cavalleria Nicolás de Lorenzo;⁹⁷⁴ i la Llacuna, on va destacar els altres quatre, sota les ordres de Jaume Almirall «para que abrigados con el Bayle de aquel Lugar tengan seguro aquel paraxe y persigan a los facinerosos».⁹⁷⁵ El novembre, el batlle llacunenc, Josep Puigdengoles, també s'hi va incorporar com a caporal, i va augmentar junt amb quatre mossos més els efectius d'aquell «ramo de esquadra». Feia més d'un any que el corregiment de Vilafranca mantenia la seva.⁹⁷⁶

Respecte a la que es va constituir al corregiment de Tarragona, sabem que es va establir a Valls al principi d'octubre de 1721, comandada per Pere Anton Veciana, batlle de la ciutat. La formaven dotze mossos⁹⁷⁷ i dos «segundos cavos»,⁹⁷⁸ Josep Alegret i Francesc Martí.⁹⁷⁹ Sembla que també la va dividir en dues «mangas»⁹⁸⁰ per cobrir millor tota l'extensió del seu districte. Una d'elles es va quedar a Valls, capitanejada per Josep

⁹⁷³ Francisco Caetano va ordenar als set mossos i al caporal segon Jaume Almirall que es retiressin de Vilafranca cap a Piera, i va manar a Jeroni Sastre que acomiadés «de ellos los que le parezcan menos a proposito, y no necesitar el sueldo tanto como los otros» per reduir l'esquadra a tretze mossos. ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a l'Audiència, Barcelona, 29/IX/1722.

⁹⁷⁴ La Sala del Crim de l'Audiència havia comissionat set paisans armats amb el caporal Manuel Feliu, a Capellades, i els va posar a disposició del tinent de cavalleria Nicolás de Lorenzo. A tres dels quals, perquè no marxessin de la vila, ja que se n'hi necessitaven alguns, Francisco Caetano els va incorporar orgànicament a l'esquadra de Piera, però mantenint-los a Capellades. Els altres quatre (Josep Francàs, Diego Soler, Jaume Ferrer i Jacint Pines) els va acomiadar. ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a l'Audiència, Barcelona, 29/IX/1722.

⁹⁷⁵ ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a l'Audiència, Barcelona, 29/IX/1722.

⁹⁷⁶ ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a la Sala del Crim de l'Audiència, Barcelona, 12/XI/1722; i Sala del Crim de l'Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722; ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, Esquadres, llig. 486, cartes rebudes per l'Ajuntament 1721-1727. ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, comte de Montemar a Juan Francisco la Mota, Barcelona, 28/XI/1722.

⁹⁷⁷ Tot i que, en un memorial que Pere Anton Veciana va presentar el 1723 en el qual sol·licitava una de les porteries de la Reial Audiència, vacant per la mort de Francisco Verdera, va al·legar com a mèrit «Que havindosele formado una Esquadra de quinze hombres, de quien fue nombrado Cabo para el exterminio de los Sediciosos [...]». ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 206-207.

⁹⁷⁸ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Certificació de Tiberio Carafa, governador militar de Tarragona, dels serveis del Batlle Pere Anton Veciana: «Certifico que desde primeros del mes de octubre del año próximo pasado de 1721 hasta hoy día de la fecha que me hallo de governador y comandante general de la referida plaza de Tarragona y sus tierras, he puesto al cargo del vayle de Valls, Pedro Antonio Veciana (nombrado por el excelentísimo señor príncipe Pío, por cavo de una esquadra de doze mozos y dos segundos cavos de su mayor satisfaccion para perseguir los pícaros facinerosos que infestavan estas cercanías) muchas y grandes diligencias de la mayor importancia al Real Servicio. [...] En Tarragona a 31 de octubre de 1722», a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 155 i 157.

⁹⁷⁹ J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 156.

⁹⁸⁰ ACA, R. A., llig. 232, Pere Anton Veciana i Josep Puigdengolas a Francisco Caetano, 10/XI/1722.

Alegret, i l'altra la va destinar a Riudoms, dirigida per Francesc Martí.⁹⁸¹ El desembre de 1721, Tiberio Carafa, governador i comandant militar de Tarragona, va qüestionar-ne la continuïtat, però l'Audiència va defensar-la afirmant que «la citada Esquadra de paisanos que manda el Bayle de Valls no se establecio por tiempo limitado y que asi debe continuar por ahora».⁹⁸² De fet, no ens sorprèn que la Cambra també reconegués, el 5 de juny de 1722, els «continuados buenos efectos» que havia assolit,⁹⁸³ perquè durant el primer any d'existència van capturar i empresonar molts sediciosos,⁹⁸⁴ entre els quals destaca el guerriller Gatzes a l'agost,⁹⁸⁵ malgrat que també van patir tres baixes en actes de servei.⁹⁸⁶ El 10 de novembre, Pere Anton Veciana va demanar augmentar l'esquadra amb un caporal i quatre mossos més, ja que només podia dispo-

⁹⁸¹ Tal com ho sembla indicar la carta que aquest *caporal de l'esquadra de Riudoms* va enviar a Pere Anton Veciana des d'aquesta vila el 30 de juliol de 1722, en la qual l'informava de les novetats quotidianes del servei (persecució de rebels, fets delictius, accions dutes a terme). ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 156.

⁹⁸² Tiberio Carafa havia preguntat al capità general el 22 de desembre de 1721 si calia «continuarle en adelante como hasta aqui», tot i que considerava molt necessari que es mantingués. Dos dies després, Francisco Caetano va remetre la consulta a l'Audiència perquè s'hi pronunciés al respecte. La Cambra li va respondre el 12 de gener de 1722. ACA, R. A., llig. 232.

⁹⁸³ «En la que ha governado la fidelidad, zelo y aplicacion del Bayle de Valls». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁸⁴ Com, per exemple, Pere Gomar, Joan Antoni Tibal, Pere Joan Blanc i Pasqual Olives, sediciosos penedits que van tancar a les presons de Valls. ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Document de 26 d'agost de 1722, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 173.

⁹⁸⁵ Tal com ho va certificar el governador militar de Tarragona el 31 d'octubre de 1722: «He visto y experimentado que en todas [les diligències del servei reial] ha desempeñado con honor, exactitud su obligacion, como parece haver en el expresado tiempo [des d'octubre de 1721 fins aleshores] apreendido y muerto en diferentes ocasiones onze o doze pícaros sediciosos (dos muertos, y el uno de ellos caveza de cuadrilla), todos los quales se han puesto en las reales cárzeles de Barcelona, a la orden de la Sala Criminal de la Real Audiencia de este Principado, quien justificando los delitos de dichos reos y, consiguientemente, condenándolos la mayor parte a muerte a horca y los demas a galeras y presidio. [...] y en particular en la que se preendió, ya cuasi muerto, al caveza de cuadrilla Ignacio Aluxa, alias Gatzes, antes de poderle coxer a éste y no de peligro (por tener las balas enbenenadas) a un cavo y mozo de la esquadra. Y asi por las circunstancias que llevo referidas, como por quedar, el referido vayle con su esquadra, actualmente continuando con la maior aplicacion y zelo al Real Servicio en la persecucion de gente tan perniciosa le considero digno y merecedor de quantas honrras y gratzias que su magestad (que dios guarde) fuere servido hacerle». ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Certificació de Tiberio Carafa, governador militar de Tarragona, dels serveis del Batlle Pere Anton Veciana, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 157 i 158.

⁹⁸⁶ «En varias funciones han quedado muertos tres hombres de dicha Esquadra al lado del Suplicante y el herido». Memorial que Pere Anton Veciana va presentar el 1723 en el qual sol·licitava una de les porteries de la Reial Audiència, vacant per la mort de Francisco Verdura. ACA, R. A., Consultes, reg. 134, ff. 206-207.

sar de vuit dels dotze que tenia⁹⁸⁷ per cobrir tot el veïnatge de Valls i els confins dels districtes del Camp de Tarragona i de Vilafranca del Penedès.⁹⁸⁸ La Sala del Crim de l'Audiència s'hi va pronunciar a favor tres dies després.⁹⁸⁹

D'altra banda, Francisco Caetano va consultar a la Cambra el 12 de novembre de 1721 si calia formar una altra esquadra al corregiment de Manresa per perseguir «diferentes cuadrillas de sediciosos» que es movien per Cardona, Solsona i el Lluçanès, perpetrant «hurtos y atrocidades».⁹⁹⁰ El dia 28 s'hi va pronunciar en contra, en considerar que, en lloc de representar un benefici per als pobles, els suposaria un perjudici i un cost més grans.⁹⁹¹ De fet, va responsabilitzar d'aquella situació els comandants, els corregidors i els justícies dels districtes, perquè, segons el seu parer, no s'esforçaven prou a perseguir els delinqüents,⁹⁹² per la qual cosa va recomanar-li que exigís a les autoritats policials el compliment de la seva obligació, «con tropas de Soldados y Paysanos a proporcion de lo que ocurriere y fuere necesario» i, d'aquesta manera, es podria estalviar l'esquadra. Fins i tot li va suggerir que les establertes als altres corregiments fessin alguna volta pel Bages i pel Solsonès.⁹⁹³ Però arran de l'augment de facinerosos per aquella zona, el capità general va ordenar el 14 de gener de 1722 al corregidor de Manresa, Juan Francisco de la Mota, que en creés una de dotze paisans de confiança per perseguir-los, comandada per Francesc Janer, de Monistrol de Mont-

⁹⁸⁷ «Respeto que de los 12 tiene existentes no ay de servicio ni pueden servir en todo el invierno mas de ocho hombres por estar el uno de ellos mal herido y los tres mui enfermos que unos y otros han padecido haciendo el servicio». ACA, R. A., llig. 232, Pere Anton Veciana i Josep Puigdengolas a Francisco Caetano, 10/XI/1722.

⁹⁸⁸ «Y con este aumento pueda Vasiana disponer haser dos mangas de su Esquadra que necesita para ocupar lo dilatado de su distrito». ACA, R. A., llig. 232, Pere Anton Veciana i Josep Puigdengolas a Francisco Caetano, 10/XI/1722.

⁹⁸⁹ «No encuentra la Sala reparo alguno». Parer que va comunicar a Francisco Caetano el 13 de novembre de 1722, en resposta a la pregunta que li havia plantejat el capità general el dia anterior al respecte. ACA, R. A., llig. 232, Sala del Crim de l'Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722.

⁹⁹⁰ «Pues de este modo podrian ir de continuo persiguiendolos asta dar con ellos y exterminarlos de este Principado porque de otra suerte jamas se lograra el fin tan deseado de asegurar los Caminos de gente tan dolosa». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 43v-45v.

⁹⁹¹ «Seria ocioso el gasto de las Esquadras cuyo gravamen sobre los demas que tiene el Pays puede constituir a los malos en la ocasion de continuar su perversa vida, y a algunos buenos en la desesperada tentacion de ser como los otros por necesidad, o pobreza». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 43v-45v.

⁹⁹² «Clamando todos a que se corrijan los delitos, al passo que son pocos los que ponen los medios eficazes, al fin que al parecer desean, pues son ningunas las noticias que hay, de que se junten Soldados y Paysanos a perseguir los delinquentes en los mismos sitios, de donde vienen los avisos de las Maldades que executan». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 43v-45v.

⁹⁹³ «Si los referidos Comandantes, Corregidores, y Justicias no se aplicaren como deven en la persecucion y exterminio de los deliquentes por aquellas partes». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 43v-45v.

serrat.⁹⁹⁴ El dia 29, el corregidor li va enviar la llista dels dotze mossos que el caporal havia escollit perquè l'aprovés. Francisco Caetano va donar el seu vistiplau a la relació el 8 de febrer i va manar al comandant general de Manresa, marquès de Villadarias, que els entregués dues escopetes i tres pistoles que els faltaven per armar-se completament, «con obligaci3n de restituir las en extinguiendose la esquadra».⁹⁹⁵ Sabem que el dia 16 ja prestava servei,⁹⁹⁶ però també ens consta que no es va mantenir durant gaire temps (tres mesos i mig com a màxim).⁹⁹⁷

4.2. FINANÇAMENT I RETRIBUCIONS

La reorganització de les esquadres el 1721 va suposar un canvi en el seu sistema de finançament. Si bé durant les dues últimes guerres s'havien intentat costejar a càrrec de la hisenda reial, mitjançant les quinzenades i el cadastre, d'aleshores ençà les van pagar directament els pobles de Catalunya.⁹⁹⁸ Novetat que, segons el nostre parer, ens confirma l'inici d'una segona etapa en la seva història a partir d'aquest moment.

El 13 de setembre de 1721, el baró d'Huart va proposar al marquès de Castel-Rodrigo que es formés una esquadra a cada corregiment⁹⁹⁹ i li va suggerir que els pobles del Principat les remuneressin. Segons el governador de Girona, el seu cost només repre-

⁹⁹⁴ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085. En l'última guerra havia servit de tinent en la companyia solta de fusellers de muntanya capitanejada per Josep Tora. ACA, R. A., reg. 7, ff. 63-66.

⁹⁹⁵ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Francisco Caetano a Francisco de la Mota, Barcelona, 8/II/1722. El comandant general de Manresa va demanar a Francisco Caetano el 12 de febrer de 1722 si aquestes armes els les podia donar del magatzem reial; concretament de les vuitanta-cinc que «ultimamente» el marquès de Castel-Rodrigo l'havia proveït, «a fin de dar Vente y Sinco a esta Ciudad y a otros lugares del Corregimiento las que en repartimiento general se les simularon y no se avia executado por no averlas por ocasion». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085.

⁹⁹⁶ «Por el marques de Villadarias he sabido que V. E. tiene en inteligencia de que la Esquadra de Paisanos que ha mandado formar esta en Acto aziendo el Servicio». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Francisco de la Mota a Francisco Caetano, Manresa, 16/II/1722.

⁹⁹⁷ El 5 de juny de 1722 només subsistien «las dos que se mantienen» (una al corregiment de Vilafranca i una altra al de Tarragona) i «la que nuevamente se instituiso» a Capellades. ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

⁹⁹⁸ «[...] 3- Que en el año 1721 se reduxeron las diez esquadras a dos muy numerosas [...] lo que se executó por su Excelencia y Real Audiencia, con aprobaci3n de la Corte y entonzes se exoneró a la Real Hazienda de su manutenci3n, y se cargó por reparto sobre los pueblos del Principado». ACAC, Fons Impremta Castells, secci3n Col·lecci3n de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. Notes per a la formaci3n d'un mont de Pietat per a les Esquadres de Catalunya. 14 de març de 1765, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, pp. 154 i 210.

⁹⁹⁹ «Con la misma paga que V. E. dava a Ambrosio Roquer». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1722.

sentaria «una cosa mui corta pagandose entre todos»; fins i tot havia calculat que als 17.859 veïns del seu corregiment només els tocava pagar quatre diners i una tercera part mensuals a cadascun, en el cas que el sou per mosso fos de quatre rals de billó al dia, més set per al capità i cinc per al tinent. Però l'Audiència, en canvi, va considerar que aquesta proposta representaria una despesa excessiva per als pobles, si es pretenia aplicar a tots els corregiments.¹⁰⁰⁰ Així doncs, el dia 19¹⁰⁰¹ la Cambra va recomanar al capità general que només se'n creessin quatre i es retribuís amb deu rals de billó al dia el caporal, amb cinc el «cabo segundo» i amb tres i mig els mossos, «a costa de todos los pueblos y vecinos del Principado».¹⁰⁰² Finalment, el marquès de Castel-Rodrigo va decidir, el dia 28, constituir-ne només tres i finançar-les a càrrec dels corregiments on s'establissin, a raó dels salaris que havia proposat l'Audiència.¹⁰⁰³

El motiu pel qual no es va arribar a formar mai l'esquadra prevista al corregiment de Girona va ser, precisament, que la contribució dels pobles que hauria resultat necessària per mantenir-la es va considerar massa gran.¹⁰⁰⁴ I, malgrat que el baró d'Huart i Josep Ventura la van continuar reclamant fins al 1723, l'Audiència sempre s'hi va pronunciar en contra¹⁰⁰⁵ i va convèncer el capità general¹⁰⁰⁶ amb l'argument

¹⁰⁰⁰ «De formarse una esquadra de 30 hombres en cada corregimiento, como propone a V. E. el Baron, se seguiria a los Pueblos de este Principado una costa considerable de suerte que contempla la Audiencia por demasiado grabosa a la formacion de tantas esquadras». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

¹⁰⁰¹ El capità general havia enviat la proposta del baró d'Huart a l'Audiència l'endemà d'haver-la rebut (14 de setembre de 1721), i li demanava la seva opinió al respecte. ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

¹⁰⁰² ACA, R. A., llig. 232, Audiència al marquès de Castel-Rodrigo, Barcelona, 19/IX/1721.

¹⁰⁰³ ACA, R. A., llig. 232, marquès de Castel-Rodrigo a l'Audiència, Barcelona, 28/IX/1721.

¹⁰⁰⁴ ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v.

¹⁰⁰⁵ «La pretension del Baron de que se formen Esquadras de gente armada es tan antigua como el mismo supone, y aun que el Señor Marques de Castel Rodrigo se inclino al intento del Baron fue sin el dictamen de la Real Audiencia la qual siempre que se le ha pedido sobre esta dependencia a sido de sentir, que no se debe aumentar a los Pueblos del expresado Corregimiento a los gravamenes que les ocasionaria la formacion de las citadas Esquadras a los que padecen». ACA, R. A., llig. 232, Audiència al comte de Montemar, Barcelona, 14/IV/1723.

¹⁰⁰⁶ «El Señor Marques de Castel-Rodrigo trato del establecimiento de estas Esquadras con el motivo de los robos que se experimentaron en las cercanias de Gerona que fueron repetidos en breves dias, pidio una quenta del importe annual de los precisos costes para su manutencion y era tan crecido, que desde entonces hizo Juicio la Audiencia seria insuportable a los vecinos de aquel Corregimiento la contribucion de tantas cantidades sobre su miseria y precisa obligacion, a otros pagamientos sin que disminuya esta consideracion del perjuicio y atrasso el cotejar a tantos dineros por vecino si el todo sube a tantas mil libras, persuadiendose la Audiencia a que esta reflexion motivo al Señor Marques de Castel-Rodrigo a no mandar con eficacia en su tiempo el establecimiento de estas Esquadras como pudo, y sabe mandar con execucion lo que tiene por preciso y conveniente». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 223v-226v, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 5/VI/1722.

del cost desmesurat.¹⁰⁰⁷ Segurament per aquesta raó, quan el 1722 Francisco Caetano va considerar la possibilitat de crear-n'hi dues, arran de l'augment dels facinerosos i dels contrabandistes a l'Empordà, també es va plantejar que les financés la hisenda reial.¹⁰⁰⁸

Respecte a l'esquadra que es va constituir al corregiment de Tarragona, ens consta que el 12 de desembre de 1721 ja s'havia complert el repartiment entre els pobles d'aquell partit i el de Montblanc per mantenir la de Valls, que comandava el seu batlle, Pere Anton Veciana. El va portar a terme el tinent del rei, «como corregidor que entonces era», tal com l'hi havia ordenat el marquès de Castel-Rodrigo.¹⁰⁰⁹ D'altra banda, també tenim notícia que el corregiment de Lleida va costejar l'augment dels quatre mossos i un caporal a partir del novembre de 1722.¹⁰¹⁰

Pel que fa a la que es va establir al corregiment de Vilafranca, sabem que el 13 d'octubre de 1721 Mateo Cron ja havia executat el repartiment general «para el pagamento de la citada Esquadra en el referido corregimiento con acuerdo de el Corregidor»,¹⁰¹¹ tot i que va decidir excloure'n les poblacions de Vilafranca, Igualada, Sitges, Piera i el Vendrell, perquè considerava que ja patien prou càrrega en destinar-hi sempre les guarnicions, i perquè creia que no podien ser «reputadas por encubridoras de facinerosos».¹⁰¹² Però l'Audiència no va acceptar la resolució del comandant de la ciutat ni els

¹⁰⁰⁷ «El proyecto de las dos Esquadras trahe consigo el preciso gasto ejecutivo de muchos reales para cuya contribucion no ha considerado la Audiencia con fuerzas a los Lugares». Segons la Cambra, els seus efectes no compensarien el perjudici «que para su manutencion han de padecer los Pueblos». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 12/V/1722.

¹⁰⁰⁸ Per resoldre aquell greu problema de «salut» pública, el capità general considerava necessàries «quadrillas bolantes» que els perseguissin «y den, sino oy, mañana con ellos». Així doncs, el 15 de juny de 1722 va demanar a l'Audiència la seva opinió al respecte, i si creia que hi havia «bastantes fundados motivos» per sol·licitar al rei la formació de dues esquadres al corregiment de Girona, «costeadas por la Real Hazienda». ACA, R. A., llig. 232.

¹⁰⁰⁹ «Consulta a S. E. sobre la carta del Sr. Dn. Tiberio Carafa en que dize quedar cumplido el repartimiento que entre los lugares de su distrito se mando hazer para la Manutencion de la Esquadra del Cargo del Bayle de Valls». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 12/I/1722.

¹⁰¹⁰ Tal com ho havien demanat Pere Anton Veciana i Josep Puigdemogolas el 10 de novembre de 1722, en argumentar que «pues muy a menudo ha de pisar [l'esquadra] aquellos parages y no dexan los fasinerosos de refugiarse en el mismo distrito»; i va recomanar l'Audiència tres dies després: «pues esto cede tambien en beneficio de los citados corregimientos en donde se de vera hazer el repartimiento en la misma forma que se executaron los de Tarragona y Villafranca». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722.

¹⁰¹¹ Tal com l'hi havia ordenat el marquès de Castel-Rodrigo el 29 de setembre de 1721. ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 3-4.

¹⁰¹² La qual cosa va comunicar al capità general el 13 d'octubre de 1721, en espera de la seva aprovació. ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 3-4.

seus arguments,¹⁰¹³ en entendre que totes les localitats sense excepció hi havien de contribuir.¹⁰¹⁴ El juny de 1722, els regidors de Sitges en van tornar a demanar l'exempció,¹⁰¹⁵ al·legant que aquell any la vila ja havia pagat dotze mariners¹⁰¹⁶ per al servei reial. Però la Cambra s'hi va tornar a negar, perquè opinava que «siendo igual el beneficio que de la persecucion de Ladrones y gente facinerosa se sigue a los Lugares del Corregimiento de Villafranca, debe tambien ser igual la contribucion para la Manutencion de la Esquadra».¹⁰¹⁷

Francisco Caetano va ordenar el setembre unificar i reduir les dues esquadres que llavors hi havia al corregiment per disminuir la despesa,¹⁰¹⁸ i les va reorganitzar en una de nova a Piera. El corregidor de Vilafranca, Josep Viladomar,¹⁰¹⁹ va portar a terme un

¹⁰¹³ Consultada la Cambra el 14 d'octubre de 1721 per Francisco Caetano, li va respondre el dia 18 considerant que «no tiene por bastantes ni eficazes las razones que expressa al referido Dn. Matheo de Cron, para eximir a las Villas que cita de el repartimiento proyectado, a fin de mantener la Esquadra que va mencionada las quales serian muy presentes al referido Señor Marques de Castel-Rodrigo en la mencionada orden, en la qual no se previene el reparo y excepcion de Villas que se le ha ocurrido a Cron». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 3-4.

¹⁰¹⁴ «Debe servirse de mandar a el referido Dn. Matheo de Cron incluya en el repartimiento General para la manutencion de la expressada Esquadra todos los lugares y Villas de el Corregimiento de Villafranca sin exceptuar alguna con ningun pretexto ni motivo, respecto de ceder en comun beneficio de aquellos naturales esta providencia de la Esquadra». ACA, R. A., Consultes, reg. 133, ff. 3-4.

¹⁰¹⁵ «De pagar lo que el Corregidor de Villafranca les ha tassado para la Manutencion de la Esquadra que se ha formado para la persecucion de Ladrones y facinerosos». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 23/VI/1722.

¹⁰¹⁶ Lleva que els havia costat tres-cents *pesos* «sin tener ayuda de ningun Pueblo de dicho Corregimiento o bien contribuyan estos en la leva, o importe de los Marineros». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 23/VI/1722.

¹⁰¹⁷ «Y siendo la referida Villa de Sitjas una de las mas numerosas de dicho Corregimiento y de mas trafico por cercana al Mar, y que con menos gravamen podra satisfacer lo que se le ha tassado». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 23/VI/1722.

¹⁰¹⁸ «Para que en parte sea menos la carga de su subsistencia repartida entre los Lugares del Corregimiento de Villafranca». ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a l'Audiència, Barcelona, 26/X/1722.

¹⁰¹⁹ Filipista de primera hora, durant la Guerra de Successió havia comandat el sometent de Manresa i també va servir com a fuseller de muntanya a les ordres del duc de Noailles, que el va nomenar veguer de la Cerdanya espanyola i, l'any 1711, de Girona. Els seus mèrits i la seva fidelitat borbònica les van continuar recompensant, tan bon punt va acabar la guerra. Primer li van concedir el càrrec de veguer de Barcelona, que va exercir de 1714 a 1718, i el 1720 fou designat corregidor de Vilafranca del Penedès. R. Cerro, «Els Alcaldes majors de Catalunya: l'opció civilista enfront de la militarista (1717-1720)», p. 63. *Ibíd.*, pp. 18-35-37-39-55-56.

altre repartiment l'octubre de 1722¹⁰²⁰ per finançar els 1.965 rals mensuals que costava mantenir-la. D'altra banda, si bé la Sala del Crim de l'Audiència havia comissionat i pagat l'esquadra de Capellades fins al 15 de juliol, els 2.507,5 rals que va costar des d'aleshores fins que es va reformar al cap de tres mesos també van anar a càrrec del corregiment.¹⁰²¹

El comte de Montemar¹⁰²² va decidir, el novembre, que el corregiment de Manresa financés els quatre mossos i un caporal que s'havien incorporat aquell mes a l'esquadra comandada per Jeroni Sastre, per la qual cosa el dia 28 va ordenar al seu corregidor, Juan Francisco la Mota, que fes un repartiment «distributivamente en el» de vint-i-quatre rals d'ardits diaris «para la subsistencia de ellos».¹⁰²³ Un bon exemple és el que va començar el juny de 1723, de setanta dues lliures catalanes, a raó de 4 lliures i 10 sous mensuals per a la manutenció, distribuïdes entre les localitats de Berga, Manresa, Santpedor, Castellterçol i l'abadiat de l'Estany.¹⁰²⁴ La ciutat de Manresa hi va contribuir pagant 4 lliures i 8 sous al mes, des del novembre de 1722 fins al final d'abril

¹⁰²⁰ El 26 d'octubre de 1722 el capità general havia ordenat a l'Audiència que el supervisés i el 4 de novembre aquesta li va respondre informant-lo que el corregidor de Vilafranca s'havia equivocat en el nombre total de veïns a prorratejar. Segons la Cambra, els habitants del corregiment eren 5.057 i no pas 4.836, tal com ho havia fet constar Josep Viladomar, «dimanando este error de no haver incluido como devia en el dicho reparto a los vecinos de Piera que son 213; diez y ocho del lugar de Roqueta, pues solo pone de este lugar siete, siendo veinte y cinco; Y deverse rebasar del lugar de San Martin Sarroca diez vecinos pues siendo solo ochenta, carga este lugar en noventa». «Consulta a S. E. sobre los repartos del Corregidor de Villafranca Dn. Joseph de Viladomar, echos para la paga y Manutencion de la Esquadra de 13 Mozos, un Cabo y dos Tenientes, formada para la persecucion de Ladrones y facinerosos, y puesta al Cargo de Jeronimo Sastre». ACA, R. A., llig. 232, Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 4/XI/1722.

¹⁰²¹ Per aquesta raó, el 29 de setembre de 1722 el capità general va ordenar executar-hi un nou repartiment. L'import dels sous de l'esquadra de Capellades fins al dia 15 (dos mesos) era de 1.770 rals. ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a Jeroni Sastre, Barcelona, 29/IX/1722; i Audiència a Francisco Caetano, Barcelona, 4/XI/1722.

¹⁰²² Francisco Caetano va marxar de Catalunya el 19 de novembre de 1722 i se'n va anar a la cort. El va substituir José Carrillo de Albornoz Esquivel Guzmán, comte de Montemar, «en el mando interino de este Principado i Exercito». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, cartes rebudes per la ciutat, 1722.

¹⁰²³ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, cartes rebudes per la ciutat, 1722; ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486, Esquadres.

¹⁰²⁴ Desconeixem les altres poblacions del corregiment que també hi van contribuir perquè només hem trobat el primer full del document. «Repartiment que se ha fet a esta ciutat de Manresa, vilas i llocs de son corregiment de 72 lliures catalanes per la manutencio de cada mes los quals seran per la Esquadra de Piera, que esta a carrech de Geroni Sastre y Pasqual A rrao de 4 lliures 10 sous comensant lo mes de juny de 1723». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486, Esquadres.

de 1725; 5 lliures i 10 sous des d'aleshores fins al final d'octubre de 1729; 3 lliures i 16 sous fins al final de maig de 1745 i, el juny d'aquell any, 4 lliures, 10 sous i 7 diners.¹⁰²⁵

I pel que fa a l'esquadra que es va formar al corregiment de Manresa, Francisco Caetano va ordenar el 14 de gener de 1722 a Juan Francisco la Mota que, d'acord amb el comandant general marquès de Villadarias, fessin un repartiment¹⁰²⁶ entre «los lugares y vecinos» del corregiment per pagar-ne el cost, i el va responsabilitzar dels comptes.¹⁰²⁷ El sou seria de tres rals i mig diaris (set sous) per a cada mosso i set i mig (quinze sous) per al caporal en moneda de Catalunya, remunerats cada quinze dies. Tanmateix, el corregidor primer va intentar, en va, que la manutenció anés a càrrec del lloc d'origen dels facinerosos¹⁰²⁸ «que divagan», utilitzant el pretext que no eren naturals d'aquella circumscripció.¹⁰²⁹ Rebutjada la proposta, el dia 27 va encarregar a Joaquim Sala, tinent de corregidor interí de Berga, que repartís entre la vila i el seu partit 250 rals catalans cada quinze dies i per endavant, prenent com a referència la distribució que s'havia calculat per reclutar la lleva del regiment d'infanteria de Barcelona tres anys abans.¹⁰³⁰ Al cap de quatre dies, l'alcalde major ja havia distribuït les 50 lliures mensuals entre els pobles¹⁰³¹ i enviat a gairebé tots ells les cartes de pagament, tal com en va informar a Juan Francisco la Mota, a qui va preguntar quin dia

¹⁰²⁵ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486, Esquadres.

¹⁰²⁶ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Francisco Caetano a Juan Francisco la Mota, Barcelona, 14/I/1722.

¹⁰²⁷ «Quedando des deaora en ynteligencia que de todo lo que se cobrare, y pagare durante el tiempo que combenga mantener dicha esquadra ha de llevar V. S. una cuenta formal cuya data seran las libranzas que se despacharen desta secretaria firmadas de mi secretario Francisco Lopez Pintado en virtud de las relaciones que diere dicho cabo con el visto bueno del referido Comandante General, y me dara V. S. cuenta de las resultas». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Francisco Caetano a Juan Francisco la Mota, Barcelona, 14/I/1722, «Ordenando se forme una Esquadra de dose Paysanos en este Corregimiento y se haga reparto para su manutencion».

¹⁰²⁸ «Pais donde nacieron y se anidan como se ha hecho en ocasiones semejantes». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Juan Francisco la Mota a Francisco Caetano, Manresa, 22/I/1722.

¹⁰²⁹ «Representacion respuesta echa al Ex. Sr. Comandante Gl. C. tocante a que pague el Pais de donde son y residen los facinerosos en la manutencion de la Esquadra que se ha de formar para perseguirles». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Juan Francisco la Mota a Francisco Caetano, Manresa, 22/I/1722.

¹⁰³⁰ «En cumplimiento de la misma orden que arriba deixo expressada por la porcion que he podido sacar rateada de el reparto que se hizo al referido partido con el motivo de los soldados que se dieron de todo este Corregimiento en la formacion del Regimiento de Infanteria de Barcelona». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Juan Francisco la Mota al tinent de corregidor de Manresa, Manresa, 27/I/1722.

¹⁰³¹ «Repartimiento de 500 Reales o 50 ll. Catalanas mensuales en el partido de Berga». Va ser així: vila de Berga (8 lliures, 6 sous i 8 diners), vegueria (12 lliures i 10 sous), baronia de Bagà (16 lliures, 13 sous i 4 diners), baronia de Gironella amb Sant Jaume de Frontanyà (6 lliures i 5 sous) i baronia de la Portella (6 lliures i 5 sous). ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085.

s'hauria de fer efectiu l'import i de quina manera l'exigirien, ja que dubtava que es complís.¹⁰³² Però com que per executar-ho calia primer l'aprovació del capità general i aleshores el corregidor encara no l'hi havia enviat, li va respondre el 3 de febrer de 1722 que quan tingués la seva conformitat ja l'hi faria saber.¹⁰³³ Finalment, el dia 9 Juan Francisco la Mota va trametre a Francisco Caetano la proposta de repartiment dels 742,5 rals catalans entre la ciutat de Manresa i els pobles del seu corregiment, necessaris per mantenir l'esquadra cada quinze dies,¹⁰³⁴ perquè hi donés el seu vistiplau. A més, també li va suggerir que convindria nomenar un home perquè portés els comptes i determinar-ne el sou.¹⁰³⁵

4.3. PERE ANTON VECIANA, PRIMER COMANDANT DE LES ESQUADRES (1723)

El 1722 es van ampliar les dues esquadres establertes als corregiments de Vilafranca del Penedès i de Tarragona, que exercien funcions de policia política i judicial sota dependència directa dels ministres de la Sala del Crim de l'Audiència. El 10 de novembre, Pere Anton Veciana i Josep Puigdengolas,¹⁰³⁶ amb l'assessorament de Jeroni Sastre, van proposar a Francisco Caetano que s'augmentessin tant la del batlle de Valls com la de Piera en un caporal i en quatre mossos més cadascuna per controlar millor

¹⁰³² «[...] los pueblos oprimidos con discreciones no haran caso de pagar otra deuda que la Real de Catastro; por lo que juzgo muy debil la execucion ordinaria civil». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085.

¹⁰³³ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Juan Francisco la Mota a Joaquim Sala, Manresa, 3/II/1722.

¹⁰³⁴ «Repartimiento que sea hecho de esta ciudad Villas Lugares y pueblos de este Corregimiento de setecientos quarenta y dos reales y medio Chatalanes para manutencion de cada 15 dias de la esquadra de un cabo y 12 paisanos que de orden de 14 de henero pasado manda formar el Exmo. Sr. Francisco Chaetano de Aragon con el salario de 7 sueldo diario por cada uno de ellos y quinze al cabo Manresa y febrero a 5 de 1722». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085. El reproduïm sencer pel seu interès al document 11 de l'annex.

¹⁰³⁵ «Se ase presisa la nominacion de un hombre señalandole el salario diario que mejor pareciere a V E para que lleve la cuenta de las cantidades que recibira de la referida ciudad villas lugares y poblaciones como de las que hira pagando al citado cabo y paysanos». ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085, Juan Francisco la Mota a Francisco Caetano, Manresa, 16/II/1722.

¹⁰³⁶ Batlle de la Llacuna. Juntament amb Veciana, aconsellava incrementar els quatre mossos comandats pel caporal segon Jaume Almirall, que estaven destacats en aquella vila, i recomanava també el seu propi nomenament com a caporal. ACA, R. A., llig. 232.

el territori i ajudar-se mútuament.¹⁰³⁷ Dos dies després, el capità general va enviar la seva proposta a la Sala del Crim perquè opinés al respecte.¹⁰³⁸ Tot just l'endemà s'hi va pronunciar a favor, en considerar que «el referido proieto para la mejor persecucion de los facinerosos sera mui util y conveniente a la quietud publica de este Principado».¹⁰³⁹ Aquell mateix mes es van incorporar a l'esquadra de Piera Josep Puigdenoles de caporal i quatre mossos, que van ser destinats a la Llacuna per reforçar els altres quatre que ja hi havia a les ordres de Jaume Almirall.¹⁰⁴⁰ Respecte a l'ampliació de l'altra esquadra, si bé en desconeixem la data exacta, suposem que també es devia produir aleshores, perquè la Sala del Crim no va trobar «reparo alguno en que se augmenten otros quatro mozos mas a la Esquadra del Bayle de Valls».¹⁰⁴¹

D'altra banda, també va recomanar a Francisco Caetano que n'unifiqués el comandament per coordinar-les millor, i va proposar per al càrrec Pere Anton Veciana.¹⁰⁴² El nou capità general, José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar, el va nomenar comandant el 12 de juny de 1723, mitjançant la següent instrucció:

«1º. Ha de ser responsable dicho Veziana, a más del encargo superior que personalmente exerce comandando dichas esquadras, de las operaciones de los demás cavos y mozos de ellas, porque como estos en todo y por todo deberán executar quanto les ordenare dicho Veziana, y no haziéndolo serán gravemente castigados; por este motivo es razón que dicho Veziana sea responsable, no solamente de sus operaciones, sino también en quanto interbiniere omisión o culpa suya, de [] de los expresados cavos y mozos.

¹⁰³⁷ «Y con este ramo de esquadra [de la de Piera] que tendria su situacion a la mencionada Villa de la Lacuna se podrian tener limpios los montes de la Lacuna, y cubrir hasta llegar a las paredes de Villa franca, los montes de Selma y Montagut, y darse la mano sobre estos andamentos con el Bayle Vaciana de Valls, y el primer Cabo y seis mosos que esta plantado a la Villa de Piera cubriera todo el camino real dende Piera hasta Sant Estevan Sasrubiras, y despues hasta los montes de Monserrate camino Real de Igualada montes de Castelloli, la Guardia y Costas de Gusem y este Cabo con sus mosos podria dar la mano a la partida de la Lacuna, y esta con la de Piera. Y para que Vasiana ha de Cubrir mas pais en las vecindades de Valls, y confines de los distritos del Campo de Tarragona, y Villa franca de Panades». ACA, R. A., llig. 232.

¹⁰³⁸ ACA, R. A., llig. 232, Francisco Caetano a la Sala del Crim, Barcelona, 12/XI/1722.

¹⁰³⁹ ACA, R. A., llig. 232, Sala del Crim a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722.

¹⁰⁴⁰ ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486, Esquadres.

¹⁰⁴¹ ACA, R. A., llig. 232, Sala del Crim a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722.

¹⁰⁴² «Seria muy conveniente que todos los Cavos de las mencionadas Esquadras estuviesen subordinados al expresado Bayle de Valls, para acudir a los parajes que este los señale segun las ocurrencias». ACA, R. A., llig. 232, Sala del Crim a Francisco Caetano, Barcelona, 13/XI/1722.

»2º. Ha de revistar el referido Vezyana por lo menos una vez al mes dichas esquadras y también los casos que tubiere por combeniente y en ellos enmendará lo que necesita de remediar [...] que así los cavos, como los mozos [...] por lo que mira a armas, municion [...] [ne]cesario para cumplir con su [...] penar lo que se les mandare.

»3º. Ha de tener el mayor cuy[dado que los cavos] y mozos observen toda la ma[yor] para cuyo fin ha de procurar que [e] [...] [es]tén pagados con la mas posible prontitud [...].

»4º. Sobre la persecución de los delinquentes y facinerosos obrará dicho Vezyana por sí, y dándoles órdenes a dichas esquadras como se le tiene prevenido, y mando en ynstrucciones y cartas particulares, y está dispuesto por los edictos, así para las prisiones como para la ynstrucción de los procesos. Y en lo que no tuviere orden expresa se ajustará prudentemente a las ocasiones y casos manejándose en ellos con su acostumbrada eficacia.

»5º. De todo quanto regularmente ocurriere dará noticia a la Sala Criminal, escribiendo al fiscal de ella, y executará lo mismo mensualmente sobre el estado de las Esquadras, como desempeñan su obligación los cavos y mozos de ellas, quienes son omisos y quienes cumplen exactamente con su obligación, y tambien participará en la referida forma las noticias que tuviere del estado, numero, nombres y progresos de los deliquentes».¹⁰⁴³

Segons Castells, aleshores es mantenien quatre esquadres: una a Valls, una a Riudoms, una a Piera i una altra a la Llacuna.¹⁰⁴⁴ En realitat, però, creiem que continuaven existint les dues que ja s'havien establert dos anys abans als corregiments de Vilafranca del Penedès i de Tarragona, dividides cadascuna en dues. La de Valls, formada per catorze mossos sota les ordres del caporal primer, Josep Alegret, i del caporal segon, Damià Coll, la finançaven els pobles dels corregiments de Tarragona, de Montblanc i de Lleida; la de Riudoms, composta per sis mossos comandats pel batlle, Francesc Martí, la pagaven a càrrec dels pobles del corregiment de Tortosa; la de Piera, constituïda per

¹⁰⁴³ ACAC, Fons Impremta Castells, secció Col·lecció de documents, sèrie Mossos d'Esquadra-família Veciana. «Instrucción de que deberá executar Pedro Antonio Veziana, vayle de la villa de Valls y comandante de las esquadras de paysanos establecidas en este Principado para la persecución de los facinerosos». Instrucció del 12 de juny de 1723, a J. Papell, *L'origen dels Mossos d'Esquadra*, p. 159.

¹⁰⁴⁴ I. Castells, «Las Escuadras del baile de Valls», *La Crónica de Valls*, núm. 1308, 26 de juliol de 1930, p. 1.

nou mossos dirigits pel batlle, Ramon Vidal, i per Jaume Almirall de caporal segon,¹⁰⁴⁵ la remuneraven els pobles del corregiment de Vilafranca del Penedès; i la de la Llacuna, integrada per vuit mossos capitanejats pel batlle, Josep Puigdengoles, i per Josep Sabater de caporal segon, la costejaven els pobles dels corregiments de Vilafranca i de Manresa.¹⁰⁴⁶

Així doncs, Pere Anton Veciana va esdevenir el cap absolut d'aquesta incipient força policial catalana, i es va convertir en el seu primer comandant fins al 1735. Començava una dinastia que va dirigir els Mossos d'Esquadra durant cinc generacions des de Valls.

¹⁰⁴⁵ Segurament, els tres mossos que l'any anterior estaven destinats a Capellades, després es van reintegrar a l'esquadra de Piera. Igual que Jaume Almirall, que el 1722 comandava quatre mossos a la Llacuna.

¹⁰⁴⁶ I. Castells, «Las Escuadras del baile de Valls», *La Crónica de Valls*, núm. 1308, 26 de juliol de 1930, p. 1.

5. Conclusions

1. L'origen dels Mossos d'Esquadra es remunta a tres segles enrere, arran de l'organització d'uns *arreglaments* de minyons filipistes catalans que van auxiliar l'exèrcit borbònic al Principat, a les acaballes de la Guerra de Successió. La revolta de les quinzenades, a l'inici de 1714, va desbordar la capacitat de les forces militars de Felip V per controlar el territori català. Davant la magnitud de les protestes, van traslladar tropes des de Barcelona a la Catalunya central i en van demanar de reforç a Castella amb urgència. Però com que no donaven l'abast per sufocar-les, el capità general, duc de Pòpuli, i el superintendent, José Patiño, van crear, el febrer, una partida de paisans armats a Igualada al servei del rei perquè els donessin suport. La formaven vint-i-cinc minyons sota les ordres del sotsveguer Onofre Melcion i del capità Jacint Elies. Si bé el finançament, en principi, havia d'anar a càrrec de la hisenda reial, sembla que, a causa de l'exigüitat de recursos, la van intentar costejar, primer, amb la recaptació del nou impost (quinzenades), però la va acabar pagant la sotsvegueria subsidiàriament. A Manresa hi va haver un altre arreglament, el setembre, integrat per vint *afectes* naturals i dirigit pel veguer, Jaume Llissach. Ambdues formacions es van dissoldre en finalitzar la guerra.

2. La bel·ligerant política exterior de Felip V a Itàlia va provocar una altra conflagració internacional el 1719 que el va enfrontar a la Quàdruple Aliança (la Gran Bretanya, França, les Províncies Unides i Àustria). A Catalunya es van repetir unes circumstàncies conjunturals molt similars a les viscudes cinc anys enrere, però en un context diferent: 1- El Principat es va veure immers en una altra guerra i convertit de nou en camp de batalla. 2- Es va produir un altre col·lapse militar per manca de tropes; la major part de les forces regulars de l'exèrcit espanyol havien marxat el 1717 i el 1718 en les expedicions de Sardenya i de Sicília, i les poques que quedaven havien de defensar la frontera pirinenca. 3- Va tenir lloc una altra revolta amb acció guerrillera al país, promoguda en aquesta ocasió pels francesos, que van revifar de nou la causa catalana en mobilitzar la resistència interior per pressionar el Borbó espanyol. 4- Tampoc hi havia recursos econòmics per finançar més forces armades professionals.

El 30 de març de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo va instar la Reial Audiència que busqués una solució urgent per defensar el territori davant l'alçament dels carrasquets al Camp de Tarragona i recelant d'un atac francès imminent per la frontera. La Cam-

bra va proposar-li, el 5 d'abril, mobilitzar i rearmar de nou els catalans, tal com s'havia fet cinc anys abans amb els arreglaments de minyons.

3. El magistrat Josep Alòs Ferrer, emparentat amb el secretari del germà de José Patiño, va ser el principal impulsor d'aquest projecte, que proposava formar seixanta-set partides de paisans armats per protegir tot el territori català no fronterer mentre estiguessin en guerra.

4. L'Audiència també va prendre com a referent les vuit companyies de milícies de Vic que s'havien establert el febrer de 1719 per defensar la ciutat de les incursions guerrilleres, i va proposar estendre'n el model a les altres ciutats catalanes cap de corregiment. Aquesta reinstauració de la coronela borbònica vigatana (1713-1714) també va constituir un altre dels precedents immediats dels Mossos. De fet, la Cambra pretenia integrar-les al desplegament territorial de les partides de paisans armats en aquell corregiment.

5. El 8 d'abril de 1719, el capità general va enviar el projecte proposat per l'Audiència a Felip V perquè hi donés el seu vistiplau. Mentrestant, i en previsió d'un atac imminent dels francesos, el rei va autoritzar el dia 12 que es constituïssin de seguida quatre esquadres d'alguatzirs extraordinaris i tres companyies de milícies (Rialp, Sort i la Pobla de Segur) per defensar el corregiment fronterer de Talarn. Totes set es van organitzar ràpidament per temor que els esdeveniments es precipitessin, i també les podem considerar com un altre dels antecedents propers dels Mossos d'Esquadra, perquè, d'una banda, el projecte ja plantejava aquesta possibilitat (disposar d'algunes partides de paisans armats per protegir la frontera), i, d'una altra, tant les funcions com el finançament, així com la forma d'armar-les, van ser les mateixes. Només se'n van diferenciar perquè a totes set els van donar vestuari i, respecte a les quatre esquadres, perquè van estar subjectes a disciplina militar i les van comandar els alguatzirs.

6. El 21 d'abril de 1719 Felip V va aprovar la creació de les partides de paisans armats per mantenir la seguretat interior de Catalunya, i vuit dies després el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar a l'Audiència posar-les en pràctica. Les seves característiques principals van ser les següents: 1- Constituïen un cos civil que no anava uniformat. 2- Tenien una doble dependència: d'una banda, restaven subordinades tant al capità general com a l'Audiència quan exercien funcions policials i, de l'altra, també havien d'obeir els comandants militars quan auxiliaven l'exèrcit en accions de guerra. 3- Disposaven d'un ordenament jurídic propi (el primer reglament dels Mossos d'Esquadra), que regulava les retribucions, el finançament, les armes, el comandament, les funcions, la coordinació, el control i la disciplina (tot i que en cas de deserció s'aplica-

va la justícia militar, malgrat que no tenien aquest fur). 4- S'havien de costejar amb el cadastre, particularitat que corrobora el lligam amb els arreglaments de 1714 (les quinzenades també havien esdevingut l'antecedent cadastral). De fet, igual que cinc anys enrere, tampoc el van poder recaptar a causa de la guerra, i es va produir una situació similar. 5- Les van armar amb els fusells, les escopetes i les pistoles de les justícies, a les quals els havien recollit gairebé totes les armes prèviament, per redistribuir-les de nou entre les partides. Per aquesta raó en van assumir les funcions policials. 6- Cadascuna la formaven entre vint i dos-cents homes armats, dels quals entre deu i cinquanta entraven cada dia de guàrdia a les localitats on s'havien establert.

7. El terme *esquadra* per anomenar aquestes partides de paisans armats va aparèixer per primera vegada el 2 de maig de 1719 en una carta que l'Audiència va remetre al capità general.¹⁰⁴⁷ Sembla que l'explicació rau en l'exigüitat de recursos econòmics per pagar-les. Segons el marquès de Castel-Rodrigo, calia triar un nom que no fes cap referència a la milícia, perquè, com que només preveia que existissin provisionalment, mentre durés la guerra, pretenia estalviar-se el sou i el vestuari militar. D'altra banda, també el considerem un concepte polisèmic, perquè en la documentació estudiada uns cops només es refereix al contingent efectiu que feia el servei de guàrdia diari, mentre que en d'altres ocasions concerneix a tots els allistats. Tanmateix, amb el pas del temps aquesta denominació va fer fortuna i s'ha mantingut fins als nostres dies com una reminiscència del passat.

8. Des que el rei hi va donar el seu consentiment, el capità general i l'Audiència van continuar enllestint-ne la planificació fins al 6 de maig de 1719. Just l'endemà, el tinent general Diego García de Istúriz, corregidor i comandant militar de Tarragona, va ordenar que s'organitzessin dues partides de paisans armats, una a Falset i l'altra a Tivissa, que constitueixen l'últim precedent dels Mossos, perquè tant la instrucció que les va regular (el contingut i l'estructura de la qual s'assemblava molt al reglament que es va aprovar al cap d'un mes per a les esquadres) com les seves característiques (forma d'armar-les, comandaments, directrius operatives i logístiques) també van ser molt similars.

9. El 2 de maig de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo va comissionar sis ministres i un fiscal de l'Audiència perquè les anessin a establir sobre el terreny als corregiments no fronterers del Principat. Des de principis de juny fins a mitjan juliol en van formar

¹⁰⁴⁷ ACA, R. A., Consultes, reg. 127, f. 188.

cinquanta-tres:¹⁰⁴⁸ Juan Antonio de Navas sis a Tarragona, Ignasi Rius cinc a Manresa, Francesc Borràs nou a Cervera, Francesc Bach set a Vilafranca del Penedès, Gregori de Matas nou a Mataró i vuit a Girona, Alonso Uría cinc a Tortosa i José de Bustamante quatre a Barcelona.

10. El capità general en va confiar el comandament a les autoritats locals addictes al règim borbònic o a filipistes fidels. Els casos singulars d'Onofre Melcion, tinent de corregidor interí d'Igualada, i de Jaume Llissach, regidor degà i corregidor interí de Manresa, que el 1714 ja havien dirigit tots dos els arreglaments de minyons en llurs localitats i que, el 1719, hi van tornar a capitanejar de nou les esquadres ens confirmen, a més, el lligam entre uns i altres.

11. De les cinquanta-sis esquadres que es van organitzar a Catalunya el 1719, quaranta-sis les havien planificat el marquès de Castel-Rodrigo i l'Audiència, mentre que les altres deu les van constituir els ministres comissionats per iniciativa pròpia. Però les incursions dels guerrillers catalans al servei de França, als quals no podien fer front per la desigualtat de forces, i el posicionament dels militars espanyols en contra, perquè no se'n refiaven, van comprometre ben aviat l'existència de la major part. De fet, tan bon punt els carrasquets i els fusellers de Francesc Bernic en van desarmar sis a l'estiu (les de Sallent, Monistrol de Montserrat, Piera, Sant Vicenç dels Horts, Molins de Rei i Cambrils), els comandants generals van suprimir-ne vint-i-quatre més per evitar que també els prenguessin les armes. Només les de Valls, la Selva del Camp (unida a l'anterior), Cervera, Alcanar i el Pinell de Brai es van mantenir i van complir amb les expectatives (va destacar especialment la vallenga). Pel que fa a les vint-i-una restants, en desconeixem la trajectòria.

12. Així que es va restablir la pau amb les potències europees (tractat de l'Haia), la raó principal per la qual s'havien format va desaparèixer i el capità general, el 16 de maig de 1720, va llicenciar les cinc que encara es conservaven perquè ja no calien. Fins aquest moment, l'existència transitòria d'aquestes partides filipistes de paisans armats catalans (arreglaments de minyons, primer, i esquadres, després) va anar lligada a la sort de la guerra.

¹⁰⁴⁸ Però, en realitat, ens consta que se'n van crear cinquanta-sis en total, malgrat que no hem pogut confirmar si les que es van constituir a Tàrraga, a la Llacuna i a Sant Esteve Sesrovires les van crear els comissionats que els pertocaven segons el repartiment de veredes: Alonso Uría, Francesc Bach i José de Bustamante, respectivament.

13. L'estiu de 1721, el marquès de Castel-Rodrigo va reorganitzar de nou quatre esquadres de paisans armats (Valls, Rodonyà, Riudoms i Cardona) per perseguir els rebels que persistien en la sedició durant la postguerra. Però, a partir d'aleshores, les van pagar els pobles de Catalunya. Aquestes dues característiques, la seva continuïtat en temps de pau i el nou sistema de finançament (que en repartia el cost proporcionalment entre totes les localitats del corregiment segons la població) obrien una altra etapa, en la qual només exercirien funcions de repressió política i policials. El capità general, en principi, tan sols les va reinstaurar temporalment als nuclis on es concentraven els sediciosos (Camp de Tarragona i Catalunya central) fins que s'hi restablís l'ordre públic. De fet, les quatre esquadres només es van mantenir uns dos mesos com a màxim. Tanmateix, sembla que el seu èxit i la seva eficàcia el van convèncer, perquè a la tardor va ordenar que se n'establissin dues més per pacificar el país, una al corregiment de Tarragona, que es va formar a Valls al principi d'octubre i, l'altra al de Vilafranca del Penedès (Piera). És a partir d'aquest moment que la seva trajectòria es mantindrà sense solució de continuïtat durant gairebé un segle i mig.¹⁰⁴⁹ El 1722 Francisco Caetano en va crear dues més, una a Capellades i l'altra a Manresa, davant l'augment de malfactors en aquelles zones, i el novembre d'aquell any va incrementar els efectius de les dues que es conservaven. El 1723, el comte de Montemar en va unificar el comandament perquè es coordinessin millor i en va nomenar Pere Anton Veciana primer comandant.

14. Podem concloure que amb la formació dels arreglaments de minyons el 1714 es va iniciar un nou model d'organització civil armada al Principat diferent de qualsevol altre dels que hi havia hagut fins aleshores (sometent, coronela, miquelets o fusellers de muntanya i voluntaris), que es va reproduir el 1719 amb les esquadres de paisans armats i que, a partir de 1721, va tenir continuïtat i va esdevenir la gènesi de l'actual Cos de Policia de la Generalitat de Catalunya.

¹⁰⁴⁹ El 1868 els Mossos d'Esquadra van ser dissolts arran del triomf de la revolució liberal, però es van tornar a reorganitzar al cap de nou anys amb la Restauració alfonsina. Des d'aleshores, la seva continuïtat només s'ha tornat a interrompre en una altra ocasió, durant tretze anys, quan el general colpista Francisco Franco els va suprimir del 1939 al 1952, que els va reinstaurar de nou.

6. Fonts

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, Valls (ACAC):

- Arxiu de complement, col·lecció documents Rafel Castells, doc. 2.226.
- Col·lecció de publicacions periòdiques, inventari 82: *La Crònica de Valls* (1924-1930), *La Publicitat* (1924-1930), *Acció Comarcal* (1928).

Arxiu Comarcal de l'Anoia, Igualada (ACAN):

- Arxiu Municipal d'Igualada (AMI):
 - Registres 1700-1711, 1712-1730.
 - Lligall 1.
- Arxiu Parroquial d'Igualada (API):
 - Capses 3, 4, 115, 116, 463, 773, 1223/1224, 1229, 1230, 1235.

Arxiu Comarcal del Bages, Manresa (ACBG):

- Fons Ajuntament de Manresa:
 - Lligalls 58, 486, 1084.
 - Gremis 12.
 - Registre de cartes rebudes per la ciutat 1719-1720.

- Paborde i Capítol, diversos documents, segles XVIII-XIX, eclesiàstiques, B-13, procés al clergue Francesc Corrons (1716).

Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona (ACA):

- Reial Audiència (RA):
 - Registres: 4, 5, 7, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 170, 183, 222, 242, 244, 248, 250, 361, 362, 363, 364, 367.
 - Lligalls: 1, 164, 209, 210, 211, 212, 232.

Arxiu General de Simancas (AGS):

- Secretaria de Guerra:
 - Lligalls 1590, 2640.
 - Suplement: lligall 199.

Arxiu General Militar de Segòvia (AGMS):

- Secció Colb: caps 125, exp. 9.

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB):

- Reial Audiència (RA): Consultes 6A. II, vols. 1-4 (1714-1718).
- Arxiu del Veguer i del Corregidor: Armes, Exèrcit, Policia, XXXV-3, caps 01 (1720-1721).

Arxiu Històric Nacional, Madrid (AHN):

- Estat: lligalls 427, 432, 433-1, 433-2, 440-1, 444, 447, 449, 450-1, 450-2.

Arxiu Municipal de Manlleu (AMMA):

- Llibre de Privilegis de 1715.

Arxiu Municipal de Vic (AMVI):

- Correspondència rebuda per la ciutat: vols. 18, 29, 30.
- Correspondència enviada per la ciutat: vols. 11, 15, 17.
- Llibre d'Acords Municipals: vols. 32, 34.

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI), Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona:

- Relacion de los servicios con que el doctor en sagrada theologia Ioseph Pujadas, domero de la ciudad de Manresa ha acreditado su fidelidad: s. n., 1720?.

Bibliografia

- ALABRÚS IGLESIAS, Rosa Maria. *Felip V i l'opinió dels catalans*, Lleida: Pagès, 2001.
- ALBAREDA I SALVADÓ, Joaquim. *Els catalans i Felip V, de la conspiració a la revolta (1700-1705)*, Barcelona: Vicens Vives / Fundació «la Caixa», 1993.
- . *Els inicis de la Guerra de Successió a Catalunya (2 vols.)*, tesi doctoral, UAB, 1990.
- . *Felipe V y el triunfo del absolutismo. Cataluña en un conflicto europeo (1700-1714)*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Entitat Autònoma del Diari Oficial de Publicacions, 2002.
- . (coord.), *Del patriotisme al catalanisme: societat i política (segles XVI-XIX)*, Vic: Eumo, 2001.
- . *Catalunya en un conflicte europeu: Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*, Barcelona: Edicions 62, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, 2001.
- . «L'alçament dels Carrasquets contra Felip V», a ARNABAT I MATA, Ramon (coord.). *Moviments de protesta i resistència a la fi de l'Antic Règim*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- . *La Guerra de Successió i l'Onze de Setembre*, Barcelona: Empúries, 2000.
- . *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*, Barcelona: Crítica, 2010.
- ALBAREDA I SALVADÓ, Joaquim; GÍFRE I RIBAS, Pere. *Història de la Catalunya moderna*, Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya / Pòrtic, 1999.
- ALBERTÍ, Santiago. *L'Onze de Setembre*, Barcelona: Albertí, 1964.
- ALCOBERRO I PERICAY, Agustí. *Catalunya durant la Guerra de Successió (3 vols.)*, Barcelona: Ara Llibres, 2006.

- . «Carrasclet, el gran enemic de Felip V», *Sàpiens*, núm. 24, Barcelona: Sàpiens Publicacions, 2004.
- ANDERSON, Matthew Smith. *Guerra y sociedad en la Europa del Antiguo Régimen, 1618-1789*, Madrid: Ministerio de Defensa, 1990.
- ANDÚJAR CASTILLO, Francisco. *El Sonido del dinero: monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, Madrid: Marcial Pons, 2004.
- . «La reforma militar en el reinado de Felipe V», a PEREIRA IGLESIAS, José Luis. *Felipe V de Borbón (1701-1746)*, Còrdova: Universidad de Córdoba, 2002.
- ANGUERA, Pere et al. *Mossos d'Esquadra: història i present*, Barcelona: L'Avenç / Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior, 2005.
- ARITZETA I ABAD, Margarida. *Carrasclet, Veciana: elements per a l'anàlisi de la guerrilla antiborbònica: Valls, 5 de desembre de 1719*, Valls: Òmnium Cultural, 1979.
- ARNABAT I MATA, Ramon (coord.). *Moviments de protesta i resistència a la fi de l'Antic Règim*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- BALLBÉ MALLOL, Manuel. *Orden público y militarismo en la España constitucional (1812-1983)* (2a ed.), Madrid: Alianza, 1985.
- BARRAYCOA MARTÍNEZ, Javier. *Historias ocultadas del nacionalismo catalán*, Madrid: Libroslibres, 2011.
- BÉTHENCOURT MASSIEU, Antonio. *Patiño en la política internacional de Felipe V*, Valladolid: Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Valladolid, Escuela de Historia Moderna de C.S. de I.C., 1954.
- BOFARULL I TERRADES, Manuel. «La Guerra dels Matiners al Penedès», *Miscel·lània Penedesenca*, vol. 14, Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 1990.
- BORRUEL LLOVERA, Anna. *Les esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII: de la prosperitat a la decadència*, Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1994.

- BRUGUERA, Mateu. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña del 1713 y 1714*, Barcelona: Fiol i Gros, 1871-72.
- BURGUEÑO RIVERO, Jesús. *Història de la divisió comarcal*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2003.
- CALVÓ PASCUAL, Juan Luis. «Edictes de prohibicions d'armes a Catalunya. Disposicions legals de discutible compliment», *Dovella*, núm. 66, Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 1999.
- CASTELLVÍ I OBANDO, Francesc de. *Narraciones históricas* (4 vols.). Edició a cura de Josep M. Mundet i Gifre i de Josep M. Alsina i Roca, Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada, 1997-2002.
- CERRO NARGÁNEZ, Rafael. «Els Alcaldes majors de Catalunya: l'opció civilista enfront de la militarista (1717-1720)», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. 10, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999.
- CURBET I HEREU, Jaume. *Democràcia i policia*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Governació. Direcció General de Seguretat Ciutadana, 1984.
- DURAN I SANPERE, Agustí. *Felip V i la ciutat de Cervera* (2a ed.), Barcelona: Rafael Dalmau, 1990.
- ESCARTÍN I SÁNCHEZ, Eduard. *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, Barcelona: Santandreu Ed., 1995.
- ESPINO LÓPEZ, Antonio. *Miquelets i sometents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705-1714)*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2009.
- . «L'evolució de les forces auxiliars durant la Guerra de Successió a Catalunya, 1705-1714. El cas dels miquelets i dels voluntaris», *Afers: fulls de recerca i pensament*, vol. XX, núm. 52, Catarroja: ed. Afers, 2005.
- . *Pàtria i llibertat: la Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714*, Catarroja: ed. Afers, 2013.
- . *Las Guerras de Cataluña. El teatro de Marte, 1652-1714*, Madrid: EDAF, 2014.

—. «La mobilització militar catalana durant la Guerra de Successió», *Manuscrits*, núm. 24. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2006.

FÀBREGA DE CEREROLS, Joan. *Llibre de coses que han succeït a Catalunya, dignes de ser notades, i en altres parts del món. Crònica d'un pagès català dels segles XVII i XVIII*, versió d'Albert Fàbrega i introducció de Marc Torras, Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 1999.

FERNÁNDEZ ALBALADEJO, Pablo. *Los Borbones: dinastía y memoria de nación en la España del siglo XVIII: Actas del coloquio internacional celebrado en Madrid, mayo de 2000*, Madrid: Marcial Pons, 2002.

FERRERES I CALVO, Ernest. *La Guerra de Successió i Catalunya*, Barcelona: Fundació del Congrés de Cultura Catalana, 2007.

FERRO I POMÀ, Víctor. *El dret públic català. Les institucions de Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic: Eumo, 1987.

GASOL I ALMENDROS, Josep Maria. «Culte al beat Salvador d'Horta a la Seu de Manresa (1614-1936)», *Quaderns de la Selva*, núm. 3, Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 1990.

GIMÉNEZ LÓPEZ, Enrique. «La postguerra oblidada de Catalunya. La Quàdruple Aliança davant el revisionisme d'Utrecht (1719-1720)», *Afers: fulls de recerca i pensament*, vol. XX, núm. 52, Catarroja: ed. Afers, 2005.

GÓMEZ RUIZ, Manuel; ALONSO JUANOLA, Vicente. *El Ejército de los Borbones, vol. I. Organización, uniformidad, divisas, armamento*, Madrid: Servicio Histórico Militar, 1989.

HERNÁNDEZ CARDONA, Francesc Xavier. *Història militar de Catalunya, vol. III. La defensa de la terra*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2003.

HERNÁNDEZ CARDONA, Francesc Xavier; RIART JOU, Francesc. *Els Exèrcits de Catalunya (1713-1714). Uniformes, equipaments i organització*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2007.

—. *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2014.

- HERNÁNDEZ CARDONA, Francesc Xavier; RIART JOU, Francesc; RUBIO CAMPILLO, Xavier. *La Coronela de Barcelona, 1705-1714*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2010.
- IGLÉSIES I FORT, Josep. *El Guerriller Carrascllet*, Barcelona: Rafael Dalmau, 1985.
- JIMÉNEZ SUREDA, Montserrat. «La política armamentística de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión», *Investigaciones Históricas. Época moderna y contemporánea*, núm. 21, Valladolid: Universidad de Valladolid, 2001.
- LLOVET I VERDURA, Joaquim. *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i a cap de corregiment* (2a ed.), Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2002.
- MARTÍ MORALES, Ricard. *Cataluña armería de los Borbones: las armas y los armeros de Ripoll, Barcelona, Manresa, Igualada... de 1714 a 1794*, Barcelona: Salvatella, 2004.
- MASSAGUER MIR, Ramon. *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, tesi doctoral, UCM, Madrid, 1961.
- MERCADER I RIBA, Joan. *La transformació dels municipis catalans en temps de Felip V*, Barcelona: Rafael Dalmau, 1963.
- *Felip V i Catalunya*, Barcelona: Edicions 62, 1985.
- *Els Capitans Generals: segle XVIII*, Barcelona: Vicens Vives, 1980.
- «Los comienzos de la planta corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena», separata d'*Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*, Martorell: 1950.
- MUÑOZ GONZÁLEZ, Antonio; CATÀ I TUR, Josep. *Repressió borbònica i resistència catalana: (1714-1736)*, Madrid: Muñoz/Catà, 2005.
- «El naixement de les Esquadres de Catalunya dins el conflicte bèl·lic de 1719», *Actes del IV Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya*, Barcelona: L'Avenç, 1999.
- NADAL I FARRERAS, Joaquim. «La Guerra de Successió d'Espanya (1700-1715). Un estat de la qüestió des de Catalunya», *Índice Histórico Español*, núm. 126, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2013.

- ORTEGA I ESPINÓS, Josep. *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes: intercalada con la vida y hechos de los mas célebres ladrones y bandidos*, Barcelona: Imp. de Luis Tasso, 1859.
- PAPELL I TARDIU, Joan. *L'origen dels Mossos d'Esquadra: Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana*, Lleida: Pagès, 1999.
- PEREIRA IGLESIAS, José Luis (coord.). *Felipe V de Borbón (1701-1746): actas del Congreso de San Fernando (Cádiz), de 27 de noviembre a 1 de diciembre de 2000*, Còrdova: Universidad de Córdoba, 2002.
- PERES UNZUETA, Jaume. *El Sometent a través de la història*, Barcelona: Joaquim Horta, 1924.
- PÉREZ APARICIO, Carme. *Canvi dinàstic i Guerra de Successió. La fi del Regne de València* (2 vols.), València: Ed. Tres i Quatre, 2008.
- PÉREZ SAMPER, Maria de los Ángeles. «La familia Alòs. Una dinastía catalana al servicio del estado (siglo XVIII)», *Cuadernos de Investigación Histórica*, núm. 6, Madrid: Fundación Universitaria Española, 1982.
- . «La formación de la nueva Real Audiencia de Cataluña (1715-1718)», a VV. AA. *Historia social de la Administración española. Estudios sobre los siglos XVII y XVIII*, Barcelona: CSIC, Institució Milà i Fontanals, 1980.
- . «La Audiencia de Cataluña en la Edad Moderna», *Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante. Aspectos de la Administración Española del siglo XVIII*, núm. 13-14, Alacant: Universitat d'Alacant, 1995.
- PLANES I BALL, Josep Albert. *La Guerra de Successió al Lluçanès*, Prats de Lluçanès: Centre d'Estudis del Lluçanès, 2002.
- PUIG I BUCH, Cristina. «El Penedès, focus inicial de la resistència catalana a finals de la Guerra de Successió», a *Premis Llabor de Lletres: creació i recerca*, Vilafranca del Penedès: Penedès Edicions, 2001.
- PUJAL I CARRERA, Lluís. *General Moragues, màrtir de Catalunya* (2a ed.), Barcelona: Pòrtic, 1985.

- RECASENS I BRUNET, Amadeu. *Policía y control social: problemas de construcción y definición jurídica y social*, tesi doctoral, UB, Barcelona, 1989.
- RIBA I GABARRÓ, Josep. «Batalles de la Guerra de Successió a Calaf i els Prats de Rei», *Miscellanea Aqualatensia*, núm. 8, Igualada: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada / Ajuntament d'Igualada, 1997.
- RUESTES I MÒDOL, Pau. *Vivències d'un mossos d'esquadra del temps de la República: una mare i una terra fermes*, Lleida: Pagès, 2001.
- SABATÉ I CURULL, Flocel. *El sometent a la Catalunya medieval*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2007.
- SALES I FOLCH, Núria. *Història dels Mossos d'Esquadra: la dinastia Veciana i la policia catalana el segle XVIII*, Barcelona: Aedos, 1962.
- . *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, tesi de llicenciatura, UB, Barcelona, 1959.
- . *et al.*, *Els Mossos d'Esquadra*, Barcelona: L'Avenç, 1981.
- . *Els botiflers, 1705-1714* (2a ed.), Barcelona: Rafael Dalmau, 1999.
- . *Els segles de la decadència: segles XVI-XVIII* (5a ed.), Barcelona: Edicions 62, 1998.
- . *Una vila catalana del segle XVIII* (1a ed. corregida), Barcelona: Rafael Dalmau, 2006.
- . *Senyors bandolers, miquelets i botiflers: estudis d'història de Catalunya (segles XVI-XVIII)*, Barcelona: Empúries, 1984.
- SANPERE I MIQUEL, Salvador. *Fin de la Nación Catalana*, Barcelona: Tipografia «L'Avenç», 1905.
- SARRET I ARBÓS, Joaquim. *Historia de Manresa*, Manresa: Impremta i enquadernacions de Sant Josep, 1921.
- SEGURA I VALLS, Joan. *Història d'Igualada* (2 vols.), Igualada: Ateneu Igualadí, 1978.

SERRA I SELLARÉS, Francesc. *Els herois del 1714: els defensors de Catalunya*, Barcelona: Base, 2014.

— *Cardona (1705-1714)*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2014.

— «El setge de Cardona de l'any 1711», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. 23, Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Històrics, 2012.

SERRA I SELLARÉS, Francesc; ERILL I PINYOT, Gustau. *La darrera victòria de l'exèrcit català. La batalla de Talamanca (1714)*, Sant Vicenç de Castellet: Farell Editors, 2009.

SERRANO MARTÍN, Eliseo (coord.). *Felipe V y su tiempo: Congreso Internacional celebrado en Zaragoza, del 15 al 19 de enero de 2001*, Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2004.

SOLÉ I COT, Sebastià. *El Gobierno del Principado de Cataluña por el Capitán General y la Real Audiencia —el Real Acuerdo— bajo el Régimen de Nueva Planta (1716-1808)*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2008.

TORRAS I RIBÉ, Josep Maria. *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2005.

— «Carrasclat i l'aixecament guerriller del 1719», a RIQUER I PERMANYER, Borja de. *Història política, societat i cultura dels Països Catalans, vol. V. Desfeta política i embranzida econòmica, segle XVIII*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995.

— «Catalunya després de la batalla d'Almansa: els desastres de la guerra contra la població civil (1707-1711)», *Pedralbes: revista d'història moderna*, núm. 24, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.

— *Felip V contra Catalunya: testimonis d'una repressió sistemàtica: 1713-1715*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2005.

— *Els municipis catalans de l'antic règim (1453-1808): procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants*, Barcelona: Curial, 1983.

TORRENT I GARRIGA, Domènec. *Manlleu, croquis para su historia*, Vic: Ramon Anglada i Pujals, 1893.

VALLS I PUEYO, Joan. *El Castell i el seu terme: notícies històriques de Castellbell i el Vilar*, Castellbell i el Vilar: El Brogit, 1993.

Annexos

Document 1

Estado del numero de armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguer de Barcelona		Armas
La Ciudad de Mataro		10
La Villa de Granollers		8
La Villa de Caldes de Monbuy		6
La Villa de Sabadell		6
La Villa de Tarrassa y su termino parte forana, en que se incluyen San Julian Junqueras San Quirse, San Martin de Sorbet, y San Miguel de Taudell		16
	San Martin de Provencal	2
	San Andres de Palomar	3
Barna.	Sarria	3
	Badalona	6
	San Adrian de Besos	2
	Santa Coloma de Gramonet	2
Taya		4
Alella		4
Tiana		3
Cabrera		4
Premia		4
San Andres de Llevaneras		4
San Vicente de Llevaneras		3
Vilassar y Cabrils		4
Argentona		4
Caldes Destarach		3
Rexach y Moncada		4
San Fost Cabañas, Martorelles Santa Perpetua de Moguda donde Reside, y es Bayle el Sotsveguer de la Sotsvegueria del Valles		8
Mollet, Parets, y Gallechs		7
Palou		3
Monmalo		3
Plegamans, y Palau Solitar		4
Laroca, Dosrius, Vilanova Santa Ines de Malemañas y Valldoriol		10
Montornes y Vallromanés		4
Llinas Far, Collsabadell Fondelcoll y Lanata		10
San Seloni y Pantegas		8
San Salvador de Breda		4
Fogas, Masarolas y la Costa y Baylia de Monclus		7
Alsinellas		2
Vallgorgina		3

Estado del numero de armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguer de Barcelona	
	Armas
Vilalba y Trenta passos	3
Monnegra, Furiosos, y la Vallllorca	5
Palau Tordera y San Estevan de Palau Tordera	7
Monseny	4
Marota	2
Llerona	3
Corro de Munt	3
Corro de Vall	3
San Julian de Palau	2
Llisa de Munt	3
Llisa de Vall	3
San Mus de Canovas y Samalus	4
San Feliu de Canovellas	2
Palaudarias	3
La Meslla	3
Bigas	2
Riells	2
Santa Justa	2
Santa Eularia de Ronsana	3
La Garriga	4
Cardadeu y Vilamajor	7
Tagamanent y la Mura	4
Monmany, Vallcarcara, Montegas, y Figuro	8
Monbuy	2
San Feliu de Codinas	4
Castelltersol (Manresa)	6
Campins	3
Senmanat	4
Poliña	3
Santiga	3
Barbara	3
Castellar, San Feliu del Reco y parte de San Julian de Altura	6
San Llorens Çavall	4
Gallifa	4
Matadepera	3
Ripollet	3
Serdañola	4
San Cugat del Valles, Valldoreix, Campaña San Medir San Feliu de Tocamilans	9

Estado del numero de armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguer de Barcelona		
		Armas
Rubi		4
	Santa Creu del Orde	3
	Molins de Rey	3
	Castellbisbal	3
Bara.	Martorell	8
	Castellvi de Rossanes	3
	San Estevan Sasrovinas	3
	San Andres de la Barca	3
	Papiol	3
Aulesa (Mataro)		4
Torrellas (Bara.)		3
Vilardell (Mataro)		2
	Palleja	3
	Corbera	4
Bara.	San Vicente dels Horts	4
	Cervello	4
	La Palma	2
	Santa Coloma	3
	San Boy	5
	Viladecans y San Climent	5
	Begas	5
	Gava	3
	Castelldefels y Arampruña	4
	San Feliu de Llobregat	4
Bara.	Vallvidrera	2
	San Joan Despi	3
	Hospitalet	3
	San Just Desvern	3
	Cornella	2
	Lo Prat	4
	Esplugas	3
	Sans San Genis y Horta	3
<i>Sotsveguerio de Moya</i>		
	Moya	6
	San Feliu de Rodes	2
	San Pedro de Ferrerons	2
	Santa Coloma Sacerra	1

Estado del numero de armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguer de Barcelona	
	Armas
San Pedro de Marfa	2
Caldes	4
Monistrol de Caldes	4
San Pedro de Vila de Cavalls	2
Castellsir	2
<i>Sotsveguerio de Igualada</i>	
Igualada	8
Capelladas, y Fuente de la Reyna	6
Monbuy	4
Vilanova del Cami	4
Odena	4
Carma	4
Pobla de Claramunt y Esplugas	6
Castelloli	3
Fillol	2
Torra de Claramunt	2
Vilanova Despoya	2
Tous	5
Robio Dardesa y Espelt	4
Orpi	3
	571*

* El resultat correcte de la suma total és 514.

Estado del Numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Monblanch	
	Armas
Monblanch con Veguer y Bayle	8
Blancafort	3
Çarreal	4
Cabra	4
Lilla	3
Rojals	3
Cugullons	2
Conesa	4
Vilavert	4
Nalech	2
Cabasses	4
Margaleph	2
La Bisbal	2
La Figuera	3
Vilella de Vall	2
Espluga de Francoli	4
Belltall	3
Guardia dels Prats	3
Fores y Savella	4
Fonoll, y Lasala	3
Pont de Armentera	4
Font Caldetas	2
Sarroja y Vilella de Munt	5
Gratallops	3
	81
La Morera	2
Poboleda	3
Vallbona	3
Rocafort de Vallbona	3
Omells dena Gaya	3
Rocallaura	2
Llorens	2
Vilamaño	1
Ralianas	3
Barbara	4
Vallvert	2
Pira, y Olles	4

Estado del Numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Monblanch		
		Armas
Biura		2
Monbrio de la Marca		3
La Espluga Calva		3
Vinebra		3
Torra den Español		4
Passanant y Glorieta		4
Vallfogona		3
Comptat de Prades	Prades	5
	Cornudella	4
	Ulldemolins	4
	Alexar	4
	Maspujols	4
	Monreal, y Axavaga, Cabrera y la Plana	7
	Ciurana	3
Comptat de Prades	Capafons	3
	Albarca	3
	Vilanova	3
		175
	Arboli	3
	Vilaplana	3
	Almuzarra	2
	La Riba	3
	La Fabrosa	2
	Samunta	2
Falset		5
Tivissa, Capsana, y Lloberia		6
Garcia, y Mas Roig		4
Marfa		3
Pratoid		3
Pobla de Ferran		2
Rocafort de Queralt		4
Salmella		2
Albi y Servia		5
Llorach y Cirera		3
Raurich		2
Ciutadilla		4
Savella		3

Estado del Numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Monblanch	
	Armas
Laspilas y Guialmons	4
Pontils, y Valdeperas	4
Santa Perpetua y Seguer	4
Solivella	4
Segura	2
Vallespinosa	3
Malda y Maldanell	5
	92
	175*
Monblanch	267**
Tarragona	229
	496***

* El resultat correcte de la suma parcial és 179.

** El resultat correcte de la suma total és 354.

*** El resultat correcte de la suma total és 583.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Vilafranca del Panades	
	Armas
Vilafranca con Veguer y Bayle sinco el Veguer y quatro el Bayle	9
Paxs	2
Las Cabañas	2
La Granada	2
Lavid y Pla	2
La Bleda	1
Moya	2
La Vall y San Miguel Derdol	3
Santa Margarida y los Monjos	3
San Jayme de Domeñs	2
Santa Fe	2
Castellvi extrem de la marca	3
San Cugat las Garrigas, con lugartine. de Veguer	3
Aviñonet, Gunolas y San Sebastian dels Lorchs	6
Arbos	4
Subirats, San Sadurni, San Pedro de la Vern, y San Pau de Ordal	9
Masquefa	4
Esparaguera	4
San Pera de Riudebillas	3
Collbato	4
Bruch	3
Piera	4
Abreira	4
Pierola	3
Gelida y San Llorens dels Hortons	4
	88
Monistrol de Moya	2
Vendrell, San Vicens de Caldes, Albiñana, Bonastra, y Santa Oliva con su Bayle y Governador General	10
Terrassola y San Marti Sadavesa	4
Puigtinos	3
Crexell Roda y Bara (Tarragona)	6
Santas Creus, Ayguamurcia y los ordes	4
Pontons	4
San Pera Molaseta	2
Pobla de Montornes	4
Clara (Tarragona)	3

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Vilafranca del Panades	
	Armas
Vilarodona	4
San Marti, Sarroca y Vilubi	4
Olivella	3
San Quinti	4
San Juan de Cumilles	2
Mediona	3
La Llecuna	4
Miralles	3
Querol, Esblada y Albarida	5
Marmella	3
Torrellas, Foix, Sacabechs, y su dependencia	7
Castellet, y Gorral, Llacuneta y Vezindado de Papiol	7
Bellvey	2
Llorens y Lletger	3
Altafulla y Lanou (Tarragona)	4
Torre den Barra	4
Erabuach y Fontrubia	4
Rocacrespa	2
Montagut	3
Alba y Destras	3
	187*
La Bisbal, Hortigos, y Quadra de Fraser	3
Rodoña	3
Salamo	3
Vilardida y Vespella	3
Torregaza y Liminells	3
Cañellas	3
Cabrera	3
Vallbona	3
Jafra	2
Jolma	3
Viladellops	2
Bellprat, y Castell de Queralt	3
Calafell (Tarragona)	3
Bañeras	3
Puigdalber	2

* El resultat correcte de la suma parcial és 204.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Vilafranca del Panades	
	Armas
Cubellas, y Quadra de Conit (Tarragona)	4
Vilanova, y la Geltru	4
Ribes	4
Monmell	3
Sitges con su Quadra, y Torre de Garraf	8
Aulesa de Bonasvalls	4
	57*
	265**

* El resultat correcte de la suma parcial és 69.

** El resultat correcte de la suma total és 273.

Estado y numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Tarragona	
	Armas
Tarragona con dos Veguerios, Procurador Real, y Governador del Campo de Tarragona	18
Cambrils	4
Monbrio	3
La Maso	2
Puigdalfi	3
Pallaresos	2
Vilallonga	4
Perafort	2
Codony	3
Ardurria	3
Urpeli	3
Renau	2
Cucons	2
Argentera y Pradell	3
Alforja	5
Albriol	3
Alcover y Burguet	5
Arboset	2
Burgat	2
Colldejou	2
Castellbell	3
Dos Ayguas	3
Fontalbella	2
Constanti	4
Las Voltas	2
La Riera	3
	90
Tamarit, Ferran y Mulnas	7
Las Borjas	3
Monroig	3
Moster	3
Mila	2
Pla	4
Reus	6
Riudecañas	5
Riudoms	4

Estado y numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Tarragona	
	Armas
Selva	4
Vilabella	3
Vilaseca	4
Vinols	3
Vilanoveta	3
Vilanova de Escornalbou	3
Valls, Fontcaldes, Masmulets y Picamuxons	10
Callar y Argilaga	5
Garidells	3
Sacuyta, Vistabella, Pontarro y Gunolas	5
La Granja	2
Morell	3
Raurell	3
Brafim	4
Vallmoll, Nulles, Bellavista y Casafort	9
Puigpelat y lio	4
Botarell	4
Riudecols y las Irlas	4
Masricart y la Canonge	5
Mongons y Boella	3
	211
Crexell Roda y Bara	6
Altafulla y la Nou	4
Torre den Barra	4
Clara	3
	228
Calafell	3
Cubellas y Quadra de Cunit	4
Vilanova y la Geltru	4
	239

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Tortosa	
	Armas
Tortosa	12
Aldover	4
Xerta	5
Benifellet	4
Tivenys	4
Perello	4
Fullola	3
Masos de Berberans	4
Godall	
Amposta	5
Lagalera	4
Miravet	5
Benissanet	5
Ginestar	5
Corbera	4
Gandesa	5
Espinell tienen gracia de Rey para llevar Armas Piñeras	3
Barca	5
Uldecona	6
Farraginals	2
Ventalles	2
Senia	4
Alcanar	5
Asco	5
Horta	5
Bot	3
Prat de Compte	3
Arnas	5
Caseras	3
Vilalba	5
Lafatarella	5
Ribaroja	3
Pobla de Massaluca	4
Flix	5
Alfara	2
Pauls	3
Mora	6

Estado del Numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Lleyda con los lugares de su termino y Huerta	10
Belllloch	3
Vilanova del Picat	2
Almenar	4
Las Borjas Blancas	4
Baldomar	3
Lo Cogul y las Bessas	4
Vimbodi	4
Bellcayre	2
Verdu	4
Terres	2
Vellossell	4
Viraja	3
La Foliola	4
Bellmunt	3
Castellsera	4
Albages	2
Tornabous	3
San Domi	2
Boldu	2
Menargues	4
Los Torms	2
Jonjosa	3
Pobla de Ciervoles	3
Senant	3
Aleras	3
Miramar, Figuerola y Prenafeta	5
Lafolleda	3
Cisquella	2
Monblanquet	2
Vallcarr	3
Trago	3
Sandomi	2
Boxoli	2
Bursenit	3
Arbeca	5
Juneda	4
Aytona, con Bayle, y Governador del Marquesado	7

Estado del Numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Ceros	4
La Granja	3
Almatret	3
Samalcoreix con Dos bayles	4
Corbins	3
Torreferrera	3
Vilanova de la Barca	3
Sudanell	3
Rossello	2
Artesa	3
Torres de Segra	4
Poal	2
Termens	3
Aspa	3
Junyer	3
Albatarra	2
Montoliu	2
Bellvis	4
Josas	2
Alfes	3
Alcano y Çarroca	5
Puigvert	3
Castelldasens	3
Torrabessas	3
Alfarras	3
Ivars	3
Torreo de Fluvia	2
Granyena	3
Granadella	3
Robla	3
Figuerola de Meyra	2
La Palma	3
Alguayre	3
La Portella	3
Vilanova de Segria	3
Santa Linya	4
Llardecans y Meyal	5
Alcoletja	2

Estado del Numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Alcarras	2
Benavent	2
Camarasa	4
Cubells	4
Mongay	3
Llorens	3
Alos	3
Valdomar	3
Omellons	3
Puiggros	3
Santa Maria de Meya	4
Vilanova de Meya y Valldarics	5
Torragrossa	3
<i>Sotsveguerio de Pallas</i>	
QUARTO QUARTER DEL VISCONDADO DE CASTELLBO	
Rialp	4
Xurp	3
Bernuy	3
Jauri	3
Llassuy	5
Altror	4
Roni	4
Vayasca	3
Arestuy	3
QUINTO QUARTER DEL VISCONDADO DE CASTELLBO	
Tirvia	4
Burch	3
Ferrera	4
Mallolis	2
Araos	3
Ainet	3
Romadriu	2
Alins	4

Estado del Numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Areu	4
Noris	2
Tor	3
Guardia y Celles	5
Limiana y San Cerni, con Bayle y sotsbayle	7
San Miquel	3
San Cristofol	3
San Marti	2
Talarn con Sotsveguer y Bayle	7
Abella, Boxols y San Roma	8
Erolas y San Adria	3
Alsamora	3
<i>Baronia de Claret</i>	
Gurb, Figols, Claret, Beranuy, Monrabuch, Puigmanyom, y Corroncuy	16
Castellnou y Estorn	5
Aulas y Torre de Tampusca	4
Espluga Freda	2
Espels	2
Durro, Cap del Comptat de Eril	3
Abella	2
Adons	2
Ayguabella	2
Avellanos	2
Borruera	3
Bohy	2
Banes	2
Codolla	3
Capella	3
Castellnou	2
Eril Castell, Peranera y esperant	5
Malpas	2
Manyanet	2
Ciervoles, Naens, y Burget	6
Pinyanu	3
Perves	3
Espuy	3

Estado del Numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Las	2
Iglesias	2
Torre de Capella	3
Tahull	4
Viu	2
Vilancos	2
Orcau	3
Aransis	3
Benavent	2
Bestus	3
Conca	4
Figarola	4
Gavet	2
Sutarranya	3
Orrit	2
Serrahis y Hiran	2
<i>Baronia de Ballera</i>	
Antist	3
Aguiro	3
Bastida de Bellera	6
Castellestahon	2
Castellvell	2
Oveig	3
Çarroca	3
Santa Crada	3
Santa Coloma	2
Estavill	2
Estell	2
Lareu	3
Erdol	1
Castissent	3
Stach	3
Arcalis	3
Escos	2
Manuy	2
Escas	3

Estado del Numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Carrega	3
Sorre	2
Peracals	3
Mur, Miravet, Vilamolat, Santa Lluçia, Cosco y Collmorte	8
<i>Varvessoria de Toralla</i>	
Toralla	3
Torallola	3
Claverols	4
Arinya	3
Pobleta	3
Reguart	2
Montuy	2
Serradell	2
Malmarcat, Glorieta y Montesclaro	5
Palau	3
Çapeyra	3
Mahull	3
Escalar	2
Casteller Torrago y Rivert	6
Castellcanues y Puigvert	4
<i>Vall de Berrabes</i>	
Cassos	2
Castelldetor	3
Coll	3
Llesp	3
Sarroca	2
Sanet	3
Vilaller	4
Vivet y Artiga	3
Tremp	6
Vilamitjana, Galliner, Puigdelanell y Montesquiu con Bayle y Sotsbayle	8
Llastarre y Castañer	4
San Roma	2
San Esteva de la Sarga	3

Estado del Numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
<i>Abadiat de Baix y Pont de Suert</i>	
Cardet	3
Castellas	1
Erilavall	3
Esta	2
Esperant, Gotorda, Gerri, Mashivert, Gironella Llahons y Ventola	10
Hirgo	2
Pont de Suert	4
Clua	2
<i>Abadiat de Gerri</i>	
Gerri	4
Escart	3
Anes	2
Baen	3
Buseu y Huseu	4
Envall	2
San Marti de Canal y San Sebastia	4
Enseu	2
Espluga	2
Isona	4
Covet	3
Biscarre	3
Llordat	2
Tendruy	3
Moro, y Alsina	5
Puigsercos	3
Claramunt	2
<i>Baylia de Sort</i>	
Sort, con Bayle y Governador General de todo el Marquesado	7
Barani	2
Olp	3
Pujalt	2

Estado del Numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Bastida de Sort	3
Castellvell	2
Enviny	3
Llarvert	3
Bretuy	2
Llaborsi	4
Escalo	4
Ridy	2
Estaron	3
<i>Baylia de Perameya</i>	
Perameya con Bayle y Bayle General	7
Moncortes	2
Cabastany	2
Pujol	2
Corcastell	1
Bressuy	2
Monros	3
Mousor	2
Bellastuy	2
Selluy	2
Sossis	2
Puigserver Llissa	2
Pauls y Pubellar	5
Salas	5
Santa Engracia	2
San Joan de Vinafrescal	2
San Cerni y Camallera	2
Balust	3
<i>Vall de Aneo</i>	
Esterri de Aneo, con Bayle General	6
Unarre	3
Gavaz	3
Dorbe	3
Borrus	3

Estado del Numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Buren	2
Valencia	3
Son	3
Spot	3
Arreu	2
Jon	3
Alos	3
Hizir	3
Sorvi	3
Sorpe	4
Llavorre	2
Isavarre	3
Burgo	3
Escalarre	3
Hauros	2
Hortonedá y Herbasevina	4
Heramunt	4
Vilanova y Pessonada	3
San Salvador	4
Pobla de Segur	4
<i>Esterri y Valldecards</i>	
Esterri de Cardos	4
Ribera, con Bayle y Bayle General desta Valle	6
Casidros	2
Surri	2
Anas	3
Estahon	3
Aynet	2
Arroz	2
Genestarre	3
Lladros	3
Lladorre	3
Tabascan	2
Lleret	2
Monestarre	2
Bolviz, Subira y Jura	4

Estado del Numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Lerida y Sotsveguerio de Pallas	
	Armas
Ayneto	2
<i>Viscondado de Vilamur</i>	
Vilamur, con Bayle, y Bayle General deste Viscondado	7
Llagunes	3
Robio	3
Frexa	2
Junyent	3
Tornafort	2
Montonorto	2
Soriguera	3
Vallferrera	4
Montardit	3
San Juan de Vilapresol	2
Alsamora	2
Puy	2
Estays	2
Castello Subirats	2
Botella	2
Castella	2
Torroella	2
Orrit	2
Gramanet	2
Arnau	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Balaguer	
	Armas
Balaguer Ciudad con Veguer y Bayle	10
Castello de Farfaña	5
Vilanova de Bellpuig de las Avellanas	3
Las Avellanas con Bayle y Givernador	5
Os	4
Tartareu	4
Algerri con Bayle y Governador	5
Gerb	2
Trago	3
Boix y la Figuera	3
Ager	5
Vall de Ager, y Lugares de Agullo Corsa Regols y Amella	8
Blancafort	2
Millas	2
Horones	2
Albesa	3
La Torra de la Meu	3
Santuisme	2
Alberola	2
	73

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Tarrega	
	Armas
Tarrega con Veguer y Bayle	8
Talladell	3
Montornes	3
Masbebondia	2
La Mella	3
Barbens	4
Sidamunt	2
Lo Palau	3
La Figuerosa	3
Ivars	4
Montalba	1
Prexana	4
Exades	1
Altet	2
Miralcamp	3
Fondarella	3
Mollerusa	3
Monroig	3
Bellver	2
Bellpuig	6
Castellnou de Seana	3
Vilanova de Bellpuig	3
Golmes	3
San Marti de Malda	4
Linyola	4
Bollidor	2
Guimera	5
	87
Claravallo	3
Vilagrassa	4
	94

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Agramunt	
	Armas
Agramunt con Veguer y Bayle	8
Puigvert	4
Rialp San Christofol, la Donsell y su dependencia	7
Miralpeix	2
Cero	3
La Donsell y Rocamarti	4
Lo Tarros	2
Monfalco y Castellnou	3
Malfet	3
Osso	3
Gra	2
Ratera	1
Las Pallarguas, Cistero y Palagalls	7
San Marti de Morana	2
Vilamajor	2
Cosco	3
Oliana y las Anovas	5
Gavarra	3
Ostafranchs	3
La Morana	3
Florajachs	3
Las Sitjas	1
Cabanabona	3
Golter y la Terra denadal	3
Ribellas, Guardiola, Vilalta y la Alsina	9
	89
Tiurana	4
Guardiola y Mirambell	3
Ogern, Pinell, Madrona, y Altes	9
Peramola y Nago	7
Las Terras de Peracolls y Peracolls	3
Aguilar, Bacella, Castellnou, y la Clua	7
Moracondal y la Vall dan	3
Monpolt	2
Monmagastra	3
Anyi	2
Montargull	2

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Agramunt	
	Armas
Comiols y Vallllebrerola	3
Lentorn	3
Vilves y Collfret	5
Torrech, Llussas y Buada	6
Colldelat y Tudela	4
La Sentiu	3
Lo Tossal la Forsa y Torrablanca	5
Castellnou del gos	2
Oliola, Malavella, Claret y la Canosa	8
Pons	6
Plandeguau y Serralta	4
Lo Gos, Gratallops, y les Mollerigues	5
Las Espuellas	2
Monclar	4
Marcovau	1
Vernet	2
Monsonis y Foradada	5
Prexem	3
Pradell	3
Las Ventosas	3
	211
La Guardia y Espigol	3
Robio	3
Castellblanch y Renant	2
Vallllebrera	3
Panella	3
	225

Estado del numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Cervera	
	Armas
Cervera	10
Copons	3
Monfalco Logros y Amoros	5
Monmaneu	4
Paladella	2
Sedo y Riber	5
Guissona	5
Sanahuja	5
Granollers	2
Salvanera	3
Torrafeta	3
Guardasivenes	3
Palou de Sanahuja	2
Albio	2
Cabestany	3
San Pera dels Arquells	3
Llindas	3
Vilagrasieta	3
Montoliu	3
Gramuntell	3
Altarriba, Sante Fe y Sant Sepulchra	4
San Gallart y Figuerola	3
Portell	3
	72*
Comadella	2
Far	2
Malgrat	2
Prenañosa	3
Viver	2
Olius	2
Naves, San Feliu de Lluellas, Basora, la Valdora, Lina, Peguerolas y Viladeny	12
Terrasola	2
Solsona Ciudad con dos Bayles	10
Artesa	3
Bellmunt y Rocamora	4

* El resultat correcte de la suma parcial és 82.

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Cervera	
	Armas
Carbesi	2
Castellnou de Santa Maria	3
Porquerisses, Santa Maria del Cami, Albarells y Castellnou	8
Savid y Pavia	3
Granyena	4
Guardiolada	3
Robio	3
Riudovellas	2
Rubiola	1
Conill	1
Prades y la Molsosa	3
Jorba	4
Cardona con Bayle y Governador del Duque	9
Calaf	5
	167*
Castellvell	3
Cara	2
Cambril	2
Castellfollit de Llobregos	3
Calonge y An festa	4
Capolat y Lint	4
Correa	3
Alinya y Perlas	4
Aguilar	2
Ardevol	3
Brichfret	2
Fontanet	2
Ferran	3
Guargalla y Sorba	4
Ivorra	4
Joal	3
Llobera	3
La Puda de Tora	2
Ladur	2
La Llana	2
Lo Veynat de Cardona que son Bergus y la Coromina	5

* El resultat correcte de la suma parcial és 177.

Estado del numero de las Armas que necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Cervera	
	Armas
Mirambell	2
Monfalco del Duch	3
Hortoneda	2
Oden	2
Palau de Tora	2
	240*
Pampa y Ceuro	4
Peracamps	2
Pujalt	3
San Llorens de Morull, Cisquer, Castello, Guixes, la Coma, la Pedra, Lacorriu, y Linas	18
Tora	4
Tarroja	4
Torrents	3
Timoneda	2
Torroella	2
Anglasola	5
San Antholi	2
Rubinat	2
Pallorols	2
Thimo	2
Monlleo y Pomar	4
La Manresana	4
Mujas altas y baxas	5
Castell de Santa Maria	2
Monpelau y Rebassa	4
Lloberola	3
Bellvehi	2
Arenyo	3
Castellnou de las Olujas	4
La Cardosa	2
Santa Coloma de Queralt	5
	338**

* El resultat correcte de la suma parcial és de 250.

** El resultat correcte de la suma parcial és 343.

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Cervera	
	Armas
Montargull	2
Apuilo	3
Castellar de Ribera Salada	2
Pinos	3
Claret dels Cavallers	2
Salo, Meya, y Matamargo	6
Vergos y Garrejat	2
Estor	2
Guspi	3
Thalavera	3
Biosca	4
Taltaull	3
Massoteras	3
Palou de Guissona	2
Lo Sellent	2
San Guim de la Rebassa	2
Frexanet	2
Monfar	2
Llanera y San Cerni	4
Argensola	3
Tordera	2
Curullada	2
Fonolleras	2
Estaras	2
San Guim de la Plana	3
Moncortes	3
Canos	3
	410*
Clariana	2
Claret y Cellers	4
Vallferosa	3
San Climent y Miravet	3
La Mora	2
La Tallada	3
Durban	2

* El resultat correcte de la suma parcial és 415.

Estado del numero de las Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Cervera	
	Armas
Malacara	2
Llor	3
Saber	3
Canalda	3
Masdeniux, y terme de la Cisquella	3
Lo Pujol	3
<i>Sotsveguerio de Prats del Rey</i>	
La Villa de Prats del Rey	4
San Pera Salavinera	3
Boxados	3
Fortesa	2
San Pera desvim y Ballmaña	3
San Marti Sasgayolas	3
Vilamajor	2
Segur	3
Vaziana	2
Miralles	2
Guardiapelosa	2
Durbau	2
	477*

* El resultat correcte de la suma total és 482.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Manresa	
	Armas
Manresa	10
San Pedor	5
Salellas	2
San Iscle	2
Juncadella	2
Viladordis	2
Guardiola	3
Massana	3
Vallformosa	2
Mura	4
Castellledral y Valldepera	4
San Cugat del Reco	2
Castellar	3
Castelltersol	5
Gaya	3
Rajadell, Vallhonestá, y Monistrolet	5
Balsareny, Mujal, y Argensola	8
Vacarissas, Rellinas, Castellbell, y lo Vilar	10
San Vicente de Castellet	2
Castellgali	3
Callus	2
Rocafort	3
Navarcles	4
San Fructuos y las Valls dels Horts	5
Torroella	3
Mayans	2
San Matheo de Bages	3
	102
San Juan de Aulo	3
Lo Estany	4
San Feliu de Terrasola	3
Aviño	4
Granera y San Julian de Uxols	5
Cornet	3
Marles	3
Castellfollit del Boix	3
Monistrol de Monserrate	5

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Manresa	
	Armas
La Guardia	3
Santa Cicilia y Marganell	4
Aguilar	3
Artes y Horta y Cabrianas	6
Sellent	5
Castellnou	3
Serrahima	1
Gravalosa	2
Talamanca	4
Suria	4
Corner	2
Fals	3
Castelltallat	3
Camps y Fonollosa	4
Torroella	3
<i>Sosveguerio de Berga</i>	
Berga Villa grande	8
Via	3
Casserras	4
Puigreig	4
Serrateix	3
San Juan de Mandarn, Querol, y Valldaura	4
Monmayor	2
	203*
La Espuñola	3
Coforp	2
Espinalbet	2
Castellar	2
Castell de Fraumir	3
Malanyeu y San Martin de la Nou	4
Padret	2
Viver	3
Palmarola	3

* El resultat correcte de la suma parcial és 213.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Manresa	
	Armas
Borrada	4
Castell	3
Vilada	3
Laquar	2
Segas	3
Biura	4
Marles	3
Vallariola	2
Baga	5
Gisclarey	2
Broca	2
Saldas y Massanas	4
Josa	3
Gosol	3
Laspa	3
Fanes	3
Obiols	3
San Llorens y Foix	3
Castellar, Serca de Berga	2
Lavalldan	2
Merola	2
La Pobla de Lillet	4
Castellar de Rus	3
Frontana	3
	95
Gironella	5
Lovan	3
Serchs y Labayells	4
Figols, Jussa y Subira	4
Vallfebra	3
Peguera	3
Fumaña	3
Monclar	3
Serdañola	3

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Manresa	
	Armas
<i>Sotsveguerio de Llussanes</i>	
Perafità, donde es el Sotsveguer	6
San Feliu Sacerra	3
Santa Eugenia de Relat, y San Marsal	2
Prats y Santa Eularia de Pardinàs	3
Llussa	2
Salsellas	1
Santa Eularia de Puigoriol	1
San Agustín	1
Olost y Santa Creu de Jutglas	3
La Cirera	1
San Andres de Llana	1
San Martin del Bas y San Pablo de Pinos	2
San Cristofol Borrassas y parroquia del Pi	1
	153

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Vique	
	Armas
Vique	10
Tona y Collsaspina	6
Malla	3
Folgarolas	4
Vilalleons y Santa Eugenia	6
Gurb, Sacorba, Vaspella y Granollers	10
San Boy de Llussanes	4
Orista y Tornamira	5
La Vola y Corull	4
San Julia de Vilatorca y San Marti de Riu de Peras	6
San Foras	3
Esquirol, Corco, San Julia de Cabrera y San Llorens de dos Muns	8
San Quirse y Basora	7
Manlleu, Vilamirosa, y Vilasetau	9
Sora	4
San Hilari Sacalm	4
Rupit, Pruit, Fabregas, y Furnils	8
Saderra	2
Viladrau	4
Taradell	4
Vilagelam	2
San Feliu de Torello	4
San Pedro y San Vicens de Torello	5
	112*
San Barthomeu del Grau	4
Espinelbas y San Sadurni	6
Santa Eularia de Riuprimer	3
La Castaña	3
Seva y Brull	5
San Hipolit de Ultrega, Santa Cicilia, Viñolas, y Sobremunt	9
San Miguel de Ordeig	2
Vidra	3
Tavartet	3
Aiguafreda	4
Centellas, Baleña, San Martin, San Quirse, Safaya, Beati y Valldeneu	16

* El resultat correcte de la suma parcial és 122.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Vique	
	Armas
Tavarnolas y Sabassa	4
Vilanova de Sau, y sus Parroquias que son Sau, Queros Casteñadell, Balsells, y Monsoliu	9
Oris	4
Munter	3
Montañola	3
Terrassola	2
Roda	4
Otor	4
	203*

* El resultat correcte de la suma total és 213.

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Camprodon	
	Armas
Camprodon	5
Fraxanet	3
Llenas	4
Vilallonga	4
Setcasas	2
Rocabruna	3
Baget y Salarsa	4
Bolos y Xanturri	3
Cavallera	3
La Vall del Bach	4
Mollo	4
<i>Valle de Biana</i>	
Capsech	3
San Pedro Despuig	3
Santa Margarita	3
Socarrats	3
<i>Veguerio nombrado de Ripol</i>	
Puirodon	3
Campdevanol	4
Sovellas	2
Vallespirans	3
Viladonja	3
Llossas	3
Pens	4
	73
Viñolas	2
Matamala y Matamos	3
Ripoll Villa y su Parroquia	8
Olost	6
San Cristofal y San Andreu	3
San Juan de las Abadessas, Surroca y Ogaza	7
San Salvador de Biaña, Clot, Olius, Santa Nuria de Puigmal	7
Gonbren	4

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Camprodon	
	Armas
Llaes	3
Cragura	3
Salassa	2
San Pablo y la Ral	3
Vallfogona	4
Ridaura	4
Olx y Besbraca	4
La Pera y Talaja	4
Las Presas	3
Vidra	3
	146

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
Gerona Ciudad, llano y Manola con Veguer Sotsveguer Bayle, y Sotsbayle y demas oficiales de Justicia	16
Campdora	2
San Daniel	2
Santa Eugenia	2
Monjuich	2
Palol de Unya	2
Palau Sacosta	2
Quart	2
Sarria con Sindico y Jurados	3
Vilaroja	2
Adri	2
San Andres Salou	2
Ayguaviva	2
Bordils	2
Bascaño	2
Biert	2
Castella	2
Castellar	2
Campllonch	2
Canet de Adri	2
Rabos y San Andreu	2
Domeny Sindico y Jurados	3
Hassa con Sindico y Jurados	3
Fornells con Sindico y Jurados	4
San Gregori	3
Ginestar	2
San Juliá de Ramis y Montagut	2
Juya	2
Llora	2
Llampayas	2
Llambillas	2
Medinya	2
Madremanya	2
San Martivell	3
Moncalt y Monbo	2
Mollet	2
San Marti de Llemassa	2
San Matheu de Monnegra	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
San Medir	2
Monfulla	2
Orriols	2
Palol de Reberdit	2
Ridellots de la Selva	3
Rocacorba	2
Salra	3
Servia	3
Stanyol	2
Salitja	2
Tayala	2
Vilobi	3
Vilafraser	2
Vilablarcir	2
Alvilar	2
Vilanna	2
<i>Veguerio Ancho de Gerona</i>	
Salt	3
Morells	4
Cursa	4
Camos de San Vicens y Camos de Santa Maria	4
Amer y su Valle	5
Pera Tallada, Canapost, y Climent	5
La Pera, Cassa de Pelras y Padrinya	4
Viladessens y Fallinas	4
Santa Pelaya y los Metges	4
San Sadurni	3
Cassa de la Selva	5
San Feliu de Guixols	5
Castell de Aro	5
Santa Christina de Aro	1
Romanya	1
Sanals	1
Solius	1
Belllloch	1
Cruylles y San Miguel	4

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
San Ciprian dels Ays	1
Bagur	4
Regencos y Esclanya	2
Pals	4
Torrent y Torrenti	3
Palau Sator	4
Font Clara	1
Buada	1
San Feliu de Buada	1
Pantaleu	1
Fonolleras y Hantiscla	4
Ullestret	4
Casavells	2
Serra	2
Llabia	2
Mata	1
Ridallots de la Creu	4
La Mota	1
San Feliu de Pallarols	4
San Iscla Colltort	2
San Miguel de la Pineda	2
Cugolls	2
Las Ancias	2
Las Planas	2
San Pedro Sacosta	2
Cornella	5
Sorts	1
Corts	1
Borgonya	1
Pujals dels Cavallers	1
Pujals dels Pagesos	1
Torroella de Mongri	6
Gualta	2
Fontanillas	2
Verges	4
La Tallada	2
Bellcayre	2
Canet	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
Jaffra	2
Vilapriu	2
Camallera	2
Sans	2
Çarrigolas	2
Maranya	2
Tor	2
Colomes	2
Jausas	2
<i>Veguerio Ancho de Gerona</i>	
Santa Coloma de Farners	4
Castanet	2
Lasparra	2
Granollers de Rocacorba	2
Vilahur	3
San Mori	2
Ulla	3
Bassia	3
Parlaba	2
Ultramort	2
La Bisbal	7
Foxa	3
Pubol	2
San Jordi	3
Subiranegas	1
Constantins	3
Brunyola	4
San Dalmay	2
Las Esposas	2
Palamos	4
San Juan	2
Calonja	4
Albons	3
Lloret	5
Tossa	5
Palafrugell	5

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
Llafriu	1
Monras	2
San Esteva de Guialbes	3
Llagostera	4
Caldas de Malavella	4
Fransiach	2
Fitor	2
Vidreras	4
Massanet de la Selva	4
Martorell de Massanet	2
Hostalrich con Governador, Juez y bayle	6
Fogas	2
Blanes	8
Riudarenas	4
Sils	2
Vallcanera	2
Angles y la Sellera	5
Santamans	2
Tordera con sus Vesindades	5
Palafolls	3
Malgrat	2
Santa Susanna	2
Pineda	5
San Pera de Pineda	2
Calella	5
San Iscla de Vilalta	2
San Pol y San Cipria	4
Canet	4
Arenys de Munt	4
Arenys de Mar	4
Orsevinya	2
Arbusias	3
Cerdans	2
San Pera Despla	2
Gosarans	2
Massanes	2
Raminyo	2
Riells	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Gerona	
	Armas
Grions	2
San Feliu de Boraliu	2
Juanetas	2

Estado del Numero de Armas que Necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Besalu, y Condado de Ampurias	
	Armas
Besalu y Parroquias	6
Mieres	2
Crespia	2
Vilert	2
Folgons	2
San Miguel y Campmayor	2
Campmayor	1
Llorona	2
San Marti Çacerra	2
Castella	2
Queras	2
Vilademires	3
Cabanellas con Sindico y Consul	3
Lledo	2
Sagaro	2
Meya	2
Beuda	2
Argelaguer	2
Laminyana	2
Toralles	2
Torn	2
Vantayola	2
Pujarnol	2
Alcali	2
Servinya con Sindico y Consul	3
Mata	2
Mianasves	2
Santenys	2
Vilavenut	2
Fontcuberta con Sindico y Consul	3
Faras	2
San Marti de Capelladas	2
Lligorda	2
Palera	2
Riu	2
Los Horts	2
Falgas	2
Ciurana	2

Estado del Numero de Armas que Necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Besalu, y Condado de Ampurias	
	Armas
Bassella	2
Vilamolla	2
Garrigas	2
Santa Eularia	2
Arens	2
Palau Sardiaca	2
Vilajuant	2
Figueras	6
Vinyonet	2
Taravaus	2
Vilafant	2
Santa Llogadia y Palol	2
Biure	2
Massanet de Cabrenys	4
Fontfreda	2
Oliveda	2
Tapias	2
<i>Vegueria Ancha de Basalu</i>	
Dosques	2
Pedrinya	2
Bascara	3
Castello de Ampurias, con Governador, Veguer, Juez, Bayle, y demas oficiales	10
San Pera Pescador	3
San Miguel de Fluvia	2
Vilasacra	2
San Thomas	2
Garriguella	2
<i>Condado de Ampurias</i>	
Robos	2
Castell de Ampurias	3
Vilademat	2
Montiro	2
Palau Sabardera	2
Vilarobau y Palol	2

Estado del Numero de Armas que Necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Besalu, y Condado de Ampurias	
	Armas
Forcia	2
San Climent Lascebas	2
Marsa y Pedret	2
Rosas y la Garriga	3
Torroella de Fluvia	2
Vilajuiga	2
Vilacolum	2
Palacals	2
Rimors	2
Alfar y San Pol	2
Vilamoculum	2
Vantallo	2
Valveralla	2
Spolla	2
Llanza	3
La Selva de Mar	4
Pau	2
Cadaques	3
Armenterra	2
Dalphia	2
Vilabertran	2
Vilars	2
Sponalla y Marti	3
Calabruig	2
Pontos	2
Borraça	3
Romanya	2
Vilanova	2
Santa Pau	6
Batet	2
San Julia del Mont	2
Jacon	2
Sobreroca	2
San Esteva de Llemana	2
San Aniol	2
Finestras	3
Bañolas	5
Alcellent	1

Estado del Numero de Armas que Necesitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Besalu, y Condado de Ampurias	
	Armas
Qsay	2
Porqueras	1
Castellfollit	1
Montagut	3
San Joan Çasfons	2
Baguda	2
Navata	3
Ordis	2
Spinavesa	2
Vilademuls	4
Tarradellas	2
San Marsal	2
Vilamari	2
Gallines	2
Parets	2
Santa Locaya de Sterria	2
Orfas	2
Olles	2
Vilavenut	2
La Junquera	2
Agullana	2
Darnius	3
Cantallops	2
San Llorens de la Muga	3
Bassagoda	2
Albanya	2
Pincaro	3
Tarrades	2
Cabanes	3
San Privat del Mallol	3
San Esteva de Sahul	2
La Pinya	2
Los Balps	2
Puig Pardines	2
Salas	2
Tortalla	2
Sadenas	2
Entroperas	2

**Estado del Numero de Armas que Necesitan las Justicias en los Lugares del
Veguerio de Besalu, y Condado de Ampurias**

	Armas
Riu	2
Gitarriu	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Puigcerda y Ribes	
	Armas
Puigcerda y Saneja	6
Aja	3
Vilalloben	3
Alph	3
Mussol	2
Sanabanra	3
Das y Tartera	3
Prats y Samso	3
Talltorta	1
Vantayola	1
Ger, Grexar, y Monmalus	4
All	2
Maranges y Girull	4
Isobol	2
Ellar	3
Talltendrar	4
Llivia, Sareja, y Gulpuga	5
Arcegal	3
Arancer	3
Prullans, y la Serra de Ambret	4
Loquer Foradat	3
Llers, Valiella, lo Vilar, y Trabaseras	6
Coboriu de Galph, la Llosa, y Castellnou	3
Sagua	2
Planes	2
Aurus, y Riu, Rigoliza, y Bolvir	8
Las Pareras, Casoans, Urtx, y Vilar	6
Guils	3
Aulopta y Cortas	3
Estoll y Escadars	3
Xuriguera, y Xuriguera	3
Bar	3
Rexach	2
Villech	2
Estana	2
Toloriu	3
Cava	2
Aristot	3

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Puigcerda y Ribes	
	Armas
Montella	4
Tronxo, y Martinet	3
Bellver	4
<i>Baylia de Bellver</i>	
Baltarga	2
Pi	2
Pedra	3
Riudepedra	2
Bades	1
Bor	3
Coborriu	1
Olia	2
Nas	2
Santa Eugenia	3
<i>Primer Quarter de Castellbo</i>	
Organya	4
Cabo	3
Vilar	3
Aras	2
Anell	1
Colldenargo	3
Sellent y Montanisell	4
Senus	2
Cañellas	2
<i>Segundo Quarter de Castellbo</i>	
Castelbo	4
Vilamitjana	3
Sarsedol	2
Carmeniu	2
Torbias	2
San Andreu	2
Santa Creu	3

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Puigcerda y Ribes	
	Armas
Siso	2
Albet	2
Solanell	2
Sendas	2
Guils	3
Vilarubia	2
Vescarbo	2
Castellas	2
Solans	2
Castells	3
Tahus	4
La Guardia	3
Tresjovell y Ausas	3
Beran	2
Miravall	1
Espaen	2
Noves	4
Bellpuig	3
Argostues	2
Castelnou y Puy	1
Eras	2
Alguans	1
Nasos	2
Malgrat	1
Anus	2
<i>Tercer quarter de Castelbo</i>	
Ciutat	3
Bastida	3
Adrahin	2
Estamariu	4
San Juan	2
Arts y Monistrell	3
Jevy	3
Haos	2
Ballestar	2
Aravell	2

Estado del numero de Armas que necessitan las Justicias en los Lugares del Veguerio de Puigcerda y Ribes	
	Armas
Alas	3
Vilanova de Benat y Benat	4
Tuxent	3
Cornellana	2
Fornuls	3
Avausa	4
Monferrer	3
Adrall	2
Arfa	4
Parroquia	3
Basqueran	3
Coma de Naviñes	3
Castelnou de Carcolse	3
Serchs y Ges	3
Hortedo	2
Tost y Moutant	4
Figols	2
La Seu de Urgel Ciudad	6
Arcavell	3
Valldarcas	3
Pla de Sentis	3
Alnurri	2
Castel de Torras	2
Anserall, Murtes, Esteradell, y Cortingas	5
Pallarols Canturri, y Gaulet y Casovall	5
Campmajor Gramos y Conorbau	4
Argonell	2
<i>Veguerio o Sosveguerio de Ribas</i>	
Ribas	4
Ventola y Bruguera	3
Planolas	3
Campellas	2
Fardines	3
Caralps, Fustaña y Serrat	5

Font: AHCB, R. A., Consultes, 6A. II-1, Reial Junta a Castel Rodrigo, 22 d'agost de 1715.

Document 2

En [...] de Junio del año de la Natividad del Sr. De 1719: en la Villa de Apiera. Ynsiguiendo la orden de su Exa. y Real audiencia confirmada y aprobada por su Magd. El Ilustre Dn. Francisco Bach en virtud de especial Comission que para esto tiene de su Exa. y Real Audiencia ha formado en la villa de Apiera una Esquadra de treinta hombres del Pays que han de servir para resguardo de la dicha Villa y mantener limpios de ladrones los caminos reales y executar lo que esta contenido en las Instrucciones que firmadas de letra y mano de dicho Dn. Francisco Bach se han entregado a [...] Bayle de dicha Villa y Comendante que ha de ser de esta esquadra que se compone de los sujetos siguientes: [...] Comendante de la partida [...] Subalterno del dicho Comendante [...] fulano de t. todos los quales se hallan aqui ante mi presentes y de [...] Testigos para este llamados de lo que a Instancia de dicho [...] Comendante de la partida Doy fe yo fulano [...] hoy en el dia [...] Y año y lugar arriba dichos y siendo también presentes dichos testigos para esto llamados y rogados.

En [...] De [...] En la Villa de [...] de orden de la Exa. y Rl. A. Confirmada y aprobada por Su Magestad el Iltre Sr. Francisco Bach en virtud y particular Comission ha formado una esquadra de 30 hombres en dicha Villa que continuamente an de auxiliar en ella y executar las Instrucciones firmadas de su mano se an entregado a [...] Gefé que ha de ser de la partida de esta Villa y por quanto despues de haver hecho las devidas diligencias y publicados pregones para encontrar gente que de fixo y planter formassen la dicha Esquadra y no haverse encontrado ha mandado alistar toda la gente Capasses de harmas y a proposito por este efecto que son las siguientes (se an despresar todos los que ad firma y fecha) Y ha mandado dicho Sr. Francisco Bach a las Justicias de dicho lugar que por turno mandasen asistir 30 hombres de la formasion de dicha esquadra para que guarden la dicha Villa y agan lo demas que esta prevenido en dichas Instrucciones y que se ordena al Gefé que ha de ser desta partida y ha nombrado por Gefé de ella [...] Y por subalterno [...]

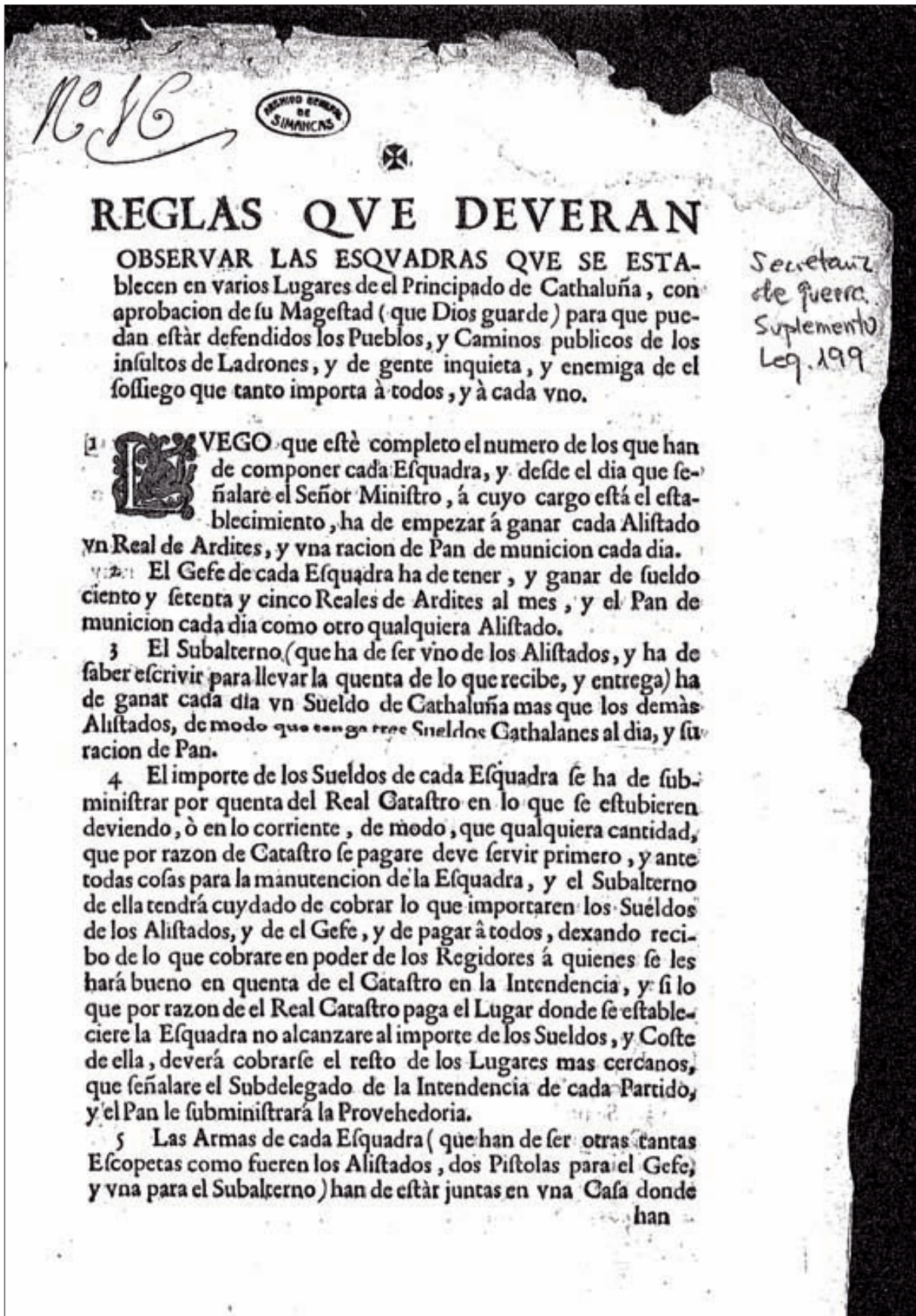
Font: ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

Document 3

Als 17 Juny 1719. Llista dels que se asenteran en la Esquadra de Igualada.

Po. Franh. Matheu fill de Josep Matheu Pajes y de Cissilia.
Miquel Mirapeix fill de Miquel Mirapeix y de Anna.
Franco. Vidal fill de Joseph Vidal y de Maria Anna
Balthesar Cendra fill de Franh. Cendra y Isabel
Domingo Nadal fill de Jaume Nadal y de Maria
Esteva Vila fill de Joseph Vila y de Anna
Ramon Busque fill de Franco. Busque y de Maria Angela
Joan Castelltort fill de Geroni Castelltort y de Maria Paula
Marti Ferrer fill de Joan Ferrer y de Agnes
Domingo Voxeras fill de Joan Voxeras y de Margarita
Jauma Sabater fill de Jaume Sabater dit Canas y de
Jaume Carles menor Esperjauno fill de Jaume Carles major y Cisilia
Jayme Marti
Baudilio Estibalta fill de Marty Estibalta y de Anna
Joan Pau Brugueras fill de Joan Pau Brugueras y de Maria
Pedro Julia Sapatero hijo de Pedro Julia y de Carma
Isidro Davern hijo de Joseph Davern y de Franca. [nom ratllat]
Felix Riba hijo de padres incognitos
Joseph Badia hijo de Isidro Badia y de Gracia
Anthon Ferrer fill de Anthoni Ferrer y de Maria
Franco. Castells fill de Franh. Castells y de Maria
Miquel Mestre fill de Miquel Mestre y de Josepha
Pau Bas fill de Joseph Bas y de Isabel
Lluis Matheu fill de Valenti Matheu
Raymundo Matheu hijo de Joseph Matheu y de Paula
Pedro Juan Riba
Pera Castells fill de Franch. Castells y de Maria
Felix Terradellas fill de Miquel
Lluis Mas fill de Agusti Mas y de Carma
Joseph Sarriera fill de Joseph y de Joana
Joan Mestre fill de Franch. Mestre y de Maria Mestre
Joseph Cudina hijo de Joseph y de Madalena
Mariano Malvahi fill de Jaume Malvahi y de Agnes.

Font: ACAN, API, correspondència, caps 1223/1224.

N.º 16

REGLAS QUE DEVERAN

OBSERVAR LAS ESQUADRAS QUE SE ESTABLECEN en varios Lugares de el Principado de Cathaluña, con aprobacion de su Magestad (que Dios guarde) para que puedan estar defendidos los Pueblos, y Caminos publicos de los insultos de Ladrones, y de gente inquieta, y enemiga de el sosiego que tanto importa à todos, y à cada vno.

*Secretaria
de guerra.
Suplemento
Leg. 199*

1. **VEGO** que este completo el numero de los que han de componer cada Esquadra, y desde el dia que señalare el Señor Ministro, à cuyo cargo está el establecimiento, ha de empezar à ganar cada Alistado vn Real de Ardites, y vna racion de Pan de municion cada dia.
2. El Gefe de cada Esquadra ha de tener, y ganar de sueldo ciento y setenta y cinco Reales de Ardites al mes, y el Pan de municion cada dia como otro qualquiera Alistado.
3. El Subalerno (que ha de ser vno de los Alistados, y ha de faber escrivir para llevar la cuenta de lo que recibe, y entrega) ha de ganar cada dia vn Sueldo de Cathaluña mas que los demás Alistados, de modo que cada tres Sueldos Cathalanes al dia, y su racion de Pan.
4. El importe de los Sueldos de cada Esquadra se ha de subministrar por cuenta del Real Catastro en lo que se estubieren deviendo, ò en lo corriente, de modo, que qualquiera cantidad, que por razon de Catastro se pagare deve servir primero, y ante todas cosas para la manutencion de la Esquadra, y el Subalerno de ella tendrá cuydado de cobrar lo que importaren los Suéldos de los Alistados, y de el Gefe, y de pagar à todos, dexando recibo de lo que cobrate en poder de los Regidores à quienes se les hará bueno en cuenta de el Catastro en la Intendencia, y si lo que por razon de el Real Catastro paga el Lugar donde se estableciere la Esquadra no alcanzare al importe de los Sueldos, y Coste de ella, deverá cobrarse el resto de los Lugares mas cercanos, que señalare el Subdelegado de la Intendencia de cada Partido, y el Pan le subministrará la Provehedoria.
5. Las Armas de cada Esquadra (que han de ser otras tantas Escopetas como fueren los Alistados, dos Pistolas para el Gefe, y vna para el Subalerno) han de estar juntas en vna Casa donde han

han de hazerse Guardias, y Centinelas continuas por turno entre los Alistados, y ninguno de estos usará de Arma alguna sino á discrecion de el Gefe.

6 La Polvora, y Balas han de estar á cargo, y disposicion de el Gefe de cada Esquadra, y se acudirà por lo necesario de estos dos generos al Almacen, que señalare el Comissario de Municiones del Distrito, ó el Subdelegado de la Intendencia.

7 La Esquadra, y su Gefe estarán á la orden de su Excelencia, y Real Audiencia en lo tocante á Justicia, y Gobierno; y en lo que pertenece á Guerra, como conducir Comboyes, Ordenes, y otras dependencias de la Milicia, han de estar á la orden del Comandante Militar de cada Partido.

8 De dia han de estar todos los Alistados dentro de el Pueblo donde se estableciere la Partida, y sin embarazo, para tomar promptamente las Armas quando se ofresca, emperò de noche han de recogerse juntos, si huviere sitio proporcionado, ó muy cercanos los vnos á los otros sino le huviere, y assi mismo en el curso de la noche dispondrán Rondas por el Lugar, y las executará el Gefe, ó su Subalterno.

9 En la enfermedad, muerte, ó ausencia larga de el Gefe de la Esquadra la mandará el Sosbayle donde le huviere, y donde no el Regidor Decano.

10 Se socorrerán, y ayudarán vnas Esquadras á otras, y las cercanas á qualquiera Lugar que padezca algun insulto, dandose avisos por Peones, y no en otra forma, y siempre quedará vna tercera parte de cada Partida en el Lugar donde se aya establecido.

11 Cada Esquadra ha de hazer algun Exercicio, y ha de Rondar diariamente, variando las horas, y en el numero de gente que pareciere, los Caminos publicos, y puestos peligrosos de su Contorno.

12 Quando se juntaren porciones de Partidas para ayudarse, y para socorrer algun Pueblo, y perseguir Delinquentes, comandará todos los Destacamentos, ó Porciones el Gefe de aquella Partida que primero pidió el socorro, y si le pidiere algun Pueblo donde no aya Partida establecida el de la mas inmediata á él.

13 Se podrá formar vn Cuerpo volante de las Partidas de cada Corregimiento, ó de porcion de ellas á la discrecion de el Comandante Militar, ó á la del Corregidor de el Distrito para los efectos que juzgare convenientes al deseado fin de perseguir Sediciosos, y Malechores.

No

14 No ha de poder salir de el Pueblo donde estuviere establecida Esquadra, ninguno de los Alistados con Armas sin Certificato de el Gefe de la Esquadra, y podrá prenderle qualquiera Justicia que le encontre armado sin el referido Certificato, y conducirle á la Esquadra, cuyo Gefe dará aviso en Barcelona.

15 Han de ser Revistados los Alistados dos veces cada dia, vna por la mañana, y otra al ponerse el Sol por el Gefe de la Esquadra, ó su Subalterno, podrán Revistarlos tambien quando les parezca los Comandantes de los Partidos, y los Subdelegados de la Intendencia improvifamente, y sin dar aviso antes de la diligencia, y para habilitarse el ausente hará constar el Gefe authenticamente de el encargo, que le huviere hecho, y lo mismo se observará en las Revistas que hagan los dos Inspectores, nombrados por su Excelencia, que son Don Francisco Anglaseñell para los cinco Corregimientos de Barcelona, Matarò, Manresa, Vique, y parte del de Gerona, y Don Jacintho Gomar para los Corregimientos de Villafranca, Tarragona, Tortosa, Cervera, y Lerida.

16 Y finalmente porque por Ordenanza Militar respecto á los Batallones, y Compañias de Fusileros de Montaña se halla dispuesto, que ninguno de los Fusileros podrá salir ni apartarse de los Batallones sin Licencias por escrito del Capitan, y Comandante del Batallon, vistada por el Oficial de Tropas, que comandare los parages en que se hallaren los Batallones, yá sea Oficial General, ó otro qualquiera, ó del Inspector Coronel Don Joseph Carbonell, de fuerte, que sino llevaren despachadas las Licencias en la dicha conformidad podrán las Justicias detenerlos, y llevarlos presos á las Carceles de Barcelona, Gerona, ó Vique, y serán castigados por el Consejo de Guerra como Desertores, segun, y como está prevenido en las Reales Ordenanzas de su Magestad, lo tendrán assi entendido los Gefes de las Esquadras, y las Justicias de todos los Lugares de este Principado para su mas puntual observancia.

Concuerta con el Original que queda en la Escrivania Principal de Camara, y Gobierno de la Real Audiencia, que es á mi cargo. Barcelona á 8. de Junio 17 19.

Don Salvador de Prats, y Matas Secretario del Rey nuestro Señor, y su Escrivano Principal de Camara, y Gobierno.

Document 5

Estado de las Partidas de Gente del Pahiz que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña sueldos de los que se alistaren y de los Xefes.

Se supone que a cada hombre alistado se le ha de dar un Real de Ardites cada dia y Pan de Munion que se reputa en medio Real de Ardites cada uno y assi se forma el Estado a razon de Real y medio de ardites cada alistado; nose pone por dias sino por messes el sueldo de los Xefes, ni el de los Inspectores, ni tampoco el de el Comandante de las quatro partidas del Corregimiento de Mataro. Se supone tambien que en Vich solo se les pone sueldo a los cinquenta hombres que por turno entre los trescientos han de hazer guardia cada dia. En Villafranca a treinta de los ciento. En Cervera a 30 de los ciento y veinte. En Manresa a cinquenta de los dos cientos, y en Mataro a quarenta de los dos cientos.

Corregimiento de Villafranca				
Lugares	Gefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Mesada Reales de Ardites
Villafranca	los Regidores de turno	100	45	1.350
Vendrell	Dn. Geronimo Oliver	30	45	1.350
Sitjas	Joseph Selva	50	75	2.250
San Sadurni	Raymundo Ravella	30	45	1.350
Llacuna	Miguel Batlle	30	45	1.350
Igualada	Francisco Cuiner y Honofre Malcior	50	75	2.250
Piera	Joseph Trullas	30	45	1.350
Capelladas	Francisco Casamitjana o Francisco Boleta	30	45	1.350
		350	425	12.600
Del sueldo de los siete Xefes sin contar a Villafranca a razon de 12 pesos y medio cada uno al mes que son 175 Reales de Ardites				1.225
Delos siete Subalternos a sueldo mas por dia			3 1/2	155
Importa todo el Corregimiento			428 1/2	13.930

Corregimiento de Tarragona				
Lugares	Gefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Mesada Reales de Ardites
Xerta	el Baile	30	45	1.350
Flix	el Baile	30	45	1.350
Alcanar	el Baile	50	75	2.225
Pinell	el Baile	30	45	1.350
Mora	el Baile	30	45	1.350

De los 5 Xefes a 12 P. y medio cada uno al mes				875
De los 5 Subalternos a sueldo mas por dia			2 1/2	75
Importa todo el Corregimiento	170	257 1/2		8.575
Ha de Comandar estas 5 Partidas Dn. Ramon Reart y Queralt				

Corregimiento de Lerida				
Lugares	Jeffes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Balaguer	Theniente de Corregidor	50	75	2.225
Ager	el Baile	30	45	1.350
Tarraga	Theniente de Corregidor	50	75	2.225
Bellpuig	el Pe. De Dn. Jacinto Gomar	50	75	2.225
Arbeca	el Baile	30	45	1.350
Granadella	el Baile	30	45	1.350
Villanueva o Santa Maria de Meyà	Jaime Serret	30	45	1.350

Delos siete Jefes a 12 pessos y medio cada uno al mes que son 175 Rs.				1.225
Delos 7 subalternos a sueldo mas por dia			3 1/2	105
	270	408		13.405

Corregimiento de Cervera				
Lugares	Jefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Cervera	Corregidor y Regidores	120	45	1.350
Monmaneo	Antonio Huguet a la Orden de Cervera	30	45	1.350
Guissona	Pablo Gualdo	30	45	1.350
Calaf	el hermano de Dn. Francisco Comas	30	45	1.350
Solsona	los dos Bailes	30	45	1.350
Sanahuja	Honofre Soldevila	30	45	1.350
Oliana	Dn. Francisco Vales	30	45	1.350
Pons	Dn. Phelipe Villaplana	30	45	1.350
Agramunt	Theniente de Corregidor y Alguazil Mayor	30	45	1.350

Delos 8 Xefes sin Cervera a 175 Reales cada uno al mes				1.400
De los 8 Subalternos a sueldo mas por dia cada uno			4	120
Importa todo el Corregimiento		360	414	13.670

Corregimiento de Manresa				
Lugares	Jefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Manresa	los Regidores por turno	200	75 por turno	2.225
Moya	el Baile	50	75	2.225
Cellent	Joseph Camps y Antonio Xipell	40	60	1.800
Balsareny	el Baile	30	45	1.350
Gironella	Joseph Gall	30	45	1.350
Portella y Bagà	Joseph Rossiñol	30	45	1.350

Delos 5 Jefes sin Manresa a 175 Reales cada uno al mes				875
Delos 5 Subalternos a sueldo mas por dia			2 1/2	75
Importa todo el Corregimiento		240	377	11.250

Corregimiento de Vique				
Lugares	Jefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Vique	los Regidores por turno	300	75	2.225
San Ilari	Dn. Francisco Albareda	30	45	1.350
Ripoll	Dn. Heduardo Belsunze	50	75	2.225
Olot	Antonio Bolòs	50	75	2.225
San Juan de las Abadessas	Rafael Corriols o su hermano	30	45	1.350
Carretera de Vich a Berga		30	45	1.350

Delos 5 Jefes sin contar Vich 175 Reales cada uno al mes				875
Delos cinco Subalternos a sueldo mas por dia			2 1/2	75
Importa todo el Corregimiento		490	292	11.675

Corregimiento de Mataro				
Lugares	Jefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Mesada Reales de Ardites
Mataro	los Regidores por turno	200	60	1.800
San Celoni	Rafael Gual	50	75	2.250
Llinas	Pablo Montells	20	30	908
Granollers	el Theniente de Corregidor	50	75	2.250
Arbucias	el Baile	40	60	1.800
San Feliu de Codinas	Pablo Barrí	40	60	1.800
Caldas de Monbuy	Jaime Pujadas	30	45	1.350
Tarassa	el Baile	30	45	1.350

Delos los Xefes sin contar a Mataro a 175 Reales por mesada			1.200
Delos 8 Subalternos a sueldo mas por dia del sueldo señalado a Joseph Oliver que ha de Comandar las 4 partidas de San Feliu de Codinas		4	120
Caldas Sabadell y Tarrassa 25 pesos al mes			350
Importa todo el Corregimiento	490	539	16.520

Corregimiento de Barcelona

Lugares	Gefes	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Mesada Reales de Ardites
Martorell		50	75	2.225
San Vicens		30	45	1.350
Castelldefels		30	45	1.350
San Boy		20	30	900
Badalona		20	30	900
Molins de Rey		20	30	900
Moncada		20	30	900

Delos siete Xefes			1.225
Delos siete Subalternos			105
Importa todo el Corregimiento	190	2.784	9.855

Estado total de todos los Corregimientos en cuyos distritos se ponen Partidas

Corregimiento	Numero de Partidas	Numero de Gente	Sueldo diario Reales de Ardites	Messada Reales de Ardites
Villafranca	8	350	428 1/2	13.930
Tarragona	11	400	605 1/2	20.090
Tortosa	5	170	257 1/2	08.575
Lerida	7	270	408 1/2	13.405
Cervera	9	360	414	13.670
Manresa	6	240	357 1/2	11.250
Vich	6	490	297 1/2	11.675
Mataro	9	490	539	16.520
Barcelona	7	190	278 1/2	09.855

De nueve Doblones de sueldo cada mes a cada uno de los dos Inspectores entre ambos al mes			01.008
74	2.960	3.581 1/2	119.978

Importa al dia en Doblones 71 Doblones y medio con poca diferencia y al mes 2142 Doblones y medio con corta diferencia.

Dn. Salvador de Prats y Matas Secretario Del Rey Nuestro Señor y su Escrivano Principal de Camara y Gobierno.

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 127, ff. 204v-209.

Document 6

Relacio de las armas que los batlles del Corregiment de la Ciutat de Manresa de orde del Sr. Don Ignasi Rius Oidor de la Real Audiencia han entregadas al Ajuntament de dita Ciutat y per dit Ajuntament per la Comissio tinch de dit Ajuntament a Mi Joan Ignasi Davi altre dels Regidors de dita Ciutat y tambe de las que en virtud de dita orde y de dita Comissio he entregadas o retornadas als dits Batlles com consta de son recibo començant lo die 6 de juny de 1719. Ab la individuacio de apellidos, Batlles, Pobles, qualitats y numero de armas.

	Recibo			Entrega		
	Scopetas	Carrebinas	Pistolas	Scopetas	Carrebinas	Pistolas
Jaume Raurich batlle de Vallformosa diu no te arma alguna						
Valenti Oliveras batlle de la Vall dels Horts	1			1		
Isidre Mas batlle d'Olzinelles	2			1		
Joan Parserisas batlle de Rajadell	3			1		
Jaume Grau batlle de Viladordis	2			1		
Joan Subina batlle de Marganell	4			1		
Jaume Brunet batlle de Guardiola	3			1		
Silvestre Soler batlle de Torruella	3			1		
Joan Altimira batlle de Sant Fruitos	4			1		
Pere Casajuna batlle de Rocafort	3			1		
Josep Gras batlle de Sant Mateu	3			1		
Pere Gras batlle de Callus	2			1		
Rafel Fontanet batlle de Castellfollit	3			1		
Francesc Morros Noguera batlle de Monistrollet de Rajadell	1			1		
Joan Vilomara batlle de Castellgali	3			1		
	37			14		
Josep Solar de la Roca batlle de la Guardia	3			1		
Francesc Ferrer batlle de Castellar	3			1		
Francesc Puig batlle de Cornet	3			1		
Manuel Soler batlle de Sant Cugat	2			1		
Bernat Fabregas batlle de Santpedor	5		9	1		

	Recibo			Entrega		
	Scopetas	Carrebinas	Pistolas	Scopetas	Carrebinas	Pistolas
Enric de la Serra batlle de Salelles diu no te arma alguna						
Josep Pares batlle de Rodos	7			1		
Pere Pahissa batlle de Granera	5			1		
Valenti Tatger batlle de Talamanca	4			1		
Valenti Tapias batlle de Navarcles	4			1		
Agusti Posas batlle d'Artes	4		5	1		
Josep Canadell batlle de Calders	10			1		
Josep Flaquer batlle de Castellnou	3			1		
Pau Verdaguer batlle d'Avinyo	4			1		
Anton Xipell batlle de Sallent	5	1	5	1		
Valenti Fons batlle de Vallhonestà	2			1		
Anton Gibert batlle de Rellinars	2			1		
Francesc Sant Joan de Dalt batlle de Sant Vicenç	2			1		
Jaume Lopes batlle de Monistrol de Montserrat	6		8	1		
Jaume Lleonart batlle de Gravalosa	2			1		
Benet Castells batlle de Castelladral	4			1		
Joan Passarell batlle de Moia	8	1	5	2		2
Josep Obach batlle de Vacarisses	8		1	1		
	133	2	33	37		2
Josep Frexa batlle d'Horta	2			1		
Pere Noguera batlle de Massana	3			1		
Joan Mata batlle de Mura	4			1		
Pere Oliveras batlle de Juncadella	2			1		
Ramon Munconill batlle d'Aguilar	3			1		
Jaume Font Portell batlle de Sant Marti de Marles	3			1		
Francesc Bosch batlle de Castellcir	2			1		
Segimon Bessa batlle de Prats de Lluçanes	4			1		
Victor Puigbo batlle de Balsareny	9		1	1		
Miquel Girbau batlle de Castellterçol i Jaume Serra sotsbatlle de dita vila	6		8 i 1 daga	2		1 daga

	Recibo			Entrega		
	Scopetas	Carrebinas	Pistolas	Scopetas	Carrebinas	Pistolas
Segimon Roca den Boch batlle de Lluça i regint la batllia de Salselle	5			1		
Gabriel Vinyas batlle de Sant Marti d'Albars	1			1		
Gabriel Viladoms batlle de Castellbell i el Vilar	3			1		
Pere Rocafort batlle de l'abadiat de l'Estany	10			1		
Francesc Vilapudra batlle de Santa Eugenia de Relat	2			1		
Antoni Buxeras batlle de Sant Feliu Sasserra	3			1		
Joan Capdevila batlle d'Olost	3			1		
Joan Pedros batlle de Pinos	1			1		
Jaume Mascarella batlle de Perafita	1			1		
Ramon Canals batlle de Sant Iscle i Santa Victoria diu que no te arma alguna						
Josep Riera batlle de Gaia	3			1		
Josep Vinyas batlle de Sant Agusti	1			1		
	204	2	42 i 1 daga	59		1 daga

Resumen de las armas tinch entregadas y rebudas als Batlles y de ells de orde del Sor. Don Ignasi de Rius Ohidor de la Real Audiencia des del die 6 de juny 1719 fins 21 de dit mes y any.

Pmo. tinch rebut de tots los batlles del Corregiment de esta Ciutat segons apar de las cotraescritas paginas y dels recibos per mi firmats a favor de dits batlles las armas següents: 204 Scopetas 2 Carrabinas 42 Pistolas y 1 daga.

Las que tinch entregadas en virtud de orde tant als dits Batlles com als Chefes de las esquadras de dit Corregiment de Manresa apar de recibos: 203 Scopetas 2 Carrabinas 18 Pistolas i 1 daga. Falta una escopeta molt mala.

Font: ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 486.

Document 7

Estado del numero de Armas que se pueden nuevamente repartir entre los Bayles y Regidores comprendidos entre las Villas y Lugares en que hay quarteles, o se deven poner, y otras que ya estan armadas, y que por su cortedad de numero de vezinos no se considera conveniente darlas.

Corregimiento de Barcelona		
Casas		Armas
86	Hospitalet	15
62	Prat	20
182	San Boy de Llobregat	25
30	Palleja	10
77	San Juan Despi	15
21	Cornella	8
12	Esplugas	4
100	Sarria	10
117	San Andres de Palomar	15
66	Horta	12
58	Gava	15
40	Castelldefels	10
25	Begas	10
16	Valldrera	6
43	Corbera	10
60	San Feliu de Llobregat	15
24	San Justo Desvern	8
60	San Climente	10
60	San Juan de Viladecans	15
100	San Vicente dels Horts	15
13	Santa Coloma de Cervello	4
25	San Estevan de Cervello y la Palma	8
15	San Martin de Torrellas	6
60	Molins de Rey	10
34	Santa Cruz del Orden	10
28	Abrera	10
38	San Andres de la Barca	8
21	San Estevan Çasroviras	6
28	Castel Bisbal	8
19	Castelvi de Rosanes	6
11	San Adrian de Besos	6

Corregimiento de Barcelona		
Casas		Armas
18	Vallerana	6
60	Santa Coloma de Gramanet	10
		346

No se dan armas a los Lugares del Papiol y Martorel, porque tienen Guarnicion, San Gervasio por corto, y muy vezino de Sarria, y a San Martin de Provencals por muy vezino de esta Capital.

Corregimiento de Mataro		
Casas		Armas
286	Villa de Tarrasa	30
9	Vila de Cavalls	4
40	Rubi	10
18	Matadepera	6
30	Caldes de Estarach	8
64	San Vicente de Llaveneras	10
175	San Andres de Llaveneras	15
140	Argentona	20
74	Cabrera	15
50	Dorrius, y Cañamas	10
250	Vilasar	20
79	Premia	10
100	Taya	15
30	Alella	10
30	Tiana	8
173	Badalona	20
30	Llissa de Vall	8
168	La Garriga	20
41	Palau Solitar, y Plegamans	10
45	San Julian de Palou	10
87	Monmany y Vallcarcara	20
20	Barbara	8
10	Santiga	4
44	Ripollet	10
40	Monmalo	12
77	Mollet	15
17	Canovellas	6
42	Montornes, y Vallromanes	10
266	Sabadell	25
213	Vilamajor	20
150	Cardadeu	20
13	Belllloc	4
60	Santa Perpetua	15
150	Termino de las Franquesas	20
602	Baronia y termino de Monbuy	50
30	Moncada y Rexach	10
60	Semmanat	10
30	Monnegre, y la Valloria	12

Corregimiento de Mataro		
Casas		Armas
75	La Roca y su termino	15
19	Poliña	6
269	Caldes de Mombuy	25
93	San Lorenzo Çavall	15
24	Gallifa	10
23	Gualba	8
100	San Cugat del Valles	20
27	Cerdañola	8
60	Castellar	15
30	San Salvador de Breda	8
229	Olesa y termino	25
106	Canovas, y Samalus	20
15	Vilalba Saserra	6
16	Campins	4
41	Monseruf	10
126	Santa Maria de Palau Tordera, y San Estevan de Palau Tordera, que juntos hazen una Baylia	20
100	Fogas Muscarolas y la Costa una Baylia	20
10	Quadra de Canals	6
10	Vilardell	4
20	Olzinellas	6
16	San Martin de Riells	6
43	Valgorguina	10
		797

No se dan Armas a Matharo Granollers, y Sant Celoni, por ser Quartel de Tropas, ni a Llinas, porque se considera conveniente, que tambien lo sea, ni a Tagamanent por estar armados, y a Ullestrell, y Quadra de Valldaura por cortedad de vezinos.

Corregimiento de Villafranca		
Casas		Armas
245	Esparaguera	25
23	Cabrera	8
20	Bellpart	6
35	Vallbona	12
33	Bellvehi	8
23	Llorens	8
73	La Pobla de Montornes	12
60	Castellet y Gornal	15
60	Pontons	15
30	Montagut	8
38	Roda	10
61	La Bisbal	12
25	Monmell	8
57	Baronia de Gelida	12
20	Miralles	8
12	Alba	4
18	Bruch	6
30	Collbato	10
43	Santa Maria, y Fontrubia	10
25	Cañellas	6
41	Carol	10
41	Pierola	6
40	Salamo	6
23	Terrassola	5
12	Olivella	4
27	Vespella	8
22	Virgili	4
40	San Pedro de Riudebitlles	10
13	Ordes y Ramonet	4
29	Masllorens	3
95	Olesa	4
126	Ribes	20
80	Vilarodona	20
80	San Marti Çarroca	20
400	Sitjas	30
25	Pla de la Vid	6
13	San Jayme de Domenys	3
13	Maya	3

Corregimiento de Villafranca		
Casas		Armas
43	Castellvi	10
4	Cabañas	4
18	Pax	3
23	La Granada	4
26	San Cugate de Çasgarrigas	6
14	San Miquel Dardal	14
28	Santa Margarida	28
176	San Sadurni	20
60	Vinyo	10
32	Bañeras	6
140	Arbos	20
50	Masquefa	15
10	Munistrol de Hoya	4
30	Rodoña	8
10	Marmella	3
100	Torrellas de Foix	15
42	Albiñana	8
40	Santa Oliva	10
45	Bonastre	10
160	Vendrell	20
14	San Vicens	3
37	Mediona	8
78	San Quinti	15
10	Ardeña	3
23	Selma	6
10	Viladellops	3
99	Llacuna	20
46	Monbuy	10
12	Orpi	4
120	Capellades	20
41	Rubio	10
17	Torre de Claramunt	4
100	Tous	15
25	La Roqueta	6
8	Vilanova de Espaya	3
55	Odena	15
26	Castelloli	8
60	Pobla de Claramunt	15

Corregimiento de Villafranca		
Casas		Armas
30	Carme	8
26	Villanueva del Camino	6
12	Torragrossa, y Giminells	4
37	Puigtiños	8
		744*

No se dan Armas a Villafranca, Piera, Igualada por ser Quartel de Tropas, ni a Ortigos, Jafra, Ayguamurcia, San Pedro Molanta, y Ferran, Santa Fe Monferri, Boleda, Spelt, y Fillol, por cortos de vezindario.

* El resultat correcte de la suma total és 781.

Corregimiento de Manresa		
Casas		Armas
245	Cellent	20
150	Artes	20
14	Horta	4
16	Castellnou	4
200	San Pador	15
240	Castellterçol	25
41	Gaya	10
45	Mura	10
38	Castelladrau, Valldeperas, y Orriols	8
20	Guardiola	6
16	Castellar	6
5	San Hiscle y Santa Victoria de Bages	3
7	Juncadella	3
17	Cornet	4
20	Castellgali	6
16	Callus	4
336	Moya	25
40	Moya, y Moyanes	10
187	Caldes	25
174	San Feliu Sacerra	20
85	Prats	15
124	Olost	20
52	Perafità	10
22	Santa Eugenia de Relat	6
19	Pinos	4
58	Llussa	10
29	Salsellas	6
23	San Agustin	4
30	San Martin de Bas	6
100	Casserras	18
8	Merola	3
9	Espinalbet	3
8	Pedret	3
40	Avia	8
10	Madrona y la Valdan	4
175	Monistrol de Monserrat	20
11	Rocafort	3
50	San Fructuos	10

Corregimiento de Manresa		
Casas		Armas
70	Navarcles	10
8	San Martin de Torruellas	4
9	Mayans	3
150	Estany con su Abadiato	25
15	Guardia	4
10	Santa Cicilia de Marganell	3
18	Castellfollit de Boix	4
14	Aguilar	4
18	San Martin de Marles	4
9	San Cugate del Reco	3
75	Bacarissas	15
11	Rellinas	4
27	Castellvell y Vilar	8
42	Talamanca	8
23	Rajadell	8
9	Massana	3
50	Avinyo	10
47	Granera	10
16	San Matheo de Bages	6
130	Ballsareny, con su Baronía	20
16	San Vicente de Castellet	4
16	Porreig	4
26	Viver	6
27	Serrateix	6
16	Española	4
29	Monclar	6
9	Coforp	2
16	Castellfromir, y su termino	6
19	Cerdañola	4
22	Lanou y Malañeu	6
14	Obiols	4
59	San Jayme de Frontaña	15
90	Gozol	15
100	Saldas, y Massanas	10
30	Aspar, y Fanes	8
28	Josa	4
25	Gisclareny	4
20	Broca	4

Corregimiento de Manresa		
Casas		Armas
12	Gavarros	3
26	Castellar den Uch	4
150	Pobla de Lillet	20
100	Vall de Tosas con su termino	15
23	Baronia de la Portella	6
24	Sagas Biure, y Valleriola	6
23	Marles	5
75	Palmarola	10
90	Borrada	15
73	Castell	10
30	Vilada	6
97	Gironella	15
80	Olvan	15
53	Balcebre	9
19	Figols	4
15	Bayells	3
13	Cerchs	3
22	Paguera, y Fumaña	6
10	San Salvador	4
		807*

No se dan Armas a Manresa, y Berga por tener Quartel de Tropas, y ni a Baga, porque se considera necesario establecer un buen Quartel en dicha Villa, y por la cortedad de sus vezinos, tampoco se reparten en los lugares de Salellas, Villadordis, Olzinellas Villatorrada, Castellar, Vall dels Horts Gravalasa, San Pedro Serrahima, Monistrol de Rajadell, Vallformosa, Vallhonestà, Carol San Juan de Mondara y su Quadra, Montmayor, Torra de Foix, San Lorenzo cerca бага, Guardiola, San Vicente de Rus, Greixar, San Martin del Puig.

* El resultat correcte de la suma total és 808.

Corregimiento de Vique		
Casas		Armas
106	Ceva y Brull	15
14	San Christoval de la Castaña	4
40	Santa Eulalia de Riuprimer	8
305	San Hipolito de Valltrega y su termino	25
200	Orista	20
81	Fogarolas	10
105	San Boy de Llusanes	12
153	Tona, y Collcespina	20
45	Vola y Curull	8
28	Malla	6
29	Sanfozas	5
115	Gurb, y sus Parroquias	15
172	San Julian de Vilatorta, y San Martin de Riudeperas	20
138	Santa Eugenia, y Vilallehons	15
54	San Bartholome del Grau	10
30	San Feliu de la Vall del Bach	6
119	Valle de Biaña, y sus Parroquias	15
120	Santa Cecilia de Mollo	15
237	Guardia, y sus Parroquias	30
89	La Riberada	10
50	San Pablo Sagorias, y Villareal	10
30	San Martin Surroca	8
63	San Pedro de Mongreny, y dha Gombreu	10
8	San Roma de Arañonet	3
29	Llahers, y Puigmal	6
18	Tregura	5
18	Tornadisa dho Clot	4
112	Vallfogona	15
120	Riudaura	11
60	San Pedro de Ripoll	10
36	San Christoval de Campevanol	3
30	Santa Maria de Viladoña, y San Estevan de la Riba	8
32	Rosas	6
30	Ogassa	6
13	Munter	4
16	Saderra	4
30	Sora	6
130	San Quirse de Besora y su Termino	15

Corregimiento de Vique		
Casas		Armas
142	San Hilario Çacalmp, y su Parroquia	15
76	Espinelvas y San Sadurni	10
28	San Hilario de Vidra	6
58	Taverte y San Miguel de Cerarols	10
24	Çavassona, y Tavernolas	6
42	Oris	8
31	Montañola	6
96	Rupit	15
20	Pruit	6
30	San Martin Çacalm	6
44	Susgueda	6
23	San Juan de Fabregas	6
268	Taradell, y Termino	20
36	Viladrau	10
228	San Feliu de Torello	25
205	San Pedro, y San Vicente de Torello	15
138	Roda	15
130	Esquirol	15
132	Ozor	15
149	Vilanova de Sau, y Parroquias	20
		648*

No se repartan Armas a Vique, Ripoll, Olot, y San Juan de las Abadessas por tener Quartel de tropas, ni en Camprodon, por considerarse conveniente que establezca escusandose assi armar Freixenet, San Martin de Vilallonga, San Estevan de Llanas, San Miguel, San Feliu de Rocapruna, San Christoval de Baget, Santa Maria de Bolos y San Miguel de Cavallera, que estan a corta distancia de dicha Villa, y tampoco se dan Armas a Centellas, sus Terminos, y Parroquias, San Julian de Vilamirosa, que corresponde a la Villa de Manlleu y Ayguafreda, por estar armados y por de corta vezindad, no se dan a Crexenturri, Salarza, Santa Lucia de Puigmal Saltor, y Vidabona, Armancias, Lliura, San Quinti de Puigrodon, Estiula, Puigcorrubí, Terrassola, y Ordeig.

* El resultat correcte de la suma total és 638.

Corregimiento de Tarragona		
Casas		Armas
140	Monbrio	10
140	Riudecañas	15
18	Dosayguas	4
16	Argentera	4
45	Vilanova de Escornalbou	8
12	Colldejou	4
9	Arbosset	3
40	Tamarit	8
65	La Riera	10
60	Pla	10
300	La Selva	20
309	Alcover	20
37	Aubiol	8
60	Castellvell	10
30	Moster	6
80	Alforja	15
20	Las Voltas	4
70	Las Borjas	10
80	Monroig	12
100	Vilaseca	20
115	Riudoms	20
80	Viñols	10
80	Constanti	10
70	Vilabella	10
115	Vallmoll	15
30	Nules	6
50	Brafim	10
12	Pallaresos	4
60	Riudecols	8
12	Pobla de Momufet	4
20	Alio	6
20	Canonja	4
60	Vilallonga	10
20	La Masso	4
50	Sacuyta	10
20	Peralta	4
20	Puigpelat	4
25	Renau, y su Baronia	8

Corregimiento de Tarragona		
Casas		Armas
40	Botarell	8
35	Morell	6
80	Catllar	10
16	Mas Ricart	4
12	Raurell	4
60	Blancafort	10
26	Lilla	6
30	Rojals	6
25	Padrell	6
60	Vilavert	10
16	Nalech	4
20	Çavalla	6
18	Las Pilas	6
10	Griunons	4
120	Cornudella	15
104	Aleipar	15
70	Ulldemolins	10
50	Vilaplana	10
50	Maspuiols	10
24	Vilanova de Prades	6
9	Farena	3
20	Arboli	6
20	Capafons	4
14	Ciurana	4
12	Musara	4
17	La Riba	4
17	Albarca	4
14	La Febrebo	4
15	Samunta, y Plana	4
23	Monreal	6
220	Tibiza	25
100	Garcia	15
41	Pratdip	6
16	Pontils	4
24	Santa Perpetua	6
80	Pont de Armentera	15
36	Guardia dels Prats	6
20	Fores	4

Corregimiento de Tarragona		
Casas		Armas
30	Conesa	6
60	Poboleda	10
64	Gatallops	8
30	Tarroja	6
25	Vilella alta	6
25	Morera	6
50	Porrera	10
40	Vallbona	10
26	Omells de na Gaya	6
10	Rocallaura	4
16	Rocafort	4
12	Llorens	4
70	Espluga de Francoli	10
14	Belltall	4
62	Barbara	10
26	Pira	4
15	Monbrio de la Marca	4
14	Biure	4
64	Espluga Calva	10
32	Vallfogona	6
26	Passanant	6
40	Vinebra	8
45	Torre den Español	9
40	Belianas	8
60	Cabra	10
220	Çaucal	20
10	Vallvert	4
40	Malda, y Maldanell	10
50	Ciudallilla	10
40	Rocafort de Queralt	8
60	Albi	10
30	Marsa	6
50	Solivella	15
9	Segura	3
60	Raurich	8
15	Vallespinosa	4
55	Cabaces	10
25	La Figuera	6

Corregimiento de Tarragona		
Casas		Armas
15	Vilella baixa	4
11	La Bisbal	3
38	Calafell	10
71	Creixell	15
38	Roda	8
85	Altafulla, y Lanou	15
128	Cubellas, y sus Quadras	15
		974*

No se dan armas a Cambrils, Reus, Monblanch, Torraden Barra, Vilanova, y Falcet, por ser Quartel de Tropas, ni a Pradas porque se considera convendria establecer un Quartel de Fusileros, ni tampoco a la Villa de Valls, por Armada; y por su cortedad, no se distribuyen Armas a Fontqubella, Mila, Burgar, Comes de Ull de Molins, Burguet, Casafort, Bellavista, Torrellas, Puigdelfi, Codony, Perafort, Pineda, Font del Astor, Ribaroja, Garridells, La Granja, Quadra de la Riera, La Serra, Vilagrassa, Monbuy, Cabrera, Font, Caldeta, Vilamaño, Glorieta, Olles, Seguer, Saumella, Cervia, Llorach, Margalef, y Clara.

* El resultat correcte de la suma total és 985.

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
110	Cassa de la Selva	15
43	Salt	8
40	Torrent, y Torrenti	8
70	San Sadurni	15
90	Cursa	8
16	Sant Iscla	4
90	Pals	10
40	San Martivell	10
70	La Pera	10
25	Cassa de Pelras	6
90	Cruyllas	10
15	San Cepria dels Ays	6
20	Santa Pelaya	6
18	San Cepria de Nado	6
80	Peratallada	10
150	Bagur, y su Baylia	25
60	Palau Çator	10
160	Ullestret, y su Baylia	20
224	Valle de Aro, y su Baylia	30
30	Viladesens	10
13	Fallines	6
248	Valle de Estolas, y San Feliu de Pallarols	25
150	Amer, y su Baylia	20
57	Comas y su Baylia	10
38	Cornella, y su Baylia	10
300	Torruella de Mongri	20
70	Gualta	8
20	Fontanillas	6
150	Salra	10
78	Bordils	6
78	Juya	6
70	Madramaña	6
70	Flassa	6
21	Mollet	4
70	Cervia	10
30	Llampayas	6
34	Orriols	6
26	Vilafraser	8

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
37	Mediña	8
38	San Julia de Ramis	6
40	Rabos, y San Andreu	6
36	Palol de Reverdit	6
100	Vilobi	10
100	Riudellots de la Selva	10
33	Campllonch	4
32	San Andres Salou	4
36	Llampillas	4
63	Fornells	6
20	Castellar	4
25	Monnegre, y San Matheu	8
68	Ayguaviva	6
36	Salitja	4
36	Estañol	4
36	Vilablareix	4
20	Monfulla	4
38	Bescano	8
30	Vilanna	6
70	San Gregori	10
14	Ginestar	6
32	San Marti de Llemena	8
12	Las Serras	4
22	Tayala	4
32	San Madir	6
18	Cartella	4
25	Canet de Adri	4
23	Moncalt	4
32	Adri	4
18	Biert	3
20	Rocacorba	3
35	Liora	6
38	Quart	6
90	Verges	10
30	Bellcayre	4
40	La Tallada	4
18	Mareña	4
48	Garrigolas, y las Olivas	6

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
58	Jafra	6
30	Vilopriu, y Valldevia	4
36	Camallera	6
20	Sans	4
80	Monells	10
53	Argelaguer	10
29	Palau	6
38	Beuda	6
10	Ribellas	4
43	Meya	8
20	Sagaro	6
91	Llado	15
12	Vilademiras	6
74	Crespia	10
38	Vilert	6
31	Fontcuberta	6
59	Serinya	10
18	Mata, y Miarvegas	4
14	San Marti de Campmaior	4
24	San Miguel de Campmaior	6
15	Altorn	4
80	Mieras	15
49	Ruiñonet	8
28	Vilafant	4
26	Santa Logaya de Algama, y Palol Savaldoria	4
22	Tarabaus	4
27	Biure	6
143	Massanet de Cabrenys	20
20	Ciurana	4
15	Armadas, y Vilajoan	4
43	Vilamalla	6
31	Garrigas	6
22	Palau, y Santa Eularia	4
240	Palafurgell	20
100	Areny de Munt	15
100	Lloret	15
25	San Jordi Desvalls	4
25	Subirnegas	4

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
23	Macolum	4
100	Tossa	20
20	Arenys de Ampurda	4
40	Vila	8
50	Rupia	6
27	Ultramort	4
25	Parlaba	4
43	Bascara	8
90	La Selva de Mar	10
165	Paralada	12
90	Cabanas	6
27	Cantallops	8
58	La Junquera	10
85	Agullana	10
87	Darnius	10
161	San Lorenzo de la Muga	20
13	Albaña	4
10	Basagoda	2
10	Pinaro	2
50	Tarradas	10
198	Llers, y Pont de Molins	15
13	Las Escaulas	4
83	Vilabertran	6
60	Ordis	6
80	Habata	10
21	Espinavesa, y la Palma	6
25	Vilademuls	4
33	Gallines	4
13	Parets de Emporda	3
33	Orfans	3
16	Olles	3
13	Vilamari	3
37	Santa Logaya Desterri	6
27	Vilatenim	4
275	Castello de Ampurias	20
145	Cadaques	15
29	Vilaiuyga	4
20	Rabos	4

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
27	Espolla	4
46	Fortia, y Fortianell	6
22	Vilademat, y San Feliu de Garriga	4
58	Ventallo	6
26	Torruella de Fluvia	4
16	Fonolleras	4
20	Gahusas	4
70	Bruñola, y su Baylia	10
190	Santa Coloma de Farners	20
29	Castañer	6
25	Lasparra	4
20	San Miguel de Cladells, y Sauleda	4
45	Vilahur	6
30	San Mori	4
36	Pau	4
22	Mollet	4
26	Vilanova de la Muga	4
34	San Climent Sascebas	6
21	Marsa, Pedret, y las Serra	4
100	Garriguella	10
34	Vilasacra	4
25	Alfar, y San Pau	4
14	Rimors	3
82	Armentera	8
4	Quirch de Colera	4
170	Empurias, y la Escala	15
130	San Pedro Pescador	15
23	San Miguel de Fluvia	6
190	Mansa	15
28	Pubol	4
110	Calonja	10
110	Palamos	10
30	San Juan de Palamos, y Vallobrega	4
14	Vilaritg	3
47	Esponella	6
100	Montagut	10
48	San Juan las Fonts	4
40	Baguda	4

Corregimiento de Gerona		
Casas		Armas
25	Castellfollit	4
50	Juanetas	6
24	Riudellots de la Creu y Mota	4
150	Santa Pau	12
54	Batet	6
28	Çacot	4
28	San Estevan de Llemana	6
27	San Estevan de Auiol	4
12	Berroca	4
		1.821*

No se dan Arnas a San Felio de Guixoles, Besalu, Figueras, Blanas, por tener Quartel de Tropas, y a la Bisbal por ser conveniente que se ponga, y a los lugares de Padriña, Vilar, Domeny, Santa Eugenia, Palau Çacosta, Palol de Oñar, Vilaroja, San Daniel, Campdora, Sarria, San Pons de Fontajau, Canet, Tor Pins, Juiña, Faras, Almor, Rusiña, Torrallaf, Lligorda, Llarona, Cursavell, Paleza Rosorts, Sorts, Riu, San Marti Sacerra, la Estela Caixas, Cabanellas, Centenys, Vilavenut, Pujarnol, y Escals, Falgons, Marlant, Brielf, Ventajol, Matajudayca, San Pedro dels Vilars, Canellas, Viladomi, Tarradellas, San Juan las Closas, las Costas, y San Silvestre Delfia Vilademasus, Saldet, Montiro, Palau Borrell, Bolveralla, San Thomas de Fluvia, Vilacolum, Pelacals, Vilarobau, Vallmaña, Fitor, Vallcanera, y Palau Sarroca por tener muy pocos vezinos, y estar inmediatos a los quarteles de las Tropas.

* El resultat correcte de la suma total és 1.475.

Corregimiento de Cervera		
Casas		Armas
56	Copons	10
35	Cedo, y Lliber	6
215	Calaf	15
10	Mirambell	3
115	Villa de Tora	15
11	Aguda de Tora	3
29	Santa Fee	4
90	Jorba y San Genis	8
30	Colonja	4
60	Yvorra	8
56	Castellfollit	8
29	Joval	6
29	Llobera	6
11	Cambrils	3
10	Aliña	3
140	Anglesola	10
79	Biosca	10
25	Massoteras	6
14	Taltaull	3
10	Bicfret	3
9	Malgrat	3
12	Viver	3
14	Portell	4
18	San Guim de la Plana	4
8	Torruella	3
10	Coaner	4
60	Suria	10
19	Fals	4
30	Castelltallat	6
9	Fontanet, y Puigrodon	3
35	Llanera y San Cerni	8
4	Torre de Nego	2
35	Ardevol y San Just	8
12	Correa	4
12	Capolat	4
38	Castello y Busa	8
124	San Lorenzo de Murulls	15
16	Pinos	6

Corregimiento de Cervera		
Casas		Armas
16	Clariana	3
19	Guixes	3
17	La Pedra	3
12	Corriu	3
11	Llinas	3
21	Olius	6
23	Naves	6
20	Vergos Garrefat	4
10	Monpalau	3
16	Rabassa	3
40	Tarroja	8
10	San Pedro de Arguells	3
22	La Manresana y Monros	6
10	Estaras	3
20	Talaveras	4
25	Argensola	6
10	Carbesi	3
20	Canos	4
16	Castellar	3
9	Torrasola	3
12	Monpol	3
12	Valldora	3
18	Ladurs	4
17	Castellvell	3
30	Tordera, y Curullada	4
10	Monfalco del Duch	3
7	Bellmunt	3
12	Monlleo	3
12	Brianzo	3
16	Montoliu	3
8	Albio	3
13	Las Olujas altas	3
13	Las Olujas baixas	3
34	San Antholi, y su Baronia	6
16	Guspi	3
150	Guissona	15
180	Sanahuja	15
180	Porcarissas	3

Corregimiento de Cervera		
Casas		Armas
30	Pujalt	6
14	Farran	4
25	Bellvehi	4
15	Freixenet	4
8	San Guim de la Rabassa	2
10	Tallada	3
15	Ralou de Snahuja	3
23	Vilanova de la Aguda	6
24	Salvanera	5
20	Castellnou de las Olujas	4
200	Santa Coloma de Queralt	20
20	Aguilo	6
9	Anfesta	3
20	Lloberola	4
7	Llena	2
7	Timoneda	2
13	Clara	3
11	Torrents	3
8	Dusfort	2
10	Salo	3
18	Guardiolada	3
7	Albarells	2
30	Artesa de Segre	6
300	Prats del Rey	20
67	Segur, y su Baronia	8
50	Grañena	8
15	Vallferosa	4
18	Conill	4
18	Fontllora	4
10	Guardia Pilosa	3
9	Miralles	3
18	Vallmaña	8
125	Agramunt	20
25	La Donsell	4
10	Malfet	3
14	Morana	4
16	Florejachs	3
17	Cabanabona	3

Corregimiento de Cervera		
Casas		Armas
59	Tiurana	9
12	Altes	3
14	Salsa, y Ogern	3
12	Ceuro	3
8	Coll del Rat	3
31	La Bansa, y su Baronia	6
29	Tudela	4
59	Rialp y su Baronia	8
88	Baronia de Peramola	10
16	Pallargas	3
36	Ribelles, y su Baronia	6
24	Preixens	4
12	Vallebrera	3
25	Alentorn	6
15	Rubio	3
100	Oliana	15
22	Gavarra	6
18	Assentiu	4
16	Monmagastre	4
12	Valldau	3
14	Pinell	3
20	Miralpeix	4
14	Concabella	6
6	Matamargo	3
9	Canalada	3
10	Llor	3
30	Madrona	6
13	San Pasalas, y Ceni	4
16	Grañena	4
9	Corominas	3
20	Boxados, y Fortesa	4
12	San Pedro Çallavinera	3
8	San Pedro de Vim	2
30	Monclar	4
15	Padrell	2
8	Monfalco, y Termino de Santa Maria	3
12	Vilves	3
12	Penelles	3

Corregimiento de Cervera		
Casas		Armas
58	Reyner	8
10	Corco	3
13	Monsonis	3
15	Forada	3
10	Gualter	3
10	Cint	3
11	Clariana	3
20	Jorba	6
8	Gargalla	3
12	Torrofeta	3
		804*

No se reparten Armas a Cervera, por quedar armados los Paysanos, ni a Monmaneu por ser Quartel de Tropas, y se discurre que tampoco se deveran dar a la Ciudad de Solsona y Villa de Pons por considerarse de importancia que haya Quarteles en dicha Villa ni tampoco se distribuyen a Altarriba, Malacara, Castellmeya, Fonolleras, Ortoneda, Perlas, Palou de Tora, Preñanos, far, Comabella, Caras, y Tudela, Gallart y Figuerola, Palamos, Astor, y Rubio, Castell de Santa Maria, Pavia, y Moncortes, Arano, y San Clemente Miraver, Lliña, y Cardosa, Mora y Monfar, Cevis, Rocamora, y Ponsa, Gramuntell, Vilagraseta, Vilamaior, Durbau y Vallsereny, Cabestany, Santa Maria del Cami, Llindas, Montargull, Bordell, Massoteras, Soler Ladurs, Monfalco lo Gros, Gra, Falcons, Collfret la Donsell, y Rialp; Cistero Palagalls, Guardiola, Mirambell, y la Portella, Osso, Vilamaior, las Ventosas, Moller, las Sitjas, Mora, Condal, y Salse, Bassella, Sisquella, Grave, Pallarols, Amoros, Porcarissas, Riudevalles, la Guardia, Padres, Rocamarti, Marcobau, Castellnou, Bellfort, Ver-net, Vime, Hostalfranchs, y Matadeporros por tener muy pocos vezinos.

* El resultat correcte de la suma total és 802.

Corregimiento de Lerida		
Casas		Armas
17	Yvars	4
18	Mollerusa	3
56	Villagrassa	6
30	Claravalls	3
125	Guimera	15
104	Bellpuig	10
31	Vilanova de Bellpuig	4
24	Castellnou de Seana	3
16	Golmes	3
65	San Martin iunto a Malda	8
66	Lliñola	6
29	Talladell	4
22	Miralcamp	3
17	Fontderella	2
48	Prexana	4
20	Monroig	3
12	Bellver	3
25	Barbens	4
36	Palau de Anglesola	4
15	La Amella	3
20	Montornes	4
16	Altet	3
15	Figuerosa	3
100	Castello de Farfaña	10
30	Os	4
16	Avellanas	3
20	Vilanova de las Avellanas	3
16	Tartareu	3
30	Albeza	4
16	Torre de la Meu	2
17	Algerri	2
17	Trago	3
140	Borjas de Urgell	15
110	Almenar	10
22	Castelldans	6
22	Puigvert	6
18	Torravesas	4
22	La Pobla de Siervolas	4

Corregimiento de Lerida		
Casas		Armas
33	Velusell	4
15	Vallclara	3
26	Figuerola del Campo, y su Baylia	4
10	Sanant	3
18	Terres	3
28	Brinaixa	4
22	Omellons	3
20	Fulleda	3
68	Bimbodi	10
17	Grañanella	3
159	Verdu	15
17	Juncosa y Vessas	2
13	Cugut	2
12	Bellayre	3
34	Castellsera	6
39	Menargas	4
35	La Fuliola	6
11	Tornabous	3
11	Aspa	3
15	Sosas	3
10	Alcano	3
30	Bellvis	6
15	Suñer	3
37	Alfef	4
23	Santa Maria de Meya	6
22	Figuerola de Meya	4
40	Alguayre	4
12	La Portella	3
15	Arteza	3
33	Sudanell	4
21	Vilanova de la Barca	3
20	Torraferrera	3
9	Corbins, y Casas de Corbins	2
36	Torres de Segre	6
26	Termens	4
26	Santa Liña	4
54	Camarasa	8
70	Cubells	8

Corregimiento de Lerida		
Casas		Armas
24	Follonga	4
10	Argentera	3
20	Alfarras	3
10	Ivars de Noguera	3
47	Granadella, y su Baronia	10
80	Vilanova de Meya	10
22	Alos	6
22	Valldomar	6
121	Arbeca	10
54	Juneda	8
26	Mayals	6
23	Llardecans	6
28	Torragrossa	6
17	Sarroca	4
9	Guarsola	9
23	La Palma	6
9	Torra de Fluvia	3
13	Puiggros	3
19	San Lorenzo de Mongay	3
9	Mongay	3
		454*

No se reparten Armas a Tarrega y Ager, por ser Cuarteles, ni al Bollido, Poal Arxaders, Sidamunt, la Figuera, la Rigula, Amella, Cursa Agullo, Blancafort, Gerp Orones, San Ohisme, Milla, Aubero-la, Belllloch, Alamuns Montblanquet, Abages, los Torms, Bellmunt Bruceñit, Boldu, Sant Domi, Archs, Montoliu, Vilanova de Segria Rossello, Alcarras, Andani, Albatarrch, La Calva, Vilanova del Picat, Benavent, y Alcoletxa por cortos, o por vezinos a Plazas o Cuarteles.

* El resultat correcte de la suma total és 461.

Corregimiento de Tortosa		
Casas		Armas
130	Flix	10
120	Horta	10
18	Prat del Compte	3
94	Arnes	10
25	Casseras	4
60	Bot	6
130	Ascon	10
150	Gandesa	10
33	Pobla de Massaluca	4
80	Corbera	8
80	Benisanet	10
160	Batea	10
150	Mora	15
80	Villalba	10
40	Ribaroja	6
90	Fatallera	8
55	Pauls	6
57	Benifallet	6
340	Ulldecona	15
80	Cherta	10
30	Basquera	4
22	Aldobar	3
26	La Galera	3
30	Goday	3
31	Alfara	3
25	Barbarans	3
40	Tibeñs	3
80	La Senia	6
60	Ginestar	8
		213*

No se dan Armas a Amposta y Perello, por tener Quartel de Tropas, ni al Pinell, ni Alcanar por estar armados, y Miravete tener guarnicion a su Castillo de la Plaza de Tortosa, y al lugar de Ber-rus por su cortedad.

* El resultat correcte de la suma total és 207.

Corregimiento de Pallas		
Casas		Armas
173	Limiana	10
64	Guardia, y Celles	8
38	Palau	4
71	Rialp	6
24	Gurp	3
12	Tauri	2
24	Roni	3
84	Lassuy	8
33	Bayasca	4
17	Arastius	3
17	Riumadriu	3
85	Tirbia	8
11	Mallolis	3
21	Burch	3
32	Barrera, y su Baylia	4
50	Areu	8
17	Fuerza	3
52	Alons	6
15	Noris	3
30	Araos	4
34	Aynet	4
12	Besan	2
31	La Puente de Claverol, y su Baronia	4
51	Ribert, y su Baronia	6
131	Toralla, y su Baronia	10
228	Erill Castell, y su Baronia	15
23	Estach	4
23	Sapeyra	3
20	Ascas	2
32	Arcalis	3
65	Vilamitjana	6
22	Montesquiu	3
40	Vilaller	6
25	Coll	4
61	Llesp	6
12	Casas	2
12	Sarroqueta	2
20	Sanet	3

Corregimiento de Pallas		
Casas		Armas
20	Vivet de Sarroqueta	3
271	Orcau, y su Baronia	15
213	Gerri, y su Abadiato	12
15	San Estevan de Sarga	3
15	Castellnou	3
113	Pervas, y su Baronia	10
83	Claret y su Baronia	8
216	Bellera y su Baronia	10
32	Altron	4
23	Sorre	3
33	Carsogue	3
13	Roses	2
22	Torre de Tamurcia	4
13	Pauls	2
16	Povella	3
20	Mur, y su Baronia	4
14	Aroles	3
25	Alsamora	3
175	Abadiato de Labaix, Clua y otros	10
13	Sarahis	2
13	Barruera	2
110	Yzona	10
18	Covet	3
19	Biscarri	3
53	Avella	8
17	Boxols	3
29	San Roma	3
22	Mavent	3
18	Mañanet, y Mesull	3
13	Espills	2
16	San Christobal	2
11	San Miguel de Lavall	2
17	Moro	2
38	Palau	3
25	Peracals	3
28	Malmercat	8
15	Montisclado	3
9	San Roma de Tavernolas	2

Corregimiento de Pallas		
Casas		Armas
22	Puigcercos	4
27	Olp	2
20	Embini	2
18	Pujalt	2
23	Montardit	2
19	La Bastida de Sort	2
101	Villa de Esterridaneu	8
28	Villa de Izil	4
35	Alos	4
16	Arreu	3
38	Borreu	3
27	Yzabarre	3
56	Solpe	6
36	Valencia	4
100	Son	10
18	Jou	2
22	Estahis	3
103	Espot	10
20	Berros Sosa	2
23	Dorbe	3
17	Llavorre	2
25	Vnarre	3
17	Gavas	2
30	Cervi	3
23	Escalarre	3
54	Escalo	6
22	Estaron	3
56	Llavorsi	6
23	Aydi	3
27	Monros	3
16	Povella	2
66	Villamur	6
19	Soriguera	2
42	Llagunes	5
10	Rubio	2
17	Montenarto	2
17	Junyent	2
18	Freixa	2

Corregimiento de Pallas		
Casas		Armas
22	Tornafort	2
77	Peramea	8
10	Sosis	2
12	Arras	2
15	Bretuy	2
15	Moncortes	2
55	Aramunt	6
14	Pesonada, y Vilanova	2
60	Pobla de Segur	6
103	Salaf	8
22	Santa Engracia	2
87	San Salvador de Tolo	8
68	Ribera de Cardos	6
17	Lladros	2
17	Esterri de Cardos	2
17	Boldistosa	2
15	Astaon	2
23	Tabascan	3
17	Ayneto, Aynet, Ayen	2
16	Lladorre	2
14	Herbasavina	2
18	Hortoneda	2
28	Malmarcat	3
		564*

No se dan Armas a Talarn, Tremp, Castillo, o Parroquia de Tor, y Sort, por ser Cuarteles de tropas y por cortas en los Lugares, Escarli, Berani, Menaui, Tor, Moncuny Baro, Gallinera, Puig del anell, Artiga, Hospitalet de Sanet, y Viella, Astorm, Beniure, Castisench, Morill, Bernaus, Boaetella Escas, Aules de Torres de Sarroca, Esplugu Freda, Selluy, Gramanet, Serraspina, Sant Adria Claramunt, Izan, Reguard, Nastarre, Castarner, Tayrella, Montuy, Prullans, Orrit, Torre de Margos, Alzina, Montodo, Arbolí, Castello, Ancus, y subirachs, Puigvert, y Castellnoves, Tercuy, Espoña, La Vileta Tendruy, Ciercol, Glorieta, San Pedro Bugal, Castell Binus, Belles, Subira, Burgo, La Torre, Pujol Rynet, Anas, Ballestins, Castellnou, Monso, Puigservet, y llussa, San Juan de Villafrescal Casibros, Ginestarre, Lleret, Benastarre, Surri, San Miguel Sensuy, Balus, Garbert, Canals, Morreras, Puigfernes, y Llavanés, Saverneda, y Arnau, Embomuy, y Peramuy Mesons, y Pernuy, por tener muy pocos vezinos.

* El resultat correcte de la suma total és 567.

Corregimiento de Puigcerda		
Casas		Armas
16	Aja	2
11	Vilallovent	2
18	Sanabastra	3
27	Prats, y Sampsor	3
52	Ger, mila, Greixer, y Monmalus	8
20	All	3
23	Mussa	3
15	Saneja y San Marti de Aralo	2
49	Alp	4
66	Rigalisa, y su Baronia	6
29	Guils	3
23	Caixans	3
27	Vritg, y Vilar	3
50	Moranges y Gerull	8
27	Talltendra, y Ordeu	3
45	Olopta, Cortas, y Casa de Alp	4
28	Estoll y Mozoll y su Baronia	4
26	Prullans, La Serra, y Baronia	4
21	Covarin, y la Llosa	2
24	Pla de Sant Irs	3
22	Arcavell	2
20	Valldargues	2
20	Villach, y Astana	2
76	Llers, Travesseras, y Vilar Valiella	8
26	Quer Foradad, y Arsovell	3
12	Cava	2
26	Arsegol	3
35	Aranja	4
20	Taloriu, y Pont de Bar	2
26	Anzerall Mortes Estareny y Corsingles	3
29	Pallarols y su Bania	3
15	Cornellana	2
10	Navines	2
25	Fornols	3
50	Arfa	6
20	Tost y Muntant	2
20	La Parroquia de Orto	2
26	Vilanova de Benat	2

Corregimiento de Puigcerda		
Casas		Armas
20	Ortodo, y Lleto	2
25	Tuxent	3
10	Monferrer	2
22	Bescaran	2
40	Alas	4
14	Castellnou de Colcorse	2
11	Figols, y Bolorniu	2
20	Calvinya, y la Baronia	2
12	Argolell	2
40	Nargo	8
20	Valle de Cabo	2
120	Orgaña	10
50	Castellbo	8
94	Valle de Castellbo	8
27	Guils Solans, y Vilarubia	3
15	Taus	2
15	Guardia Espohen Masovell y Masia de Ansas	2
59	Noves, Brent, Bellpuy, y Baylia	6
16	Arevall, y Ballesta	2
30	Estamariu	4
22	Ars, San Joan, y Ministrells	3
25	Civis	3
205	Ribas	10
130	Caralps, y Fustaña	8
120	Pardinas	8
80	Planolas	6
55	Campellas	6
12	Ventola	2
12	Bruguera	2
		152*

No se dan armas a Puigcerdà, Barlivia, Bellver, y Aristot, por ser quarteles de Tropas, ni a Eller, Joval, Talltorta, Ventayola, Das, y Tartera, Pareras, Rexach, San Martin de Castells, Saga, Santas Cruces, Torres, Asnurri, Campmaior, Garramos, y Canarbau, Lavanza, Adrall, Ges y Cerch, Canelas, Senius, Fontanet, y Favar, Ares, Castellás, y Vizcarto, Castells, Bastida, Hdraent, y Hos o por su cortedad, o por estar cercanos a los quarteles de Tropas.

* El resultat correcte de la suma total és 250.

Font: ACA, R. A., Consultes, reg. 128, ff. 191-219v.

Document 8

Capitulos de instruccion que han de observar los Corregidores de los doze Partidos de este Principado en el repartimiento y entrega de las Armas, que en el arreglamiento, y relacion que se les embia estan señaladas para los Lugares, sus respective districtos y Jurisdicciones.

1- Primo, que los Corregidores deban llamar, y convocar a los Bayles, y Regidores de las Villas y Lugares de sus respective Partidos para dicha entrega y repartimiento, y prevenirles que lleven razon, pues deben denunciar, y declarar con toda expression quantas Armas de fuego tienen en su poder, assi largas, como cortas y las que hubiere en sus terminos y supieren estar en manos de algunos Particulares.

Hecha esta denunciacion, y declaracion (en que se ha de procurar averiguar la verdad) reconoceran si les faltan algunas de las que se les destinan en el estado, y se les entregaran, y de ellas cobraran recibo con expression de que quedan encargados de tanto numero de Armas, tantas que ya tenian, y tantas que nuevamente reciben, y de ellas tendran los Corregidores un exacto registro con la dicha distincion, guardando en el mismo los recibos de las Armas, y Municiones que ahora se entregan, para que de ello conste en todo tiempo remitiendo a S. Excelencia y Real Audiencia copia autentica de dicho registro.

2- Que al tiempo de esta entrega les notifique con auto ante escrivano, que siempre deben ser responsables al Rey de estas Armas, y que podran y deberan para su mayor uso, y exercicio armados que esten los Bayles y Regidores repartir las que sobraren entre las Personas mas afectas y acomodadas mas bien estantes y de su mayor satisfaccion, a fin de que con ellas assistan a las Justicias, y executen inviolablemente lo que S.E. y Real Audiencia manda en el nuevo Edicto.

3- Que aquellos sugetos particulares, a quienes los Bayles y Regidores tuvieren por conveniente repartir las Armas que sobraren, deban darles recibo de las que les entregaren, respecto que de ellas han de responder a los dichos Bayles y Regidores, y estos en forma de regimiento, o Ayuntamiento, les daran un certificado firmado de su mano, y sellado si fuere possible con las Armas del Ayuntamiento, por donde conste haverse las entregado a efecto de que en qualquiera acontecimiento, puedan manifestar la facultad, y permiso que tienen para tenerlas.

4- Que si algunos de los Regidores de las Villas, y Lugares a los quales se les destinan Armas, o ya por viejos, por impedidos, o por otra legitima causa no pudieren usar de las armas, se devan en este caso a conocimiento del Bayle, y demas Regidores repartir aquellas que les tocaren entre las Personas particulares de la misma Villa, o lugar que tengan las circunstancias referidas en el capitulo antecedente.

5- Que en caso que por falta de armas en los Reales Almacenes, no se les pudiera entregar el numero que se les destina en las relaciones, se den a proporcion de las que hubiere en los referidos Almacenes, haziendo un tanteo prudencial de las que se pudieren distribuir, con que se asegure que todos los Lugares mencionados en las citadas relaciones, tengan, ya que no todas, las que se les destinan alomenos las correspondientes para el fin porque se arman y queda prevenido en el Edicto, mientras tanto que en vista de las que faltaren se discurre el modo de completar el numero destinado.

6- Que executados estos repartimientos, deban los Corregidores embiar nota, y listas a S.E. y Real Audiencia del numero de Armas, y municiones que habran repartido ahora a cada Lugar y de las

que faltaren, y los Bayles y Regidores relacion de los Sugetos, y Personas Particulares entre las quales las habran distribuido, cuya noticia daran a los Corregidores, para que estos la passen a su Excelencia y Real Audiencia.

7- Que respecto de que a algunos Lugares, no se les señalan armas, o por su corta Vezindad o por cercanos a Plazas, o Cuarteles de Tropas, y puede ser que las tengan en su poder, y que les hayan quedado algunas, que no sirviendoles, faltarian para el debido repartimiento, deberan los corregidores obligarles a que las denuncien, y recogiendo las distribuyan segun el estado, y arreglamiento arriba referido.

8- Que para en caso que algunas de las Armas que se les habran de entregar necessitaren para su uso de alguna reparacion esta se haga luego, y antes de repartir en cada respective Pueblo, para que con el pretexto que no son de provecho, no se retarde el fin para que se destinan, y esto por cuenta del respective Comun que las recibiere, y mediante decreto del respective Comandante General para que los Armeros puedan trabajar en su recomposicion.

9- Que assi mismo se de y entregue todo genero de municiones, a saber es las correspondientes para el uso, manejo y exercicio de dichas Armas, de que aran nota, y apuntamiento los Corregidores para entregarla al Comandante general, bien entendido, que se ha de regular a razon de 10 tiros por Arma, y que si los que usaran de ellas necesitaren de mas, puedan mediante decreto del comandante General comprarlas en los estanques.

10- Los Corregidores respectivamente, se entenderan para la distribucion y recibo de las Armas, y municiones con los Comandantes Generales, y deberan dar recibo al Guarda Almacen del total de lo que recibieren, cubriendose con los particulares recibos que les deberan hazer los Bayles y Regidores de las armas, y municiones que ahora nuevamente reciben.

11- Se encarga muy especialmente a los Corregidores, que por si, y por los Bayles, y Regidores respective executan y concluyan lo que arriba se les encarga con la mayor viveza y brevedad, por interessarse en ello el bien del Real Servicio.

Font: ACA, R. A., «Villetes», reg. 364, ff. 118v-122.

Document 9

Relacion de los Pueblos a quienes no se distribuyeron Armas quando el ultimo Reparto General de ellas con expresion de su Vecindad y Corregimientos.

Corregimiento de Barcelona		
Pueblos	Vecinos	Armas
Papiol	40	6
Martorell	213	10
San Gervasio	12	2
San Martin de Probenzals	38	5

Corregimiento de Mataro		
Pueblos	Vecinos	Armas
Mataro	400	25
Granollers	300	20
San Seloni	288	15
Llinas	50	6
Ullestrell	7	2
Quadra de Vall de Aura	2	1

Corregimiento de Villafranca		
Pueblos	Vecinos	Armas
Villafranca	450	25
Piera	213	15
Igualada	308	20
Ortigos	8	2
Vafra	7	2
Ayguia Murcia	4	1
San Pl. de Molanta y Ferran	7	2
Santa Fee	10	3
Monferre	6	2
Bleta	5	1
Espelt	7	2
Fillol	7	2

Corregimiento de Manresa		
Pueblos	Vecinos	Armas
Manresa	600	25
Berga	441	20
Baga	250	15
Salellas	7	2
Villadordis	5	1
Olsinellas	3	1
Villa Torrada	5	1
Castellar	4	1
Vall dels Ors	5	1
Grabalosa	8	2
San Pedro de Reymas	2	1
Monistrol de Rejadell	6	2
Vallfermosa	3	1
Vallhonestà	5	1
Carol	5	1
San Juan de Mondarn	4	1
Monmayor	5	1
Torre de Fox	6	2
San Lorenzo zerca Baga	4	1
Guardiola	3	1
San Vizente de Rus	6	2
Grextart	5	1
San Martin del Puyg	6	2

Corregimiento de Vique		
Pueblos	Vecinos	Armas
Vique	700	30
Ripoll	250	20
Olot	644	25
San Juan las Abadesas	170	20
Campredom	210	15
Frexenet	22	6
San Marti de Vilallonga	160	10
San Estevan de Llanas	100	8
San Miguel	90	7
San Feliu de Roca Pruna	20	3
San Cristobal de Baget	36	4
Santa Maria de Bolos	10	2

Corregimiento de Vique		
Pueblos	Vecinos	Armas
San Miguel de Caballera	20	4
Grexenturri	4	1
Salarsa	6	2
San Luria de Puygmal	6	2
Saltor y Vidabona	5	1
Armanzias	8	2
Huira	4	1
San Quintin de Puyrredom	6	2
Estiula	5	1
Corrubí	3	1
Ferrasola	9	2
Ordech	3	1

Corregimiento de Tarragona		
Pueblos	Vecinos	Armas
Cambrils	240	20
Reus	700	25
Monblanch	230	20
Torre de Enbarra	196	15
Vilanoba	513	15
Falset	180	15
Prades	100	15
Fontubella	7	2
Mila	8	2
Rurgar	2	1
Comes de Ull de molins	2	1
Burguet	2	1
Casafort	9	2
Bellavista	4	1
Torrellas	2	1
Puyg del Fi	13	4
Codoñ	3	1
Perafort	12	3
Pineda	9	2
Font delastor	3	1
Rivarroja	3	1
Garridells	16	4
La Granja	10	3

Corregimiento de Tarragona		
Pueblos	Vecinos	Armas
Quadra de la Riera	10	3
La Serra	6	2
Vilagrasa	1	1
Monbuy	4	1
Cabrera	4	1
Foncaldes	3	1
Villamaña	4	1
Olles	7	2
Seguer	7	2
Saumella	8	2
Serbia	12	3
Llorach	6	2
Margalef	8	2
Clara	4	1

Corregimiento de Gerona		
Pueblos	Vecinos	Armas
San Feliu de Gisols	450	25
Besalu	200	15
Figueras	404	20
Blanes	350	15
La Bisbal	300	12
Padriña	12	4
Vilar	7	3
Domen	25	6
Santa Eugenia	20	6
Palau Sacosta	10	3
Palol de Oñar	7	3
Vilarroja	10	3
San Daniel	26	6
Campdora	25	6
Sarria	35	8
San Pons de Fonta y Sau	5	2
Canet	10	3
Tor	12	4
Pins	4	2
Juiña	9	3

Corregimiento de Gerona		
Pueblos	Vecinos	Armas
Faras	5	2
Almor	4	2
Ausiña	4	2
Lamiana	15	5
Forrallau	7	3
Lligorda	4	2
Llorona	8	3
Cursabel	4	2
Palera	5	2
Abrsos	5	2
Sous	5	2
Riu	9	3
San Marti Sasserra	12	4
La Estela	7	2
Cayxas	14	4
Cavanellas	12	4
Senteñs	13	4
Vilabenut	13	4
Pujarnol y Escals	15	5
Falgons	11	4
Marlant	7	3
Briolf	5	2
Ventajol	6	2
Matajudayca	10	4
San Pedro Dels Vilars	8	3
Canillas	6	2
Viladomy	6	2
Tarradellas	7	3
San Jul. les Closas	9	3
Las Costas y san Silvestre	7	3
Delfia	3	1
Vilademati y San Feliu de la Garriga	22	8
Saldes	7	3
Montiro	7	3
Palau Borrell	5	2
Rolberalla	5	2
San Thomas de Flubia	7	2

Corregimiento de Gerona		
Pueblos	Vecinos	Armas
Vilacolum	8	3
Pelacals	5	2
Vilarrobau	9	3
Vallmaña	5	2
Fitor	7	3
Vallcanera	8	3
Palau Sarroca	7	3

Corregimiento de Cerbera		
Pueblos	Vecinos	Armas
Monmaneu	32	10
Solsona	400	20
Pons	200	15
Altarriba	5	2
Malacara	3	1
Castelmeya	1	1
Fonolleras	4	2
Hortaneda	7	3
Perlas	6	2
Palou de Tora	9	3
Preñanosa	10	4
Far	9	3
Comabella	8	3
Caras y Tudela	3	2
Gallar y Figuerola	5	2
Palamos	3	1
Astor	7	3
Rubio	2	1
Castell del Mazis	7	3
Pavia	7	3
Moncortes	5	2
Araño	4	2
San Clement	7	2
Miraber	7	3
Lliña	4	2
Cardora	5	2
Mora	10	4
Monfor	5	2

Corregimiento de Cerbera		
Pueblos	Vecinos	Armas
Sebit	7	2
Ponsa	7	2
Rocamora	4	2
Gramontell	8	3
Vilagraseta	8	3
Vilamajor	5	2
Durban y Valsareñ	3	1
Cabestañ	4	2
Santa Maria del Cami	6	3
Llindas	7	2
Montargull	8	2
Bordell	2	1
Masoteras	25	10
Soler Ladurs	2	1
Monfalco lo gros	7	2
Gra	6	2
Falcons	3	1
Collfret	8	3
Ladonsell y Vialt	2	1
Sistero	8	3
Palagalls	6	2
Guardiola Mirabell y La Portella	8	3
Oso	9	3
Vilamaior	7	2
Las Bentosas	7	2
Moller	3	1
La Sifres	6	2
Mora Condal y Salse	6	2
Basella	8	3
Sisquella	4	2
Gabe	8	3
Pallarols	8	3
Amoros	3	1
Porcarizes	8	3
Riu de Velles	3	1
La Guardia	8	3
Rocamarty	1	1
Marcobau	5	2

Corregimiento de Cerbera		
Pueblos	Vecinos	Armas
Vellfort	7	3
Bernet	8	3
Vime	4	1
Hostafrans	6	2
Matadeporros	2	1

Corregimiento de Lerida		
Pueblos	Vecinos	Armas
Tarrega	350	15
Ager	60	12
Bollido	4	2
Poal	8	3
Ageders	3	1
Sidemunt	8	3
La Regula	8	3
Amella	4	2
Cursa	9	3
Agullo	4	2
Blancafort	8	3
Gerp	10	4
Orones	4	2
San Ohisme	5	2
Milla	6	2
Auberola	4	2
Belloch	6	2
Alamuns	3	1
Monblanquet	3	1
Albages	4	2
Los Torms	7	3
Bellmunt	5	2
Bucenit	5	2
Boldu	6	3
San Domi	5	2
Archs	4	2
Montoliu	5	2
Vilanova del Segria	5	2
Rosello	7	3
Alcarraz	8	3

Corregimiento de Lerida		
Pueblos	Vecinos	Armas
Andani	2	1
Albatarrech	6	3
La Clua	8	3
Vilanova del Picaz	6	2
Benavent	1	1
Alcolecha	9	3

Corregimiento de Tortosa		
Pueblos	Vecinos	Armas
Amposta	75	10
Perello	14	8
Mirabete	84	12
Berrus	7	3

Corregimiento de Puiserda		
Pueblos	Vecinos	Armas
Bar	17	6
Libia	126	15
Bellber	100	10
Aristot	28	8
Eller	10	5
Yzobal	10	5
Talltorta	5	2
Bentayola	3	1
Dasy y Tartera	10	5
Pareras	9	3
Rexach	9	3
Saga	4	2
Torres	9	3
Asnurri	8	3
Canmaior	5	2
Garramos y Conorbau	5	2
La Banza	19	9
Adrall	7	3
Ges y Serch	9	3
Cañellas	5	2

Corregimiento de Puiserda		
Pueblos	Vecinos	Armas
Senjus	8	3
Fontanet y Fabar	2	1
Ares	5	2
Castellas y Vizcarbo	10	4
Castells	8	3
Bastida	10	3
Adraent	3	1
Hors	10	4

Corregimiento de Pallas		
Pueblos	Vecinos	Armas
Talarn	150	15
Tremp	135	12
Castillo de Tor	9	3
Sort y Vilanplo	122	12
Secarla	10	4
Menauri	6	2
Berani	8	3
Quadra de Tor	2	1
Montuy	4	2
Varo	3	1
Galliner	2	1
Puyg de Lanell	8	3
Artiga	2	1
Hospitalet de Sanet y Biella	2	1
Astaon	15	4
Beniure	3	1
Castifen	9	3
Morill	5	2
Beranuy	2	1
Boatella	1	1
Secas	11	3
Aules de Torres de Sarroca	10	3
Espluga Freda	5	2
Sulluy	9	3
Gramanet	3	1
		84*

* El resultat correcte de la suma parcial és 85

Corregimiento de Pallas		
Pueblos	Vecinos	Armas
San Adria	6	2
Claramunt	8	3
Jran	2	1
Reguart	10	3
Llartarre	2	1
Castarner	4	2
Fayrella	8	3
Montuy	4	2
Prullans	8	3
Orrit	9	3
Torre de Amargos	4	2
Alzina	9	3
Montodo	3	1
Arboly	1	1
Castello Ancus y Subirachs	3	1

Corregimiento de Pallas		
Pueblos	Vecinos	Armas
Puygbert y Castelnobes	8	3
Tercuy	8	3
Espona	2	1
Labileta	2	1
Trenduy	8	3
Siercol	3	1
Glorieta	8	3
San Pedro Bulgar	2	1
Castelbiñ	6	2
		133*

Corregimiento de Pallas		
Pueblos	Vecinos	Armas
Barro Subira	5	2
Burgo	9	3
La Torre	5	2
Pujol	5	2
Aynet	9	3
Anas	8	3

* El resultat correcte de la suma parcial és 134.

Corregimiento de Pallas		
Pueblos	Vecinos	Armas
Ballestuy	6	2
Castelnou	8	3
Monzo	10	4
Puyg Cerber Llusà	7	3
San Juan de Viña Frescal	9	3
Casigros	11	4
Ginestarre	7	2
Lleret	11	4
Bonestarre	7	2
Surry	10	3
San Miguel	3	1
Sensuy	5	2
Balust	3	1
Garbert	2	1
Canals	3	1
Morreras	2	1
Puyg Forniu y Llebanes	3	1
Saberneda y Arnau	3	1
Embonuy y Peramuy	5	2
Nesons	2	1
Permuy	3	1
		191*

* El resultat correcte de la suma total és 192.

Font: ACA, R. A., llig. 210, f. 69; ACA, R. A., Consultes, reg. 130, ff. 192-199v.

Document 10

Lista de los oficiales, que se encontraron existentes el día de la Reforma echa a los Ocho de Junio 1720.

Batallon de Jaime Torres	
Capitanes	Thenientes
El Comandante Dn. Jayme Torres	Joseph Pascual de San feliu de codinas
Dn. Cosme Jaques de Tora	Joseph Vila de Sagarra
Dn. Antonio Torres de Centellas	Ramon Vila de Castaña
Dn. Joseph Cornes de Manlleu	Ramon Bonet del mismo
Dn. Francisco Casajuana de Manresa	Francisco Valls del mismo
Dn. Juan Viguet de Cerdaña	Pablo Roig de Barcelona
Dn. Joseph Torres de Centelles	Isidro Brunet de Castella
Dn. Manuel Comes de Manlleu	Francisco Bussells del mismo
Dn. Pablo Pedros de Collsospina	Joseph Castells de Prats
Dn. Isidro Berenguer de Samalus	Juan Berenguer su hijo
Dn. Joseph Carreras de Taradell	Joseph Sola de Auso
Dn. Joseph Estrada de Barcelona	Francisco Muns de Manlleu
Dn. Francisco Atai de Orista	Rafael Garrita de Alforja

Ayudante mayor	
Dn. Juan Guerra de Madrid	

Batallon de Dn. Pedro Soguet	
Capitanes	Thenientes
De el Comandante	Francisco Gues de Barcelona
Dn. Juan Baña Tarran de Berga	Joseph Tarran del mismo
Dn. Hortis la Pona de Falset	Luis Bernet de Asco
Dn. Francisco Perayre de Berga	Joseph Tor de Granollers, invalido
Dn. Joseph Aloy de Berga	Mariano Prats
Dn. Thomas Montalt de Pedrafità	Benito Masnou de la Plana de Vique
Dn. Pedro Simon de Berga	Ramon Cañelles de Barcelona
Dn. Jayme Joquet de Ayguafreda	Gaspar Aspelter de San llorens Çavall
Dn. Antonio Leal de Chotilleja	Antonio Tradell de Berga
Dn. Juan Bautista Cruchet de San J. Las Abadesas	Rafael Creuet del mismo
Dn. Pedro Montaner de San Llorens	Pablo Puig de Ayguafreda
Dn. Geronimo Capdefusta de Bellver	Juan San Salvador de Gironella

Ayudante mayor
Dn. Francisco Barea de Valladolid
Duran

Batallon de Dn. Geronimo Badua	
Capitanes	Thenientes
El Comandante	Juan Busca de Gerona
Dn. Juan Maria de Rossellon	Joseph Berges de Vilanova
Dn. Juan Molins de San Pedro Pescador	Miguel Calotes de Roses
Dn. Antonio Puig de Llansa	Juan Puig de Riu de Arenas
Dn. Antonio Revere de San Pedro Pescador	Juan March de Estons
Dn. Thomas de Ve de Gerona	Francisco Planella dels Espores muerto engaño
Dn. Joseph Fausto Castello de la Bisbal	Joseph Barnoya de Palamos
Dn. Gaspar Carbonell de Barcelona	Vicente Caldero de Colomes
Dn. J. Bautista Alsina de Serriña	Sebria Moner de Esponella
Dn. J. Massana de Pontos	Joseph Mañosa de Castelltersol
Dn. Pedro Coll de Mollet	Francisco Puig de Badalona
Dn. Pedro Juan Bartra del Horta	Salvador Bartro del mismo
Dn. Gabriel Muxella de Barcelona	Estevan Grifols de la misma

Ayudante mayor
Dn. Joseph Ampost de Vique

Batallon de Dn. Francisco Estruch	
Capitanes	Thenientes
El Comandante	Miguel Serra de Cardona
Dn. Joseph Vaquer de Matamala	Baldiri Caldena de San Colgat
Dn. Juan Llorens de Olot	Pedro Llacuna del Clot
Dn. Joseph Cadena de San Colgat	
Dn. J. Gros de la Garriga	
Dn. Francisco Moray de la Pobla	
Dn. Domingo Grau de Ripoll	
Dn. Francisco Puigver de Fornells	Manuel Vicens de Manlleu
Dn. Pedro Caselles de Barzelona	Ramon Gomorrera de Barzelona
Dn. Buenaventura Thomasa de Cardona	Juan Puig de Fontpedrosa
Dn. Joseph Syon de Guissona	
Dn. Joseph Sorell de la Garriga	Antonio Vidal de la misma
Dn. Francisco Helart de las Borjas	Juan Soldevila de Cerdaña

Ayudante mayor

Dn. Fermiano Gil Valenciano

**Las seis Compañías Seltas de buelta Cañelada del cargo del Comandante
Dn. Francisco Mir que se formaron en el Ampurdan**

Capitanes	Thenientes
Dn. Francisco Mir de Fontcuberta	Joseph Trull de San Llorens de Serda
Dn. Juan Sorribas de Teruel	Guillem del Casu de la Cabanasa
Dn. Dalmau Figueras	Isidro Leonell de Santa Coloma de Farnes
Dn. Joseph Coromines de Besalu	Abdon Malibern de Torruella de Mongri
Dn. Rafael Corriols de San Juan las Abadessas	Juan Alsina del mismo
Dn. Francisco Monclus de Palautordera	Pedro Brugger de Muñar

Otras quatro Seltas de la misma divisa

Dn. Pedro Golobardes de Artes	Geronimo la Porta de Barzelona
La formo en Manresa	
Dn. Juan Sauri de Hostalrich	Se formaron en Hostalrich y Valles
Dn. Joseph Ribas de San Feliu de Buxami	

Ayudante mayor

Dn. Juan Guitart

**Seis Compañías Seltas de buelta negra del Comandante Dn. Ambrosio Roquer,
que se formaron en la Ciudad de Vich.**

Capitanes	Thenientes
Dn. Ambrosio Roquer de Olot	Juan Pujadas de Hostalrich
Francisco Font de Manlleu	Antonio Gelabert Id.
Jayme Caranach de la Bola	Joseph Verdague de San Julia
Joseph Molas de Tona	Ignasio Berdague de San Julia
Savador Conill de Roda	Jayme Serra de San Julia
Matheo Roquer de Aulot	Pedro Claris de Olost

Cinco Compañías Seltas de la misma divisa

Antonio Gali de Rosas, que se formo en Rosas	Raymundo Sala natural de Peralada
Joseph Tora del Albi, que se formo en Manresa y Llusanas	Francisco Gener de Munistrol
Jayme Forgas y Birola de Bañolas que se formo en Gerona	Damian Pico de Granada Vezino de Gerona
Pablo Garau de Tortosa, que se formo en Tortosa	Pasqual Casanovas de Prat de Camp

Cinco Compañias Seltas de la misma divisa	
Antonio Monner de Esponella que se formo en Mataro	Francisco Monner de Esponella

Font: ACA, R. A., reg. 7, ff. 63-66.

Document 11

Repartimiento que sea hecho de esta ciudad Villas Lugares y pueblos de este Corregimiento de setecientos quarenta y dos reales y medio Chatalanes para manutencion de cada 15 dias de la esquadra de un cabo y 12 paisanos de orden de 14 de henero pasado manda formar el Exmo. Sr. Francisco Chaetano de Aragon con el salario de 7 sueldo diario por cada uno de ellos y quinze al cabo Manresa y febrero a 5 de 1722.

Lugares	Reales	Lugares	Reales
Manresa	43	Rajadell	6
Sn Pedor	19	Castell Gali y quadra	6
Castelltersol	23	Salellas	1 ½
Sallent	23	Granera	6
Abadiato de estany y quadras	23	Talamanca	6
Monistrol de Monserrate	16	Sn Mateu	5
Artes	18	Vilatorrada	1 ½
Balsareny	15	Sant Marti de Marles	3
Gaya	7	Viladordis	1 ½
Castelladral y Valldeferas	7	Cornet	3
Aviño	8	Rocafort	2 ½
Sant Fruituos	8	Callus	3 ½
Navarcles	7	Sant Cugat	1 ½
Mura	7	Guardiola	3 ½
Vacarisas	6	Sant Yscle	1
Castelvell y Vilar	6	Guardia	3 ½
Serraima	½	Vallformosa	1
Vall Onesta	1	Aguilar	2
Castell Follit	5	Castellar	3 ½
Masana	1 ½	Mayans	1 ½
Monistrol de Rajadell	1 ½	Castell nou	4
Horta	3	Rodos y Parrochias	10
Rellinas	3	Castells	4
Marganell y Santa Cicilia	1 ½	Llussa	17
Sant Vicens	2	Olost	16
Torruella	1 ½	Sant Feliu Sessera	15
Vall dels Orts	1 ½	Prats	12 ½
Olsinellas	½	Perafita	11 ½
Juncadella	1 ½	Santa Ogenia	7
Gravalosa	1 ½	Pinos	5
Moya	35	Sant Agusti	3 ½
Caldes y Parroquias	22	Sant Marti de Bas	3 ½

Lugares	Reales	Lugares	Reales
		Salsellas	2
		Berga y su partido	25

A continuació reproduïm un esborrany de l'anterior.

Repartimiento que sea hecho de esta ciudad Villas Lugares y pueblos de este Corregimiento de setecientos quarenta y dos reales y medio Chatalanes para manutencion de cada 15 dias de la esquadra de un cabo y 12 paisanos de orden de 14 de henero pasado manda formar el Exmo. Sr. Francisco Chaetano de Aragon con el salario de 7 sueldos diarios por cada uno de ellos y quinze al cabo Manresa y febrero a 5 de 1722.

Lugares	Reales	Lugares	Reales
Manresa	43	Granera	6
Sn Pedor	19	Talamanca	6
Castelltersol	23	Sn Mateu	5
Sallent	23	Vilatorrada	1 ½
Abadiato de estany y quadras	23	Sant Marti de Marles	3
Monistrol de Monserrate	16	Viladordis	1 ½
Artes	18	Cornet	3
Balsareny	15	Rocafort	2 ½
Gaya	7	Callus	3 ½
Castelladral y Valldeferas	7	Sant Cugat	1 ½
Castelvell y Vilar	6	Guardiola	3 ½
Vacarisas	6	Sant Ysclé	1
Serraima	½	Guardia	3 ½
Vall Onesta	1	Vallformosa	1
Castell Follit	5	Aguilar	2
Masana	1 1/5	Castellar	3 1/5
Rajadell	6	Mayans	1 ½
Monistrol de Rajadell	1 ½	Castell nou	4
Castell Gali y quadra	6	Horta	3
Sant Vicens	2	Rellinas	3
Torruella	1 ½	Marganell y Santa Cicilia	1 ½
Vall dels Orts	1 ½	Prats	12 1/5
Olsinellas	½	Perafita	11 1/5
Juncadella	1 ½	Santa Eugenia	7
Gravaloza	1 ½	Pinos	5
Moya	35	Sant Agusti	3 ½
Caldes y Parroquias	22	Sant Marti de Bas	3 ½
Rodos	10	Salsellas	2
Castells	4	Berga y su partido	25
Llussa	17		

Lugares	Reales	Lugares	Reales
Olost	16		
Sant Feliu Cacerra	15		

Font: ACBG, Fons Ajuntament de Manresa, llig. 1085.

